

Jeanette Winterson

Normal Olmak Varken Neden Mutlu Olasın*

Türkçesi: Püren Özgören

NORMAL OLMAK VARKEN NEDEN MUTLU OLASIN*

JEANETTE WINTERSON, 1959'da Manchester, İngiltere'de doğdu. Pentekostal Kilise'ye mensup ebeveynler tarafından 1960'ta evlat edinilip misyoner olmak üzere yetiştirildi. Kitapların gücünü erken keşfeden ve kendini bir lezbiyen olarak tanımlayan Winterson 16 yaşında evden ayrılp küçük bir arabada yaşamaya başladı. Bu süre içinde eğitimini devam ettirdi ve Oxford Üniversitesi İngilizce bölümünde okurken ek işler yaparak geçimini sağladı. Mezun olduktan sonra bir süre tiyatro alanında çalıştı. 25 yaşındayken yayımlanan ilk romanı *Tek Meyve Portakal Değildir*, 1985'te En İyi İlk Roman dalında Whitbread Ödülü'ne layık görüldü.

Yetişkinler için on romanın yanı sıra çocuk kitapları, öyküler, denemeler, senaryolar ve bir anı kitabı yazdı. Ağırlıklı olarak fizikselliğin ve hayal gücünün sınırlarını, cinsiyet kutuplaşmalarını ve cinsel kimlikleri işleyen eserleriyle, John Llewellyn Rhys Ödülü'ne, E.M. Forster Ödülü'ne ve Cannes Film Festivali'nde Gümüş Ödül'e layık görüldü. 2006 yılında ise edebiyata hizmetleri için kendisine Britanya Kraliyet Onur Nişanı verildi. Düzenli olarak *The Guardian* gazetesine yazan Winterson, Manchester Üniversitesi'nde Yaratıcı Yazarlık profesörü olarak görev yapmaktadır. Yazarın *Bedende Yazılı* (çev. Süheyla Ç. Matthews, 2013), *Vişnenin Cinsiyeti* (çev. Pınar Kür, 2015) ve *Tek Meyve Portakal Değildir* (çev. Sevin Okyay, 2015) isimli romanları yayınevimiz tarafından yayımlanmıştır.

*SEL YAYINCILIK

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 738

ISBN 978-975-570-758-7

NORMAL OLMAK VARKEN NEDEN MUTLU OLASIN

Jeanette Winterson

Deneme

Türkçesi: Püren Özgören

Özgün Adı:

Why Be Happy When You Could Be Normal

© Jeanette Winterson, 2011

© AnatoliaTif Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Editör: Melisa Kesmez

Kapak tasarımı ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Kasım 2015

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Jeanette Winterson

Normal Olmak Varken Neden Mutlu Olasın

Türkçesi: Püren Özgören

Deneme

İÇİNDEKİLER

1 Yanlış Beşik	9
2 Herkese Tavsiyem: Doğun	20
3 Önce Söz Vardı	32
4 Bir Kitabın Sorunu	38
5 Evde	47
6 Kilise	66
7 Accrington	84
8 Kıyamet	98
9 A'dan Z'ye İngiliz Edebiyatı	111
10 Yolumuz Bu	126
11 Sanat ve Yalanlar	136
Ara	145
12 Gece Denizinde Yolculuk	147
13 Bu Randevu Geçmişte Yer Alıyor	168
14 Tuhaf Buluşma	194
15 Yara	206
Bitiş	212

Üç anneme:
Constance Winterson
Ruth Rendell
Ann S.

Susie Orbach'a sevgi ve teşekkürlerimle.

Aile ağacımın izini süren Paul Shearer'e teşekkürler. Beeban Kidron'un kurduğu yardım hattına! Vicky Licorish ve çocuklara: aileme. Yanımda duran bütün dostlarıma. Muhteşem menajer ve şahane dost Caroline Michel'e. Ve Cape and Vintage'daki, bu kitaba inanan herkese – özellikle de Rachel Cugnoni ile Dan Franklin'e.

Yanlış Beşik

Annem bana kızdığında, yani sıklıkla, şöyle derdi: “Şeytan bizi yanlış beşiğe götürdü.”

Soğuk Savaş’tan ve McCarthy’cilikten fırsat bulup 1960 yılının Manchester’ını ziyaret eden –ziyaret amacı: Bayan Winterson’ı aldatmak– Şeytan imgesinde parlak, şaşaalı bir teatrallik var. Annem de gösterişli, şaşaalı bir karamsardı; tabancasını toz bezlerinin durduğu çekmecede, kurşunları da *Pledge* deterjan tenekesinde saklayan bir kadın. Babamla aynı yatakta yatmamak için hiç uyumayan, sabaha kadar kek pişiren. Rahim sarkması, tiroit sorunu, büyümüş bir kalbi, hiçbir zaman iyileşmeyen ülserli bir bacağı ve iki adet takma dişi olan bir kadın –günlük kullanım için donuk ve mat, “gezmelik” olarak da sedef ışıltılı bir takım.

Neden çocuk sahibi olmadığını/olamadığını bilmiyorum. Bir dost istediği için (hiç dostu yoktu), ben de –onun burada olduğunu ilan etmenin bir yolu olarak– dünyaya fırlatılmış bir işaret fişegi olduğum için beni evlat edindiğini biliyorum: Haritalardaki şu “Bulunduğunuz Yer”i gösteren X işareti gibi bir şey.

Bir hiç olmaktan nefret ederdi, bense evlat edinilmiş ya da edinilmemiş bütün çocuklar gibi, onun yaşayamadığı hayatın hiç olmazsa bir kısmını yaşamak zorundaydım. Ebeveynlerimiz için yaparız bunu –işin aslı, başka seçeneğimiz de yoktur.

İlk romanım *Tek Meyve Portakal Değildir* 1985’de yayımlandığında, annem sağdı. Yarı otobiyografik bir romandı, gayet duy-

gusal ve tutucu bir Hristiyan mezhebine bağı bir anne-baba tarafından evlat edinilmiş genç bir kızın öyküsünü anlatıyordu. Kızın bir misyoner olacak şekilde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Kız onun yerine kalkıp bir kadına âşık olur. Felaket. Kız evden ayrılır, Oxford Üniversitesi'ne girer, eve dönünce annesinin bir radyo kanalı kurduğunu ve kâfirlere cayır cayır İncil-i Şerif yayını yapmakta olduğunu görür. Annenin bir takma adı vardır artık – ona “Müşfik Işık” denmektedir.

Roman şöyle başlıyor: “Çoğu kişi gibi ben de uzun süre annem ve babamla oturdum. Babam güreş seyretmeyi severdi, annemse güreşmeyi.”*

Yaşamımın büyük bir bölümünde çıplak elle dövüştüm. Kazanan, en sıkı vurandı. Çocukken dövülmüş ve asla ağlamamak gerektiğini erkenden öğrenmişim. Gece dışarıda bırakıldığımda, eşikte oturup sütçünün gelmesini beklerdim, sonra yarım litrelik sütleri içer, annemi öfkeden kudurtmak için boş şişeleri öylece bırakıp yürüyerek okula giderdim.

Her zaman yürürdük. Arabamız yoktu, otobüse verecek paramız da. Benim günlük ortalamam sekiz kilometreydi: okula gidiş-geliş üç buçuk, kiliseye gidiş-geliş dört buçuk kilometre.

Kiliseye, perşembeler hariç her gece gidilirdi.

Bunların bazısını *Tek Meyve Portakal Değildir*'de anlattım; kitap yayımlanınca annem o kusursuz, kaligrafik el yazısıyla onu derhal aramamı söyleyen, öfkeli bir not gönderdi.

Birbirimizi birkaç yıldır görmemiştik. Oxford'u bırakmış, dişişimle tırnağımla bir yaşam kurmaya çalışıyordum ve genç yaşta *Tek Meyve*'yi yazmışım – kitap basıldığında yirmi beşimdeydim.

Bir telefon kulübesine gittim – evde telefonum yoktu. Annem bir telefon kulübesine gitti – telefonu yoktu.

Talimata uyup Accrington'ın kodunu, sonra da numarayı çevirdim; işte karşımdaydı – Skype'a ne gerek var ki? Sesinden onu görebiliyordum; konuştukça bedeni gözlerimin önünde cisimleşti.

---

* *Tek Meyve Portakal Değildir*, Çev: Sevin Okyay, Sel Yayıncılık, 2015

İri bir kadındı, uzunca boylu, yüz yirmi kilo kadar. Varis çorapları, düz sandaletler, kalın, kırışmaz polyesterden yapılmış bir elbise ve naylon eşarp. Arada yüzünü pudraladığı olurdu (insan güzel görünmeli!) ama dudaklarını boyamazdı (resmen riyakârlık!).

Telefon kulübesini tamamen dolduruyordu. Tartıya gelmiyordu, hayattan bile büyüktü. Ölçülerin yaklaşık ve kaypak olduğu bir masal gibiydi. Olduğundan da büyük ve korkutucuydu. Genişliyor, büyüyordu. Ancak sonraları, çok daha sonraları, iş işten geçtikten sonra, kendini ne kadar küçük gördüğünü anladım. Kimsenin seçmediği bebek. Gebe kalınmamış bebeği, hâlâ içinde taşıyor.

Ama o gün, kendi öfkesinin omuzları üzerinde güzelce taşınmaktaydı. Şöyle dedi: “Hayatımda ilk kez bir kitabı sahte isimle sipariş etmek zorunda kaldım.”

Yapmayı umduğum şeyi açıklamaya çalıştım. Ben hırslı bir yazarım – herhangi bir şey olmakta bir anlam göremiyorum; hayır, bir şey olmak için hırsın yoksa, herhangi bir şey olmanın da hiçbir anlamı yok. 1985 anıların parladığı bir sene değildi – hem zaten ben bir anı kitabı yazmıyordum. Kadınların daima “deneyimlerini” yazdığına –bildikleri şeylerin pusulasından ayrılmadıklarına– dair o yerleşik kanıdan uzaklaşmaya çalışıyordum; erkeklerse geniş ve cesur yazarlar, engin bir tuvalde tarzla, üslupla deneyler yaparlardı. Henry James, on santimlik bir fildişine yazdığını söyleyen Jane Austen’i yanlış anlamıştı: Minik, önemsiz gözlemsel ayrıntılar üstüne yazıyordu yani. Hemen hemen aynısı Emily Dickinson ve Virginia Woolf için de söylendi. Bunlar beni sinirlendiriyordu. Hem deneyimlerinden yola çıkmak *hem de* deney yapmak neden bir arada olamasın? Ya da hem gözlemlenen hem de tahayyül edilenden? Neden bir kadın herhangi bir şeyle ya da herhangi birisiyle sınırlandırılсын? Bir kadın edebiyat konusunda neden hırslı olmasın? Bir kadının neden kendi adına hırsları olmasın?

Bayan Winterson bunların hiçbirini kabul etmiyordu. Yazarların kuralları çiğneyen ve işe gitmeyen seks delisi bohemler olduğunu çok iyi biliyordu. Evimize kitap girmesi yasaktı –nedenini daha sonra açıklayacağım– dolayısıyla benim kalkıp bir kitap yazmış, üstelik yayımlatmış olmam, onunla bir ödül kazanmış olmam... ve bir telefon kulübesinde dikilip ona edebiyat konulu bir söylev çekmem, hele de feminizm üzerine polemige girmem...

Bip bip'ler –deliğe atılan yeni jetonlar– onun sesi içeriye bir deniz misali dolar, sonra geri çekilirken, ben düşünüyorum: “Neden benimle gurur duymuyorsun?”

Bip bip'ler –deliğe atılan yeni jetonlar– ben yine kapı dışarı edilmişim, eşikte oturuyorum. Hava gerçekten soğuk, kıcımın altında bir gazete var, kalın paltoma sarınıp büzüşmüşüm.

Bir kadın yaklaşıyor, onu tanıyorum. Bana bir paket patates cipsi veriyor. Annemin nasıl biri olduğunu biliyor.

Evimizin ışıkları açık. Babam gece vardiyasında, dolayısıyla annem yatabilir ama yatıp uyumuyor. Bütün gece İncil okuyacak, babam eve dönünce beni içeri alacak, hiçbir şey söylemeyecek, annem hiçbir şey söylemeyecek ve insanın çocuğunu bütün gece dışarıda bırakması normalmiş gibi davranacağız, kocanla aynı yatağa asla girmemek normalmiş gibi davranacağız. Ve iki tane takma dişe, toz bezi çekmecesinde saklanan bir tabancaya sahip olması normal bir şeymiş gibi...

Hâlâ kendi kulübelerimizde, telefondayız. Bana başarımın Şeytan sayesinde olduğunu söylüyor, şu yanlış beşiğin bekçisi sayesinde. Romanda gerçek adımlı kullandığım gerçeğini suratıma çarpıyor – madem bu bir öykü, öyleyse neden ana karakterin adı Jeanette?

Neden?

Onunkinin karşısına kendi öykümü dikmediğim tek bir gün anımsıyorum. Bu, daha en baştan hayatta kalma yöntemimdi benim. Evlat edinilen çocuklar kendi kendilerini yaratırlar, buna

mecburuz çünkü; yaşamlarımızın başlangıcında bir noksanlık, bir boşluk, bir soru işareti vardır. Öykümüzün can alıcı bir parçası, üstelik vahşice yok edilmiştir; rahimde patlayan bir bomba gibi.

Bebek, ancak bir öyküyle bilinebilir hale gelen, bilinmez bir dünyanın ortasına fırlatılır – hepimiz elbette böyle yaşarız, o yaşamlarımızın anlatısıdır, ama evlat edinilmek sizi çoktan başlamış bir öykünün içine atar. Buysa, ilk birkaç sayfası eksik bir kitabı okumaya benzer. Tiyatroya, perde açıldıktan sonra varmaya benzer. Bir şeylerin eksik olduğu duygusu sizi asla, hiçbir zaman terk etmez – terk edemez, etmemeli de, çünkü bir şey *gerçekten* eksiktir.

Bu, doğası gereği illa da olumsuz bir şey değil. Eksik olan parça, eksik olan geçmiş bir boşluk değil bir açılış olabilir pekâlâ. Çıkış kapısı olduğu kadar, bir giriş kapısı da olabilir. O bir fosil kaydı, bir başka yaşamın damgasıdır ve o yaşama hiçbir zaman sahip olamasanız da, parmaklarınız onun bir zamanlar bulunmuş olabileceği yere doğru uzamı tarar durur, böylece parmaklarınız bir tür Braille* okumayı öğrenir.

Bak, şurada bazı işaretler var, şeritler gibi kabarmış. Oku onları. Acıyı oku. Onları yeniden yaz. Acıyı yeniden yaz.

Yazar olmamın nedeni bu – yazar olmaya karar vermemin ya da yazar olup çıkmamın, demiyorum. Bu amaçlanmış bir şey değildi, hatta bilinçli bir seçim bile değildi. Bayan Winterson'ın öyküsünün daracık ağından kaçınmak için kendi öykümü anlatabilecek duruma gelmem gerekiyordu. Yarı gerçek yarı kurgu; işte hayat bu. Ve o hep bir gizleme, bir örtbas etme öyküsü. Ben çıkış yolumu yazarak buldum.

"Ama gerçek böyle değil ki..." dedi.

Gerçek mi? Mutfakta bir an görünüp gözden yiten farelerin koşuşturmasını "medyumlardan çıkan şu sihirli ruhlar" diye açıklayan bir kadın söylüyordu bunu.

---

* Körlerin parmaklarıyla dokunarak okumaları için kabartma harflerden oluşan bir baskı sistemi. (ç.n.)

Lancashire'daki Accrington'da teraslı bir ev vardı – o evlere iki-üst iki-alt derdik: alt katta iki, üst katta iki oda. Üçümüz o evde on altı yıl birlikte yaşadık. Ben kendi çeşitlememi anlattım – sadık ve uydurma, birebir ve karman çorman; yanlış anımsayarak, zaman içinde birbirine karıştırarak. Herhangi bir gemi kazası öyküsünün bir kahramanı gibi anlattım. Bir gemi kazasıydı, dalgalar beni uygar insanoğlunun kumsalına fırlatmıştı, bense orada insanoğlunu bulamadığım gibi uygarlığa da pek rastlayamamıştım.

*Tek Meyve'*yi ortaya çıkaran taslak öyküyü düşününce, sanırım benim için en hüznölüsü de, yaşamayı becerebileceğim bir öykü yazmış olmam. Öteki fazla acı vericiydi. Onu sağ salim atlatmayı beceremezdim.

Bana sıklıkla, seçenek kutusuna çentik atmamı istercesine, *Tek Meyve'*de neyin "gerçek" neyin "gerçekdışı" olduğunu sorarlar. Bir cenaze levazımatçısında çalıştım mı? Bir dondurma kamyoneti sürdüm mü? Evde bir İncil-i Şerif Çadırımız var mıydı? Bayan Winterson kendi CB* radyosunu kurdu mu? Erkek kedileri sapanla taş atıp gerçekten sersemletiyor muydu?

Bu sorulara yanıt veremem. Tek söyleyebileceğim, *Tek Meyve'*de Tanıklık Eden Elsie diye geçen, küçük Jeanette'e kolkanat geren ve annenin acı(tan) tazyikine karşı bir tampon, yumuşak bir duvar oluşturan bir karakter olduğu.

Onu yazıya dahil ettim, çünkü dışarıda bırakmaya katlanamazdım. Onu yazdım, çünkü hayatımda böyle birinin olmasını tüm kalbimle istiyordum. Yalnız bir çocuksanız, kendinize hayali bir arkadaş edirsiniz.

Elsie diye biri yoktu. Elsie'ye benzeyen biri yoktu. Yalnızlık bundan çok daha derindi.

---

* İngiltere'de kısaca CB denen, 1981'den itibaren yasallaşan ve bireylere kurma izni verilen kısa dalga radyo iletişim sistemi. (ç.n.)

Okul yıllarımın çoğunu, teneffüslerde okul kapısının dışındaki parmaklıkta oturarak geçirdim. Popüler ya da sevilen bir çocuk değildim; fazla dikenli, fazla öfkeli, fazla ciddi, fazla tuhaftım. Kilise ziyaretlerim sınıf arkadaşlarımla hevesini kırıyordu; okul etkinlikleri de zaten uyumsuzu anında tespit eder. Jimnastik çantamdaki YAZ BİTTİ VE BİZ HÂLÂ SELAMETE EREMEDİK yazısı, saptanmamı kolaylaştırıyordu.

Öte yandan, arkadaş edindiğimde bile, ne yapıp edip işlerin ters gitmesini sağlıyordum...

Biri benden hoşlandığında, gardını düşürmesini bekler sonra da artık onunla arkadaş olmak istemediğimi söyledim. Yüzündeki şaşkınlığı ve üzüntüyü izlerdim. Gözyaşlarını. Sonra, zafer dolu bir hâkimiyet duygusuyla çekip giderdim; ne var ki, zafer de hâkimiyet duygusu da hızla erir, bunun üzerine ağlar da ağlardım, çünkü kendimi yine dışarıya, kapı eşiğine attırmıştım; olmak istemediğim yere.

Evlat edinilmek, dışarısıdır. Bir yere ait olmamanın nasıl bir duygu olduğunu dışavuracak şekilde davranırsınız. Ve bunu, size yapıları başkalarına yapmaya çalışarak dışavurursunuz. Herhangi birinin sizi sırf siz olduğunuz için sevdiğine inanmanız olanaksızdır.

Annemle babamın beni sevdiğine hiç inanmadım. Onları sevmeye çalıştım ama işe yaramadı. Sevmeyi öğrenmek epeyce zamanımı aldı – hem vermeyi hem de almayı. Sevgi hakkında bir münazarayı kazanmaya çalışırcasına, takıntılı bir halde yazıp durdum; onun en yüce değer olduğunu hep bildim/hâlâ da biliyorum.

İlk günlerde Tanrı'yı sevdim elbette, Tanrı da beni sevdi. Eh, bu da bir şeydi. Hayvanları ve doğayı da sevdim. Ve şiiri. Sorun, insanlardı. Bir başkasını nasıl seversin? Bir başkasının seni sevdiğine nasıl güvenirsin?

Hiçbir fikrim yoktu.

Sevmenin kaybetmek olduğunu düşünüyordum.

Aşkın ölçüsü neden kayıptır?

Bu bir romanımın açılış cümlesi – *Bedende Yazılı* (1992)*. Sevgiyi sinsi sinsi takip ediyor, tuzağa düşürüyor, kaybediyor, özlemini çekiyordum...

Gerçek, herkes için çok karmaşık bir şey. Bir yazar olarak yazmadığınız, dışarıda bıraktığınız şey, dahil ettikleriniz kadar çok şey söyler. Metnin sınırlarının ötesinde uzanan nedir? Fotoğrafçı çektiği kareyi çerçeveler; yazarlar dünyalarını çerçeveler.

Bayan Winterson yazıya dahil ettiklerime itiraz ediyordu, oysa bence, yazıya katmadıklarım daha önemliydi, onlar öykünün sessiz ikiziydi. Söyleyemediğimiz o kadar çok şey var ki; hepsi de fazlasıyla acı verici çünkü. Söyleyebildiklerimizin, geri kalanının acısını azaltacağını umarız ya da bir şekilde bastıracağını. Öyküler telafi edicidir. Dünya adaletsiz, haksız, bilinemez, denetim dışı bir yer.

Bir öykü anlattığımızda denetim kurmaya çalışırız, ama bir açıklık, bir delik bırakacak şekilde. O bir çeşitlemedir, asla kesin, nihai olan değil. Ve belki de, suskunlukların bir başkası tarafından duyulmasını umuyoruzdur, öykü devam edebilsin, bir kez daha anlatılabilsin diye.

Yazdığımızda, öykünün kendisi kadar sessizliği de sunarız. Sözcükler, dile getirilebilecek olan suskunluğun bir parçasıdır.

* * *

Bayan Winterson susmamı yeğlerdi.

Tecavüze uğrayan, sonra da hiç kimseye söyleyemesin diye tecavüzcüsü tarafından dili kopartılan Philomel'in öyküsünü anımsıyor musunuz?

---

* *Bedende Yazılı*, Çev: Süheyla Ç. Matthews, Sel Yayıncılık, 2013

Ben kurguya ve öykülerin gücüne inanıyorum, çünkü biz bir dili ancak bu yolla konuşabiliyoruz. Susturulamıyoruz. Hepimiz, derin bir travma geçirdiğimizde duraksadığımızı, kekeleyişimizi fark ederiz; konuşmamızda uzun duraklamalar olur. Dilimiz bağlanır. Neyse ki, başkalarının dilleri sayesinde kendi dilimize yeniden kavuşuruz. Şiire başvurabiliriz. Elimize bir kitap alıp açabiliriz. Birileri bize yardıma hazırdır ve sözcüklere pike yaptırmış, onları üzerimize salmıştır.

Sözcüklere ihtiyacım vardı, çünkü mutsuz aileler sessizliğin işbirlikçileridir. Sessizliği bozan, hiçbir zaman bağışlanmaz. O, kendi kendini bağışlamayı öğrenmek zorunda kalır.

Tanrı bağışlayıcıdır – ya da işte öyle olduğu söylenir durur, ama bizim evimizde Tanrı Eski Ahit idi ve bol miktarda fedakârlıkta bulunulmadığı sürece bağışlanma filan yoktu. Bayan Winterson mutsuzdu, biz de onunla birlikte mutsuz olmak zorundaydık. Kıyamet'i bekliyordu.

En sevdiği şarkı "Tanrı Onları Yok Etti" idi; burada kastedilen günahlardı, ama annem için bu, canını sıkan herhangi biri, yani herkes anlamına geliyordu. Hiç kimseden hoşlanmazdı, yaşamdan hoşlanmazdı. Yaşam mezara kadar taşınan sonra da fırlatılıp atılan bir yükü. Yaşam bir Gözyaşı Vadisi'ydi. Yaşam bir ölüm-öncesi deneyimiydi; bir ön-ölüm.

Bayan Winterson her gün şöyle dua ederdi: "Tanrım, bırak da öleyim." Benim için, babam için çok ağırdı.

Kendi annesi, baştan çıkarıcı bir gangsterle evlenmiş, kibarlık iddiasındaki bir kadındı; adama bütün parasını vermiş, başka kadınlara yedirmesini seyretmişti. Bir süre, üç ile beş yaşlarım arasında, büyükbabamla yaşamak zorunda kaldık, böylece Bayan Winterson gırtlak kanserinden ölmekte olan annesine bakabilecekti.

Annem her ne kadar aşırı dindar bir kadın olsa da, ruhlara inanırdı ve büyükbabamın kız arkadaşının, boya sarışını, yaşı

geçkince bir barmen olan kadının medyumluk yapmasına ve ön taraftaki oturma odamızda ruh çağırma seansları düzenlemesine sinir olurdu.

Seanslardan sonra annem evin savaştan kalma üniformalı adamlarla dolduğundan yakınırdı. Kavurma etli sandviçlerden almak üzere mutfağa girdiğimde, Ölüler gidene kadar yememe-mi söylerdi. Buysa bazen saatler alırdı; o kadar beklemek dört yaşındaki bir çocuk için oldukça zordu elbette.

Sokakta bir aşağı bir yukarı gezinip komşulardan yiyecek istedim. Bayan Winterson peşimden geldi ve ben şu iç karartıcı Şeytan'la beşik öyküsünü ilk kez duymuş oldum...

Yanımdaki çocuk karyolasında Paul adında küçük bir oğlan yatarmış. O benim hayalet kardeşimdi, çünkü ne zaman yaramazlık yapsam ortaya onun azizlere yaraşır, kutsal kişiliği sürülürdü. Paul olsa yeni bebeğini asla gölcüğe düşürmezdi (her şey bir yana, Paul'ün eline bir oyuncak bebek verilmesi türünden, gerçek üstü olasılıklara değinilmezdi tabii). Paul olsa, mide ameliyatı yapmak için hayvancıklı pijamasına doldurduğu domatesleri ezip kan süsü vermezdi. Paul büyükbabanın gaz maskesini alıp saklamazdı (her nedense büyükbaba savaştan kalma gaz maskesini hâlâ saklıyordu, ben de ona bayılıyordum). Paul davet edilmediği, gayet kibar bir yaşgünü partisine, yüzünde büyükbabanın gaz maskesiyle kesinlikle katılmazdı.

Benim yerime Paul'ü almış olsalardı, her şey farklı olurdu, daha iyi olurdu. Benim Bayan Winterson'a can yoldaşı olacağım varsayılmıştı... Tıpkı kendisinin annesine can yoldaşlığı yapmış olması gibi.

Sonra annesi öldü, o da kendini kederine, matemine hapsetti. Ben kendimi kilere kapattım, çünkü kavurma etlerin durduğu konserveleri açan küçük aletin nasıl kullanıldığını öğrenmiştim.

Bir anım var – gerçek mi değil mi?

Anım güllerle çevrili, buysa tuhaf çünkü şiddet dolu ve üzücü bir anı; öte yandan, büyükbabam tutkulu bir bahçıvandı ve özellikle güllere düşkündü. Onu, gömleğinin kolları sıvanmış, sırtında el örgüsü bir yelek, parlak bakırdan yapılma, pistonlu bir hazneden püskürttüğü suyla çiçekleri sularken bulmaya bayılırdım. Kendince, garip bir tarzda beni severdi, annemden haz etmezdi, annemse ondan nefret ederdi – kızgın bir nefret değil, insanı içten içe kemiren, zehirli, uysal bir içerleme.

Üzerimde en sevdiğim giysi var – bir kovboy kıyafeti ve püsküllü bir şapka. Küçük bedenimi çepeçevre kuşatan kemerden mantarlı Colt tabancalar sarkıyor.

Bahçeye bir kadın giriyor, büyükbabam bana içeri girip ma-lum sandviç destesini hazırlamakta olan annemi bulmamı söylüyor.

İçeriye koşuyorum – Bayan Winterson önlüğünü çıkarıyor, kapıya bakmaya gidiyor.

Ben holden dışarıyı gözlüyorum. İki kadın arasında bir tartışma var, anlayamadığım, korkunç bir tartışma; hararetli, ürkütücü bir şey; hayvansal korku gibi. Bayan Winterson kapıyı çarparak kapatıyor, bir an durup sırtını kapıya dayıyor. Ben dikizlediğim yerden usulca dışarıya süzülüyorum. Annem arkasını dönüyor. Ben kovboy giysimle karşısındayım.

“Annem miydi o?”

Bayan Winterson bana vuruyor, darbe beni sırt üstü yere deviriyor. Sonra koşarak üst kata çıkıyor.

Ben yeniden bahçeye çıkıyorum. Büyükbaba gülleri suluyor. Beni görmezden geliyor. Orada başka kimse yok.

2

Herkes'e Tavsiyem: Doğun

1959 yılında Manchester'da doğmuşum. Doğmak için iyi bir yerdi.

Manchester kuzey İngiltere'nin güneyindedir.

Ruhunda çelişkiler barındırır; iç içe geçmiş güneyle kuzey; ilk bakışta ehlileşmemiş ve şehirleşmemiş, aynı zamanda da dünyayla bağlantılı ve maddeci.

Manchester dünyanın ilk sanayi şehriydi; dokuma tezgâhları ve fabrikaları hem kendisini hem de Britanya'nın talihini dönüştürdü. Manchester'ın büyük Liverpool limanına kolay ulaşım sağlayan kanalları, düşünenleri ve yapanları Londra'ya götürüp getiren demiryolları vardı. Kent bütün dünyayı etkiledi.

Manchester tam bir karışım. Radikal - Marx ve Engels burada bulundular. Baskıcı - Peterloo Katliamları ve Mısır Yasaları. Manchester birinin aklına gelebilecek en çılgın hayalleri bile aşan zenginlikler eğirdi, insanlık kumaşına umutsuzluk ve aşağılanma dokudu. Yararcıydı, dolayısıyla her şey "İşe yarıyor mu?" sınavına tabi tutulurdu. Ütopyacıydı - Quaker mezhebi, feminizmi, kölelik-karşıtı hareketi, sosyalizmi, komünizmi.

Manchester'ı oluşturan simya ve coğrafya karışımının ayrıştırılması mümkün değildi. Ne olduğu, nerede olduğu... Romalıların İ.Ö. 79'da burada kale kurmasından çok daha önce, Keltler Medlock Irmağı'nın tanrıçasına tapmaktaydı. Manches-

ter adının kökeni, Mam-ceaster idi – Mam, İrlanda dilinde anne, meme, yaşamsal güç... enerji.

Manchester'ın güneyinde Cheshire düzlüğü uzanır. Cheshire'daki insan yerleşimi, Britanya Adaları'ndaki en eski yerleşimlerden. Burada köyler de vardı, geniş, derin Mersey Irmağı yatağında kurulacak olan Liverpool'a ulaşan alışılmadık ama doğrudan yollar da.

Manchester'ın kuzeyinde ve doğusunda Pennine dağ sırası bulunur – İngiltere'nin kuzeyi boyunca uzanan bu vahşi, hoyrat, alçak sıradağlara tek tük serpiştirilmiş olan ilk mezralarda kadınlarla erkekler münzevi, sıklıkla da kaçak bir yaşam sürerdi. Bir tarafta pürüzsüz Cheshire düzlüğü, uygar ve yerleşik; bir tarafta Lancashire'ın çetin, top çalılı Pennineleri, tefekkür yeri, kaçış yeri.

Manchester, sınırlar değişene kadar kısmen Lancashire kısmen de Cheshire'daydı – bu da onu dinmek bilmez bir enerjiye ve çelişkilere kök salmış, çift kişilikli bir kent yapıyordu.

On dokuzuncu yüzyıl başlarındaki tekstil patlaması bütün civar köyleri ve uydu yerleşim bölgelerini yalayıp yuttu, tek ve devasa bir para makinesine dönüştürdü. Birinci Dünya Savaşı'na kadar, dünya pamuğunun yüzde altmış beşi Manchester'da işleniyordu. Şehrin takma adı Pamukkent'ti.

Gözünüzde canlandırın – göz alabildiğine uzanan, gaz lambalarıyla aydınlanan, buharlı makinelerin çalıştığı fabrikalar ve aralarına, dip dibe sıkışmış, ucuz, kötü konutlar. Pislik, duman, boryanın, amonyak, sülfür ve kömürün iğrenç kokusu. Nakit akışı, gece gündüz hiç kesilmeyen bir faaliyet, dokuma tezgâhlarının, trenlerin, tramvayların, kaldırım taşlarındaki el arabalarının, durmaksızın kaynaşan, çoğalan insan yaşamının sağır edici gürültüsü; bir Niebelheim cehennemi, alın terinin ve kararlılığın zaferi.

Manchester'i ziyaret eden herkes, hem hayran kalır hem de dehşete düşer. Charles Dickens *Zor Zamanlar* romanına üs olarak onu kullandı; zamanların en güzeli de en berbatı da burada

yaşandı – makinenin başarabileceği her şey, karşılığında da o korkunç insani bedel.

Üstü başı dökülen, bitkin, sarhoş ve hastalıklı kadınlarla erkekler, haftanın altı günü on iki saatlik vardiyalarla çalışıyor, kulakları sağırlaşıyor, ciğerleri tıkanıyor, gün ışığını hiç görmeden, çocuklarını mecburen yanlarına alarak, işleyip duran dokuma tezgâhlarının ürkütücü çatırtısı altında, onları yerlerde sürünmeye bırakarak, tüyleri, kırpıntıları topluyor, süpürüyor, ellerini, kollarını, bacaklarını, küçük çocuklarını, zayıf çocuklarını kaybediyor; bu eğitimsiz, genellikle de istenmeyen kadınlar erkekler kadar sıkı çalışıyor, yetmezmiş gibi evin bütün yükünü sırtlarında taşıyorlardı.

Yırtık pırtık bir kadın ve çocuk sürüsü, çöp yığınlarında ve su birikintilerinde eşelenen domuzlar kadar pis bir güruh –ne kanalizasyon var ne de kaldırım– dört bir yanda durgun, kokuşmuş gölcükler – bir düzine fabrika bacasından yükselen kara duman... had safhada bir pislik ve leş kokusu.

Engels, *İngiltere'deki İşçi Sınıfının Durumu* (1844)

Manchester'daki yaşamın çıplaklığı, hiçbir şeyin gözden gizlenemediği, yeni ve denetlenemez bir gerçekliğin başarılarının da utançlarının da ortada, her yerde olduğu bu yaşam Manchester'ı, uzun vadede pamuk ticaretinden de büyük bir önem kazanan bir köktencilğe itti.

Manchester faaldi, *kayınıyordu*. İlerici Pankhurst ailesi laftan nasibini bolca alıyor ama oy kullanamıyordu, bunun üzerine aile 1903'de saldırganlaştı, Sosyal ve Politik Kadınlar Birliği'ni kurdu.

İlk Ticari Sendikalar Konferansı 1868'de Manchester'da toplandı. Amacı değişimdi, değişimi konuşmak değil.

Bu tarihten yirmi yıl önce, 1848'de Karl Marx *Komünist Manifesto*'yu yayımlamıştı – kitabın büyük bir bölümünü, dostu

Friedrich Engels'le Manchester'da kaldığı dönemde yazmıştı. Bunlar, düşünmeye vakti olmayan, kendini üretme deliliğine kaptırmış bir kentteki yaşantı yüzünden eylemciye dönüşen teorisyenlerdi – Marx bu durdurulamaz yapma, yaratma enerjisi- ni iyi bir şeye dönüştürmek istedi...

Engels'in Manchester'da, babasının şirketinde çalışarak geçirdiği zaman, ona işçi sınıfının yaşamının acımasız gerçekliğini gösterdi. *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu*, hâlâ okunmaya değer bir kitap; Sanayi Devrimi'nin sıradan insanlar üzerindeki etkilerine, birbirlerini yalnızca "yararlı nesneler" olarak görmeye başladığında insanlara ne olduğuna dair ürkütücü, üzücü bir yapıt.

Küreselleşme uleması ne derse desin, doğduğunuz yer –içine doğduğunuz yer, o yerin tarihi, o tarihin sizinkiyle nasıl eşleştiği– kim olduğunuza damgasını vurur. Beni doğuran annem bir fabrikada işçiymiş. Beni evlat edinen babam yol onarım ustasıydı, sonra da ek iş olarak elektrik santralinde kömür kürerdi. Hiç durmadan on saat çalışır, fırsatını bulursa mesaiye kalır, otobüs biletinden tasarruf etmek için her gün bisikletle dokuz kilometre gidip gelir ve haftada iki kereden fazla et alacak ya da yılda bir hafta deniz kenarı dinlencesinden daha egzotik bir tatil yapacak parayı asla denkleştiremezdi.

Tanıdıklarımızın hiçbirinden daha kötü ya da daha iyi durumda değildik. Biz çalışan sınıftık. Fabrika kapılarındaki yığınlardık.

Ben çalışan sınıfın, işçilerin oluşturduğu o tıklım tıkış yığının içinde olmak istemiyordum. Çalışmak istiyordum ama babam gibi değil. Yok olup gitmek istemiyordum. Arada deniz kenarında geçirilen bir haftanın dışında, aynı yerde yaşayıp ölmek istemiyordum. Kaçma hayalleri kuruyordum – zaten sanayileşmenin en korkunç yanı, kaçışı zorunlu kılmasıdır. Yığınları üreten bir sistemde bireyselleşme tek çıkış yoludur. İyi de, o zaman bir arada yaşayan insan topluluğuna ne olur – topluma?

Başbakan Margaret Thatcher'ın, dostu Ronald Reagan'ın teşvikiyle, 1980'lerdeki "Ben, Beni, Bana" dönemini yüceltirken söylediği gibi: "Toplum diye bir şey yoktur..."

Ancak ben büyürken bunların hiçbirisi umurumda değildi – anlamıyordum da zaten.

Yalnızca çekip gitmek istiyordum.

Bana dediklerine göre, gerçek annem Lancashire dokuma tezgâhlarında çalışan kızıl saçlı, ufak tefek bir şeymiş, on yedisinde beni doğurmuş; bir kedi kadar kolaycacık.

Kraliçe Victoria'nın gelinliğinin yapıldığı Blakely köyündenmiş, ama annem doğduğunda ve tabii ben doğduğumda Blakely artık bir köy değildi. Taşra zorla şehirleştirilmişti – sanayinin malum öyküsü; onda bir çaresizlik, bir heyecan, bir acımasızlık ve şiirsellik var; bunların hepsi benim içimde de mevcuttu.

Ben doğduğumda dokuma tezgâhları çoktan gitmişti, ama kayrak kiremit döşeli, az-meyilli çatıların altındaki, bazıları taş bazıları tuğla, alçak, sıra evler duruyordu. Kayrak kullanıldığında, çatınızın eğimi 33 dereceye kadar düşebilir, oysa taş tuğlalarda eğimi 45 hatta 54 dereceye çıkarmak zorundasınızdır. Bir evin görünüşü tamamen eldeki malzemeye bağlıydı. Su taşın tümseklerine ve çentiklerine takıldığından, taş karolu daha dik çatılar suyun daha yavaş akmasını sağlar. Oysa kayrak hızlı ve düzdür, kayraklı çatıları fazla dikleştirirseniz su çağıldayarak olukları aşar. Velhasıl eğim, akışın hızını keser.

Kuzeydeki sanayi bölgelerinin çatı manzarasının arz ettiği o tipik, düz, gri, itici görüntü tamamen işlevseldir, saçmalığa geçit vermez, tıpkı evleri salt sanayiye destekleme amacıyla inşa ettiren sanayinin kendisi gibi. Ona uyum sağlar, canla başla çalışır, güzelliğe, hayallere ulaşmakla filan uğraşmazsınız. Evleri manzarası için yapmazsınız. İri ve yassı kaldırım taşlı zeminler, küçük, çıplak odalar, kasvetli arka bahçeler.

Evin çatısına çıktığınızda görebileceğiniz tek şey, gökyüzünü saklayan pusa durmaksızın kömür dumanı püskürten ortak bacaların oluşturduğu bodur kümelerdir.

Ama...

Lancashire'ın Pennine dağları bir rüya âlemdir. Alçak, dolgun göğüslü, yekpâre, sağlam dağ sıraları her zaman göz önündedir; çok sevdiği bir şeyi koruyup kollayamayan ama yine de oradan ayrılmayan, çöktüğü yerden insanoğlunun yaptığı çirkinliği seyreden bir bekçi gibi. Yaralanmış, hırpalanmıştır ama yerinden ayrılmaz.

M62 sayılı karayolunda arabayla Manchester'dan Accrington'a, büyüdüğüm yere doğru giderseniz, ansızın ortaya çıkışları ve sessizlikleriyle insanı sarsan Pennineleri görürsünüz. Bu ancak birkaç sözcükle betimlenebilecek bir görüntüdür; suskun, tedirgin. Kolay bir güzellik değil.

Ama çok güzel.

Bir ara, dünyadaki altıncı haftamla altıncı ayımın arasında, Manchester'dan alınıp Accrington'a götürülmüşüm. Böylece benimle beni doğuran kadın arasındaki her şey bitmiş.

O bir yana. Ben bir yana.

Evlat edinilmişim.

İşçi John William Winterson ile muhasebeci Constance Winterson'ın istediklerine inandıkları bebeği alıp Lancashire, Accrington'daki Water Sokağı, 200 numaraya getirdikleri tarih 21 Ocak 1960.

Evi 1947 yılında 200 sterline almışlar.

1947, İngiltere'nin yirminci yüzyılda geçirdiği en soğuk kış; yağılan kar öyle yüksek ki, kapıdan iterek soktukları dik piyanonun tepesine kadar ulaşıyor.

1947; savaş bitmiş, ordudan ayrılan babam elinden geleni yapıyor, hayatını kazanmaya çalışıyor, karısıysa alyansını sokaktaki hendeğe atıyor ve her türden cinsel ilişkiyi reddediyor.

Annem çocuk sahibi olamadı mı, yoksa bunun için gereken eylemi göze mi alamadı, bilmiyorum, hiçbir zaman da öğrene-meyeceğim.

İsa'yı bulmadan önce her ikisinin de azıcık kafayı çektiğini ve sigara içtiğini biliyorum. O günlerde annemin keyifsiz, bunalımlı olduğunu sanmıyorum. Katı İncil yanlısı, tutucu Protestanlara dönüştükleri çadır seferinden* sonra, ikisi de içkiyi bırakmış –Yılbaşı'ndaki vişne likörü hariç– babam içtiği Woodbine sigaralarının yerine Polo nane şekerlerini koymuş. Annem sigarasını tütürmeyi sürdürdü, kilo almasını engellediğini söylüyordu. Ama sigara içtiğini gizlemeye çalışır, çantasında sinek kovucu olduğunu iddia ettiği, hoş kokulu bir oda spreyi taşırdı.

O günlerde, çantanda sinek ilacı taşımanı kimse yadırgamı-yordu anlaşılan.

Tanrı'nın ona bir çocuk bulacağından emindi, dolayısıyla bence şöyle düşünüyordu: Bebeği nasılsa Tanrı vereceğine göre, cinsellik listeden tamamen çıkarılabilir. Babamın bu konuda ne hissettiğini bilmiyorum. Bayan Winterson hep şöyle derdi: "O diğer erkeklere benzemez..."

Babam her cuma maaşını ona teslim eder, o da babama üç paket Polo naneli şeker almasına yetecek parayı verirdi.

"Eh, tek keyfi bu..." derdi.

Zavallı babam.

Yetmiş ikisinde yeniden evlendiğinde, yeni karısı, ondan on yaş genç ve şen şakrak bir kadın olan Lillian bana yatağa kızgın bir şömüne maşasıyla girmekten farksız olduğunu söyledi.

İki yaşına basana kadar, çığlık attım. Eh, bu da içime Şeytan girdiğinin gözle görünür, apaçık kanıtıydı. Çocuk psikolojisi denen kavram henüz Accrington'a ulaşmamıştı ve Winnicott'un önem-

---

* Bu gezici çadır, okunan dualar, yapılan ayinlerle müminlerin inancını pekiştirme amacıyla şehir şehir, kasaba kasaba dolaşırdı; Methüsenâ Seferi denen bu gelenek bazı yörelerde hâlâ sürmekte. (ç.n.)

li eserine rağmen, ekindeki John Bowlby ile Michael Balint'e rağmen, sevgi objesinden, yani anneden erken yaşta ayrılmanın yarattığı travmaya rağmen, çığlık çığlığa ağlayan bir bebek kalbi kırık bir bebek değildi – Şeytan'ın bebeği idi.

Buysa bana olanca kırılğanlıkların yanı sıra garip bir güç veriyordu. Yeni annemle babam benden korkuyorlardı sanırım.

Bebekler korkutucudur – tek krallıkları kendi bedenleri olan ham, yontulmamış tiranlar. Yeni annemin bedenlerle başı dertteydi – kendi bedeni, babamınki, ikisinin bir aradaki bedenleri ve benimki. Kendi bedenini et ve giysi katmanlarıyla güzelce boğmuş, arzularını, iştahlarını korkutucu bir nikotin ve İsa karışımıyla dizginlemişti; onu kusmasına neden olan müshillerle doldurmuş, lavmanlar ve alt-karın kuşakları uygulayan doktorlara teslim etmiş, sıradan dokunuşlara ve avutmalara duyduğu açlığı bastırırken, birdenbire kucağında, kendi vücudundan çıkmayan, hiç mi hiç hazırlıklı olmadığı, tepeden tırnağa bedenden ibaret bir şey buluvermişti.

Geçiren, tüküren, kolunu bacağına açan, sürekli pisleyen bir şey gelip evin ortasına bir ilkel yaşam bombası fırlatmıştı.

Ben geldiğimde o otuz yedi, babamsa kırk yaşındaymış. Bugünlerde oldukça normal bir şey, ama 1960'larda, insanların daha erken evlendiği ve yirmili yaşlarında aile kurduğu yıllarda değildi. Babamla ikisi tam yirmi yıldır evliydim.

Babamın mutfaka kesinlikle girmediği, eski usul bir evlilikleri vardı, benim gelmemden sonra annem de evin dışında asla çalışmadı. Buysa onun için çok kötü oldu; zaten içe dönük olan doğasını dört duvar arasına hapsedilmiş bir bunalıma dönüştürdü. Kavgadan geçilmiyordu, üstelik her konuda; ancak ikimizin arasındaki savaşım aslında mutlulukla mutsuzluk arasındaki savaşımdı.

İçim çoğu zaman hiddet ve çaresizlikle dolup taşardı. Daima yalnızdım. Bütün bunlara karşın hayata sevdaliydim, hâlâ da öyleyim. Üzgünsem Penninelerde dolanır dururdum – bü-

tün gün tek bir reçelli sandviçle ve bir şişe sütle. Kapı üzerime kilitlenip dışarıda bırakıldıysam ya da diğer gözde cezayı yiyip kömürlüğe kapatılmışsam, öyküler uydurur, soğuğu ve karanlığı unutturdum. Bunlar hayatta kalmanın yolları, biliyorum, ama belki de tamamen kırıldığını, arızalandığını inkâr etmenin, yadsınmanın bir yolu: Henüz, dünyaya inanmayı sürdürebileceğin kadar ışığın ve havanın –kaçış hayalinin– içeriye girmesine izin verebilecek durumdasın.

Geçenlerde bana ait bazı kâğıtlar buldum, malum yeniyetme şiirselliğiyle dolu süprüntüler, ama birden, daha sonra hiç farkında olmadan *Tek Meyve*'de kullandığım bir cümle: "İstediğim şey var, mevcut, yeter ki onu bulmayı göze alabileyim..."

Evet, genç bir insanın melodramları, ancak görünen o ki, o tavrın koruyucu bir işlevi olmuş.

En çok gömülü definelere, kaybolan çocuklara ve kilit altında tutulan prenseslere ilişkin öyküleri seviyordum. Definenin bulunması, çocukların dönmesi ve prenseslerin kurtarılması bana umut veriyordu belli ki.

İncil de bana, yeryüzünde beni seven tek bir canlı bulunmasa bile, göklerde beni olduğum gibi seven bir Tanrı'nın bulunduğunu, zaten önemli olan tek şeyin de bu olduğunu söylüyordu.

Buna inandım. Bana yardımı oldu.

Annem, Bayan Winterson, hayatı sevmezdi. Hiçbir şeyin yaşamı güzelleştirebileceğine inanmazdı. Bir keresinde bana evrenin kozmik bir çöp kutusu olduğunu söylemişti; bunun üzerine biraz düşünmüş, peki kapağı kapalı mı açık mı, diye sormuştum.

"Kapalı," dedi. "Hiç kimse kaçamaz."

Tek kaçış Armageddon'du – yeryüzüyle gökyüzü bir rulo misali kıvrıldığında çıkacak olan o son mahşer savaşı; kurtarılanlar İsa'yla birlikte sonsuzlukta yaşayacaktı.

Hâlâ bir Savaş Dolabımız vardı. Annem her hafta oraya bir kutu konserve koyardı –kutuların bazıları 1947'den beri oraday-

dı– galiba amaç, kıyamet savaşı başladığında merdivenin altında, ayakkabı boyalarıyla filan bir arada yaşamamız, konserveleri yiyerek savaşın bitmesini beklememizdi. Kavurma et konusundaki eski başarılarım, ilerisi için paniğe kapılmamı engelliyordu. Aramızda bölüştürdüğümüz azığı yiyecek ve İsa’yı bekleyecektik.

İsa’nın bizi özgürleştirmek için bizzat gelip gelmeyeceğini merak ettim; Bayan Winterson sanmıyordu: “Bir melek yollayacak.”

Böyle olacaktı demek – merdiven altındaki yüklükte bir melek. Kanatların nasıl sığacağını sordum, Bayan Winterson meleğin merdiven altında bizzat bize katılmayacağını söyledi; yalnızca kapıyı açacak ve bize çıkma vaktinin geldiğini söyleyecekti. Gökyüzündeki malikânemiz hazırды.

Kıyamet sonrasına ilişkin bu ayrıntılı, inceden inceye işlenmiş yorumlar annemin zihnini epeyce meşgul ediyordu. Bazen mutlu görünür, piyano çalardı, ama mutsuzluk hep yakınlardaydı, dolaşısıyla bir başka düşünce zihnini bulandırır, o da bir anda çalmayı kesip piyanonun kapağını kapatır, arka geçitte volta atmaya başlardı; çamaşır asılı iplerin arasında, bir şey kaybetmişçesine, bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı.

Bir şey kaybetmişti. Büyük bir şey. Yaşamı kaybetmişti/kaybediyordu.

Çoktan kaybetmiş olmamız ve hâlâ kaybediyor oluşumuz konusunda benzeşiyorduk. Ben ilk sevdiğim kişinin, her ne kadar kaotik olsa da, o ılık ve güvenli ortamını yitirmiştim. Adımı, kimliğimi yitirmiştim. Evlat edinilen çocuklar yerinden edilmiştir. Annemse yaşam denen şeyin muazzam bir sürgün, bir yerinden edilme olduğunu hissediyordu. Her ikimiz de Yuvamıza gitmek istiyorduk.

Yine de, Kıyamet beni heyecanlandırıyordu, çünkü Bayan Winterson onu heyecanlı bir hale getiriyordu, ama içten içe hayatın devam etmesini, ben büyüüp hayat hakkında daha fazla bilgi edininceye kadar sürmesini diliyordum.

Bir kömürlüğe kapatılmanın tek iyi yanı, insanı anmaya, hatırlamaya teşvik etmesi.

Tek başına okunduğunda saçma, gülünç bir cümle. Ama hayatın işleyişine –ve bazı insanların zorluklarla neden daha iyi başa çıktıklarına– kafa yorup anlamaya çalıştıkça, dönüp dolaşıp “yaşama evet” düsturuna varıyorum; buysa yaşamı sevmeyi, her ne kadar yetersiz olsa da, önce kendini sevmeyi gerektiriyor. Önce-ben tarzında değil, o yaşamın ve sevginin tam tersi çünkü; daha çok, somon balığının akıntıya karşı yüzme kararlılığıyla, inadiyla sevmeyi öğrenmek; ters akıntı istediği kadar çırpıntılı olsun, o sizin akıntınız çünkü...

Bu beni yeniden mutluluğa getiriyor – ve sözcüğü şöyle hızlıca bir irdelemeye.

Ona yüklediğimiz birincil anlam, zevk ve hoşnutluk duygusu; bir titreşim, bir coşku, karından yukarıya doğru yükselen iyilik, doğruluk, hafiflik ve canlılık hissi... Bilirsiniz işte...

Ama “happy”* sözcüğünün daha erken anlamları, *hap* kökeninden (Ortaçağ İngilizcesi’ndeki “happ”, Eski İngilizcedeki ‘gehapp’) hareketle, payınıza düşen iyi ya da kötü şans, kısmet demektir. *Hap* yaşamda çektiğiniz kura, oynamanız için dağıtılan eldir.

“Hap”inizle buluşma biçiminiz, “happy” olup olmayacağınızı belirler.

Amerikalıların anayasalarında “mutluluğu arama hakkı” dediği şey (dikkatinizi çekerim, “mutlu olma hakkı” değil), somon misali akıntıya karşı yüzme hakkıdır.

Mutluluğu aramak, bunu yaptım, hâlâ da yapıyorum, hiç de mutlu olmakla aynı şey değil – o bence geçip giden, ömürsüz, koşullara bağlı, azıcık da sıkıcı bir şey.

---

* (İng.) Mutlu. (ç.n.)

Güneş parlıyorsa, ışığında durun – evet evet evet. Mutlu anlar harikadır, ama mutlu anlar geçip gider –geçip gitmek zorundalar– çünkü zaman geçer.

Mutluluk arayışı ele daha zor geçen bir şey; ömür boyu sürer ve hedef odaklı değildir.

Aradığınız, peşinde olduğunuz şey anlamdır – anlamlı bir yaşam. *Hap* var, tamam –kader, desteden çektiğiniz kâğıt, vs– ama sabit, mutlak değil, dolayısıyla akıntının yönünü değiştirmek ya da yeni kartlar dağıtmak, artık hangi metaforu kullanmak istiyorsanız, işte onu yapmak bir hayli enerji gerektirecektir. Bazen işler öylesine ters gider ki, soluk alıp vermeyi bile güçbela başarsınız; bir de, kendi şartlarınızda güçbela yaşıyor olmanın, bir başkasının şartlarında şişirilmiş, kör-topal bir yaşam sürmekten çok daha iyi olduğunu fark ettiğiniz anlar vardır.

Mutluluk arayışı ya her şey ya da hiçbir şey değil – o her şey VE hiçbir şey. Bütün Kovalamaca Öyküleri gibi.

Doğunca, katlanmış bir haritanın görünen köşesi oldum.

Haritada birden fazla yol vardır. Birden fazla varış noktası. Benliğin açılışı, ortaya serilişi olan harita belli, kesin bir yeri göstermez. BULUNDUĞUNUZ YER diyen ok, ilk koordinatınızdır. Çocukken değiştiremeyeceğiniz şeylerin sayısı çok fazladır. Ama yine de, yolculuğa çıkmak üzere toplanabilirsiniz...

Önce Söz Vardı

Annem bana okumayı, hayvanlarla dolu olduğu için (çoğu mekruhtu) Eski Ahid'in beşinci bölümü Tesniye'den öğretmişti. "Geviş getirmeyen ya da toynağı ayrılmayan hiçbir hayvanı yemeyeceksin"i her okuduğumuzda, sözü geçen bütün yaratıkları çizirdi. Atlar, tavşanlar ve küçük ördekler belirsiz efsanevi şeylerdi ama ben pelikanlar, kaya porsukları, tembel hayvanlar ve yarasalar hakkında her şeyi biliyordum. Egzotik olana karşı bu eğilim, tıpkı William Blake'in olduğu gibi benim de başıma hayli iş açmıştı. Annem kanatlı böcekleri ve kuşları çizirdi ama benim favorilerim denizyatağındakiler, yumuşakçalardı. Blackpool'daki kumsaldan edinilmiş iyi bir koleksiyonum vardı. Annem dalgalar için mavi mürekkepli dolmakalem kullanırdı, pul sırtlı yengeç için de kahverengi mürekkep. Istakozlar kırmızı tükenmez kalem, ama hiç karides çizmezdi çünkü ufak ekmecek içinde onları yemeyi severdi. Sanırım bu onu uzun süre rahatsız etti. Sonunda, hayli duanın ve Shrewsbury'de Efendimizin büyük bir adamına danışmanın ardından, Tanrı'nın temizlemiş olduğuna bizim adi demememiz gerektiği konusunda Aziz Pavlus'a hak verdi. Sonra da her cumartesi Molly'nin deniz ürünleri lokantasına gittik. Eski Ahid'in Beşinci Bölümü'nün sakıncaları vardır; Nefret Edilecek Şeyler ve Sözü Edilmemesi Gerekenler'le doludur. Bir piç ya da hayaları ezilen birine ilişkin bir şey okuduğumuzda annem sayfayı çevirir ve

“Bunu Efendimiz’e bırak” derdi, ama o gidince ben bir göz atardım. Hayalarım olmadığına memnundum. Dışarıda olan bağırsaklara benziyorlardı ve İncil’deki adamlarınki daima kesildiği için kiliseye gidemiyorlardı. Korkunç.

Tek Meyve’den alıntı

Dilden annem sorumluydu. Babam okumayı doğru dürüst hiç öğrenemedi – parmağıyla satırı izleyerek, tane tane okumayı beceriyordu, ama on iki yaşındayken okulu bırakmış, Liverpool rıhtımlarında çalışmaya gitmiş. On ikisinden önce de, kimse ona kitap okuma zahmetine girmemiş. Babası, bara giderken sıklıkla küçük oğlunu da yanında götürür, sokakta bırakan, saatler sonra bardan çıkıp yalpalayarak eve dönüp babamı orada unutan, kapının eşiğinde uyur halde bırakan ayyaşın tekiymiş.

Babam Bayan Winterson’ın yüksek sesle okumasına bayılırdı – ben de öyle. Annem okurken biz ikimiz otururduk, ama o mutlaka ayakta dururdu; tavrı hem içten hem de etkileyiciydi.

Her akşam yarım saat İncil okurdu; en başından başlar, Eski ve Yeni Ahitlerin altmış altı kitabı boyunca ilerlerdi. En sevdiği kısma, Vahiy Kitabı’na ve Kıyamet’e, herkesin havaya uçtuğu Şeytan’ın da dipsiz çukura atıldığı yere gelince, dinlediklerimizi düşünmemiz için bir hafta ara verirdi. Sonra yeniden başlardı: Yaratılış, Bölüm Bir. *Tanrı önce gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı...*

Koskoca bir gezegeni, bütün bir evreni yaratmak için onca uğraşıp didindikten sonra onu havaya uçurmak kafamı kurcalardı, ancak Hristiyanlığı birebir, sözcüğü sözcüğüne kabullen zihniyetin bütün yorumlarındaki sorunlardan biri de bu zaten: Sonunda paramparça olacağını bildiğin bir gezegeni ne diye koruyup kollayasın ki?

Annem çok iyi bir okuyucuydu; kendinden emin ve dramatik. İncil’i az önce yazılmış gibi okurdu – belki de ona göre öyleydi. Bir metnin gücünün zamanla sınırlı olmadığını çok erken yaşta öğrendim. Kelimeler işlerini görmeyi sürdürüyor.

İngiltere'nin kuzeyindeki çalışan sınıfa mensup aileler, 1611 İncili'ni kilisede ve evde dinlemeye alışkındı, kitaptaki bazı kadim hitap biçimleri de gündelik konuşmalarımızda hâlâ kullanıldığından, kitabın dili bizi fazla zorlamazdı. Özellikle diriler ve ölüler için kullanılan “koşanlar ve duranlar” tanımlaması çok hoşuma giderdi – farelerle ve bir fare kaparıyla aynı evde yaşıyorsan, aradaki farkı gerçekten hissedebiliyorsun.

1960'larda çoğu erkek –evet, kadınlar değil erkekler– Çalışan Erkekler Enstitüsü ya da Makinistler Enstitüsü'ndeki gece kurslarına giderdi; yine Manchester'ın önyak olduğu bir başka ilerci uygulamaydı. Kendini geliştirme fikri o sıralarda seçkinci bir tavır sayılmadığı gibi, bütün değerlerin akraba, bütün kültürlerin az ya da çok benzeş olduğu da varsayılmazdı – ha Hammer yapımı korku filmleri, ha Shakespeare.

Bu gece okulları Shakespeare'a yüklenirdi – adamların hiçbirisi de dili anlamakta zorlandığından yakınmazdı. Neden peki? Zor değildi, çünkü 1611 İncili'nin diliydi; Kral James uyarlaması, *Fırtına*'nın halka duyurulan ilk sahnelenişiyle aynı yıl ortaya çıkmıştı. Shakespeare *Bir Kış Masalı*'nı o yıl yazmıştı.

Bu yararlı bir süreklilikti, ancak daha geniş bir kültürün sonuçlarından birinin de, dilinden soyulmuş modern İnciller olacağını düşünemeyen, iyi niyetli, iyi eğitilmiş kişiler tarafından mahvedildi. Sonuç, eğitimsiz erkeklerle kadınların, babam gibilerin, sıradan okullara giden benim gibi çocukların dört yüz yıllık İngiliz diliyle rahat, gündelik bağlantısının kesilmesi oldu.

Tanıdığım yaşça büyük, anne-babamın kuşağındaki insanların çoğu Shakespeare'den, İncil'den, bazen de John Donne gibi metafizik şairlerden alıntı yapardı; kaynağını bilmeden ya da yanlış aktararak, birbirine karıştırarak olsa da.

Doğuştan kıyamete inanan annem felaketleri de, şans, talih haberlerini de aynı cümleyle karşılardı: “Çanların kimin için çaldığını sorma...” Bu da duruma uygun, kabirden yükseliyormuşa benzeyen, deruni bir ses tonuyla söylenirdi. Evanjelik kiliselerde

çan bulunmadığından, bunun ölümle ilintili olduğunu kesinlikle anlayamamıştım; John Donne'un "Hiç kimse ıssız bir ada değildir..." diye başlayan ve "çalan çanların kime ulaşacağını asla bilemezsiniz..." ile biten paragrafına yanlış bir atıf olduğunu da ancak Oxford'a girdikten sonra anlayabildim.

Babam bir keresinde işyerindeki piyangoyu kazandı. Eve kendinden gayet hoşnut bir halde döndü. Annem ödülün ne olduğunu sordu.

"Elli pound, iki paket de Wagon Wheels." (Bunlar, ambalajında bir at arabasıyla bir kovboyun bulunduğu, iri, berbat çikolata bisküvilerdi.)

Annem karşılık vermedi, bunun üzerine babam bastırdı. "İyi bir şey bu, Connie – memnun olmadın mı?"

Annem, "Çanların kimin için çaldığını sorma," dedi.

Bize de sormadık.

Başka favori cümleleri de vardı. Bir gün gaz ocağımız patladı. Tamirci mutfaktan çıkınca, ocağın halini beğenmediğini söyledi, ocak da duvar da kapkaraydı çünkü. Bayan Winterson'ın karşılığı şuydu: "Bu cennete, ölmüşlerimize, doğaya işlenmiş bir kabahat." Bir gaz ocağının kaldıramayacağı kadar ağır bir yük.

Bu benzetmeye bayılırdı, birkaç kez de benim için kullandı; iyi niyetli bir tanıdık halimi hatırlımı sorunca, Bayan W gözlerini aşağıya indirdi, içini çekti: "O cennete, ölmüşlerimize ve doğaya yapılmış bir kabahat."

Bana gaz ocağından çok daha ağır gelen, berbat bir suçlamaydı. Özellikle de "ölmüşlerimiz" kısmı beni endişelendiriyor, hangi gömülmüş, bahtsız akrabayı böylesine gücendirdiğimi merak ediyordum.

Daha sonra cümleye *Hamlet*'te rastladım.

Annem ve diğerlerinin, beğenmedikleri bir kıyaslama yaparken kullandıkları genel bir ibareydi, devekuşu için kullanılan şu "Deve desen değil, kuş desen değil" deyişindeki gibi.

*Kral Lear'*deki Budala bu. Öte yandan, kuzeyli bir tınısı da var, bence nedeni kısmen çalışan sınıf geleneğinin yazılı değil sözlü bir gelenek olmasından (zenginliği ise bazı klasiklerin okulda özümsermiş olmasından geliyor; hepsi farkında olmadan ezberlenmiş), kısmen de iyi bir öykü anlatabilmek adına dilin yaratıcı bir biçimde kullanılmasından. Geriye bakınca, kelime haznemizin hiç de küçük olmadığını fark ediyorum – ayrıca imgelere de bayılırdık.

Görsel kültür, televizyon kültürü, kitlesel kültür kuzeye seksenli yıllara kadar pek bir etki yapmadı – hâlâ güçlü bir yerel kültür, baskın bir dil vardı. 1979'da oradan ayrıldığımda, durum 1959'dan fazlaca farklı değildi. 1990'da, *Tek Meyve'*yi BBC için filme çekmek üzere döndüğümüz yere tamamen farklıydı.

Tanıdığım insanların kitabı az, öyküleri boldu; can alıcı noktaysa onları nasıl anlattığınız idi. Bir otobüsteki hoşbeş bile bir anlatıya dönüşmek zorundaydı.

“Paraları olmadığından balayını Morecambe’da geçiriyorlar.”

“Çok yazık – Morecambe’da yüzmek dışında yapacak hiç bişi yok.”

“Acıdım şimdi.”

“Eh, balayı sadece bir hafta –bütün evlilik hayatını Morecambe’da geçiren bir kadın tanıyorum.”

Çanların kimin için çaldığını sorma...

* * *

Annem öyküler anlatırdı – savaşta yaşadıklarını, hava saldırıları sırasında sığınakta akordeon çalıp sıçanları nasıl kovduğunu. Anlaşıldığı kadarıyla sıçanlar keman ve piyanodan hoşlanıyor, akordeona tahammül edemiyorlardı...

Paraşüt diktiği günleri – kızlar elbise yapmak için ipeği çalardı.

Gelecekteki yaşamı, geniş bir malikânede, hiç komşusu olmadan yaşayacağı günleri. Hayatta istediği tek şey, insanların çekip gitmesiydi. Ben gidince, beni hiç bağışlamadı.

Mucize öykülerine bayılırdı, büyük bir olasılıkla hayatının mucizeden, Jüpiter'in Dünya'dan uzak olması kadar uzak olması yüzünden. Başına hiç gelmemiş olsa da mucizelere inanırdı – şey, belki bir tane gelmişti, ne var ki bu mucize bendim, annemse mucizelerin genellikle kılık değiştirmiş olarak geldiklerinden habersizdi.

Bu bağlamda ben, onu mevcut yaşamından çıkartıp daha çok hoşlanabileceği bir yaşama sokabilecek bir mucizeydim. Tamam, bu hiç olmadı, ama olamazdı anlamına gelmiyor. Bütün bunlar benim için halihazırda, hemen oracıkta, şu an avuçlarınızda olan şeyi ıskalamamanız ya da yanlış anlamamanız konulu, gaddarca bir ders oldu. Hep, her şeyi dönüştürebilmek için gereksindiğimiz şeyin –mucizenin– başka bir yerde olduğunu düşünürüz, oysa genellikle yanı başımızdadır. Bazen de o biziz, kendimiz.

Annemin sevdiği mucize öyküleri İncil'dekilerdi, muhtemelen hiçbir zaman yeterli yiyeceğimiz olmadığından, Beş Somun İki Balık gibiler, bir de İsa Yeryüzünde örgütünün cepheye sunduğu öyküler.

Ben özellikle Şükürler Olsun Devi'nin, iki buçuk metrelik boyu müminlerin dualarıyla bir doksana düşen devin öyküsünü severdim.

Ansızın ortaya çıkıveren kömür torbalarıyla, en çok ihtiyaç duyduğun anda cebinde beliriveren bir sterlinle ilgili hikâyeler de vardı.

Dirilen ölülerin mesellerini sevmezdi. Öldüğü zaman, geri gelmesi için sakın ola dua etmememizi tembihlerdi.

Cenaze parasını perdenin eteğine dikmişti – en azından ben çalıncaya kadar öyleydi. Perdenin eteğini sökünce, o çok gururlandığı el yazısıyla yazılmış bir not buldum: *"Jack, Jeanette, ağlamayın. Nerede olduğumu biliyorsunuz."*

Ağladım. Sevginin ölçüsü neden hep kayıplar oluyor?

4

Bir Kitabın Sorunu...

Evimizde altı tane kitap vardı.

Biri İncil, iki tanesi de İncil yorumlarıydı. Annem mizacı gereği bir risale yazarıydı, dolayısıyla fitne fesadın ve muhalefetin basılı malzemeyle nasıl ateşlendiğini iyi bilirdi. Bizimki laik bir ev değildi, annem de beni laik etkilere maruz bırakmamaya kararlıydı.

Neden hiç kitabımız olmadığını sorunca, “Bir kitabın sorunu, içinde ne olduğunu iş işten geçinceye kadar asla bilememen,” dedi.

Oturup düşündüm: “Ne için iş işten geçiyor?”

Gizlice kitap okumaya başladım –başka yolu yoktu– ve her sayfayı çevirişimde, bu sefer iş işten geçti mi yoksa, diye merak ettim; beni sonsuzcasına değiştirecek o son yudum; Alice’in şişesi, *Doktor Jekyll ve Bay Hyde*’daki o müthiş iksir, Tristan ile Isolde’nin yazgısını damgalayan o gizemli sıvı gibi.

Mitolojide, efsanelerde, peri masallarında ve temelini bunlardan alan bütün hikâyelerde boyutlar da biçimler de tahminidir, değişime açıktır. Buna kalbin boyu ve şekli de dahildir; sevilen orada ansızın nefret edilene dönüşebilir, ya da iğrenilen sevilene. Shakespeare’in *Bir Yaz Dönümü Rüyası*’ndaki Puck’a baksanıza; gözyaşları Lysander’i fırsatçı bir zamparadan nasıl da sadık bir kocaya dönüştürdü. Shakespeare’in sihirli iksiri kullanım biçimine göre, arzu nesnesinin kendisi değişmiyor da –kadınlar neyse hâlâ o– erkek onu farklı görmeye zorlanıyor.

Aynı oyunda, Titania eşek kafası takmış bir budalaya kısa bir süreliğine tutulur – dönüştürücü iksirin haylazca kullanılışı, ancak gerçekliği de sorgulamakta: Gördüğümüzü sandığımız şeyi mi görüyoruz? Sevdiğimizi sandığımız şeyi seviyor muyuz?

Büyümek zor. Tuhaf bir biçimde, fiziksel gelişimimiz dursa bile, duygusal olarak büyümeye devam ediyoruz sanki, buysa hem genişlemeyi hem de büzüşmeyi içeriyor, bazı kısımlarımız gelişip serpilirken diğerlerini gözden çıkarmak, ortadan yok olmalarına izin vermek gerekiyor... Katılık asla işe yaramıyor; sonunda kendimizi dünyamıza uymayan, yanlış bedende buluyoruz.

Öylesine iri bir öfkem vardı ki, hangi evi olsa doldururdu. Kendimi öyle umutsuz hissederdim ki, üzerine basılmasın diye bir iskemlenin altına saklanmak zorunda kalan Tom Thumb gibiydim.

Sinbad'ın cini nasıl kandırdığını anımsıyor musunuz? Sinbad şişeyi açar, şişeden onu oracıkta öldürüverecek on metrelik bir cin fırlar. Bunun üzerine Sinbad onun kibrine hitap eder ve şişeye geri giremeyeceğini iddia eder. Cin girer girmez Sinbad tıpayı kapatır ve cin terbiyeli davranmayı öğreninceye kadar da açmaz.

Freud değil ama Jung bize insan doğası hakkında söylediklerinden dolayı masalları severmiş. Bazen, sıklıkla, bir parçamız hem fevri hem de güçlü olabilir – sizi ve başkalarını öldürebilecek, her şeyi silip süpürme tehdidi taşıyan, giderek tırmanan bir öfkeyle dolarız. O güçlü ama gözü dönmüş parçamızla halleşemeyiz, ta ki onu terbiye edinceye kadar – bunun anlamıysa, burada kimin patron olduğunu göstermek için onu yeniden şişeye hapsedmek. Bu bir baskılama değil, daha çok ona bir kap, bir şişe bulmak. Ruh-sal terapide, terapist fazlasıyla korkutucu olduğu ya da kendini habire dışarılara attığı ve yaşamlarınıza çerçöpünü saçtığı için özgür bırakmaya cesaret edemediğimiz şeye bir şişe rolü oynar.

Peri masalları bizi, ortalama boy diye bir şey olmadığı konusunda uyarmakta; sanayi yaşamının bir yanılısamı, süpermarketlere birörnek sebze vermeye çalışan çiftçilerin hâlâ boğuştuğu

bir aldatmaca bu... Hayır, boyut dediğimiz şey hem özel hem de değişmeye müsait.

İnsan suretinde ortaya çıkan tanrıların –ölçekleri küçültülmüş güç ilahlarının– öyküleri aynı zamanda dış görünüşe göre hüküm vermeye karşı çıkan öyküler: Şeyler görüldüğü gibi değildir.

Bana öyle geliyor ki, dünyanıza uygun boyda olmanız –ve hem kendinizin hem de dünyanın hiçbir şekilde sabit ebatları olmadığını bilmeniz– nasıl yaşanacağını öğrenmek için değerli bir ipucu.

Bayan Winterson dünyasına göre çok büyüktü, ama kasvetle, biçimsizce çömelmiş, dünyanın en alçak rafının altına sığışmıştı; arada bir patlayıp on metrelik endamını sergiliyor, bir heyula gibi tepemize dikiliyordu. Sonra, bunun işe yaramadığı, abartılı, yalnızca yıkıcı bir eylem olduğu anlaşıldığından, ya da ona öyle geldiğinden, yenilmiş bir halde yeniden büzüşüyordu.

Kısa boyluyum, onun için de küçük/ âciz tiplerin hikâyelerini se-verim, ama bunlar doğrudan boy pos çatışması, birine karşı öteki tarzında öyküler değildir. Örneğin *Jack ile Fasulye Sırığı*'nı düşü-nün; temelde kocaman, çirkin, aptal bir devle ufak tefek, ayağına çabuk, zeki Jack'in öyküsü. Tamam, ama buradaki istikrarsız un-sur şu fasulye sırığı; yola bir fasulye tanesi olarak çıkıp sonunda Jack'in şatoya ulaşmak için tırmandığı ağaç benzeri, devasa bir şeye dönüşür. İki dünya arasındaki köprü önceden tahmin edi-lemeyen, son derece şaşırtıcı bir şey. Daha sonra, dev de Jack'in peşinden tırmanmaya yeltenince, fasulye sırığının oracıkta, şırak diye kesilmesi gerekir (pronto). Bu bende, pekâlâ yaşam da diye-bileceğimiz mutluluk arayışının şaşırtıcı, geçici unsurlarla dolu olduğu duygusu uyandırıyor – başka türlü gidemeyeceğimiz bir yere varıyor, yolculuktan bir sürü şey öğreniyoruz, ama orada kalamayız, orası bizim dünyamız değil ve onun tepemize çök-mesine, içinde güzelce yaşayabildiğimiz dünyayı ezmesine izin vermemeliyiz. Fasulye sırığının kökünden kesilmesi gerekiyor. Ancak 'öteki dünyanın' büyük ölçekli zenginlikleri bizimkine ge-

tirilebilir, tıpkı Jack'in müzik çalan arpa ve altın tavuğa yaptığı gibi. "Kazandığımız" ganimetler kendilerini bizim boyutlarımıza ve formumuza uyduracaklardır – tıpkı minyatür prenseslerin ve kurbağa prenslerin ilerideki yaşamları için, bizim yaşamlarımız için gereken doğru biçimi almaları gibi.

Boyut  nemlidir.

Vişnenin Cinsiyeti (1989) romanında Köpek Kadın denen bir karakter yaratmıştım; Thames Nehri'nde yaşayan bir dişi dev. Acı eker çünkü dünyasına göre fazla büyüktür. Annemin bir başka yorumuydu.

Altı adet kitap... Annem elimin kitaba değmesini istemiyordu. Kitapların içine balıklama dalacağım aklına bile gelmedi – saklanmak için kendimi onlara hapsedeceğim de.

Bayan Winterson beni her hafta, zuladaki cinayet romanlarını almam için Accrington Halk Kütüphanesi'ne gönderirdi. Evet, bu bir çelişki, ama elişkilerimiz bize asla çelişki gibi gelmez. Ellery Queen ile Raymond Chandler'ı severdi, ona şu "Bir kitabın sorunu, içinde ne olduğunu ancak iş işten geçtikten sonra anlaman..." teranesiyle meydan okuduğumda, ortaya bir cesedin çıkacağını biliyorsan, öyle büyük bir çok yaşamıyorsun, diye karşılık verdi.

Krallar, kraliçeler ve tarih hakkında kurgusal olmayan kitaplar okumama izin vardı, fakat kurgusal romanları asla, hiçbir zaman. Onlar sorunlu kitaplardı...

Accrington Halk Kütüphanesi bir imece ve ıslahat çağının değerleriyle inşa edilmiş, tıka basa dolu, taş bir binaydı. Sonunda, 1908'de Carnegie Vakfı'ndan gelen parayla bitirilebildi. Dış yüzünde Shakespeare, Milton, Chaucer ve Dante'in taştan oyulmuş büstleri vardı. İerideyse Art Nouveau iniler ve üzerinde ALIşKANLIK VE TUTUMLULUK MUTLAKA KAZANIR türü özdeyişlerin bulunduğu, dev boyutlu, vitray camlı bir pencere.

Kütüphanede İngiliz edebiyatının bütün klasikleriyle Gertrude Stein gibi birkaç gerçek sürpriz vardı. Ne okuyacağımdan da, hangi sırayla okuyacağımdan da tamamen habersiz olduğum için, işe alfabetik sırayla başladım. Tanrı'ya şükür, soyadı Austen idi...

Evdeki altı kitaptan biri, hiç beklenmedik bir şeydi: Thomas Mallory'den *Arthur'un Ölümü*. Resimli, olağanüstü güzellikte bir nüshaydı ve kültürlü, bohem bir dayıya aitti – annemin annesinin erkek kardeşine. Annem saklamıştı, ben de okudum.

Arthur'un, Lancelot ve Guinevere'nin, Merlin, Camelot ve Kutsal Kâse'nin öyküleri, içime kimyasal bir bileşimin eksik molekülü gibi yerleşiverdi.

Kutsal Kâse öykülerini hayatım boyunca işledim. Bunlar kayıpların, başarısızlıkların, kabullenmenin ve ikinci şansların öyküleri. Kitabı bırakır, sayfaları hızla çevirip Kutsal Kâse'yi arayan Parsifal'a bir gün kâsenin görüldüğü, ama bizimki can alıcı soruyu soramadığı için kâsenin ortadan kaybolduğu bölüme gelirdim. Parsifal tam yirmi yıl ormanlarda dolaşır, bulduğu, ona verilen, erişilmesi öylesine kolay görünen ama hiç de kolay olmayan şeyi arar.

Daha sonra, çalışmalarımda zorlandığım ve daha tanımını bile yapamadığım bir şeyi yitirdiğim ya da ona sırt çevirdiğim duygusuna kapıldığım anlarda, Parsifal'ın öyküsü bana hep umut aşıladı. İkinci bir şans pekâlâ olabilirdi...

İşin aslı, insana ikiden de fazla şans verilir – çok daha fazlası. Bulmanın/yitirmenin, unutmanın/hatırlamanın, terk etmenin/dönmenin asla durmadığını artık, elli yıldan sonra, biliyorum. Yaşamın tamamı bir başka şansla ilintili ve biz yaşadığımız sürece, o son güne kadar, hep bir şansımız daha olacak.

Ve elbette, Lancelot'un öyküsüne bayılıyordum, çünkü özlem-den ve karşılıksız aşktan ibaretti.

Evet, annem haklıydı, öyküler tehlikelidir. Bir kitap sizi bir başka yere uçuran sihirli bir halıdır. Her kitap bir kapıdır. Açarsınız. İleriye doğru bir adım atarsınız. Geri döner misiniz peki?

On altı yaşındaydım ve büyük –yasaklı kitaplardan da büyük– bir kuralı çiğnediğim için annem beni evden sonsuza kadar kovmak üzereydi. Kural yalnızca “Seks Yok” değil, “Kendi Cinsinle ASLA Seks Yok” idi.

Korkuyordum, mutsuzdum.

Hatırlıyorum, cinayet romanlarını almak üzere kütüphaneye gitmiştim. Annemin ısmarladığı kitaplardan biri T.S. Eliot’un *Katedraldeki Cinayet* adlı romanıydı. Berbat keşiflere ilişkin bir kıssadan hisse öyküsü olduğunu sanmıştı – Papa’yı karalayan her şeyden hoşlanırdı.

Kitap bana biraz kısa göründü –polisierler genellikle uzundur– bunun üzerine şöyle bir karıştırdım ve beyit tarzında yazılmış olduğunu gördüm. Kesinlikle doğru gelmedi... T.S. Eliot’un adını bile duymamıştım. George Eliot’la akraba olabileceğini düşündüm. Kütüphaneci bana ömrünün çoğunu İngiltere’de geçiren Amerikalı bir şair olduğunu söyledi. 1964’de ölmüştü ve Nobel Ödülü’nü kazanmıştı.

Şiir okumazdım, çünkü hedefim İngiliz Nesir Edebiyatı’nı A’dan Z’ye tamamlamaktı.

Ama bu farklıydı...

Okudum: *Şimdi bir andasın / Ama biliyorsun ki bir başkası / Ani, acılı bir sevinçle içine işleyecek.*

Ağlamaya başladım.

Kütüphanedekiler başlarını kaldırıp azarlaracasına baktılar, kütüphaneci kadın da beni payladı, çünkü o günlerde bir kütüphanede bırakın ağlamayı hapsırmanıza bile izin yoktu. Kitabı alıp dışarı çıktım, basamaklara çöküp kuzeyin malum ayazında sonuna kadar okudum.

Aşına olmadığım bu güzelim oyun o günkü dertleri katlanılır kıldı; katlanılır kıldığı dertlerse başarısız olmuş bir başka aileydi – ilki benim hatam değildi, ama bütün evlatlıklar kendilerini suçlar. İkinci başarısızlık kesinlikle benim hatamdı.

Cinsellik ve cinsiyet konularında kafam karışık ve nerede yaşayacağım, ne yiyip içeceğim, o yüksek notları almayı nasıl sürdüreceğim türünden bütün o düz, fiili sorunlar içimi kemiriyordu.

Yardım edecek kimsem yoktu, ama T.S. Eliot bana yardım etti.

Dolayısıyla, insanlar şiir lükstür ya da bir tercihtir, ya da sadece eğitilmiş orta sınıf içindir, okulda öğretilmemelidir çünkü yararsızdır dediğinde ya da işte şiire ve onun hayatımızdaki yerine dair saçma sapan şeyler söylediğinde, bunu söyleyenlerin tuzunun kuru olduğundan, işlerinin hep rayında gitmiş olduğundan kuşkuluyorum. Çetin bir yaşam çetin bir dile ihtiyaç duyar – şiir de aynen budur. Edebiyatın sunduğu şey budur: Neyin ne olduğunu söyleyebilecek kadar güçlü bir dil.

O bir saklanma yeri değil. O bir bulma yeri.

Pek çok bakımdan gitme vaktim gelmişti. Kitaplar beni yenmişti, annemse kitapları yendi.

Cumartesi günleri tüm gün, perşembelerle cumaları da okuldan sonra pazaryerinde, paketlemede çalışıyordum. Kazandığım parayı kitaba harcıyordum. Onları gizlice eve sokar, döşeğimin altına saklardım.

Tek kişilik, standart bir yatağı olan ve standart boyutlarda bir kitap koleksiyonu olan herkes bilir ki, döşeğin altına yerleştirilen yetmiş iki adet kitap bir katman eder. Yatağım *Prenses ile Bezel-yé*'deki gibi, yavaş yavaş, gözle görülür derecede yükseliyordu; öyle ki, kısa bir süre sonra zeminden çok tavana yakın uyur oldum.

Annem kuşkucu bir kadındı, ama olmasaydı bile, kızının dünyaya açılmakta olduğu apaçık ortadaydı.

Bir gece odama girdi ve şiltenin altından, karton ciltli bir kitabın köşesinin çıktığını gördü. Çekip aldı, el fenerinin ışığında inceledi. Talihsiz bir seçimdi: D.H. Lawrence, *Âşık Kadımlar*.

Bayan Winterson, Lawrence'ın müstehcen kitaplar yazan bir satanist olduğunu biliyordu, kitabı aldığı gibi camdan dışarı fırlattı, döşeğin altını karıştırmaya, talan etmeye koyuldu, o kitapları peş

peşe dışarıya, arka bahçeye fırlatırken ben yataktan yere yuvarlanmıştım bile. Kitapları kapıyor, saklamaya çalışıyordum, köpek kitapları alıp etrafta koşturuyor, babam pijamalarıyla çaresizce dikiyordu.

İşi bitince banyoyu ısıtmakta kullandığımız küçük, parafinli sobayı aldı, bahçeye çıktı, kitapların üzerine parafin döküp ateşe verdi.

Kitapların alev alev yanışını seyrettim; Satürn'e yaraşır o dondurucu ocak gecesinin nasıl da ısındığını, aydınlandığını düşündüğüm bugün gibi aklımda. Zaten kitaplar bana her zaman ışığı ve sıcaklığı getirmişti.

Onları tek tek naylona sarmıştım, çünkü çok değerliydi. Şimdi hepsi gitmişti.

Sabah avlunun ve ara geçidin her yanında kâğıt parçaları vardı. Yanmış kitaplardan oluşan yap-boz parçacıkları. Kırpıntıların bazısını topladım.

Yazma biçimimin böyle olmasının nedeni de muhtemelen şu: Parçaları, kırpıntıları biriktirmek, sürüp giden bir anlatı tarzından bir türlü emin olamamak. Eliot ne diyor? *Bu parçacıkları payanda olsun diye enkazımın kenarına yığdım...*

Bir süre içime kapandım, ama önemli bir şey fark etmiştim: Dışarıda olan her şey, istendiği an sizden alınabilir. Bir tek içinde olanlar güvendedir.

Metinleri ezberlemeye koyuldum. İncil'den koca koca bölümler ezberler dururduk zaten, dahası sözlü gelenekten gelen toplumların bellekleri, depolarımız metne bel bağlayanlarınkinden daha güçlü gibi.

Kayıt tutmanın bir devlet hizmeti olmadığı bir dönem vardı; o bir sanat biçimiydi. En eski şiirler, ister bir savaştaki zaferi anlatsın isterse bir kabilenin yaşamını, anmak, anımsamak, diğer kuşaklara aktarmak içindi. *Odyssey ve Beowulf* birer şiir, ama faydalı bir işlevi olan şiirler. Oturup yazamıyorsanız, ileriye nasıl aktarırsınız? Hatırlayarak. Ezberleyerek.

Şiirin ritmi ve imgeselliği, düzyazıya kıyasla akılda kalmasını, şarkı söyler gibi yinelenmesini kolaylaştırır. Ama benim nesre de ihtiyacım vardı, bunun üzerine on dokuzuncu yüzyıl romanlarının kendime ait az ve öz versiyonlarını geliştirdim – tılsım yöntemine başvurarak, konuyu fazlaca dert etmeyerek.

İçimde dizeler, satırlar vardı – yol gösterici bir ışık dizisi. Bir dilim vardı.

Kurgu ve şiir ilaştır, şifadır. Gerçekliğin hayal gücü üzerinde bıraktığı tahribatı tedavi ederler.

Ben yaralanmıştım ve çok önemli bir parçam yok edilmişti – benim gerçekliğim buydu, hayatımın olguları; ama olguların öteki tarafında olabileceğim kişi, hissedebileceklerim duruyordu ve ben bunun için gereken sözcüklere, imgelere, öykülere sahip olduğum sürece, yitip gitmeyecektim.

Acı vardı. Sevinç vardı. Eliot’un sözünü ettiği acı verici sevinç vardı. Bana bu acılı sevinci ilk duyumsatan, evimizin arkasında yükselen tepeye tırmanmak oldu: dibinde bir şehrin, tepesinde de bir dağın bulunduğu, uzayıp giden sokaklar. Doğruca Fabrika Altı’na ulaşan sokaklar.

Yukarıdan baktım; bir aynaya ya da bir dünyaya benzemiyordu. O benim bulunduğum yerdi, bulunmak istediğim yer değil. Kitaplar gitmişti, ama onlar yalnızca birer nesneydi; içlerinde barındırdıkları şey öyle kolayca yok edilemezdi. Onların taşıdığı şey çoktan gelip benim içime yerleşmişti bile; onunla ben alıp başımızı gidebilirdik.

Ertesi sabah, o buz gibi havada hâlâ ılık olan, içten içe tüten kâğıt ve hurufat öbeğinin başında dururken, yapabileceğim bir şey daha olduğunu anladım.

“Siktir et,” dedim içimden. “Ben de kendiminkileri yazarım.”

5

Evde

Evimiz, uzun ve dar sıra evlerin dizildiği yokuşta yer alan, dar bir evdi. Öndeki yol, kaldırım taşı döşeliydi. Kaldırım kalın, sağlam York taşı dilimlerinden oluşuyordu. Evimiz, 200 numara, hemen hemen yokuşun tepesindeydi.

Evin içinde palto kancalarının ve bozuklukla çalışan bir gazsayacının bulunduğu, sıkışık, karanlık bir giriş holü vardı. Holün sağına düşen salon, standart bir lamba, bir radyogram, üç parçalı muşamba bir koltuk takımı ve bir vitrinle diğerlerinden ayrılmaktaydı.

Bu kapıyı geçince üst kata çıkan merdiven başlıyordu. Düm-düz giderseniz oturma odamıza, mutfağımıza, arka avluya ve kömürlüğe ulaşıyordunuz, bir de Betty diye bilinen dışarıdaki tuvaletimize.

Üst katta iki yatak odası vardı, biri sağda biri solda. Ben on dördümdeyken soldaki rutubetli, tavanı akan oda bölündü, benim için küçük bir odayla ortak kullanacağımız bir banyo elde edildi. O zamana kadar üst katta kovayla doldurulan bir küvette yıkanırdık. Ve hepimiz aynı odada uyurduk. Odadaki çift kişilik yatakta babam, babam evde yokken de annem yatardı, ben de duvara dayanmış, tek kişilik bir yatakta. Uyumak benim için oldum olası sorun olmamıştır.

İki yatağın arasındaki küçük sehpanın üzerinde, benim tarafıma düşen yerde küre şeklinde bir gece lambası, annemin tara-

finda da elektrikli, dönüp duran balerinli, çalar saatli bir lambayla başucu ışığı dururdu.

Bayan Winterson çirkin tasarımları olan, çok amaçlı, elektrikli nesnelere bayılırdı. Isıtılmalı korselerden alan ilk kadınlardan biriydi. Ne yazık ki, aşırı ısındığında kullanıcıyı uyarmak için bip'lerdi. Korse tarumu gereği juponunun, elbisesinin, önlük ve hırkasının altına giyildiğinden, uyarıyı duyunca ısıyı düşürmek için hırkasını çıkarmaktan ve avluya çıkıp biraz beklemekten başka yapabileceği bir şey yoktu. Yağmur yağıyorsa Betty'de beklerdi.

Tuvalet iyiydi; beyaz badanası, kapının arkasına asılı el feneriyle derli toplu ve yeterliydi. Kabızlık çektiğimi iddia ederek kitapları çaktırmadan oraya götürür, gizli gizli okurdum. Buysa riskliydi, çünkü Bayan W fitillere, lavmanlara filan pek düşkündü. Eh, sanat adına ödemeniz gereken bir bedel daima vardır...

Kömürlük iyi bir yer değildi; sızıntılı, pis, soğuk. Oraya kilitlenmekten nefret ederdim; kapı dışarı edilip sokakta bırakılmaktan çok daha fazla hem de. Haykırır, kömürlüğün kapısını yumrukladım, ama hiçbir etkisi olmazdı. Bir keresinde kapıyı kırmayı becerdim, fakat dayağı da yedim. Annem beni hiç dövmedi. Babamın eve gelmesini bekler, bana kaç darbe vuracağını, neyle vuracağını söylerdi... Plastik bastonla, kemerle ya da doğrudan eliyle.

Bazen, ceza uygulanana kadar koca bir gün geçer, bu yüzden suçla ceza bana kopuk, bağlantısız gelir, keyfi ve anlamsız bir ceza yediğim duygusuna kapılırdım. Bu nedenle onlara saygı duymuyordum. Bir süre sonra cezalandırılmaktan da korkmaz oldum. Davranışlarımı düzeltmiyordu. Onlardan nefret etmeme neden oluyordu –sürekli değil– yalnızca çaresizin duyduğu nefret; birden parlayan, bir süre sonra geçen, zamanla ilişkinin temelini oluşturan türden bir nefret. Kömürden yapılma, tıpkı kömür gibi usul usul yanan, yeni bir suçla, yeni bir cezayla körüklenen bir nefret.

İngiltere'nin kuzeyindeki işçi sınıfının dünyasına, kanıksanmış bir gaddarlık egemendi. Erkekler kadınları döverdi – ya da, D.H. Lawrence'ın deyişiyle, hadlerini bilsinler diye, onları şöyle

bir "okşarlardı". Daha seyrek olsa da, kadınların erkeklere vurma-sı da duyulmadık şey değildi ve durum şu genelgeçer "bunu hak ettim" ahlaksal ilkesine uygunsu (sarhoşluk, zamparalık, evin ge-çim parasıyla kumar oynamak), erkekler yumruğu kabullenirdi.

Çocuklar neredeyse her gün şaplağı yese de, dayak pek yaygın değildi. Kız olsun erkek olsun çocuklar sürekli dövüşürdü; dolayısıyla, fiziksel acıları fazlaca dert etmeden büyüdüm. Kız arkadaş-larımı dövdüm, ta ki bunun kabul edilemez bir şey olduğunu an-layana dek. Şimdi bile, gözümü öfke bürüdüğünde, içimden beni çileden çıkaran kişiyi bir yumrukta yere sermek geçer.

Bu hiçbir şeyi çözmez, biliyorum; "hırçın kız" tavrıyla ilgisi bile olmayan bu şiddet eğilimimi anlamak için epeyce zaman har-cadım. Asla cinayet işleyemeyecek insanlar vardır. Ben onlardan biri değilim.

Bunu bilmek iyi. İnsan kim olduğunu, içinde ne yattığını, neler yapabileceğini, aşırı kışkırtıldığı takdirde nelere muktedir oldu-ğunu bilmeli.

Babam evlendikten birkaç yıl sonra ikinci karısını dövmeye baş-ladı. Lillian beni Cotswolds'daki evimden aradı ve "Baban bana bir şeyler fırlatıyor. Ben de bazılarını ona geri fırlatıyorum," dedi.

O sıralarda bir vakfa ait, bungalow tarzı bir barınakta, aile içi şiddetin yeşeremeyeceği bir ortamda yaşıyorlardı, üstelik babam yetmiş yedi yaşındaydı. Pek ciddiye almadım. Ne fırlatıyorlardı birbirlerine? Takma dişlerini mi?

İsa'yı bulmadan önce annemi dövdüğünü biliyorum, annemin ve onun annesinin de büyükbabam tarafından hırpalandığından haberim var, ancak ben büyürken babam beni sadece annemden talimat aldığında döverdi.

Lillian'la konuşmamızın ertesi günü dört saatlik bir yolculukla Accrington'a gittim, babamı kızarmış balıkla patates almaya gön-derdik. Lillian bana çay demledi, plastik bir bardakta ikram etti. Her taraf kırık çanak çömlekle doluydu.

“Çay takımım...” dedi Lillian, “geriye ne kaldıysa... üstelik kendi paramla satın almıştım, onunkiyle değil.”

Kızgındı, özellikle de ömrü boyunca Royal Albert porselenleri biriktiren, bu gayet çirkin ve duygusal tabak çanak takımını vitrinli dolapta sergileyen Bayan Winterson yüzünden. Lillian babamı razı edip porselenleri sattırmış, kendi takımını sil baştan oluşturmuştu.

Lillian’da yara bere vardı. Babam süt dökmüş kedi gibiydi.

Onu arabayla biraz gezdirdim, Trough of Bowland’e götürdüm. Lancashire’ın tepelerine, vadilerine bayılırdı – ikimiz de bayılırdık. Kanlı canlı bir adamken beni bisikletin eşya taşıma sepetine koyar, Pendle Tepesi’ne kadar on altı kilometre pedal çevirirdi, sonra bütün gün yürür, yürürdük. Onlar en mutlu anlarımdı.

Hiçbir zaman fazla konuşan biri olmadı, dil konusunda beceriksiz ve güvensizdi; annemle bense tartışmalarımızda da, sohbetlerimizde de hızlı ve ateşliydik. Öte yandan, Bayan Winterson’ın o Yahova-tarzı konuşma biçiminin –yani ömür boyu süren bir monologun– babamı mizacının gerektirdiğinden de fazla susturduğundan kuşkulaniyorum.

Babama tabak çanak meselesini sordum, yarım saat kadar hiçbir şey söylemedi, sonra biraz ağladı. Mataradan çay içtik, savaştan söz etmeye başladı.

Normandiya çıkartmasına katılmıştı. İlk saldırı dalgasındaydı. Cephaneleri yoktu, yalnızca süngüleri. Süngüsüyle altı kişiyi öldürmüştü.

İzinli olarak Liverpool’a döndüğü günü anlattı. Öyle yorgunmuş ki terk edilmiş, boş bir eve girmiş, perdeleri çekip almış, kanepeye uzanıp üzerine örtmüştü. Gündoğumunda, omzunu sarsan bir polis tarafından uyandırılmıştı – neler olup bittiğini bilmiyor muydu yahu?

Babam hâlâ uyku sersemi, etrafına bakındı. Hâlâ kanepede, perdelerin altındaydı, ama ev gitmişti. Gece bombalanmıştı.

Bana babasını, Buhran sırasında iş bulmak için Liverpool rıhtımlarını nasıl arşınladığını anlattı. Babam 1919'da doğan, Birinci Dünya Savaşı'nın bitişini kutlama bebeklerindendi, ama onun dünyaya gelişini kutlamayı unutmuşlardı. Ona bakmayı, onunla ilgilenmeyi unuttular. Bir sonraki savaş için hayatta tutulan kuşaktandı.

Askere çağrıldığında yirmi yaşındaydı. İhmal edilmeyi, açlığı biliyordu, yaşam sana vurmadan önce senin ona vurman gerektiğini öğrenmişti.

Her nasılsa, babamın bunca yıldır derinlere gömdüğü parçaları yeniden yüzeye çıkmıştı. Onlarla birlikte Bayan Winterson'a dair kötü rüyalar ve evliliklerinin ilk yılları da.

"Onu sevdim..." deyip duruyordu.

"Sevdin, şimdi de Lillian'ı seviyorsun, dolayısıyla ona çaydanlık filan fırlatmamalısın."

"Connie yeniden evlendiğim için beni bağışlamayacak."

"Sorun yok, baba. Mutlu olmana seviniyordur."

"Hayır, sevinmiyor."

İçimden, cennet herhangi bir yerden daha fazlası değilse, orada tamamen yeni kişilik nakilleri yapılmıyorsa, evet, annem sevinmiyordur dedim... ama yüksek sesle söylemedim tabii. Onun yerine çikolata yedik, sustuk. Sonra, "Korkuya kapılmıştım," dedi.

"Korkmana gerek yok, baba."

"Öyle, öyle," diye onayladı başıyla; rahatlamış, küçük bir oğlan çocuğuydu. Hep küçük bir oğlandı, bense onunla ilgilenmediğim, ona bakmadığım için üzgünüm; dünyada hiç ilgilenilmemiş bu yüzden de bir türlü büyümemiş bu kadar çok çocuk olduğu için üzgünüm. Yaşlanıyorlar ama büyümüyorlar. Bunun için sevgi gerek. Şanslıysan, sevgiyi daha sonra bulursun. Şanslıysan, sevginin suratına yumruğu yapıştırmazsın.

Bir daha yapmayacağını söyledi. Lillian'la birlikte yeni tabak çanak almaya gittik.

"Şu gagalıkları beğendim..." dedi. Geniş ağızlı, kupa şeklindeki fincanlara "gagalık" demesi hoşuma gitti. Tatlı bir argoydu: gaganı içine sokabileceğin bir şey.

"Connie'yi suçluyorum," dedi. "Sana ve babana yaptıkları yüzünden onu tımarhaneye kapatmaları gerekirdi. Deli olduğunu biliyordun, değil mi? Bütün o İsa filan, sabaha kadar uyumamalar, seni evden atmalar, tabanca, korseler, her bir yere sokuşturulmuş lanet olası İncil parçaları. O sayfalar çıksın diye babana duvarları kazıttım, biliyor musun? Baban seni hep sevmiş ama annen onu engellemiş. Baban evden gitmeni hiç istememiş."

"Benim için hiç mücadele etmedi, Lillian."

"Biliyorum, biliyorum, ona da söyledim... hele o korkunç ev... o iğrenç Royal Albert koleksiyonu."

Annem kendisinden daha aşağı tabakadan bir evlilik yapmıştı. Daha alt sınıftan birisiyle evlenmek demek, para yok, daha iyi bir gelecek olasılığı yok demekti. Mahallendeki herkese, durumun onlardan iyi olmasa da, onlardan daha iyi olduğun izlenimi vermek demekti. Daha iyi olman, vitrinli bir dolabının olması demekti.

Arttırılan her kuruş, üzerinde ROYAL ALBERT yazan teneke kutuya, teneke kutudaki her kuruş da vitrinli dolaba gidiyordu.

Royal Albert'lar güllerle kaplanmış, yıldızla çerçevelenmişti. Söylemeye dahi gerek yok, onları bir tek Noel'de, bir de annemin ocak ayındaki yaşgününde kullanırdık. Geri kalan zamanda sadece *sergilenirlerdi*.

Royal Albert hummasına hepimiz yakalanmıştık. Ben para biriktirirdim. Babam mesaiye kalırdı; bunları yapardık çünkü her bir tabağın ya da sosluğun sergilenişi, annemin mutluluğa benzeyen bir şeye yaklaştığı tek andı. Mutluluk hâlâ cam kapı-

nun öteki tarafındaydı, ama annem en azından onu camdan görebilecek hale geliyordu; ziyaret günü uzun zamandır özlemine çektiği kişiyi karşısında bulan bir tutuklu gibi.

Mutlu olmak istiyordu, galiba onu böylesine öfkelen-dirmemin başlıca nedeni de buydu. Kapağı kapalı kozmik bir çöp kutusunda yaşayamıyordum işte. En sevdiği ilahî “Tanrı Onları Yok Etti” iken, benimki “Neşelenin Tanrı’nın Azizleri” idi.

Bu ilahiyi hâlâ söylerim, arkadaşlarıma, vaftiz çocuklarıma da öğrettim; tam anlamıyla saçma sapan ve bence şahane bir ilahî. Sözleri şöyle:

Neşelenin Tanrı’nın azizleri,
Endişelenecek hiçbir şey yok;
Sizi hiçbir şey ürkütemez,
Hiçbir şey kuşkuya düşüremez,
İsa’nın sizi kurtardığını unutmayın,
Velhasıl ona güvenin ve haykırın.
Boş yere endişelendik diye yarın pişman olmayın.

Annem piyanoda “Tanrı Onları Yok Etti”yi çalıp söylerken ben de kömürlükte “Haydi Neşelenin Tanrı’nın Azizleri” diye şakıyordum.

Bir çocuğu evlat edinmekteki sorun, elinize ne geçeceğini asla bilememenizdir.

Evdeki yaşam biraz garipti.

Beş yaşıma kadar okula gitmedim, çünkü büyükbabanın evinde yaşıyor, ölmekte olan büyükanneye bakıyorduk. Kimse-nin okulla uğraşacak hali yoktu.

Ölmekte olan büyükanne günlerinde, onun gül bahçesine bakan oturma odasındaki geniş, yüksek karyolasına tırmanırdım. Aydınlık, harika bir odaydı ve evde ilk uyanan hep ben olur-dum.

Küçük çocuklarla yaşlıların çok iyi anlaştığını doğrularcasına, mutfağa girip bir tabureye çıkmaya ve tam bir bulamaç halindeki kremalı, reçelli sandviçler hazırlamaya bayılırdım. Bunlar gırtlak kanseri nedeniyle büyükannemin yiyebildiği tek şeydi. Onları ben de severdim, ama ben yenebilecek her şeyi severdim, ayrıca o saatte Ölümler'den hiçbiri mutfakta takılmazdı. Öte yandan, belki de onları bir tek annem görebiliyordu.

Sandviçler hazır olunca o büyük, yüksek yatağa götürür – yanılmıyorsa, dört yaşındaydım– büyükanneyi kaldırırdım, sandviçleri yer, her yere reçel bulaştırır, birbirimize kitap okurduk. O bana okurdu, ben de ona. Okumam iyiydi – işe İncil’le başlayınca öyle olmak zorunda... ama en çok, başlangıçtaki sözcükleri severdim.

Bana Kathleen Hale’in bütün *Marmelat Kedi Orlando* kitaplarını almıştı. Kedi öylesine turuncu ve güleryüzlüydü ki.

Güzel günlerdi. Bir gün babamın annesi ziyarete geldi ve bana “büyükannen” diye tanıtıldı.

“Benim bir büyükannem var,” dedim, “bir tane daha istemiyorum.”

Bu onu ve babamı gerçekten kırdı, kötücül kişiliğimin bir başka kanıtı sayıldı. Şunu düşünmek akıllarına bile gelmedi: Benim o küçük aritmetik hesabıma göre, iki anne demek birincisi ebediyen gitti, demektir. Neden iki büyükanne de aynı anlama gelmesin?

Kaybetmekten ödüm kopuyordu.

Büyükannenin ölüsünü ben buldum. Öldüğünü anlamamıştım. Tek bildiğim bana kitap okumadığı, reçelli ve kremalı sandviçi yemediğiydi.

Sonra eşyalarımızı topladık ve büyükbabanın üç bahçeli, arkasında dik bir orman bulunan evinden ayrıldık.

Water Sokağı’na döndük. Şu iki-üst iki-alt’a.

Annemin bunalımı, karamsarlığı o sıralarda başladı, sanırım. O evde geçirdiğim on altı yıl boyunca babam ya fabrikada vardi-yadaydı ya da kilisede. Yaşam biçimi buydu.

Annem bütün gece uyumaz, ertesi günü de kötümser, kasvetli bir ruh haliyle geçirirdi. Onun yaşam biçimi de buydu.

Ben ya okulda, ya kilisede, ya tepelerdeydim ya da gizli gizli okumaktaydım. Bu da benim yaşam biçimimdi.

Gizliliği, ketumluğu erken yaşta öğrendim. Yüreğimi gizlemeyi. Düşüncelerimi kendime saklamayı. Yanlış Beşik olduğuma bir kez karar verildikten sonra, yaptığım her şey annemin bu inancını destekledi. Ruhuma şeytan girdiğine dair yeni kanıtlar bulmak için beni gözlerdi.

Kulaklarım sağır olunca beni doktora götürmedi, çünkü bunu yapanın ya arızalı ruhumu onarma gayretiyle kulaklarımı dünyasal şeylere tıkayan İsa, ya da kulak zarımı delecek kadar yüksek sesle fısıldayan Şeytan olduğunu düşündü.

Sağırlığımın, klitorisimi keşfettiğim döneme denk gelmesi, benim için büyük talihsizlikti.

Bayan W her şeyden önce eski kafalıydı. Mastürbasyonun insanı kör ettiğine inanırdı, aynı zamanda sağır da edebileceği sonucuna varması hiç zor olmadı.

Bunun haksızlık olduğunu düşünüyordum, işitme cihazı ve gözlük takan öyle çok insan tanıyorduk ki.

Halk kütüphanesinde, gözleri bozuk olanlar için iri harflerle basılmış yayınlara ayrılmış kocaman bir bölüm vardı. Bunun, tek kişilik çalışma odacıklarının hemen bitişiğinde olduğunu fark ettim. İkisi arasında bir bağlantı olmalıydı.

Her neyse, sonunda bademciklerimin alınması gerekti ve kulaklarımı tıkayanın ne İsa ne de Şeytan olduğu ortaya çıktı, böylece geriye tek suçlu olarak temel kişiliğim kaldı.

Annem beni hastaneye götürüp çocuk koğuşundaki yüksek kenarlı yatağa yatırınca, hemen aşağıya atladım ve peşinden koştum.

O sırtında kalın kaşe mantosu, boylu poslu, iri kıyım, tek başına çekip giderken, çıplak ayaklarımın altında kayan cilalı muşambayı hâlâ duyumsayabiliyorum.

Panik. Şu an bile hissedebiliyorum. Beni yeniden evlat edinilmek üzere kuruma iade ettiğini düşünmüş olmalıyım.

Hastanedeki o akşamüstünü, narkoz alışımlı ve kürkü olmayan bir tavşanla ilgili bir masal uydurmaya başladığımı anımsıyorum. Annesi giymesi için tavşana mücevherlerle süslü bir kürk verir, ama bir sansar kürkü çalar, üstelik kıştır...

Bu hikâyeyi bir gün bitirmem gerekiyor sanırım...

İki tür yazma eylemi olduğunu fark etmek epeyce zamanımı aldı: bir senin yazdığın, bir de seni yazan. Seni yazan, tehlikeli. Gitmek istemediğin bir yere gidiyorsun. Bakmak istemediğin bir yere bakıyorsun.

Tavşanla bademcik olayından sonra, okula bir yıl gecikmeli gönderildim. Bu endişe verici bir durumdu, çünkü annem oraya Yetiştirme Alanı derdi – Yetiştirme Alanı'nın tam olarak nasıl bir şey olduğunu sorduğumda, çamaşır suyu dökmediğim takdirde lavabonun alacağı hal işte, dedi.

Öteki çocuklarla haşır neşir olmamamı tembihledi, muhtemelen çamaşır suyundan sağ salım kurtulan çocuklardı bunlar – hem zaten hepsinin de benzi gayet soluktu.

Okuyabiliyor, yazabiliyor, toplama yapabiliyordum, okulda yapılanlar da bunlardı zaten. Yeterliliğime karşın, kötü çocuklara kötü not verilmesi kuralına uygun olarak, notlarım kötüydü. *Kötü* damgasını kabullenmiştim. Hiç olmamasındansa bir kimliğinin olması iyiydi.

Vaktimin çoğunu Cehennem resimleri çizerek geçiriyor, sonra da bunları annemden övgü almak için eve götürüyordum. Cehennem için harika bir teknik vardır: Bir parça kâğıdı, bloklar halinde canlı gökkuşağı renklerine boya, ardından siyah mum boyayla bütün renkleri karala. Sonra bir toplu iğneyle kâğıtta delikler açarak kalıp çıkar. Siyahın kazındığı yerlerde renkler ortaya çıkar. Dramatik ve etkili. Özellikle de yitik ruhlar için.

Oyun mutfağını yaktığım için rezil olmuş bir halde anaokulundan uzaklaştırılınca, İskoçya için tuttuğu yas nedeniyle sürekli karalar giyen okul müdiresi anneme despot ve saldırgan olduğumu söyledi.

Öyleydim. Kız ya da erkek, öteki çocukları dövüyordum, derste bana söylenen bir şeyi anlamadığım zaman sınıfı terk ediyor, beni yeniden sınıfa sokmaya çalışan öğretmenlere vuruyordum.

Tamam, davranışlarımın dört dörtlük olmadığını farkındaydım, ama annem de içime şeytan girdiğine inanıyor, müdire hanımsa İskoçya için yas tutuyordu. Normal olmak zordu.

Okula gitmek için her sabah kendi başıma kalkar, hazırlanırdım. Annem mutfaka bir kase mısır gevreğiyle bir matara süt bırakırdı. Buzdolabımız yoktu, yılın büyük bir bölümünde buzdolabına ihtiyacımız da yoktu – ev soğuktu, Kuzey soğuktu, yiyecek bir şey alınca da hemen yiyorduk zaten.

Bayan Winterson'ın buzdolaplarıyla ilgili korkunç öyküleri vardı –gaz sızdırırlar, sizi sersemletirler, fareler motorun pervanesine yakalanır, motora kapılıp ölen fareler de sıçanları cezbeder, çocuklar buzdolabında kapalı kalır, bir türlü dışarıya çıkamaz vesaire– tanıdığı bir ailenin en küçük çocuğu saklam-baş oynarken buzdolabına girmiş ve donarak ölmüştü. Onu çıkarabilmek için, dolabın buzunu çözdürmek zorunda kalmışlardı. Bunun üzerine devlet öteki çocukları aileden almıştı. Neden sadece buzdolabını alıp götürmemişlerdi ki acaba?

Her sabah aşağıya inince sönmesin diye ateşi üfler, bana yazılan notu okurdum – hep bir not vardı. Yıkanma konusunda genel bir hatırlatmayla başlar –ELLER, SURAT, BOYUN VE KULAK-

LAR– İncil’den bir öğütle devam ederdi; *Efendimiz’in İzindeyiz* ya da *Tetikte Ol ve Dua Et* gibi.

Öğüt her gün değişirdi. Yıkanacak uzuvlar değişmezdi.

Ben yedi yaşındayken bir köpek aldık; okula gitmeden köpeği mahallede dolaştırmak ve beslemek benim görevimdi. Liste de artık buna göre düzenlenir oldu: YIKAN, YÜRÜT, BESLE, OKU.

İlk birkaç yıl, Kuzey’de “akşam yemeği” denen öğle yemeği-ne eve geldim, çünkü gittiğim ilkokul hemen köşeyi dönünceydi. O zamana kadar annem kalkmış, işe koyulmuş olurdu; böreğimizi, bezelyemizi yer, İncil okurduk.

Daha sonra, daha uzaktaki ortaokula başlayınca yemek zamanı eve dönmedim, böylece yemek filan yemez oldum. Annem yoksulluk yardımı için başvurmayı reddettiğinden, okulda bedava yemek yeme hakkına sahip olamamıştım, dışarıdan yemek alacak paramız da yoktu. Genellikle çantama iki dilin ekmekle bir parça peynir atar, akşama kadar idare ederdim.

Kimse yadırgamazdı bunu – yadırganacak bir şey de değildi. Doğru dürüst beslenemeyen bir sürü çocuk vardı.

Akşamları karımız güzelce doyuyordu, çünkü devletin ekip biçmemiz için verdiği küçük bir tarhumuz vardı, sebzelerimiz de iyiydi. Sebze yetiştirmeyi severdim – hâlâ da severim, bana sakın bir keyif verir. Tavuklarımız, dolayısıyla yumurtamız vardı, ama bütçemiz ete haftada yalnızca iki kez elverdiğinden, yeterince protein alamıyorduk.

Perşembeleri, tarhumuzdan toplanıp haşlanan soğanı ya da patatesi yeme günüydü. Babam maaşını cuma günü aldığından, perşembe para suyunu çekmiş oluyordu. Kışın perşembe günleri gaz ve elektrik sayaçları da kapalıydı, tam haşlanmış sayılamayacak soğanlarla patatesleri parafin lambasının karanlığında yerdik.

Sokağımızdaki herkes aynı durumdaydı. Perşembe karartmaları yaygındı.

Arabamız, telefonumuz, merkezi ısıtmamız yoktu. Kışın camlar içeriden donardı.

Genellikle üşürdük, ama bunu dert ettiğimizi anımsamıyorum. Babamın küçükken hiç çorabı yokmuş, dolayısıyla bedenimizin geri kalanı değilse de ayaklarımız gelişmişti.

Beş yaşındayken, büyükbabanın merkezi ısıtmalı evinden kendi cereyanlı ve rutubetli evimize dönünce, kurmayı ve yakmayı öğrendiğim bir kömür sobamız oldu. Babam bana ateş yakmayı öğretmişti; kendimle, yanmış parmaklarım ve uçları ütölmüş saçlarımla öyle gururlanırdım ki.

Kâğıt parçalarını kıvrıp parafine batırmak ve ağzı sımsıkı kapalı bir bisküvi tenekesinde biriktirmek benim işimdi. Babam sobayı tutuşturacağımız tahtaları toplar, baltayla parçalardı. Kömürcü cüruf dedikleri şeyle dolu torbalardan anneme bedava verirdi, çünkü bir zamanlar onunla evlenmek istemişti. Annem bunu ahlâklı kişiliğine bir hakaret sayar ama cüruf torbasını iade etmezdi.

Annem yatmaya giderken –sabahın altısında filan– ateşi kısık ama canlı tutmak için üzerine tozlu, katranlı ince bir cüruf tabakası serper, saat yedi buçukta ateşi yeniden harlamam için hazır kömür bırakırdı. Bütün gece uyumaz, Demir Perde’nin gerisine, Sovyet Rusya’ya yapılan gizli İncil-i Şerif yayınınu dinlerdi. Sabaha kadar pişirir, dikiş diker, örgü örер, onarır, İncil okurdu.

Öyle yalnız bir kadındı ki. Onu iyi tanıyan tek bir kişinin özlemini çeken, yapayalnız bir kadın. Artık onu tanıdığımı düşünüyorum, ama artık çok geç.

Gerçekten öyle mi?

Anlatının büyük ustalarından Freud, geçmişin çizgisel / doğrusal zamanın öne sürdüğü gibi sabit, durağan olmadığını biliyordu. Ona geri dönebiliriz. Elimizden bıraktığımız şeyi eğilip alabiliriz. Birilerinin kırdığı şeyi onarabiliriz. Ölülerle konuşabiliriz.

Bayan Winterson geride yapamadığı şeyler bıraktı.

Bunlardan biri de, bir yuva kurmaktı.

Romen filozof Mircea Eliade yuva denen şeyden söz eder –hem ontolojik hem de coğrafi yuvadan– ve güzelim bir tabirle ona “gerçekliğin yüreği” der.

Yuvanın, iki çizginin kesiştiği nokta olduğunu söyler – dikey ve yatay. Dikey düzlemin bir ucunda gökyüzü ya da üst dünya, öteki ucunda ölümler âlemi bulunur. Yatay düzlem bu dünyadaki gidiş-geliş, sürüp giden trafiktir – kendimizin ve kaynaşıp duran diğerlerinin trafiği.

Yuva, düzenin kurulduğu yerdir. Her şeyin –yaşayanların ve ölümlerin– düzene girdiği, ataların ve evin mevcut sakinlerinin ruhlarının birleştiği, bütün o gidiş-gelişlerin kesişip durulduğu, durduğu yer.

Evden ayrılmak ancak, ortada ayrılacak bir ev varsa mümkündür. Ve ayrılmak sadece coğrafi ya da uzamsal bir ayrılık değildir; duygusal bir kopuştur – isteyerek ya da istemeyerek. Kararlı ya da gelgitli.

Sığınmacı için, yurtsuz kalan için, benliğini oturabileceği böylesine yaşamsal bir koordinattan yoksun kalmak, vahim sonuçlar doğurur. En iyi ihtimalle bu yoksunluk idare edilir, bir biçimde telafi edilir. En kötü ihtimalle, yerinden yurdundan olan kişi, sözcüğün gerçek anlamıyla *yukarının* hangi taraf olduğunu bilemez, çünkü ortada gerçek kuzey yoktur. Pusula ibresi yoktur.

Ev bir sığınaktan daha fazlası; yuvamız bizim ağırlık merkezimiz.

Göçebe bir toplum, yuvalarını kendileriyle birlikte taşımayı öğrenir – tanıdık nesneler sağa sola serpiştirilir ya da her gidilen yerde yeniden inşa edilir. Ev taşırken, gözle görünmeyen ama son derece güçlü olan o yuva kavramını da yanımızda götürürüz. Ruhsal sağlık ve duygusal istikrar bizden hep aynı evde ya da yerde kalmamızı talep etmez, ama içerideki yapının sağlam kurulmasını talep eder – bu yapıysa kısmen, dışarıda olup bitenle

inşa edilir. Yaşamlarımızın iç ve dış kısımları, her ikisi de, yaşamayı öğrendiğimiz kabuklardır.

Yuva, benim için sorunlu bir kavramdı. Ne düzeni temsil ediyordu ne de güveni sağlıyordu. Evden on altı yaşında ayrıldım, ondan sonra da sürekli hareket ettim, ta ki sonunda, neredeyse kazara kendime iki yer bulup sahipleninceye kadar: biri Londra'da, diğeri taşrada, gayet mütevazı evler. Bu iki evi de hiçbir zaman birileriyle paylaşmadım.

Bunun beni acayip mutlu ettiğini söyleyemem, ama birisiyle aynı evde yaşadığımda, yani tam on üç yıl boyunca, bunu ancak kendime ayrı ve oldukça geniş bir alan ayırarak başarabildim. Pasaklı değilimdir, tertipliyimdir, keyifle yemek pişirir, temizlik yaparım, fakat bir başkasının varlığına katlanmakta zorlanırım. Keşke böyle olmasaydı, çünkü sevdiğim biriyle aynı evde yaşamayı gerçekten isterdim.

Ne yazık ki bunun yolunu bilemiyorum, hepsi bu.

Dolayısıyla en iyisi, mesafeye ve mahremiyete duyduğum, ölçüsü tam da belirlenmemiş gereksinimi olduğu gibi kabullenmek.

Bayan Winterson mahremiyetime hiçbir zaman saygı göstermedi. Eşyalarımı karıştırdı, günlüklerimi, not defterlerimi, öykülerimi, mektuplarımı okudu. Evde kendimi hiç güvende hissetmedim, annem beni evden ayrılmaya zorladığında da ihanete uğradığım duygusuna kapıldım. Oraya hiç ait olmadığımı, hiçbir zaman da olamayacağıma dair o korkunç, meşum duygu şimdi, bu iki evin benim olduğu, onlara gönlümce girip çıkabileceğim gerçeğiyle hafifledi.

Bende Water Sokağı'ndaki evin anahtarı hiç olmadı, bu yüzden giriş-çıkışlarım içeriye alınmama bağlıydı – ya da alınmama. Kapı eşiklerine neden hâlâ bu kadar düşkün olduğumu bilmiyorum – bu eşiklerden birinde oturarak geçirdiğim onca zaman düşünülecek olursa, sapkınca bir şeymiş gibi görünüyor, fakat Accrington'daki evin benim için önem taşıyan iki kısmı, şimdi bir evdeki en olmazsa olmazlarım.

Biri eşik, öteki de soba.

Evin kapısıru, resmi yatma vakti gelinceye ya da mutfağa ciddi ciddi kar yağıncaya kadar kapatmamam, arkadaşlarım arasında bir şaka konusu. Sabah kalkar kalkmaz ilk işim arka kapıyı açmaktır. İkincisi de, eğer kışsa, sobayı yakmak.

Kapı eşliğinde kışımın üstünde oturarak geçirdiğim bütün o saatler, bende bilinç eşliğine ilişkin bir farkındalık yarattı. Kedilerin yarı içeride yarı dışarıda olmaktan hoşlanmasına, yarı yabani yarı ehlileşmiş olmalarına bayılırım; ben de hem yabani hem de evcilim. Evcimen biriyim, ama sadece kapı açıksa.

Bence buradaki kilit noktası da bu: Bir daha hiç kimse beni içeride ya da dışarıda bırakamayacak! Kapım açık ve onu açan benim.

Eşik ve soba destansı alanlar. Her ikisinin de kendi efsane tarihimize kutsal ve törensel yanları var. Eşiği geçmek –ister içerideki dünyaya olsun isterse dışarıdaki– hep bir başka dünyaya adım atmak; kapının öteki tarafında ne bulunduğundan hiçbir zaman tam olarak emin olamayız – ta ki kapıyı açıncaya kadar.

Herkes tanıdık kapılarla ama yabancı odalarla ilgili rüyalar görür. Narnia bir dolaptaki kapının arkasındadır. Mavi Sakal'ın öyküsünde, asla açılmaması gereken bir kapı vardır. Vampirler, sarımsak asılı bir eşiği geçemezler. Minicik Tardis'in kapısını açınca uçsuz bucaksız ve değişken bir boşlukla karşılaşsınız.

Gelini yeni evinin eşliğinden kucakta geçirmek bir geçiş ritüelidir; bir dünya arkada bırakılır, bir başkasına girilir. Ana-babamızın evinden ayrılırken, bugün bile, evden bir valizden çok daha fazlasıyla çıkarız.

Sokak kapımız harika bir şey olabileceği gibi ödümüzü koparan bir görüntü de olabilir; o nadiren yalnızca bir kapıdır.

Farklı dünyaların, önemli alanların birinden ötekine geçmek, anlatılarımın paradigmaları haline getirmeye çalıştığım, özel, mahrem koordinatlardır.

Kişisel öyküler hem birer örnek hem de birer mesel olduğunda, başkalarının da işine yarar. Bir öykünün –örneğin *Tek Meyve*'deki öykünün– yoğunluğu gerçek zaman ve uzamda işgal ettiği yerden çok daha geniş bir alana yayılır. Öykü benim dünyamın eşiğinden geçip sizinkine girer. Sizinle ben öykünün ön basamaklarında karşılaşırız.

Kitaplar benim için bir yuva. Bana bir yuva sunuyorlar anlamında değil – onlar tıpkı birer kapı gibi; bir kitabı açar, içine girer-siniz. İçeride farklı bir zaman türü, farklı bir uzam türü vardır.

Aynı zamanda bir sıcaklık da vardır: bir soba. Elime bir kitap alıp oturunca, ısırırım. Bunu o ön basamaklarda geçirdiğim serin gecelerden biliyorum.

Bayan Winterson 1947 yılından öldüğü 1990 yılına kadar Water Sokağı'ndaki aynı evde yaşadı. Bir sığınak mıydı? Sanmıyorum. Olmak istediği yer miydi? Hayır...

Küçük ve vasat olandan nefret ederdi, ama sahip olduklarının tamamı böyleydi. Yıllar içinde, sırf onun anısına bir şeyler yapabilmek için, birkaç büyük ev satın aldım. Ne var ki, çok daha alçakgönüllü zevklere sahipmişim – bunu, annenizin ruhunun hatırına evi alıp sattıktan sonra öğrenebiliyorsunuz.

Çoğu kişi gibi ben de uzun süre annem ve babamla oturdum... Tek Meyve Portakal Değildir böyle başlıyor ve genç kadının, haydi adına Jeanette diyelim, eve dönüp her şeyi neredeyse birebir aynı bulmasıyla bitiyor – Noel ilahilerine azıcık bas ve vuruş katan yeni, elektronik orgun dışında, hayat eskiden nasılsa öyle: Devasa cüssesini o sıkışık eve sığdırabilmek için eğilen, kamburunu çıkaran, evi Royal Albert porselenleriyle ve elektrikli aletlerle dolduran, kilise hesaplarını iki taraflı muhasebe defterine geçiren, sigarasının dumanını geceye, sıktığı sivrisinek ilacının altına üfleyen, artıkları, ıvır zıvırı üzerinde LASTİK BANTLAR yazan bir kutuda saklayan anne.

Çoğu insan gibi, geriye bakınca, aile evimiz zamanda donmuş gibi, daha doğrusu zamanı aşmış gibi, çünkü öyle duru, öyle açık seçik ki, üstelik hiç değişmiyor; ona artık yalnızca zihindeki bir kapıyı açarak girilebiliyor.

Sanayi öncesi toplumların ve dini kültürlerin hâlâ, şimdi bile, zamanı iki türe ayırmalarından hoşlanıyorum: Çizgisel / doğrusal zaman, ki ilerliyormuş gibi görünse de, tarih kendini tekrarladığına göre, o da döngüsel; bir de, saate ya da takvime bağlı olmayan, ruhun öteden beri yaşadığı yer olan gerçek zaman. Bu gerçek zaman tersine çevrilebilir, geri alınabilir. Akla gelebilecek bütün dinsel törenlerde, bir zamanlar olan bir şeyin tekrar tekrar canlandırılmasının nedeni de bu; Fısıh Bayramı, Noel, Paskalya ya da pagan inanıştaki Yaz Dönümü ve Tanrı'nın ölümü. Ayine katıldığımızda, çizgisel zamandan ayrılır gerçek zamana ayak basarız.

Zamanın gerçek anlamda kilitlenmesi, sadece mekanize bir dünyada yaşarken mümkün. İşte o zaman saat-bekçilerine ve zaman-kölelerine dönüşürüz. Yaşamın geri kalanı gibi, zaman da birörnekleşir, standartlaşır.

On altımda evden ayrılınca, küçük bir kilim aldım. O benim dü-rülmüş dünyamdı. O sırada hangi geçici odada, geçici yerde kalıyorsam, kilimi yere yayıyordum. Kendimin haritasıydı o. Baş-kaların göremediği ama kilimin kaydettiği şey, kaldığım bütün yerlerdi – birkaç haftalığına, birkaç aylığına. Yeni bir yerdeki ilk gecemde yatağa uzanıp kilime bakmak ve kendime yok denecek kadar az da olsa, ihtiyacım olan şeye sahip olduğumu hatırlatmak hoşuma giderdi.

Bazen güvenilirmez ve geçici yerlerde kalmanız gerekebilir. Uy-gunsuz yerlerde. Yanlış yerlerde. Bazen güvenli yer işinize yara-maz.

On altı yaşımdayken neden evden ayrıldım? Hayatınızın geri kalanını değiştiren şu can alıcı kararlardan biriydi. Geriye bakınca, sağduyunun kıyılarında gezindiğim duygusuna kapılıyorum;

yapılabilecek en makul şey çeneni kapamak, dayanmak, daha iyi yalan söylemeyi öğrenmek ve evi daha sonra terk etmektir belki de.

Bir şey fark ettim: Makul, akıllı davranmak, ancak küçük karılar söz konusuysa iyi bir fikir. Hayat-değiştiren şeyler için riske girmek zorundasın.

Sarsıcı olansa şu: Riske girdiğinde, doğru olanı yaptığında, sağduyunun sınırlarına gelip de karşıya, bilinmeyen topraklara atladığında, bütün aşına kokuları ve ışıkları arkada bıraktığında, öyle muazzam bir sevinç, müthiş bir enerji filan duymuyorsun.

Mutsuz oluyorsun. İşler kötüye gidiyor.

O bir yas tutma dönemi. Kaybetmenin acısı. Korku. Kendimizi sorularla delik deşik ediyoruz. Sonra vurulduğumuzu, yaralandığımızı hissediyoruz.

Sonra ne kadar ödleک varsa karşına geçip, "Gördün mü, biz sana demiştik," diyor.

İşin aslı, hiçbir şey demediler.

6

Kilise

“Bu bir kilise değil – kafa kafaya tokuşmuş iki yamaç evi.”

Accrington’da, Blackburn Yolu’ndaki Elim Pentekostal* Kilisesi on altı yıl boyunca yaşamımın merkezi oldu. İçinde tahta sıralar, mihrap, nef ya da koro yeri yoktu; ne vitray camlar, ne mumlar, ne de bir org.

Katlanır ahşap iskemleleri, uzun, alçak bir vaaz kürsüsü (sırkaların üzerindeki geleneksel kutudan çok bir sahneyi andırırdı), bir bar piyanosu ve bir çukuru vardı.

Çukur, vaftiz törenleri için suyla doldurulabiliyordu Tıpkı İsa’nın müritlerini Ürdün Irmağı’nda vaftiz etmesi gibi, biz de müminleri törenden bir gün önce yavaş yavaş ısıtılan ılık, derin havuzcuğa oldukları gibi sokardık.

Vaftiz adaylarına dişlerini ve gözlüklerini koymaları için küçük bir kutu verilirdi. Önceleri yalnızca gözlükler içindi, ta ki Bayan Smalley suyun altındayken Efendimiz’e şükretmek için ağzını açıp takma dişlerini düşürünceye kadar. Papaz yüzme bilmediğinden, cemaatten birinin suya dalıp dişleri çıkarması gerekmişti – adamı teşvik etmek amacıyla, bir ağızdan “Sizi İnsanlığın Balıkçıları Yapacağım”ı söylediysek de, takma dişlerden birini kaybetmek talihsizlikken, ikisini birden kaybetmek bize biraz boşvermişlik gibi geldi. Böylece vaftizler takma dişsiz

---

* Çok duygusal ayinleri ve tutucu dinsel akideleri olan Hristiyan mezhebi. (ç.n.)

yapılmaya başlandı – tabii takma dişin varsa, ki katılanların çoğunda vardı.

Gömme ya da yakma işlemlerinin takma dişle mi takma dişsiz mi yapılacağına ilişkin, hararetli tartışmalar oldu.

Evanjelik grupların çoğu gibi Elim de, Kıyamet Borusu öttüğünde bedeninin dirileceğine inanıyordu – Bayan Winterson inanmaz ama çenesini kapalı tutardı. Soru şuydu: 1960'lara kadar âdet olduğu üzere dişlerini çektiirdiysen, Kıyamet Borusu öttüğünde onlara yeniden kavuşuyor muydun? Kavuşursan, takma dişler bir engel oluşturur muydu? Yok kavuşmuyorsan, ebediyeti dişsiz mi geçirecektin?

Kimileri, fark etmez, nasılsa öteki dünyada kimse bir şey yemeyecek diyordu; ötekilerse fark eder, çünkü İsa'nın karşısına en iyi halimizle çıkmak isteriz diyordu...

Böyle sürüp gitti...

Bayan Winterson bedeninin yeniden dirilmesini istemiyordu, çünkü ondan hiçbir zaman, asla hoşlanmamıştı; tek bir günün tek bir dakikasında bile. Her ne kadar Zamanın Sonu'na inanıyorsa da, bedensel dirilişin bilimsel olmadığı kanaatindeydi. Ona bunu sorunca, Pathé haber filmlerinde Hiroşima ve Nagasaki'yi gördüğünü, Robert Oppenheimer ve Manhattan Projesi'ni gayet iyi bildiğini söyledi. Savaşı bizzat yaşamıştı. Ağabeyi hava kuvvetlerine, babam orduya katılmıştı – bu onların yaşamıydı, tarihsel geçmişleri değil. Atom bombasından sonra kütleye inanmanın zor olduğunu, çünkü artık önemli olan tek şeyin enerji olduğunu söyledi. "Bu dünya bir kütle. Buradan gidince hepimiz enerji olacağız, işte tek gerçek bu."

Yıllar içinde buna epeyce kafa yordum. Son derece karmaşık ve alabildiğine basit bir şeyi anlamıştı. Ona göre Vahiy Kitabı'ndaki "dünyasal şeyler" geçip gidecek, "yeryüzüyle gökyüzü bir tomar misali kıvrılacak" sözleri, kütleden enerjiye geçişteki kaçınılmaz devinimin göstergeleriydi. Dayısı, sevgili annesinin sevgili erkek kardeşi bir bilimadamıymış. Annem zeki bir ka-

dındı ve akıldışı teoloji ile gaddar politikanın, gösterişli depresyonuyla kitapları, bilgiyi, yaşamı reddedişinin ortasında bir yerde, atom bombasının patlamasını seyretmiş ve dünyanın gerçek doğasının kütle değil enerji olduğunu fark etmişti.

Ama enerjinin, yaşadığı sürece kendi gerçek doğası olabileceğini bir türlü anlayamadı. Kütleye hapsedilmek zorunda değildi ki.

Vaftiz adayı ya kuzu kuzu boyun eğdiği ya da yadırgadığı, beyaz bir çarşafa sarınır, papazın şu basit sorusunu beklerdi: “İsa Mesih’i kurtarıcın olarak kabul ediyor musun?”

Yanıt, “Ediyorum” idi. Bu noktada aday suya sokulur, iki koluna giren iki güçlü kuvvetli adamın yardımıyla tamamen suya batırılırdı – eski hayatında ölüyor, yeniden gün yüzüne çıktığında, yeni bir hayata doğmuş oluyordu. Sırılsıklam bir halde yeniden doğrulduğunda, takma dişleri ve gözlükleri eline verilir, kurulanmak üzere mutfağa gönderilirdi.

Vaftiz törenleri çok tutulurdu ve her seferinde patatesli börek ve kavrulmuş kıymadan oluşan bir akşam yemeğiyle son bulurdu.

Elim Kilisesi bebekleri vaftiz etmezdi. Vaftiz yetişkinler içindi ya da yetişkinliğe adım atmak üzere olanlar için – ben on üçümdeydim. Yaşamı İsa’ya adamayan ve bunun anlamını kavramayan hiç kimse Elim tarafından vaftiz edilemez. İsa’nın müritlerinden beklenen, biri doğal doğum öteki de ruhani doğum olmak üzere iki kez doğma zorunluluğudur; pagan ve kabile kültüründeki dinsel “topluluğa kabul” törenlerinin devamı. Şans eseri, koşullar gereği verilen yaşamla seçilen yaşam arasında, bilinçli bir geçiş ayini olmalı.

Yaşamı ve yaşam biçimini seçmenin –yaşamı doğaya ve şansa bağlı, gelişigüzel sürdürülen, hayvansı bir nimet olarak kabullenmemenin– psikolojik avantajları var. “İkinci doğum” anlamı irdelerken, tefekkürü harekete geçirerek insan ruhunu koruyor.

Bütün bu sürecin kolayca bir başka mekanik telkine dönü-
şebileceğinin farkındayım; herhangi bir seçimin söz konusu ol-
madığı ve ne kadar abuk sabuk olsa da bütün yanıtların, dürüst
sorulara yeğlendiği bir öğretiyse. Ama ilke aynı, hâlâ düzgün.
İşçi sınıfından bir sürü insanın –ben dahil– Kilisesiz mümkün
olamayacak, daha derin, daha düşünceli bir hayat yaşadığına
tanık oldum. Bunlar eğitilmiş insanlar değildi; İncil’i öğrenmek
beyinlerini çalıştırdı. İşten sonra hararetli tartışmalara girdiler.
Büyük, önemli bir şeyin parçası olduğunu duyumsamak, onlara
birlik duygusu ve anlam kattı.

Bir insan için anlamdan yoksun bir yaşam, hayvanlara özgü
bilinçsizliğin, kendi varlığını idrak edememe durumunun vaka-
rından yoksundur; öyle yalnızca yiyerek, uyuyarak, avlanarak
ve çoğalarak yaşayamayız – biz anlam arayan canlılarız. Batı
dünyası dini silip atabildi, ama dinsel güdülerimizi asla; görü-
nen o ki, daha yüce bir amaca, yaşamlarımızda bir maksada ih-
tiyaç duyuyoruz – para, zevk-ü sefa, sosyal ilerleme yetmiyor.

Anlamı bulmanın yeni yollarını bulmamız gerek – bunun na-
sıl olacağıysa henüz net değil.

Ancak Accrington’daki Elim Pentekostal Kilisesi mucizelerle,
işaretlerle, keramet ve gündelik, ulaşılabilir amaçlarla doluydu.

Hareket 1915’de, İrlanda’daki Monaghan’da başladı; kuru-
cusu George Jeffreys bir Galli idi. Elim adı, Eski Ahit’in ikinci
kitabı Exodus’dan* geliyor; bab 15:27. Musa İsrailoğullarıyla bir-
likte çölde güç bela ilerlemektedir, herkes perişandır, yorgun-
luktan bitap bir halde Tanrı’dan bir işaret beklerler ve ansızın:
*Elim’e vardılar, orada on iki tane su kuyusu, altmış artı on tane hurma
ağacı vardı. Oraya, suların yanına kamp kurdular.*

Eğer tavuğunuz yumurtlamıyorsa, ona okuyup üfleyin – yu-
murta en kısa zamanda elinizde demektir. Paskalya ayinlerimiz-

---

* Mısır’dan çıkış; Musa peygamber zamanında Musevilerin Mısır’dan çıkışı. (ç.n.)

de tavuklar daima kutsanırdı, çoğu kişi de evinde tavuk beslerdi; bizimkiler devlet desteğiyle kurulmuş olan, çoğunluğu da insanların arka bahçesinde bulunan kümeslerdi. Bir tilkinin kümes ziyareti çabucak İblis'in sinsiliği ve hırsızlığına dair bir mesele dönüşürdü. Onca okuyup üflemeğe karşın hâlâ yumurtlamayan bir tavuk, İsa'ya sırt çeviren ruhlarla eşleştirilirdi – mağrur ama verimsiz.

Dışarıya çamaşır astıysanız ve yağmur yağdıysa, yanınıza birkaç mümin alıp çamaşırları kurutacak rüzgâr duasına çıkardınız. Kimsenin telefonu olmadığından, yardım istemek için sık sık birbirimizin kapısını çaldık. Bayan Winterson hariç – o tek başına dua eder, dua ederken de ayakta dururdu, diz çökmüş bir günahkâr değil de Eski Ahit'teki peygamberlerden biriymişçesine.

Çektiği acı, zırhıydı. Giderek derisi oldu. Onu bir daha da çikaramadı. Ağrı kesiciler olmadan, acılar içinde öldü.

Geri kalanımız için, benim için, yakınımızdaki bir Tanrı'nın kesinliği, şüpheyi, belirsizliği ortadan kaldırıyordu. Banka hesabımız yoktu, telefonumuz, arabamız, ev içi tuvaletimiz, çoğunlukla halımız, iş güvenliğimiz yoktu, çok az paramız vardı. Kilişe ortak yardımlaşma ve yaratıcı olasılık mekânıydı. Tanıdığım insanlar arasında, ben de içlerinde olmak üzere, kendini kapana kısılmış ya da umutsuz hisseden tek bir kişi yoktu. Sadece bir çift ayakkabımızın olması, maaş gününden bir gün önce, yani perşembe akşamları yiyeceğimizin olmaması ne fark ederdi ki? *Önce Tanrı'nın krallığını bulmaya çalış, bütün bunlar sana zaten bahşedilecektir...*

Güzel öğüt – tabii Tanrı'nın krallığı gerçek değer bilindiği, geçerli olduğu bir yerse, gündelik yaşamın olgularıyla ve rakamlarıyla sınırlı bir yer değilse; onu sırf o olduğu için seviyorsan...

Yararcı ve çıkarıcı olmuş bir dünyada Tanrı krallığının simgesi (evet, o bir simge, bir mekân değil) gücün kibrine ve varsıllık yansımalarına karşı bir sevgi sınavını temsil ediyor.

Pazartesi akşamı – Kızkardeşlik

Salı akşamı – İncil Dersi

Çarşamba akşamı – Dua Toplantısı

Perşembe akşamı – Erkek Kardeşliği/ İş Aletleri

Cuma akşamı – Gençlik Grubu

Cumartesi akşamı – İman Tazeleme Toplantısı (dışarıda)

Pazar – Bütün gün

Erkek kardeşlerin iş aletleri gecesi, kilisedeki onarımların yapıldığı ya da evdeki tamiratlar için kardeşlerin birbirlerine yardım ettiği, işe yarar buluşmalardı. Cumartesileri yapılan iman tazeleme toplantıları aslında haftanın en gözde etkinlikti, çünkü genellikle bir başka kiliseyi ziyaret ya da, eğer yazsa, bir çadır seferberliği anlamına geliyordu.

Kilisemizin devasa bir çadırı vardı, her yaz Hamd-ü Sena Seferberliği adına bir aşağı bir yukarı gezinirdik. Annemle babam Accrington viyadükünün altına, boş bir arsaya kurulan seferberlik çadırında nikâh tazelemişlerdi.

Annem bu seferberliklere bayılırdı. İnanması gerekenlerin yarısına bile inandığını sanmıyorum, ayrıca kafasına göre epeyce de teoloji uydurmuştu. Ama bana kalırsa, onu küçük bir bavulla çekip gitmekten, bir daha da dönmekten alıkoyan tek şey, bir gece çadır seferberliğinde babamla birlikte buldukları İsa oldu.

Velhasıl, Bayan Winterson her yıl, çadırı o arsada gördüğü ve “Yanımda Kal” ilahisini çalan küçük orgu duyduğu an elime yapışır, “İsa’nın kokusunu alabiliyorum,” derdi.

Çadır bezinin kokusu (yazları kuzeyde yağmur hiç dinmez), daha sonrası için pişirilmekte olan çorbanın kokusu ve ilahilerin basıldığı nemli kâğıdın kokusu – işte İsa böyle kokuyordu.

Ruhları kurtarmak istiyorsan –kim istemez ki– bir çadır, geçici bina türünün en elverişlisi olabilir. Şu fani hayatlarımız için

de iyi bir metafor – temelleri olmayan, kolayca uçup gidebilecek bir şey. Çadır, dört ana unsurla yaşanan bir aşk serüveni. Rüzgâr eser, çadırı şişirirken, kim kendini kaybolmuş ve yapayalnız kalmış hisseder? Yanıt: Hepimiz. Küçük org ise “İsa En Büyük Dostumuz”u çalmaktadır.

Çadırda, onları tanımasan bile, diğerleriyle bir duygudaşlık hissedersin. Hep birlikte bir çadırda olma olgusu bir tür bağ oluşturur; gülümseyen yüzler gördüğünde, çorbanın kokusunu aldığında, yanındaki sana adını sorduğunda, kurtarılmayı canı gönülden istemen oldukça akla yatkın. İsa’nın kokusu güzel bir kokudur.

Çadır, ebeveynimin yaşındaki herkeste savaşın yaptığı etkiyi bırakıyordu. Gerçek yaşam değil; olağan kuralların işlemediği bir dönem. Faturaları ve angaryaları boşlayabilirsin. Diğerleriyle ortak bir amacın var.

Onları görebiliyorum; babam el örgüsü hırkası ve örgü kravatıyla çadırın girişinde duruyor, içeriye girenlerle tokalaşıyor; annem çadırın içindeki geçidin ortalarında, insanların oturacak yer bulmasına yardımcı oluyor.

Ve işte ben, ilahi sayfalarını dağıtıyorum, bazen de koro parçalarının baş sesiyim – Evanjelik kiliselerde koro halinde bol bol ilahi söylenir; coşturucu nağmeleri olan kısa, güçlü, şen dizeler; akılda kalması kolay. “Haydi, Neşelenin Tanrı’nın Azizleri” gibi. Onları yaşamamış biri için, bu çelişkileri anlamak güç; yoldaşlık, basit mutluluk, sevecenlik, paylaşmak, yapılacak hiçbir şeyin olmadığı bir kasabada her gece bir şey yapıyor olmanın zevki – şimdi bunları insafsız dini kaidelerin, içkiyi, eşcinselliği, sevişmeyi yasaklayan (eğer evliysen, mümkün olduğunca az seks yapma-na izin veren), sinemaya gitmeni (*On Emir*’de Musa’yı oynayan Charlton Heston için bir istisna yapılmıştı), ibadet edebiyatı dışında kitap okumanı, süslü püslü giyinmeni (sanki buna paramız yetermiş gibi), dans etmeni (kilisede dinsel bir vecitle yapılan, İr-

landa cig'ini andıran dans hariç), pop müziğini, iskambil oyunlarını, portakal suyu içmek için bile olsa bir bara girmeni men eden o berbat katılığın karşısına koyun. Televizyon tamamdı, ama pazar günleri değil. Pazarları televizyonun üzerine bir örtü örtüyordun.

Öte yandan, okul tatillerindeki Hamd-ü Sena Seferberlikleri'ne bayılırdım; bisikletine atlayıp elli-altmış kilometre uzağa, çadırın kurulduğu yere giderdin, biri sana bir sosıs ya da bir dilim börek verir, sonra toplantı vakti gelirdi, saatler sonra da oraya ta nerelerden gelmiş olanlar uyku tulumlarına girer, yerde uyurdu. Ertesi gün yine bisikletle eve dönerdik.

Bayan Winterson sigara içebilmek için tek başına, otobüsle gelirdi.

Bir keresinde Nellie Teyze'yi de yanında getirdi. Her ikisi de tiryakiydi ve bunu kimseye söylememe sözü vermişlerdi. Nellie Teyze eskiden Metodist idi ama fikrini değiştirmişti. Yeryüzünde tek bir akrabası olmadığı halde, herkes ona Nellie Teyze derdi. Bence o "Nellie Teyze" adıyla doğmuştu.

Taştan yapılma bir-alt bir-üst fabrika evlerinden oluşan bir gecekondu mahallesinde, kirada otururdu. Evin dışındaki tuvaleti üç ev ortak kullanıyordu. Tertemiz bir tuvaletti –dıştaki tuvaletlerin çok temiz tutulması gerekiyordu– ve içinde genç Kraliçe Elizabeth'i askeri üniformayla gösteren bir fotoğraf asılıydı. Biri duvara TANRI ONU KORUSUN yazmıştı.

Nellie Teyze tuvaleti paylaşıyor olsa da, dışarıda, ona soğuk su sağlayan, kendine ait bir musluğu vardı, içeride de, üstünde kocaman teneke bir çaydanlığın asılı olduğu, kömürle yanan, demir bir ocağı ve altı düz, ağır, demir bir levhası. Bize kalırsa levhayı hâlâ giysilerini ütölemekte kullanıyor, geceleri de ısınmak için yatağına alıyordu.

Hiç evlenmemiş, çarpık bacaklı, kıvrıkcık saçlı, bir türlü yeterince beslenemeyenler gibi sıska bir kadındı ve onu mantosuz gören olmamıştı.

Onu cenaze için hazırlamaya gelen kadınlar, mantosunu çıkarabilmek için düğmelerini kesmek zorunda kaldı; tüvit değil de oluklu demir levha sanki, dediler.

Sonra, yün içlikler giydiğini öğrendik; rahat, fanılamsı bir korse, yün külotlu çorap, çeşit çeşit kumaş parçasından, kırpıktan yapılmış, yamalı bohça benzeri bir iç etekliği – bence ona yıllar içinde, eklemeler çıkarmalar yaptı. Boynunda, mantonun gözlerden gizlediği, erkeklerin kullandığı kalın, ipek kaşkollar-dan varmış; bu kaşkol epeyce lüks kaçan bir şeydi ve bir sürü yoruma yol açtı – hayatına şık, süslü bir erkek mi girmişti?

Girdiyse, savaş sırasında olmalıydı. Bir arkadaşının dediğine göre, savaş sırasında her kadının şık şıkırdım bir erkeği olmuş – evli ya da bekâr, fark etmezmiş.

Artık her ne olduysa ya da yaşandıysa, Nellie Teyze'nin şu an boynunda bir kaşkol, üzerinde de iç çamaşırları ve mantosu vardı, başkaca bir şeyi yoktu. Ne elbise, ne etek, ne de bluz.

Her ne kadar kiliseye ve çarşıya yürüyerek gidip gelmeyi sürdürüyor olsa da, son zamanlarda giyinemeyecek kadar hasta mıydı yoksa? Yaşını bilen yoktu.

Evinin üst katına ilk çıkışımızdı bu.

Küçük oda çıplaktı – soğuğu geçirmemesi için gazete yapıştırılmış, minicik bir penceresi vardı. Bir de, tahta zemine atılmış el dokuması bir kilim – bunları pamuklu kumaş kırpıklarından kendimiz yapardık, sert ve pürtüklü bir dokuları olur, insanın aklına yerde yatan, üzgün bir köpeği getirirlerdi.

Kaz tüyünden, sadece tek bir kazın tüyleriyle doldurulmuşa benzeyen, yamru yumru yorganların yığıldığı, demir bir karyola.

Üzerinde tozlu bir şapkanın durduğu bir iskemle. Gece için bir su kovası. Duvarda Nellie Teyze'nin siyah-beyaz benekli el-bisesiyle, genç bir kadınken çekilmiş bir fotoğrafı.

Bir dolap, dolapta da iki çift temiz, yamalı iç çamaşırıyla iki kalın, yün külotlu çorap vardı. Fotoğraftaki puanlı elbise de kahverengi ambalaj kâğıdına sarılıp askıya asılmıştı. Koltuk alt-

larına, deodorantın yaygınlaşmasından önce yapıldığı üzere, ter emici minik, takviyeli yastıklar dikilmişti. Geceleri çoraplarıyla birlikte o yastıkçıkları da yıkardın.

Etrafa bakındık, bakındık, ama bakılacak pek bir yer yoktu. Nellie Teyze paltosunu hiç çıkartmıyordu, çünkü içinde giysisi yoktu.

Kadınlar onu yıkadı, benekli elbisesini giydirdi. Bana da bir cesedin nasıl güzel gösterileceğini öğrettiler. Bu benim ilk cesedim değildi – ölü büyükbabamın başında oturup reçelli sandviçlerimi yemiştım; 1960'larda kuzeyde tabutlar üzeri açık bir halde üç gün evde bekletilir, bu da kimseyi rahatsız etmezdi.

Ancak ölü bir bedene dokunmak tuhaftır –bunu hâlâ tuhaf bulurum– deri öyle çabuk değişiyor ki, ayrıca her şey büzüşüyor, küçülüyor. Ama yine de, sevdiğim bir bedeni yıkaması ve giydirmesi için bir yabancıya emanet etmem. Bu birisi için yapabileceğiniz son şey, birlikte yapabileceğiniz – eskiden olduğu gibi, iki bedenın birlikte yapabileceği son şey. Hayır, bu iş bir yabancıya düşmez...

Nellie Teyze'nin hiçbir zaman fazla parası olmadı, eminim. Yine de, haftada iki kez mahalledeki bütün çocukları, evinin tek odasına sığdırabildiği herkesi toplar, soğan ya da patates çorbası yapardı, çocuklar kendi kâselerini getirir, o da ocaktaki çorbayı kepçeyle dağıtırdı.

Onlara şarkı öğretir, İncil'den hikâyeler anlatırdı; kapının önüne otuz-kırk kadar aç, bir deri bir kemik çocuk dizilirdi, bazen annelerinden bir şey getirir –çörek ya da karamela– aralarında bölüşürlerdi. Hepsinde bit vardı. Hepsi Nellie Teyze'ye bayılır, o da çocukları çok severdi. O tek pencerele, duvarları isten kararmış, küçük, karanlık, küf kokulu evine "Güneşli Köşe"derdi.

Sevgi konusundaki ilk dersimdi.

Sevgi konulu derslere ihtiyacım vardı. Hâlâ da var, çünkü hiçbir şey sevgiden daha basit, daha zor olamaz.

Koşulsuz sevgi, her ne kadar işler nadiren böyle yürüse de, bir çocuğun anne-babasından doğallıkla beklemesi gereken şey. Ben ona sahip olamadım ve son derece asabi, her an tetikte, etrafını kollayan bir çocuk oldum. Aynı zamanda hafiften eşkiyaydım da, çünkü kimsenin beni dövmesine ya da ağlarken görmesine izin veremezdim. Evde rahatlayıp kendimi koyveremez, bir başkasının yanındayken yalnız kalabileceğim, uğuldayıp duran bir boşluğa dalamazdım. Göçüp Gitmişler mutfakta dolanıp dururken, fareler sihirli ruhların kisvesine bürünmüşken, bütün o piyano-çalma nöbetleriyle, arada bir ortaya çıkan tabancayla, annemin geçit vermez sıradağlar benzeri, amansız efkârıyla, yatma vaktinin ürkütücülüğüyle (babam gece vardiyasındaysa ve annem yatağa girdiyse, bu, ışığı açıp sabaha kadar Zamanın Sonu'nu okuyacak demekti), her an kopması beklenen Kıyamet'le, eh, ev öyle pek rahatlayabileceğin, gevşeyebileceğin bir yer değildi.

Çocukların çoğu, Noel gecesi bacadan indiğinde bulması için Noel Baba'ya bir şeyler bırakarak büyür. Ben "Mahşerin Dört Atlısı" için armağan hazırlardım.

"Bu gece mi olacak, anne?"

"Çanların kimin için çaldığı sorulmaz."

Bayan Winterson'ın yatıştırıcı, avutan bir kişiliği yoktu. Güven peşindeysen, asla bulamazdın. Ona beni sevip sevmediğini hiç sormadım. Sevmeyi becerebildiği günler seviyordu beni. Elinden ancak bu kadarı geliyordu; buna gerçekten inanıyorum.

Sevgi güvenilirmez bir şeyse, sen de bir çocuksan, sevginin doğasının –niteliğinin– güvenilirmezlik olduğu sonucuna varıyorsun. Çocuklar suçu ebeveynlerinde aramaya çok daha sonra başlıyorlar. Başlarda, aldığın sevgi zihnine yerleşen sevgi kavramı oluyor.

Sevginin sürekliliği olduğunu bilmiyordum. İnsan sevgisine güvenilebileceğinden habersizdim. Bayan Winterson'ın Tanrısı, Eski Ahit'in Tanrısıydı, dolayısıyla kendini "çocuklarından" mutlak sevgi bekleyen ama onları gözünü bile kırpmadan suda boğan (Nuh'un Gemisi), tepesini attıranı (Musa) öldürmeye teşebbüs eden ve Şeytan'ın içlerindeki en suçsuz-günahsızın (Eyüp) hayatını mahvetmesine göz yuman bir tanrıya göre biçimlendirmen, kendine onu örnek alman, sevgiden sınıfta çıkmama neden olabilir.

Doğru, Tanrı insanlarla ilişkisi sayesinde kendini yenileyip geliştirir, ancak Bayan Winterson etkileşime açık bir tip değildi; insanlardan hoşlanmadığı gibi, ne değişti ne de gelişti. Beni sürekli eziyor, sonra durumu düzeltmek için bir pasta pişiriyordu; kapı dışarı edilmelerin ertesi akşamı, sıklıkla, kızarmış patatesle balık satan dükkâna gider, dışarıdaki tahta sıraya oturup gazete kâğıdından yapılma külahtaki yiyecekleri yiyerek gelip geçeni seyrederdik.

Hayatımın büyük bir kısmında aynen bu şekilde davrandım, çünkü sevgi hakkında öğrendiğim buydu.

Buna bir de benim yabaniliğimi, ciddiyetimi ekleyin, sevgi oldukça tehlikeli bir şey olup çıkıyor. Hiç uyuşturucu bağımlısı olmadım, sevgi bağımlısı oldum – sevginin şu delice, pervasız türünün; sağaltmaktan çok zarar veren, kalbi coşturan değil kıran sevginin. Canla başla savaştım, yumruk savurdum, ertesi gün de gönül almaya çalıştım. Ve tek kelime etmeden çekip gittim, bir daha da umursamadım.

Sevgi canlı, rengârenk bir şey. Onun soluk bir çeşitlemesi beni hiç çekmedi. Sevgi güç dolu. Onun sulandırılmış çeşitlemesini hiç istemedim. Sevginin azameti karşısında hiç tırsmadım, ama sevginin güneş kadar güvenilir olduğundan haberim bile yoktu. Sevginin her gün bir güneş misali doğduğundan.

* * *

Nellie Teyze çorbayı sevgisinden yapıyordu. Teşekkür istemiyordu, “iyilik etmiyordu”. Salı ve perşembe günleri bulabil-diği bütün çocukları sevgiyle besliyordu; Mahşerin Dört Atlısı dışarıdaki tuvaleti yıkıp dört nala mutfağa dalsaydı bile, çocuk-lara çorbaları verilecekti.

O minicik evine arada bir giderdim, ama onun yaptığı şeyin ne olduğunu hiç düşünmedim. Ancak sonra, çok daha sonra, sevgiyi sil baştan öğrenmeye çalışırken, o yalın sürekliliği ve ne anlama geldiğini kavramaya başladım. Çocuklarım olsaydı bel-ki o noktaya çok daha çabuk varırdım, ama belki ben de çocuk-larımı incitirdim; tıpkı kendimin incitildiği gibi.

Sevmeyi öğrenmek için hiçbir zaman geç değil.

Ama korkutucu.

Kilisede her gün sevgiyi dinliyorduk; bir gün, dua toplantısın-dan sonra benden yaşça büyük bir kız beni öptü. Bu benim ilk aydınlanma ve arzu duyma ânımdı. On beş yaşındaydım.

Âşık oldum – başka ne yapılabilirdi ki?

Romeo ile Juliet çağının ve türünün iki çocuğuyduk – hülyalı hülyalı gezinen, gizlice buluşan, okulda birbirine notlar veren, birlikte kaçma ve bir kitap dükkânı açma hayalleri kuran. Bazı geceler onun evinde kalmaya başladım, annesi geceleri çalışı-yordu çünkü. Bir gece de o benimle kalmaya, Water Sokağı’na geldi, buysa alabildiğine sıra dışıydı, çünkü Bayan Winterson konuktan nefret ederdi.

Ama Helen yatıya geldi, gece aynı yatağa girdik. Uyuyakal-dık. Annem el feneriyle içeriye girdi. Yüzümüze vuran ışıkla uyandığımızı, fenerin bir arabarın farları gibi bir Helen’in bir benim yüzümü yaladığını anımsıyorum. Dar yatağı baştan sona tarayan, bir sinyalmişçesine camdan dışarıya süzülen el feneri.

Bir *sinyalmiş*. Dünyanın sonuna işaret eden bir sinyal.

Bayan Winterson dünyanın, yaşamın sona ereceğine inanan biriydi. Zamanın Sonu'na inanır, onun provasını yapardı. Evde hepimize sürekli uçtaymış, sınırdaymış gibi bir ruh hali egemendi. Bir şeye noktakonu mu konurdu. Bir defter kapandı mı sonsuza dek kapanırdı. Beni para çalarken yakalayınca, "Sana bir daha asla güvenmeyeceğim," dedi. Güvenmedi. Günlük tuttuğumu anlayınca, "Ben annemden hiç sır saklamadım... ama ben senin annen değilim, öyle değil mi?" dedi. Ondan sonra da hiç annem olmadı. Piyanosunu çalmayı öğrenmek istediğimde, "Okul dönüşü piyanoyu sattığımı göreceksin," dedi. Sattı.

Yine de, yatakta yatar, fener ışığını görmüyormuş, uyuyormuş gibi yaparken, sonra da kendimi yeniden Helen'in kokusuna gömerken, hiçbir şey olmadığına inanabildim – gerçekten de olmamıştı. Henüz.

Helen'in yatıya kalmasına izin verdiğini, çünkü kanıt peşinde olduğunu bilmiyordum. Mektuplarımızdan biri eline geçmişti. El ele tutuştuğumuzu görmüştü. Birbirimize nasıl baktığımızı görmüştü. Zihni kirliydi, orada bizim yarattığımız o özgür, temiz alana yer yoktu.

Ne ertesi sabah ne de uzunca bir süre hiçbir şey söylemedi. Benimle doğru dürüst konuşmuyor, sık sık içine kapanıyordu. Ortalık sakindi; bir hava bombardımanından önceki gibi.

Sonra bombardıman başladı.

* * *

Sıradan bir pazar sabahı ayiniydi. Ben azıcık gecikmiştim. Herkesin bana baktığını fark ettim. İlahi söyledik, dua ettik, sonra papaz cemaatten iki kişinin iğrenç bir günah işlediğini söyledi. Romalılar bab 1:26'dan bir paragraf okudu: *Kadınlar doğal amaçlarından çıkıp doğaya karşı olan bir yola saptılar...*

Adam okumaya başlar başlamaz olacakları anladım. Helen gözyaşlarına boğuldu, koşarak kiliseden çıktı. Bana papazın ya-

nına gitmem söylendi. Adam sabırlıydı. Gençti. Bela istemiyordu sanırım. Ama Bayan Winterson bela istiyordu, arkasına da yaşlı müminlerden yeterince nefer toplamıştı. Bir şeytan çıkarma ayini düzenlenecekti.

Benim kadar imanlı birinin, işin içine bir iblis karışmadığı sürece seks yapabileceğine kimse inanmıyordu – hele de bir kadınlara.

İblis filan olmadığını söyledim. Helen'i sevdiğimi söyledim.

Savunmam durumu daha da kötüleştirdi. İçimde bir iblis olduğundan haberim bile yoktu, oysa Helen kendininkini ârında saptayıp evet evet evet'i bastı. Bu yüzden nefret ettim ondan. Aşk böylesine çabuk vazgeçilecek kadar değersiz bir şey miydi?

Yanıt evetti. Kilisede yaptıkları hata, benim şu küçük hayatıma kolayca vazgeçilecek bir şey olarak başladığımı unutmaktı. Doğduğumda sevgi beni tutacak kadar sağlam çıkmamıştı, şimdi de kolayca yırtılıyordu. Sevginin böylesine eften püften bir malzemeden yapıldığına inanmak istemiyordum. Helen elinden bırakıverdiği için, ben daha da sıkı yapıştım.

Babam şeytan çıkarma işine kesinlikle bulaşmak istemedi, ama engellemeye de çalışmadı. Fabrikada fazla mesaiye kaldı, dua ve defetme törenini yönetecek olan kilise mütevelli heyetini içeriye annem aldı. Dua okuma faslı onlara aitti – şeytanı defetme faslı da bana. Onlar üstlerine düşeni yaptı. Ben yapmadım.

İblisin ortaya fırlaması, belki perdeleri ateşe vermesi ya da uçarak köpeğin içine girip ağzından köpükler fışkırtması, onu boğarak öldürmesi filan beklenir. Bazı durumlarda iblislerin mobilyalara yerleştiğini duymuştuk. İçine iblis girmiş bir radyogram vardı – zavallı kadıncağız ne zaman *Şükür Şarkıları'nı* açsa, duyduğu tek şey manyakça kıkırtılar oluyordu. Radyo lambalarını çıkarıp kutsanmaya yolladılar, lambalar yeniden takıldığında iblisin yok olduğu görüldü. Lehimleme hatasıyla bir ilgisi olabilir, ama kimse buna değinmedi.

İblisler yiyecekleri çürütür, batakhane benzeri yerlerde –oteller, bahisçi dükkânları gibi– gruplar halinde yaşarlar, özellikle de kasap dükkânlarını severler. Kan onları çeker...

Perdeleri kapalı salona gıdasız, ısıtmasız, üç günlüğüne kilitlendiğimde, içimde iblis filan olmadığından bayağı emindim. Duacıların vardiyalar halinde üstüme okuyup üfledikleri, birkaç saatten fazla uyumama izin verilmediği o üç günün sonunda, cehennemin doğruca gelip yüreğime yerleştiğine inanır oldum.

Bu çile sürecinin sonunda, hâlâ inat ettiğim için, mütevellilerden biri tarafından defalarca dövüldüm. Sapkınlık yaptığımı, Tanrı'nun normal cinsel ilişkilere yönelik planına karşı geldiğimi anlamıyor muydum?

Annemin babamla aynı yatağa girmediğini söyledim – şimdi bu normal bir cinsel ilişki miydi?

Adam bu sözlerden nedamet getirmem için bir itekleyişte bana diz çöktürttü, takım elbisesinin pantolonundaki kabarıklığı hissettim. Beni öpmeye çalıştı. Bunun bir kızla öpüşmekten daha iyi olduğunu söyledi. Çok daha iyi. Dilini ağzıma soktu. Isırdım. Kan. Epeyce kan. Bayılmışım.

Annemin eve bir banyo yaptıрма ruhsatı alınca benim için ayarladığı küçük odadaki yatağımda uyandım. Küçük odama bayılıyor olsam da, güvenli bir yer değildi. Zihnim temizlenmiş, aydınlanmış gibiydi. Muhtemelen açlığın getirdiği bir zihin açılmasıydı, ama ne yapacağımı artık biliyordum. İstedikleri her şeyi yapacaktım, fakat yalnızca dışarıya karşı. İçeride, kendime başka bir benlik kuracaktım – göremeyecekleri bir benlik. Tıpkı kitapların yakılmasından sonra yaptığım gibi.

Kalktım. Yiyecek vardı. Yedim. Annem bana aspirin verdi.

Özür diledim. “Kemiklere ne işlediyse, ilikle dışarıya çıkar,” dedi. “Armut dibine düşer.”

“Annemi mi kastediyorsun?”

“On altısında erkeklerle düşüp kalkıyormuş.”

“Nereden biliyorsun bunu?”

Yanıt vermedi. Şöyle dedi: “O kızı bir daha görmeyeceğine söz vermezsen, ne gece ne de gündüz bu evden çıkamayacaksın.”

“O kızı bir daha görmeyeceğime söz veriyorum,” dedim.

O gece gizlice Helen’in evine gittim. Ev karanlıktı. Kapıyı çaldım. Kimse açmadı. Bekledim, bekledim, bir süre sonra evin arka tarafından çıkıp geldi. Sırtını beyaz badanalı duvara dayadı. Bana hiç bakmıyordu.

Canını yaktılar mı? dedi.

Evet. Peki ya senin?

Hayır... Her şeyi anlattım onlara... Yaptıklarımızı...

Bu sadece bizi ilgilendirirdi, onları değil.

Anlatmak zorundaydım.

Öp beni.

Yapamam.

Öp haydi.

Bir daha gelme. Lütfen gelme.

Helen’in evinden döndüğümü kimse görmesin diye, eve uzun yoldan döndüm. Balıkçı açtı, cebimde de yeterli para vardı. Bir torba kızarmış balık aldım, bir duvarın üzerine oturdum.

Bu kadardı demek? Ortada ne Heathcliff, ne Cathy, ne Romeo ile Juliet vardı, ne de uç uca eklenen ve dünyayı bir yol gibi çepeçevre kuşatan bir aşk. Canımızın istediği yere gidebileceğimizi sanmıştım. Harita ile yerküre, rota ile pusula olabileceğimizi düşünmüştüm. Birbirimizin dünyası olduğumuzu sanmıştım. Sanmıştım ki...

İki âşık değil, âşkın ta kendisiyiz.

Bunu Bayan Winterson’a da söyledim – o sırada değil, daha sonra. Anladı. Ona söylenecek en korkunç şeydi. Ben de onun için söyledim zaten.

Ancak o gece bir tek Accrington, sokak lambaları, kızarmış baklklar, otobüsler ve ağır ağır alınan dönüş yolu vardı. Accrington otobüsleri, Doğu Lancashire Alayı'nın renkleri olan kırmızı, mavi ve sarıya boyalıydı – ufak tefek, yürekli ve bahtsız olmalarıyla tanınan, Somme Muharebesi'nde top-tüfek ateşiyle dümdüz edilen şu Accrington Kafadarları. Otobüslerin çamurlukları, onlara bir saygı nişanesi olarak hâlâ siyaha boyanıyordu.

Hatırlamak zorundayız. Unutmamalıyız.

Bana yazacak mısın?

Bilmiyorum. Seninle arkadaş olamam. Lütfen bir daha gelme.

Helen'e ne oldu, bilmiyorum. Teoloji okumak üzere kasabadan ayrıldığını ve misyonerlik eğitimi alan eski bir ordu mensubuyla evlendiğini duydum. Onlara bir kez rastladım, epeyce sonra. Helen kibirli ve nörotikti. Kocasını sadist ve itici. Ama benim böyle bir yorum yapmam da doğal, öyle değil mi?

Şeytan çıkarma olayından sonra, suskun bir kedere gömüldüm. Çadırımı alıp küçük sebze bahçemizin yanında yatmaya başladım. Onların yakınında olmak istemiyordum. Babam mutsuzdu. Annem dağılmıştı. Kendi yaşamımızda birer sığınmacı gibiydik.

Accrington

Alt tarafında kasabanın, üst yanında da bir tepenin bulunduğu upuzun bir sokakta yaşıyordum.

Kasaba doğuda Hameldon Tepesi'yle güneyine düşen Haslington tepelerinin eteklerindeydi; bu tepelerden inen üç dere batıya, kuzeybatıya ve kuzeye doğru akarak eski kilisenin yakınında birleşir, bir tanesi batıya, Hyndburn'a doğru yoluna devam ederdi. Kasaba, Clitheroe'dan gelip Haslingden'e ve güneye giden, burada sırasıyla Whalley Yolu, Abbey Caddesi ve Manchester Yolu adlarını alan yol boyunca serpilip gelişmişti.

*Lancaster Kontluğu'nun Tarihçesi, 6.Cilt,
William Farrer & J. Brownbill, 1911 basımı*

Accrington'ın bahsi ilk kez Kıyamet Günü Kitabı'nda geçiyor; anlaşıldığı kadarıyla meşeler tarafından tamamen kuşatılmış bir alanmış. Toprağı tam da meşelerin sevdiği gibi, bol killi. Arazi taşlı, haşın bir çayırılık –koyun otlatmaya uygun değil– ama Lancashire'ın geri kalanı gibi Accrington da parasını pamuktan çıkartmış.

1764'de döner çırkrığı, yani pamuk eğirme makinesini icat eden Lancashirelı okuma yazma bilmeyen James Hargreaves, aslen Oswaldtwistle'lı (Ozzle-twizzle diye okunuyor) olsa da

Accrington'da vaftiz edilmiş ve evlenmiş. Döner çıkmış, tam sekiz makaranın işini yapabiliyormuş; gerçekten de Lancashire ünlü dokuma tezgâhlarını ve dünya pamuk ticaretini ele geçirmesini ona borçlu.

Oswaldtwistle anayolda Accrington'dan sonraki yerleşim alanıydı ve budalalara, geri zekâlılara layık bulunurdu. Oraya Gerzek-istan derdik. Benim yetişme çağlarımda orada bir köpek bisküvisi fabrikası vardı, yoksul çocuklar artık kırıntı çuvallarından nasiplenebilmek için kapıdan ayrılmazdı. Bir köpek bisküvisine tükürüp pudra şekerine batırırsanız, tadı bildiğimiz bisküviyi andırır.

Dilbilgisi okulunda, biz kızlar sürekli Gerzek-istan'daki köpek bisküvisi fabrikasına düşmekle korkutulurduk. Bu, iyice yoksul kızların okula köpek bisküvisi getirmesini engellemezdi. Sorun bisküvilerin kemik şeklinde olmasıydı; okul bir süre köpek bisküvisine yasak getirmek zorunda kaldı.

Annem züppenin tekiydi ve Oswaldtwistle'dan gelme köpek-bisküvili kızlarla haşır neşir olmamdan haz etmiyordu. İşin aslı, herhangi biriyle haşır neşir olmamı istemiyordu, habire, "Ayrı duracak şekilde yaratıldık," deyip dururdu. Görüldüğü kadarıyla bu, herkesten ve her şeyden ayrı durmak anlamına geliyordu; Kilise dışında elbette. Herkesin birbirinin her şeyini bildiği küçük bir kuzey kasabasında ayrı durmak, yoğun mesai gerektiren bir şeydi. Eh, annemin de bir meşguliyete ihtiyacı vardı.

Woolworths mağazasının önünden geçerdik: "Batakhane." Marks and Spencer mağazasının önünden geçerdik: "İsa'yı Yahudiler öldürdü." Cenaze levazımatçısının, bitişiğindeki börekçinin önünden geçerdik: "Aynı fırını kullanıyorlar." Kurabiye tezgâhının ve ay yüzlü sahiplerinin önünden geçerdik: "Ensest." Evcil hayvan dükkânının önünden – "Vahşet." Bankanın önünden – "Tefeciler." Vatandaş Danışma Bürosu – "Komünistler." Gündüz kreşi – "Evlenmeden doğurmuşlar." Kadın kuaförü – "Caka." Annemin bir keresinde, düşen saf altın dişini

rehine bırakmaya çalıştığı rehinecinin önünden, en sonunda da kızarmış ekmekle fasulye satan Damak adındaki kafeteryanın önünden geçerdik.

Annem Damak'ın, kızarmış ekmeğin üzerinde servis edilen fasulye yemeğine bayılırdı. Bu onun lüksüydü; pazarın kurulduğu gün onu yiyecek için para biriktirirdik.

Accrington pazarı kapalı ve açık mekânlarıyla, üzerine tepeleme kirli patatesler ve tombul lahanalar yığılmış tezgâhlarıyla büyük, çığırkan bir yerdi. Bazı tezgâhlarda açıkta, fıçılardan temizlik malzemeleri satılırdı – paket yoktu, çamaşır suyu için kendi şişeni, kostik soda almak için de kendi leğenini götürürdün. Sadece deniz salyangozu, yengeç ve yılanbalığı satan bir tezgâh vardı, bir de kese kâğıdında çikolatalı bisküvi satan bir tezgâh.

Dövme yaptırabilir, kırmızı balık alabilir, bir berber salonunun yarı fiyatına saçlarını kestirebilirdin. Satıcılar sundukları fırsatları bağıra çağıra duyururdu: “Bir tane fiyatına bir tane değil, iki tane değil, tam üç tane veriyorum! Ne dedin, Bağyan? İki fiyatına yedi tane mi? Kaç çocuğun var? Yedi mi? Kocan biliyor mu peki? Ne dedin? Hepsi onun hatası, öyle mi? Şanslı adam. Madem öyle al bakalım, ölünce arkamdan dua edersin...”

Mallarının tanıtımını yaparlardı: “Bu SÜPÜ-RÜÜR! Bu da EME-EER! Bu perdelerin üstünü, fırının arkasını temizler... başlıklar her işi hallediyor. Ne, Bağyan? Başlığımın görünüşünü beğenmedin mi?”

Accrington'da ilk süpermarket açıldığında kimse gitmedi, fiyatlar düşük olabilirdi ama sabitti. Pazarda hiçbir şeyin fiyatı sabit değildi; çekişe çekişe pazarlık ederdin. Eğlencenin bir parçası da buydu, eğlenceyse bu gündelik tiyatronun kendisiydi. Her tezgâh kendi oyununu sahneliyordu. Alışverişini ancak gün bitimine yakın yapacak kadar fakirsen bile, pazaryerinde yine de eğlenceli vakit geçirebilirdin. Tanıdığın insanlar, seyredebileceğin bir şeyler vardı.

Ben süpermarketlere meraklı biri değilim, alışverişimi orada yapmaktan nefret ederim; kedi maması ya da çöp torbası gibi başka yerde bulamayacağım şeyler için bile. Onlardan hoşlanmayışımın en büyük nedeni, canlı, hareketli yaşamın kaybolmasına neden olmaları. Varoluş biçimimizin şu anki donuk kayıtsızlığı, salt sıkıcı işler ve sıkıcı televizyon yüzünden değil, sokaklardaki canlı yaşamın yitimi yüzünden; dedikodular, rastlaşmalar, parası olsun olmasın herkese yer açan, o nabız gibi atan, karmaşık, gürültülü curcunanın kaybolmasından. Evinizi ısıtmaya bütçeniz elvermiyorsa, pazardaki kapalı çarşıya gidebilirdiniz. Ve er geç size bir fincan çay ısmarlayan biri çıkardı. Durum buydu.

Bayan Winterson pazarlık peşinde koşarken görülmekten hoşlanmazdı – bunu babama bırakır, kendisi Damak kafeteryasına girerdi. Sıcaktan buğulanmış pencerenin önüne, karşıma oturur, bir yandan sigarasını tüttürürken bir yandan da geleceğimi düşünürdü.

“Büyüyünce misyoner olacaksın.”

“Nereye gideceğim?”

“Accrington’dan uzağa.”

Accrington’dan neden bu kadar nefret ettiğini bilmiyorum, ama ederdi, ancak çekip gitmezdi de. Ben Accrington’ı terk edince de, aynı anda hem onu rahat bırakmışım hem de ona ihanet etmişim gibi davrandı. Özgür olmamı canı gönülden istiyordu ve asla özgür olmamam için elinden geleni yapıyordu.

* * *

Accrington’ın, ona ün kazandıracak pek bir şeyi yok. Dünyanın en kötü futbol takımına –Accrington Stanley– bir de, Accringtonlu olup da buradan ayrılmayı beceren, New York’ta Tiffany için çalışarak şan ve servet kazanan Joseph Briggs tarafından başımlanan büyük bir Tiffany cam koleksiyonuna sahip.

New York'tan Accrington'a ufak tefek bir şeyler gelmiş olabilir, ama Accrington'dan New York'a çok daha iri parçalar gitti. Accrington'da imal edilen tuhafliklardan biri de, dünyanın en sağlam tuğlaları – topraktaki yoğun kilde demir cevheri var, tuğlalara dikkate değer dayanıklılığının yanı sıra hemen fark edilen o parlak kırmızı rengini veren de o.

Bunlar Nori tuğlası diye bilinir, çünkü bir gün biri “Bunlar da demir* kadar sert” demiş ve bu söz tuğlanın arkasına yanlışlıkla ters basılmış – böylece Nori olmuşlar.

381 metrelik Empire State Binası'nın temelleri için bu tuğlalardan binlercesi New York'a gönderilmiş. Bir *King Kong*'u düşünün bir de Accrington'ı. Avucundaki Far Wray'le sallanıp duran gorili tutan şey, Nori tuğlasıydı. Kasabadaki küçük sinemada *King Kong* filminin özel gösterimleri yapıldı ve ona mutlaka tuğlalarla ilgili bir haber filmi eşlik ederdi. Aramızda New York'u gören olmamıştı, ama Accrington tuğlasının üzerinde yükselen dünyanın en yüksek binasına sahip, dünyanın en modern şehri olma başarısından hepimiz şahsen pay çıkarırdık.

Bu ünlü tuğlaların daha mütevazı bir yaşamı da vardı. Bauhaus mimarlarından Walter Gropius, Britanya'da sahip olduğu tek konutta Nori tuğlaları kullanmıştı – 66 Old Church Caddesi, Chelsea, Londra.

Empire State Binası'nın aksine Gropius'un evini kimse fazla takmasa da, herkes ondan haberdardı. Evet, Accrington'da gururlanacağımız bir şeyler vardı.

Dokuma tezgâhlarından ve pamuk sanayinden gelen parayla pazaryerindeki kapalı çarşı ve belediye binası, Victoria Hastanesi, Makinistler Enstitüsü, daha sonraları da halk kütüphanesinin bir kısmı yapıldı.

Günümüzde kütüphaneleri yok etmek –bunu daha çok da, içindeki kitapları çekip alarak yapmak– ve kitaplarla kütüpha-

---

* Demirin İngilizcesi olan 'iron' sözcüğünün, tersten okunuşu. (ç.n.)

nelerin insan yaşamı için vazgeçilmez olmadığını söylemek çok kolay. Toplumsal çöküşle, yabancılaşmayla ilgili bir sürü laf ediliyor, iyi de, gelişme kavramından anladığımız tek şey, insanları buluşturma, bir arada tutma işlevi gören bütün o merkezleri ortadan kaldırmakken, başka ne olacaktı?

Kuzeyde insanlar kilisede, barda, pazaryerinde ve hayırseverlerin bağışladığı, eğitimlerini, ilgi alanlarını sürdürebilecekleri binalarda toplanırdı. Şimdi, galiba, geriye bir tek barlar kaldı – ama temel olarak hiçbir şey kalmadı.

Kütüphane benim başka yere açılan kapımdı. Ancak başka kapılar da vardı – süslü püslü ya da görkemli değil, alçak ve gizli kapılar.

Accrington viyadükünün altında bir yerde, ikinci el eşyaların, hurdaların satıldığı bir dükkân vardı, on dokuzuncu yüzyıl eskicilerinin son akrabasıydı. Eski eşyalar toplayan bir el arabası çoğu hafta sokaklarda dolanır, insanlar istemedikleri şeyleri ona atar, istedikleri şeyler için de pazarlığa girişirdi. Adamın adını hiç öğrenemedim, ama Nip adında Jack Russell cinsi küçük bir köpeği vardı, yük arabasının tepesine tünür, havlayarak hurdalara göz kulak olurdu.

Viyadükün altında hapishane-işi çelikten yapılma, kapak biçiminde bir kapı vardı. İçine girince, yarı-ölü at kılıyla dolu döşeklerin asılı olduğu, mumyalaşmış bir dehlize girerdiniz. Eskici döşekleri et çengellerine karkaslar misali asardı, kancalar çelik yaylara takılmıştı.

Biraz ilerleyince geçit, suratınıza hırıltılı bir duman üfleyen, küçük bir odacıkla son buluyordu. Hırıltı, gazla çalışan alevli bir ısıtıcıdan geliyordu – Eskici'nin ısınmak için kullandığı öfkeli bir gaz ve alev püskürtücüsü.

Onunki, savaş-öncesine ait bebek arabaları filan satan bir yerdi; pusetlerin değirmen taşı büyüklüğünde tekerlekleri ve çelik iskelet üzerine gerilmiş, çadır bezinden kukuletaı vardı. Çadır bezi küflenmiş, yırtılmıştı; bazen başlığın altına, perdeli gözleri

hain ve uyarık bir taş bebek sokardı. Adamın yüzlerce iskemlesi vardı, çoğunun da bir katliamdan sağ kurtulanlar gibi tek bacağı eksikti. Paslı kanarya kafesleri, kelleşmiş oyuncak hayvanlar, el örgüsü battaniyeler, küçük tekerli el arabaları. Teneke küvetler, çamaşır tahtaları, silindirli ütü makineleri, lâzımlıklar.

Victoria döneminden, ayaklı, püsküllü lambaların, öksüz kalmış yama işi yorganların arasından güçbela ilerler, kapısı düşmüş ceviz büfelerin, yarısı parçalanmış kilise banklarının altından sürünerek geçer, hâlâ veremli karyolaların sıcak, kuru, havasız kabirlerinden geçecek kadar yere yapışmayı becerir, hayaletler gibi sarkan çarşafı (her şeylerini satan ve çuvallarda uyuyan işsizlerin kaybolup gitmiş çarşaf yığınlarını), hepsi de buram buram sefalet terine batmış çaputları, tek tekeri kalmış üç tekerli çocuk bisikletlerini, yelesiz sallanan atları, deri çapraz bağcıkları leş gibi olmuş, delik deşik futbol toplarını geçmeyi başarırırsanız, kitaplara ulaşıyordunuz.

Cahhetbox Yıllığı, 1923. *Gollywog Haberleri*, 1915. *Oğlan Çocukları için İmparatorluk*, 1911. *Kız Çocukları için İmparatorluk... Yıldız Düzlemi*, 1913. *İneğe Nasıl Bakılır. Domuza Nasıl Bakılır. Eve Nasıl Bakılır*.

Bunlara bayılırdım – hayat nasıl da basitmiş. Neyi beslemek istediğine karar veriyordun, kitaplar da sana bunu nasıl yapacağını söylüyordu – çiftlik hayvanı, yuva, eş, arı. Sana güven aşıliyordı...

Ve bütün bunların ortasında, bir çalı yangını gibi, Dickens'in, Brontë kardeşlerin, Sir Walter Scott'un külliyatı duruyordu. Çok da ucuzdular, hepsini satın aldım – hâlâ açık olduğunu, içeride bakalit düğmeleri, kendi kendine hareket eden ve siyah, dönüp duran, vinil yüzeye konan bir kolu olan radyogramların birinde, antika opera plakları çalındığını bildiğimden, işten çıkınca bu depo labirentine daldım.

*Sensiz hayatın ne anlamı var ki?
Sen ölünce geriye ne kaldı ki?
Nedir hayat; sensiz hayat nedir?
Aşkıml olmayınca buna hayat mı denir?
Eurydice! Eurydice!*

Kathleen Ferrier söylüyordu – Blackburn’de, Accrington’dan dokuz kilometre ileride doğan kontralto. Bir şarkı yarışmasını kazanan ve Maria Callas kadar ünlenen santral görevlisi.

Bayan Winterson, Kathleen Ferrier’i Blackburn Belediye Binası’nda dinlemişti, piyanoda onun parçalarını çalmaktan hoşlanırdı. Gluck’ün *Orfeo*’sunun ünlü aryasını kendi stiliyle sık sık söylerdi: “Sensiz hayatın ne anlamı var ki?”

Ölüme harcayacak zamanımız yoktu. Savaş artı Kıyamet artı ebediyet, ölümü gülünçleştiriyordu. Ölüm/yaşam. Bir ruhun olduğu sürece ne fark ederdi ki?

“Kaç kişiyi öldürdün, baba?”

“Hatırlamıyorum. Yirmi galiba. Altısını süngümle öldürdüm. Kurşunları subaylara veriyorlardı – bize değil. ‘Kurşunumuz yok, süngülerinize davranın,’ dediler.”

Normandiya çıkartması. Babam sağ kalmayı başardı. Arkadaşlarının hiçbiri başaramadı.

Ondan önceki savaşta, Birinci Dünya Savaşı’nda ise, Lord Kitchener arkadaş olan erkeklerden daha iyi asker çıktığı sonucuna varmıştı. Accrington 720 kişi toplayıp Fransa’daki Serre’e göndermeyi becerdi – Accrington Kafadarları. Oturduğum sokağın başındaki tepede eğitildiler ve birer kahraman olmak üzere yola çıktılar. 1 Temmuz 1916’da, Somme Muharebesi onları, Alman makineli silahları tarafından taranırken bile bozulmayan düzgün sıralar halinde öne sürdü. İçlerinden 586’sı ya öldü ya da yaralandı.

Eskici dükkânında radyogramın yanına oturduk. Adam bana okumam için bir şiir verdi; ölmüş bir askere dairdi. Wilfred

Owen adında, 1918’de ölen genç bir şaire ait olduğunu söyledi. Başını şimdi biliyorum, ama o sırada bilmiyordum... Sonunu ise hiç unutmadım...

Ve gözlerinde / Soğuk yıldızlar ışıltıyor, çok yaşlı ve kıraç / Başka göklerin yıldızları.

Geceleri sıklıkla dışarıda olurdum –ya yürüyerek eve dönerken ya da kapı eşiğinde ceza çekerken– dolayısıyla yıldızlara bakacak ve Accrington dışındaki herhangi bir yerde de aynen böyle mi görünüyorlar, diye merak edecek bol vaktim vardı.

Annemin gözleri soğuk yıldızlara benzerdi. O başka bir gökyüzüne aitti.

Bazen, bir damla bile uyumadığı günlerde, sabah köşe başındaki bakkalın açılmasını bekler, yumurtalı muhallebi yapardı. Yumurtalı muhallebi sabahları beni gerginleştirirdi. Okuldan dönünce evde kimseyi bulamazdım – babam işte olurdu, annemse Ortadan Kayboluşları’ndan birinde. Böylece, arka sokağı dolanmaya ve arka kapıyı açık bırakıp bırakmadığına bakmak için duvara tırmanmaya alışmıştım. Eğer bu, Ortadan Kayboluşları’ndan biriye, genellikle kapıyı açık bırakırdı, muhallebi üstü bir bezle örtülü bir halde masada dururdu, yanında da dükkâna gidip börek alabilmem için biraz para.

Tek sorun, ön kapının kilitlenmiş olmasıydı; bu da yeniden duvara tırmanmak, börekle geri dönmek, duvarı bir kez daha, böreği parçalamadan aşmak demektir. Bana soğanlı patatesli, eve dönünce yemesi için babama da soğanlı etli.

Köşedeki dükkânda annemin yine ortadan kaybolduğunu bilirlerdi.

“Yarın dönecektir, Connie döner. Mutlaka döner.”

Doğruydı. Her seferinde geri geldi. Nereye gittiğini hiç sormadım, hâlâ da bilmiyorum. Ağzıma yumurtalı muhallebi de koymuyorum.

Accrington'daki köşebaşı dükkânlarının sayısı öyle çoktu ki. İnsanlar giriş katındaki, ön tarafa bakan salonlarını dükkâna dönüştürür, evin üst katında da yaşırdı. Böyle bir sürü fırın, börekçi, manav, kavanozlarda şeker satan dükkân vardı.

En iyi şekerçi, sevgili olup olmadıklarını bilemediğimiz iki hanım tarafından işletilendi. Biri oldukça gençti, yaşça büyük olanıysa sürekli yün bir kar beresi takardı – öyle bütün suratı kapatan türünden değil, ama yine de bir kar maskesi. Ve bıyığı vardı. Gerçi o günlerde bıyıklı kadın çoktu. Herhangi bir yerini tıraş eden tek bir kadına rastlamamıştım, benim de bir yerlerimi tıraş etmek aklıma bile gelmedi, ta ki Oxford'da bir kurt adam misali boy gösterene dek.

Annemin 1968 tarihli *Rahibe George'un Öldürülüşü* adlı filmi izlediğinden kuşkulanyorum; Beryl Reid kendisinden genç sevgilisi Childie'ye sadistçe işkenceler yapan, ağzı bozuk, yırtık bir seveciyi oynuyordu. Muhteşem ve rahatsız edici bir filmidir, ama Bayan W'yi eşcinsel haklarını savunan birine dönüştürmeyeceği de kesin.

Dinen yasaklanmış olsa da, dahası bütçesi elvermese de, sinemaya gitmeye bayılırdı. Ne zaman Odeon sinemasının önünden geçsek, afişlere dikkatle bakardı; Ortadan Kayboluşları'nın bazı-
sında, bence kendini Odeon'a atıyordu.

Öykünün aslı her neyse, bir gün şekerçi dükkânına gitmem yasaklandı. Bu benim için tam bir darbe oldu, çünkü hanımlar bana her seferinde fazladan jöleli şeker verirdi. Bayan Winterson'ı bu konuda sıkıştırınca, onların doğal olmayan tutkularla haşır neşir olduklarını söyledi. O sırada bunu, şekerlerine kimyasal madde kattıkları şeklinde yorumladım.

İkinci gözde dükkânlarım, yine dinen yasaklanmış bir şeyi yapan ve el altından içki satan dükkânlardı; şimdilerde "ruhsatsız" denen bu yerlere bira almak için eli pazar fileli, başı eşarplı kadınlar gelirdi.

Bayan W yine yasaklanmış bir şey yapar, sigaralarını o dükkânlardan alırdı; beni sık sık oraya yollar, tembihlerdi: "Baban için aldığını söylersin."

O günlerde bütün içecek şişelerini geri götürüp depozitosunu almak mümkündü; kısa bir süre sonra, iade edilen şişelerin arka tarafta, tahta sandıklarda tutulduğunu keşfedince, içlerinden bir-ikisini çekip "yeniden" iade etmek hiç zor olmadı.

Tezgâh-altı dükkânlar küfreden, seksten bahseden, tazı yarışlarında bahis oynayan erkekler ve kadınlarla dolup taşardı; bütün bunlar artı havadan gelen para, bir de yasak olmaları, buraları son derece heyecan verici bir hale getiriyordu.

Şimdi düşününce, merak etmekten kendimi alamıyorum: Sigara almak için bu tezgâh-altı dükkânlara girip çıkmam gayet normal karşılanırken, içlerinden biri başındaki kar maskesini hiç çıkartmıyor olsa da, birlikte memnun mesut yaşayan iki kadından bedava şeker almam neden yanlıştı?

Bayan Winterson mutluluktan korkuyordu sanırım. İsa'nın seni mutlu etmesi gerekirdi ama etmiyordu; hele ki bir türlü gelmeyen Kıyamet'i bekleyip duran biriysen, hayal kırıklığına uğraman kaçınılmazdı.

Ona göre mutlu olmak demek kötü/hatalı/günahkâr olmak demektir. Ya da düpedüz salak olmak. Oysa mutsuz olmak bir erdeme sahip olmak gibiydi.

İstisnalar vardı elbette. İncil-i Şerif Çadırı bir istisnaydı, Royal Albert porselenleri bir istisnaydı, Noel de öyle. Noel'e bayılırdı.

Accrington'da her Noel, kapalı pazaryerinin önüne devasa bir ağaç kurulur, Selamet Ordusu aralık ayının neredeyse tamamında orada Noel ilahileri söylerdi.

Noel, takas sisteminin coştığı zamandı. Bizim takasa sürdüklerimiz, küçük tarhumızda yetişen Brüksel lahanası desteleri, sos yapmakta kullanılan, gazeteye sarılmış elmalar, en güzeli de bahçedeki vişne ağacının vişnelerinden yılda bir kez yapılan

ve yılın yarısını bir dolabın dibinde, Narnia yolunda demlenerek geçiren vişne likörüydü.

Ürünlerimize karşılık rendelenmiş cam gevrekliğindeki, tütsülenmiş yılanbalığı, tülbentte hazırlanmış meyveli keklerden alırdık – doğru biçimde pişirilmiş, gülle kadar sert, üzerindeki benek benek kuru meyvelerle kocaman bir kuşun yumurtasına benzeyen pudinglerden. Kestiğin zaman dilimler halinde, bozulmadan dururdu, üzerine vişne likörü döküp yakardık, babam ışıkları söndürür, annem de keki salona getirirdi.

Alevler yüzünü aydınlatırdı. Kömür ateşi de beni ve babamı. Mutluyduk.

Annem her yıl 21 Aralık'ta mantosunu giyer, şapkasını takıp dışarıya çıkardı –nereye gittiğini söylemezdi– bu arada babamla ikimiz, benim yaptığım zincir biçimindeki kâğıt süslemeleri asar, salondaki kornişlerle ortadaki avizenin arasına gererdik. Annem eve döndüğünde, bir dolu fırtınasından çıkıp geldiğini sanırdınız; kişisel hava durumu aynen buydu muhtemelen. Çantasında, yarısı içeride yarısı dışarıda bir kaz olurdu, hayvanın gevşek kafası kimsenin anımsayamadığı bir rüya gibi sağa sola sallanırdı. Tüylerini yolup bir kovada biriktirmem için kazı ve rüyayı bana verirdi. Doldurulması gereken şeyleri doldurmak için kaz tüylerine ihtiyacımız vardı, hayvandan çıkardığımız kalın yağı da saklar, kış boyunca patates kızartmakta kullanırdık. Tiroit sorunu olan Bayan W dışında tanıdığımız herkes bir dağ gelinciği kadar sıskaydı. Kaz yağı hepimiz için gerekliydi.

Noel, annemin dışarıya çıkarken, dünya sadece bir Gözyaşı Vadisi'nden ibaret değilmiş gibi görüldüğü tek dönemdi.

Giyinip kuşanır, okulumuzdaki konserlere gelirdi – bunun anlamıysa annesinden kalan kürk mantoyu giymesi ve siyah tüylerden yapılma yarım-şapkayı takması demekti. Manto da şapka da 1940'lardandı, bizse 1970'lerdeydik, ama havası yerindeydi, duruşu, bedenini taşıyışı oldum olası iyi olduğundan, Kuzey'in tamamı da zaten 1980'lere kadar zamana ayak uyduramadığından, durumu kimse yadırgamazdı.

Konserler inanılmayacak kadar hırslıydı; ilk yarı Fauré'nin *Requiem*'i ya da *St Anthony Chorale* gibi, koronun ve orkestranın tüm güçlerini sergilemesini, genellikle de Manchester'daki Hallé Orkestrası'ndan gelme bir, bazen iki solisti gerektiren, gözüpek eserlere ayrılırdı.

Hallé'de çello çalan bir müzik öğretmenimiz vardı; elektriğe tutulmuş o özel kuşağın, elektriğe tutulduğu için yarı deli, ve yine elektriğe tutulduğu için yarı dâhi kadınlarındandı. Kızlarının müziği iyi bilmesini istiyordu – söylemeyi, çalmayı ve taviz vermemeyi.

Ondan ödümüz kopardı. Okul toplantılarında piyano çalıyorsa, Steinway'e dökülen siyah saçları, daima kırmızı olan tırnaklarıyla, mutlaka Rachmaninov çalardı.

Accrington Kız Lisesi'nin okul marşı "Haydi Ünlü Erkekleri Yüceltelim" idi; bir kız okulu için rezalet bir seçimdi ama feminist olmama katkısı oldu. Ünlü kadınlar –daha doğrusu kadınlar– neredeydi ve biz neden onları yüceltmiyorduk? Kendime söz vermiştim: Ünlü olacak, buraya geri dönüp yüceltilecektim.

Berbat bir öğrenci olduğumdan bu pek olası görünmüyordu; dikkatsiz ve haylazdım, notlarım her sene kötüydü. Dikkatimi toplayamıyor, bana söylenenlerin çoğunu anlayamıyordum.

Tek bir şeyde iyiydim: sözcükler. Okuldaki herkesten çok, çok daha fazla okumuştum ve sözcüklerin işleyiş biçimini çok iyi biliyordum, tıpkı bazı oğlan çocuklarının motorların çalışmasını bilmesi gibi.

Ama şimdi Noel'di, okul ıslıl ıslıl aydınlatılmıştı, Bayan Winterson kürk mantolu, kuş şapkalıydı, babam yıkanıp tıraş olmuştu, ben ikisinin arasında yürüyor, kendimi normal hissediyordum.

"Bu annen mi?" diye sordu biri.

"Genellikle," dedim.

* * *

Yıllar sonra, Oxford'daki ilk ders yılımın sonunda Accrington'a döndüğümde kar yağıyordu, tren istasyonundan çıkmış, o upuzun caddede yürüyor, lamba direklerini sayıyordum. Water Sokağı, 200 numaraya yaklaşıncı onu görmeden önce sesini duydum, sırtı sokağa bakan pencereye dönüktü, dimdik sırtı, kocaman cüssesiyle, yeni elektronik orgunu çalıyordu – kısa caz temaları ve ziller eşliğinde "Kış Ayazında".

Camdan ona baktım. Ona hep camın gerisinden bakmıştım –aramızda bir engel vardı, saydam ama gerçek bir engel– İncil de dünyayı karanlık bir camdan gördüğümüzü söylemiyor mu?

O benim annemdi. O benim annem değildi.

Zili çaldım. Yarı döndü. "Gir, gir içeri, kapı açık."

Kıyamet

Bayan Winterson konuksever bir kadın değildi. Kapı çalındığında alt kattaki hole koşar, ocak demirini mektup deliğinden dışarı uzatırdı.

Ona meleklerin genellikle kılık değiştirmiş olarak geldiğini anımsattığımda, bunun doğru olduğunu ama çuha kumaşı asla giymediklerini söyledi.

Sorun kısmen, evin içinde banyomuzun olmaması, onun da bundan utanmasıydı. Banyolu insan sayısı fazla değildi, ama yine de okul arkadaşlarımı eve davet etmem yasaktı, tuvaleti kullanmak isteyebilirler –bu durumda dışarıya çıkmaları gerekecekti– ve evde bir banyomuzun olmadığını anlarlardı.

İşin doğrusu, bu işin en hafif kısmıydı. İnançlı olmayanlar için, işini açık havadaki, bol esintili bir tuvalette görmekten çok daha büyük bir sınav vardı: Orada onları bekleyen şey.

Eve kitap sokmamıza izin yoktu, ama yazılarla dolu bir dünyada yaşıyorduk. Bayan Winterson dinsel öğütleri kâğıtlara yazar, dört bir yana yapıştırırdı.

Paltomu astığım kancanın altında, KÖPEĞİ DEĞİL TANRI'YI DÜŞÜN yazan bir not vardı.

Ocağın üstünde, bir ekmek ambalaj kâğıdında İNSAN SİRF EKMEKLE YAŞAMAMALI yazıyordu.

Ancak dışarıdaki tuvalette, kapıdan girer girmez tam karşınızda bir levha asılıydı. İşini ayakta görenlerin okudukları şuydu: EFENDİMİZ OYALANMAKTAN HOŞLANMAZ.

Oturanlarsa, BAĞIRSAKLARINIZI BALMUMUYMUŞÇASI-
NA ERİTİP BOŞALTACAKTIR sözcüklerini okurdu.

İşte bu hüsnü kuruntuydu; annemin bağırsaklarıyla başı dert-
teydi. Onsuz yapamadığımız şu beyaz, dilimlenmiş ekmekle bir
ilintisi olmalıydı.

Ben okula giderken, annem hokey botlarımın içine Kitabı
Mukaddes'ten alıntılar sokardı. Yemeklerde, tabaklarımızın altın-
da Vaat Kutusu'ndan seçmece, küçük bir tomar bulurduk. Vaat
Kutusu, içinde rulo halinde kıvrılmış, İncil'den alınma metinler
bulunan bir kutudur; Noel kurabiyelerinden çıkan şakalar gibi,
ama ciddileri. Küçük tomarlar dik olarak, yan yana dizilidir, göz-
lerini kapatır birini seçersin. Yüreklendirici olabilir: KALPLERİNİ-
ZE ENDİŞE DE SOKMAYINKORKUDA. Ya da ürkütücü: BABA-
LARIN GÜNAHLARI ÇOCUKLARA BULAŞACAKTIR.

Arıcak ister neşeli şeyler olsun isterse moral bozucu, benim
yapmak istediğim tek şey okumak, daha çok okumaktı. Sözcük-
lerle beslendiğinde, onları kuşandığında, sözcükler birer ipucuna
dönüşüyordu. Böyle parça parça, birer dama taşı gibi beni başka
bir yere götüreceklerini biliyordum.

Bayan Winterson bir tek gelenin Mormon tarikatından olduğu-
nu bildiğinde kapıyı seve seve açardı. Giriş holünde bekler, daha
kapı tokmağını bırakmalarına kalmadan kapıyı sonuna kadar açıp
elindeki İncil'i sallayarak onları ebedi lanetlenmeye karşı uyarırdı.
Buysa Mormonlar için kafa karıştırıcıydı, çünkü ebedi lanetlenme
konusunda asıl yetkilinin kendileri olduğunu düşünüyorlardı. Ne
var ki Bayan Winterson bu iş için çok daha iyi bir adaydı.

Arada bir, eğer girişken bir ruh halindeyse ve kapı çalındıysa,
ocak demirini ellemez, arka kapıdan çıkıp sokak arasını koşarak
geçmem ve köşe başından eğilip sokağa gizlice bakmam ve ge-
lenin kim olduğunu görmem için beni yollardı. Yine koşa koşa
dönüp haberi iletirdim, o da içeriye alıp almamaya karar verirdi
– bu arada, ben kapıyı açmaya giderken, o da şu güya sinek ilacı

olan oda parfümünden etrafa bolca püskürtürdü. O zamana kadar, kapının açılmasından umudu kesen ziyaretçi çoktan sokağı yarılamış olurdu, dışarıya koşup onları çağırmak zorunda kalardım, annem de şaşırmış ve memnun olmuş numarası yapardı.

Umurumda değildi; benim için üst kata çıkıp yasak kitaplardan birini okuma fırsatıydı.

Bana kalırsa Bayan Winterson zamanında sıkı bir okurdu. Ben yedi yaşlarındayken bana *Jane Eyre*'i okudu. Bu kitap uygun addediliyordu, çünkü içinde misyonerliğe fazlasıyla meraklı bir papaz vardı – St John Rivers.

Bayan Winterson yüksek sesle okuyor, sayfaları çeviriyordu. Thornfield Malikânesi'nde korkunç bir yangın çıkar ve Bay Rochester kör olur, ama Bayan Winterson'ın okuduğu kitapta Jane artık göremeyen sevgilisiyle hiç uğraşmaz, gidip St John Rivers'le evlenir, ikisi birlikte misyonerlik yapmak üzere yola koyulurlar. Annemin ne yaptığını, çok daha sonra, *Jane Eyre*'i nihayet kendim okuduğum zaman anlayabildim.

Ve bunu öyle büyük bir başarıyla yapmıştı ki; sayfaları güzel güzel çevirerek, metni irticalen, tam da Charlotte Brontë üslubunda uydurarak.

Ben biraz büyüyünce, kitap ortadan yok oldu – onu bizzat okumamı istememişti herhalde.

Yüreği dahil her şeyi nasıl saklıyorsa, kitapları da öyle sakladığı sonucuna varmıştım; neyse ki evimiz küçüktü, her tarafını güzelce araştırabiliyordum. Biz ikimiz, durmaksızın evin altını üstüne getiriyor, birbirimize dair kanıt mı arıyorduk? Galiba öyle – o, onun için ölümüne yabancı biri olduğumdan, benden korktuğu için yapıyordu bunu. Ben, neyin eksik olduğunu bilmesem de, eksik olanın eksikliğini hissettiğimden.

Birbirimizin çevresinde dönüp duruyorduk; uyanık, terk edilmiş, özlemle dolup taşarak. Birbirimize yaklaştık ama yeterince yakınlaşmadık, sonra da birbirimizi uzağa ittik; sonsuza kadar.

Bir kitap buldum, keşke bulmasaydım; şifonyerdeki bir fanila destesinin altına gizlenmişti, *Kocanızı Nasıl Mutlu Edersiniz* adlı, ellili yıllara ait bir seks kılavuzuydu.

Bu kalın, ürkütücü kitap Bayan Winterson'ın neden çocuk doğurmadığını açıklamaya yeterdi. İçinde siyah-beyaz çizimler, listeler, tavsiyeler vardı ve pozisyonların çoğu akla Twister denen, fiziksel işkenceden ibaret çocuk oyununu getiriyordu.

Normal, düz cinselliğin bu dehşet verici sahnelerini zihnimde tartarken, ebeveynlerimin her ikisi için de üzülmemeye gerek olmadığını fark ettim; annem kitabı okumamıştı – bir kez açmış, karılık görevinin boyutunu ayırımsayınca kitabı bir kenara bırakmış olmalıydı. Yassı, tertemiz, örselenmemiş bir kitaptı. Böylece babam artık ne kadar cinsel isteği varsa, ondan da mahrum kalmıştı; aslında bir kez olsun doğru dürüst seviştiklerini sanmıyorum, tıpkı babamın gecelerini bir eliyle onun penisini diğeriyle de elkitabını tutan ve talimatları uygulayan Bayan W ile geçirdiğini sanmadığım gibi.

Annemin bana anlattığı bir olayı anımsıyorum; evlenmelelerinden kısa bir süre sonra babam eve sarhoş gelmiş, annem de yatak odasının kapısını kilitleyip onu içeriye almamış. Babam kapıyı kırmış, annem alyansını camdan dışarıya, aşağıdaki hendeğe fırlatmış. Babam yüzüğü aramaya çıkmış. Annem gece otobüsüne atlayıp Blackburn'e gitmiş. Bunu bana İsa'nın bir evliliği nasıl düzeltebileceğine ilişkin, iyi bir örnek diye anlatmıştı.

Annemin bana cinsellik konusunda verdiği tek eğitim, bir uyarıydı: "Bir oğlanın *aşağıya* dokunmasına asla izin verme." Ne demek istediğini hiç mi hiç anlamamıştım. Dizlerimi kastediyordu galiba.

Bir kıza değil de bir oğlana tutulsaydım daha mı iyi olurdu? Büyük bir ihtimalle hayır. Ona ait olan ve ödünü koparan bir alana girmiştım – bedenim dehşeti, evliliğinin kararsızlığı, babasının hoyratlığı ve çapkınlığı yüzünden annesinin aşağılanması. Seks tiksindiriyordu onu. Ve şimdi, bana baktığında seksi görüyordu.

Vermem gereken sözleri vermiştim. Zaten Helen de çekip gitmişti. Ama artık etin, terin, öpüşmenin, boşalmanın tadını almış ve buna bayılmış biriydim. Seks istiyordum, yakınlaşma istiyordum.

Kaçınılmaz olarak bir başka sevgilim olacaktı. Annem bunu biliyordu. Beni gözlüyordu. Kaçınılmaz olarak bunun gerçekleşmesini sağladı.

Ortaokulu bitirme sınavlarını vermiş, oldukça kötü sonuçlar almıştım. Dört dersten kaldım, beşinden geçtim ve okulum kapandı, daha doğrusu lise-dengi kolej sınıfı olmayan geniş kapsamlı bir okula dönüştü. İşçi Partisi'nin kurduğu hükümetin eğitim politikasının bir parçasıydı. Lise diplomamı almak için bir teknik okula devam edebilirdim, Bayan Winterson biraz homurdanarak da olsa bunu kabul etti, tek şartla: akşamları ve cumartesileri pazarda çalışacak, eve biraz para getirecektim.

Okuldan kurtulduğuma, yeni bir başlangıç yapacağıma memnundum. Kimse benden aman aman bir şey beklemiyordu. İçimde alev alev yanan şey, onlar için yalnızca öfkeye ve belaya işaret ediyordu. Ne kadar çok kitap okuduğumdan, günler boyu tepelerde tek başıma oturup yazdığımdan habersizdiler. Kasa-baya ve ötesine bakan tepenin zirvesinden, kimsenin göremediği uzaklıkları görmek istiyordum. Kibir değildi bu; arzuydu. Tepeden tırnağa arzuya kesmiştim; yaşama arzusuna.

Ve yapayalnızdım.

Bayan Winterson bu konuda başarılı olmuştu; onun o geçit vermez yalnızlığı sonunda hepimizin etrafına bir duvar örmeye başlamıştı.

Yaz gelmişti ve Blackpool'daki yıllık tatilimizin zamanıydı.

Bu tatil, bir yolcu otobüsüyle ünlü sahil şehrine gitmek ve ara sokaktaki bir pansiyonda bir hafta kalmak demekti – deniz manzaralı bir yere paramız yetmezdi. Annem günün çoğunu bir

şezlongda oturup Cehennem konulu coşkulu kitaplar okuyarak geçirir, babam etrafta yürüyüşe çıkardı. Yürümeyi çok severdi.

Akşamları hep birlikte oyun makinelerinde kumar oynardık. Bu gerçek kumar sayılmazdı. Kazanırsak, kızarmış balıkla patates alırdık.

Çocukken bütün bunlar beni mutlu ederdi ve bence o kısa, tasasız, yılda-sadece-bir-haftalık tatilde onlar da mutluydu. Ama yaşamlarımız giderek karardı. Bir yıl önceki şeytan çıkarma ayininden beri hepimiz hastaydık.

Annem bazen günlerce yataktan çıkmamaya başladı, kusup durduğunu ileri sürerek babamı alt katta yatmaya zorlar oldu.

Bunu, bütün gün ve gece gözünü bile kırpmadığı, sürekli dikmiş diktiği, yemek pişirdiği, radyo dinlediği manik dönemler izledi. Babam işe gidiyordu –başka seçeneği yoktu– ama bir şeyler yapmayı bıraktı. Eskiden kilden hayvanlar yapar, işyerindeki fırında pişirirdi. Şimdiyse doğru dürüst konuşmuyordu bile. Ve bizim tatile çıkma vaktimiz gelmişti.

Âdet kanamalarım kesilmişti. Kabakulak olmuşum ve kendimi son derece bitkin, halsiz hissediyordum. Teknik okula gitmekten, pazarda çalışmaktan hoşlanıyordum, ama geceleri tam on saat uyuyordum ve hayatımda ilk kez bazı sesler duymaya başlamıştım; gayet açık seçik olan bu sesler kafamın içinde değildi. Şöyle ki: Bunlar kafamın dışından geliyorlardı.

Evde kalmak istediğimi belirttim.

Annem hiçbir şey demedi.

Yola çıktıkları sabah annem biri babama biri de kendisine iki valiz hazırladı, sonra evden çıktılar. Onlarla birlikte otobüs garına kadar yürüdüm. Evin anahtarını istedim.

Evde tek başıma kalmama izin veremeyeceğini söyledi. Papazın yanında kalabilirdim. Her şey ayarlanmıştı.

“Bana söylememiştin.”

“Şimdi söylüyorum ya.”

Otobüs geldi. İnsanlar binmeye başladı.

“Ver anahtarı. Orası benim de evim.”

“Gelecek cumartesi dönüyoruz.”

“Baba...”

“Connie’yi duydun...”

Otobüse bindiler.

Hâlâ okula devam eden bir kızla görüşüyordum – doğumgünüm ağustos sonuna doğruydı, onun için de akranlarım arasında en küçüğü bendim. Bu kızın, Janey’in yaşgünü ekimde olduğundan, içimizde en büyüklerden biriydi – yaşça aramızda yalnızca birkaç ay olsa da, eğitim açısından aramızda bir yıl fark vardı. Sonbaharda koleje başlayacaktı. Ondan çok hoşlanıyordum, ama onu öpemeyecek kadar korkuyordum. Oğlanlar arasında revaçtaydı, bir de erkek arkadaşı vardı. Ama görmek istediği kişi bendim.

Dolambaçlı yoldan evlerine gittim, olup biteni anlattım; düzgün, akli başında bir kadın olan annesi evin önünde duran karavanlarında yatmama izin verdi.

Öfkeden köpürüyordum. Yürüyüşe çıktık, bir çiftliğin tahta kapısını bir çekişte yerinden söktüm, ırmağa fırlattım. Janey kolunu omzuma doladı. “Haydi gidip içeri girelim. Orası senin evin.”

Böylece o akşam arka duvara tırmandık ve bahçeye atladık. Babamın alet edevat koyduğu küçük bir kulübe vardı, ufak bir levyeyle bir pençe çekiç buldum, mutfak kapısını kanırtarak açtım.

İçerideydik.

İki çocuk gibiydik. *Çocuktuk*. Fray Bentos marka etli böreklerden bir tane ısıttık –tava biçiminde, düz, alüminyum kaplarda satılırlardı – birkaç kutu bezelye konservesi açtık. Kasabamızda teneke kutu yapan bir fabrika vardı, konserve yiyecekler ucuzdu.

Herkesin bayıldığı, *sarsparilla* denen içecekten içtik – tadı meyan köküyle pekmezi andırıyordu, siyah ve köpüklüydü, pazar tezgâhlarında etiketsiz şişelerde satılırdı. Param varsa mutlaka alırdım, Bayan Winterson için de satın alırdım.

Ev çok hoş görünüyordu. Bayan Winterson bir süredir evi dekore etmekteydi. Duvar kâğıdını ölçüp biçmekte ve yapıştırmakta uzmandı. Babamın görevi tutkalı karıştırmak, duvar kâğıdını annemin talimatları doğrultusunda kesmek, sonra da tabakaları merdivenin başındaki anneme uzatmaktı, o da onları sarkıtır, asar, hava kabarcıkları gitsin diye büyük fırçasıyla sıvazlardı.

Doğal olarak bütün bu işlemler birebir annemin tarzını yansıttırdı. Kompulsif-obsesif biri olarak, yapılması gereken derhal yapılmalıydı.

Bir keresinde eve döndüm. Annem portatif merdivenin başında, 'Çapan, Yaşamın Fırtınalarında Tutacak mı?' ilahisini söylemekteydi.

Babam işe gideceğinden karnunu doyurmak istiyordu, ama sorun yoktu, yemek hazırды ve ocaktaydı.

"İniyor musun, Connie?"

"İşim bitince."

Babamla oturma odasında oturduk, sessizce kıymalı patatesimizi yedik. Duvar kâğıdı fırçası tepemizde *fışt fışt* layıp duruyordu.

"Sen de bir şeyler yemek istemez misin, Connie?"

"Bana aldırmayın. Ben merdivende bir sandviç atıştırırım."

Bunun üzerine sandviğin hazırlanması, ona götürülmesi ve safari parkındaki tehlikeli bir hayvanı besliyormuşçasına uzatılması gerekti. Oraya oturdu, permalı buklelerini yerli yerinde tutan eşarbiyle, kafası tavana değdi degecek, bir yandan sandviçini yedi bir yandan bizi seyretti.

Babam işe gitti. Merdiven salonda azıcık yer değiştirdiyse de, annem hâlâ onun üzerindeydi. Gidip yattım, ertesi sabah okula gitmek üzere kalktığımda oradaydı; elinde bir fincan çay, merdivenin tepesinde.

Bütün geceyi orada mı geçirmişti? Yoksa aşağıya indiğimi duyunca, çabucak tırmanmış mıydı?

Sonuçta oturma odası tamamen döşenmişti ama.

Janey de ben de koyu renk gözlü, ciddi tiplerdik, yine de o benden çok daha gülekti. Babasının iyi bir işi vardı, ama işini kaybetmesinden endişe ediliyordu. Annesi de çalışıyordu, dört çocuğu vardı. En büyükleri Janey idi. Babası işini kaybedecek olursa, Janey'in koleji bırakıp çalışması gerekecekti.

Tanıdığımız herkes nakit para kullanırdı; cebinde nakdin yoksa paran da yok demekti. Borç para almak, felakete giden yol olarak görülürdü. Babam öldüğü 2008 yılına kadar, ne kredi kullanmıştı ne de kredi kartı. Yalnızca birikmiş parasını tuttuğu bir yapı kooperatifi hesabı vardı.

Janey babasının borcu olduğunu, bir adamın her cuma para almaya geldiğini biliyordu. O adamdan ödö kopuyordu.

Ona korkmamasını söyledim. Gün gelecek bir daha hiç korkmayacağız, dedim.

El ele tutuştuk. Merak ediyordum; istediğın gibi girip çıkabileceğın, insanları konuk edebileceğın, bir daha asla korkuya kapılmayacağın bir evinin olması nasıl bir duyguydu acaba?

Ön kapının açıldığını duyduk. Köpek havlamaları geldi. Oturma odasının kapısı itilerek açıldı. İki Doberman hırlayarak içeriye daldı; patileriyle yeri tırmalıyor, geri geri gidiyorlardı. Janey bir çığlık attı.

Dobermanların arkasında annemin ağabeyi duruyordu – Alec Dayı.

Annem eve geri döneceğimi tahmin etmişti. Arka duvara tırmanacağımı biliyordu. Komşulardan birine, onu Blackpool'daki pansiyondan araması için para bırakmıştı. Komşu beni görmüş, köşedeki telefon kulübesine gitmiş, Blackpool'u arayıp annemle konuşmuştu. Annem de ağabeyini aramıştı.

Ağabeyinden nefret ederdi. Aralarında nefretten başka hiçbir şey yoktu. Dayım babasından kalan araba tamirhanesinin üstüne oturmuş, annemin eli boş kalmıştı. Onca yıl annesine hastabakıcılık yaptıktan, onca yıl büyükbabama baktıktan, ye-

meklerini pişirdikten, çamaşırlarını yıkadıktan sonra, eline geçen tek şey içler acısı bir ev olmuştu. Ağabeyi ise tıkır tıkır işleyen bir tamirhaneye bir benzin istasyonunun sahibiydi.

Dayım evden çıkmamı söyledi. Çıkmayacağımı söyledim. Çıkmazsam köpekleri üzerime salacağını söyledi. Ciddiydi. Nankörün teki olduğumu söyledi.

“Connie’ye evlat edinme demiştim. Bahtına ne çıkacağını bilemiyorsun ki.”

“Geber.”

“Ne dedin?”

“Geber.”

Tokat. Suratımın ortasına. Janey şimdi sahiden ağlıyordu. Du-dağım yarılmıştı. Alec Dayı küplere binmiş, kıpkırmızı kesilmişti.

“Sana beş dakika veriyorum, sonra buraya döneceğim ve sen doğduğuna pişman olacaksın!”

İyi de, o istedi diye pişman olmama gerek yoktu, buna zaten pişmandım.

Dışarıya çıktı, arabasına bindiğini, marşa bastığını duydum. Motorun çalıştığını duyabiliyordum. Üst kata koştum, birkaç giysi aldım, sonra Savaş Dolabı’na gidip bir deste konserve çektim. Janey hepsini çantasına soktu.

Bizi görmemesi için yine arka duvardan atladık. Bıraktık, beş dakikası dolunca eve hissimle dalsın, boşu boşuna bağırıp çağırınsın.

İçim buz kesmişti. İçim bomboştu. Onu öldürebilirdim. Onu seve seve öldürürdüm. Onu öldürürdüm ve hiçbir şey hissetmezdim.

* * *

Janey’lerde, büyükannesi de bebeğe bakıyordu, anne ve babası dışarıdaydı. Oğlanlar yatmıştı. Karavana girip yere oturdum. Janey gelip bana sarıldı, sonra beni öptü; gerçekten öptü.

Ağlamaya, onu öpmeye başladım, soyunduk, karavandaki küçük yatağa girdik ve ben anımsadım, bedenim anımsadı: Bir yerde

olmanın, orada olabilmenin nasıl bir şey olduğunu – dikkat kesilmeden, etrafı kollamadan, endişelenmeden, aklın başka yerlerde gezinmeden.

Uyuyakalmış olmalıyız. Bir ara, bir arabanın farları karavanı yaladı. Ebeveynleri eve dönmüştü. Kalbimin deli gibi attığını hissettim, oysa farlar bir uyarı değildi. Güvendeydik. Birlikteydik.

Harika göğüsleri vardı. Tepeden tırnağa güzeldi; bacak arasındaki, üçgen şeklindeki gür, siyah kıllarla, hem kollarında bulunan hem de karnından başlayıp bir çizgi halinde kasiğine uzanan koyu renk tüylerle.

Sabah benden önce uyanınca, şöyle dedi: “Seni seviyorum. Sana asırlardır âşığım.”

“Çok korkuyordum,” dedim.

“Korkma,” dedi. “Artık korkma.”

Duruluğu su gibiydi, serin ve derin, ta dibini gösterecek kadar. Suçluluk duygusu yok. Korku yok.

Annesine bizden bahsetti, annesi de babasına söylememesi ve tabii yakalanmaması konusunda onu uyardı.

Bisikletlerimize atladık. Otuz-otuz beş kilometre kadar gittik, bir çalının altında seviştik. Janey’in eli kanlandı. Âdet kanamalarım yeniden başlamıştı.

Ertesi gün bisikletle Blackpool’a gittik. Annemi buldum, bunu neden yaptığını sordum. Neden beni sokakta bırakmıştı? Neden güvenmemişti bana? Neden beni sevmez olduğunu sormadım. Sevgi artık aramızda kullanılabilecek bir sözcük değildi. Bu artık öyle basit bir seviyor musun/sevmiyor musun meselesi değildi. Sevgi bir duygu değildi; aramızdaki mayın tarlasıydı.

Annem Janey’e baktı. Sonra da bana. “Artık kızım değilsin,” dedi.

O kadar da önemli değildi. Bu tür cümleler için artık çok geçti. Benim onunkinden farklı, kendime ait bir dilim vardı.

Janey'le mutluyduk. Koleje gittik. Birbirimizi her gün gördük. Perişan bir Mini Cooper'la boş bir arsada direksiyon derslerine başladım. Kitaplardan ve aşktan oluşan kendi dünyamda yaşıyordum. Dünya capcanlı ve dokunulmamıştı. Kendimi yine özgür hissediyordum – galiba nedeni seviliyor olmamdı. Bayan Winterson'a bir buket çiçek götürdüm.

O gece geri döndüğümde, çiçekler masanın üzerindeki bir vazodaydı. Onlara baktım... Vazonun içinde yalnızca çiçek sapları vardı. Annem başlarını kesmiş, yanmayan ateşe fırlatmıştı. Ateş yakılmaya hazırды; o düzgün kara kömür katmanının üzerine karanfillerin küçük, beyaz başları saçılmıştı.

Annem bir iskemlede sessizce oturuyordu. Bir şey söylemedim. Küçük ve derli toplu odayı süzdüm, şömine rafındaki karnatları açık, pirinç ördeklere, raf saatinin hemen yanında duran, timsah biçimindeki pirinç ceviz kıracağına, şöminenin üstündeki, ateşin durumuna göre aşağı yukarı hareket ettirebildiğimiz çamaşır teline, fotoğraflarımızın durduğu büfeye baktım. Yaşadığım yer buydu.

"Gidişat iyi değil," dedi. "Senin ne olduğunu biliyorum."

"Bildiğini hiç sanmıyorum."

"Ona dokunuyorsun. Öpüyorsun. Çırılçıplak. Aynı yatakta. Neler yaptığınızı bilmediğimi mi sanıyorsun?"

Pekâlâ... buraya kadar... bu sefer saklamak yok. İkinci benlik yok. Sır yok.

"Anne... Janey'i seviyorum."

"Yani onunla yatıyorsun... kızışmış vücutlar, her yerinizde dolanan eller..."

"Onu seviyorum."

"Sana bir şans vermiştim. Sen yeniden Şeytan'a döndün. Şimdi söylüyorum, ya bu evden çıkıp gidersin bir daha dönmezsin ya da o kızla görüşmeyi kesersin. Annesine her şeyi anlatacağım."

"Biliyor."

“Ne dedin?”

“Annesi biliyor. Senin gibi değil o.”

Bayan Winterson uzunca bir süre sessiz kaldı, sonra ağlamaya başladı. “Bu bir günah. Cehennem’e gideceksin. Âciz bedenler doğruca Cehennem’e gider.”

Üst kata çıktım, eşyalarımı toplamaya başladım. Ne yapacağım hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Aşağıya indiğimde annem hâlâ kıpırtısızca oturuyor, boşluğa bakıyordu.

“Gidiyorum o zaman...” dedim.

Karşılık vermedi. Odadan çıktım. Karanlık, dar koridordan, kancalardaki paltoların önünden geçtim. Söylenecek hiçbir şey yoktu. Sokak kapısına varmışım. Arkamdan geldiğini duydum. Ona döndüm.

“Jeanette, nedenini söyler misin bana?”

“Neyin nedenini?”

“Neyin olduğunu biliyorsun...”

İyi ama nedenini bilmiyorum ki... neden böyle olduğumu... neden onu bir türlü hoşnut edemediğimi. Ona istediğini veremediğimi. Onun istediği gibi olamadığımı. Ne istediğimi ya da neden istediğimi. Ama bildiğim bir şey var: “Onunlayken mutluyum. Çok mutluyum.”

Başını tamam anlamında salladı. Anlıyor gibiydi, ben de bir an için, cidden, fikrini değiştirebileceğini, oturup konuşabileceğimizi, cam duvarın aynı tarafında olabileceğimizi düşündüm. Bekledim.

“Normal olmak varken neden mutlu olasın ki?” dedi.

A'dan Z'ye İngiliz Edebiyatı

Accrington Halk Kütüphanesi'nde hemen hemen her şeyin bir nüshası vardı. Gertrude Stein'in yazdığı, *Alice B. Toklas'ın Özyaşamöyküsü* (1932) adlı kitabın da.

On altı yaşındayken ancak M harfine kadar gelebilmişim – Shakespeare'i saymıyorum, o alfabenin bir parçası değil, tıpkı siyahın bir renk olmadığı gibi. Siyah bütün renklendir, Shakespeare de bütün alfabe. Nasıl her sabah kalkınca giyiniyorsak, ben de onun oyunlarını, sonelerini öyle okuyordum. Kendine sormazsın: "Bugün giyinsem mi acaba?" (Giyinmediğin günler ruhen ya da bedenen, bunu kendine sorabilecek kadar iyi değilsin demektir – neyse, oraya daha sonra geleceğiz.)

M harfinde, on yedinci yüzyıl şairi Andrew Marvell vardı. T.S. Eliot'la kütüphane basamaklarındaki tanışmamdan sonra, okuma listeme şiiri de eklemeye karar vermişim. Şiir ezberlemek düzyazıdan daha kolaydı. Bir kez öğrendin mi, onu bir el feneri, bir lazer gibi kullanabiliyordun. Sana gerçek konumunu gösteriyor, delip geçmene yardım ediyordu.

Marvell İngilizcedeki en muhteşem şiirlerden birini yazmış: "Utangaç Metresi İçin". Şiir şöyle başlar: *Yeterince dünyaya ve zamana sahip olsaydık...*

Yeterince dünya ve zaman: Gençtim, dolayısıyla zamanım vardı, ama dünyayı arayıp bulmam gerektiğinin farkındaydım – kendime ait bir odam bile yoktu.

Bana umut veren şey, şiirin son dizeleri oldu. Bu bir baştan çıkarma şiiri, çekiciliği de bundan, ama o aynı zamanda bir yaşam şiiri; aşkı ve arzuyu dayatan ve kutlayan, arzuyu doğrudan ölümlülüğe bir meydan okuma olarak sunan.

Zamanı yavaşlatamayız, diyor Marvell, fakat onu kovalayabiliriz. Zamanın koşmasını sağlayabiliriz. Kum saatini düşünün, şu ağır ağır akıp giden kum misali tükenen zaman klişesini ve bütün o Faustvari ölümsüzlük arayışlarını düşünün – keşke zaman durabilseydi, keşke sonsuza dek yaşayabilseydik.

Hayır, diyor Marvell, unutun bunu; zamanı tersine çevirin ve sonuna kadar, doyasıya, becerebildiğinizce coşkulu yaşayın. Kendisi çok daha iyi dile getirecektir:

Haydi olanca gücümüzü ve tatlılığımızı
Yuvarlayıp bir top yapalım;
Ve zevklerimizi çetin bir mücadeleyle
Yaşamın demir parmaklıklarının arasından içeriye sokalım.
Böylece, kıpırdamadan durmasını sağlayamasak bile güneşi,
Koşmaya zorlayabiliriz.

Yüksek sesle okuyun. Ve Marvell'in dizeyi "güneş" sözcüğüyle sonlandırarak neyi gerçekleştirdiğine bakın. Cümlenin tam orada kırılması bir nano-duraklamayı zorunlu kılıyor ve güneş gerçekten de kıpırtısız kalıyor; sonra dize dörtnala ileriye atılıyor.

Şöyle düşündüm: "Olduğum yerde kalamazsam, ki kalamayacağım, o zaman var gücümü çekip gitmeye harcayacağım."

Yoldaşlarım olduğunu fark etmeye başlamıştım. Yazarlar genellikle sürgünlerden, dışlanmışlardan, kaçaklardan ve toplumdan atılmışlardan çıkıyor. Bu yazarlar benim dostlarımdı. Her kitap, şişedeki bir mesajdı. Aç ve oku.

* * *

M: Katherine Mansfield; Virginia Woolf'un imrendiği, kıskandığı tek yazar... ama Virginia Woolf'u henüz okumamıştım.

Her halükârda, düşünce yapım cinsiyete ya da feminizme dayanmıyordu, o sırada değil, çünkü çalışan sınıftan olduğumu bilmek dışında, daha geniş bir siyasi görüşten yoksundum. Yine de, raflardaki kadın sayısının çok daha az ve çok daha seyrek olduğunu fark etmiştim; edebiyat 'hakkında' kitap okumaya yeltendiğimde de (büyük bir hata, daima), bu kitapların erkekler tarafından, erkek yazarları irdelemek amacıyla yazılmış olduğu gözümünden kaçmadı.

Bu beni endişelendirmedi; ben boğulma tehlikesiyle karşı karşıyaydım ve denizde kaybolan hiç kimse, tutunduğu seren direğinin karaağaçtan mı yoksa meşeden mi yapıldığını düşünüp kaygılanmaz.

Katherine Mansfield – Lawrence ve Keats gibi bir başka tüberkülozlu yazardı ve hep birlikte, şu hiç kesilmeyen öksürüğümü dert etmememi sağlıyorlardı. Katherine Mansfield – kısa öyküleri, on altı yaşımda sahip olduğum olanca hayat tecrübesinden uzak mı uzak olan bir yazar.

Eh, amaç da buydu zaten. Yaşamunuzun gerçekleriyle ilintili şeyler okumak, sınırlı bir değer taşır. Gerçekler sonuçta yalnızca gerçeklerdir, içinizdeki özlem dolu, tutkulu parça bununla tatmin olmaz. Kendimizi bir olgu olduğu kadar bir kurgu olarak da okumak, işte bu yüzden böylesine özgürleştiricidir. Ne kadar kapsamlı okursak, o kadar özgürleşiriz. Emily Dickinson, Massachusetts, Amherst'deki evinden doğru dürüst hiç çıkmamıştı, ama onun "Hayatım durdu – dolu bir tabanca" sözcüklerini okuduğumuzda, yaşamı süsleyen değil infilak ettiren bir hayal gücüyle karşı karşıya olduğumuzu anlarız.

Velhasıl okumaya devam ettim. Ve okudum, kendi coğrafyamı ve tarihimi aşarak, evlatlık öykülerinin, Nori tuğlalarının, Şeytan'ın ve yanlış beşiğın ötesine geçerek okudum, okudum. Büyük yazarlar uzakta değildi; elimin altında, Accrington'daydılar.

Accrington Halk Kütüphanesi, Dewey ondalık sistemine göre işlerdi, bunun anlamıysa kitapların, herkesin küçümsediği Pembe Romanlar hariç, titizlikle kataloglanmış olmasıydı. Gönül serüvenlerine sadece pembe bir şerit yapıştırılmış ve alfabetik sıralamayla filan uğraşmaksızın, “Aşk Romanları” rafına sokuşturulmuşlardı. Deniz Öyküleri’ne de aynı muamele yapılmıştı, tek fark şeritlerin yeşil olmasıydı. Korku’nun şeridi siyahtı. Polisiye romanlar “değersiz” anlamında beyaz şeritliydi, ama Chandler’ı ya da Highsmith’i Polisiye kategorisine sokmak kütüphanecinin aklından bile geçmezdi – onlar edebiyattı, tıpkı *Moby Dick*’in bir Deniz Öyküsü, *Jane Eyre*’in bir Aşk Romanı olmaması gibi.

Mizah’ın da ayrı bir bölümü vardı... Bunlar dalgalı turuncu renkte, hoppa şeritliydi. Mizah raflarında, nedenini nasılını asla bilemeyeceğim, Gertrude Stein duruyordu; muhtemelen yazdıkları kütüphanecilere saçma sapan geldiği için...

Şey, belki de öyleydi, belki de oldukça mantıklı nedenlerle böyle yapmıştı, ama *Alice B. Toklas’ın Özyaşamöyküsü* nefis bir kitaptır ve İngiliz edebiyatında gerçek bir kırılma noktasıdır – tıpkı Virginia Woolf’un 1928 tarihli *Orlando*’sunun bir depresyon yaratması gibi.

Woolf romanına bir yaşamöyküsü demişti, Stein da aynı şekilde, bir başkasının yaşamöyküsünü yazdı. Her iki kadın da gerçekle kurgu arasındaki boşluğu yerle bir eder – *Orlando* kahramanı olarak Vita Sackville-West’in gerçek yaşamını kullanır, Stein ise sevgilisi Alice B. Toklas’ı.

Elbette, Defoe *Robinson Crusoe*’nun özyaşamöyküsü olduğunu söylemiş (Stein buna atıfta bulunur), Charlotte Brontë de *Jane Eyre*’in bir biyografi olduğunu söylemek zorunda kalmıştır, kadınların kafalarından bir şeyler uydurması yakışık almıyordu çünkü – özellikle de, ahlâki değer yargılarına karşı tam bir darbe değilse de bir meydan okuma söz konusuysa.

Oysa Woolf ve Stein yapıtlarında gerçek insanları kullanacak ve onlara ait olguları karmaşıklatacak kadar radikal diler – Vita Sackville-West'in gerçek fotoğraflarıyla *Orlando* ve güya kitabı yazan, aslında yazar değil, Stein'in sevgilisi olan Alice Toklas.

Kişilik denen şey ve kendini nasıl tanımladığıyla büyülenmiş biri olarak, bu kitaplar bir dönüm noktasıydı. Kendini hem bir kurguda, hem de bir gerçeklik olarak okumak, anlatıyı açık tutmanın tek yolu – öykünün kendi ivmesinin altında kayıp gitmesini, genellikle de kimsenin istemediği bir sona doğru kaymasını engellemenin tek yolu.

Evi terk ettiğim gece, gitmemi sağlayacak şekilde kandırıldığım ya da oyuna getirildiğim duygusuna kapıldım – üstelik Bayan Winterson tarafından da değil, ortak yaşamımızın karanlık, iç karartıcı öyküsü yüzünden.

Bayan Winterson'ın kaderciliği, tevekkülü öyle güçlüydü ki. Okendi kendisinin, bütün ışığı emen kara deliği idi. Bayan Winterson kapkara bir malzemeden yapılmıştı ve gücü, görünmez bir güçtü; etkileri dışında asla görünmeyen bir güç.

Mutlu olmak ne anlama gelebilirdi ki? Aramızdakiler parlak, duru, iyi olsaydı, mutluluğun ne anlamı kalırdı?

Bu hiçbir zaman bir biyoloji, bir kişilik ya da bir bakma-büyütme sorunu değildi. Sağlığımıza sevilerek ve başkalarını seyerek kavuştuğumuzu artık biliyorum. Tek kişilik gizli bir toplum kurarak iyileşemeyiz – kabul edebileceğimiz diğer 'tek' toplum üyesini kafaya takarak, sabit fikir haline getirerek ve elbette, kaçınılmaz olarak hüsrana uğrayarak, iyileşmemiz mümkün değil. Bayan Winterson kendi gizli toplumuydu ve benim de ona katılmamı şiddetle arzuluyordu. Takıntılı bir öğretiydi, ben de kendi yaşamımda bunu uzun bir süre devam ettirdim. Romantik aşkın temeli de bu elbette: sen ve ben dünyaya karşı. Yalnızca ikimizin bulunduğu bir dünya. Aslında var olmayan, ama bizim içinde

olduğumuz bir dünya. Ve ikimizden biri diğerini hayal kırıklığına uğrattığında...

İkimizden biri diğerini mutlaka hayal kırıklığına uğratacaktır.

O gece yürüyüp giderken sevginin ve sadakatin özlemiyle yanıp tutuşuyordum. Doğamın engin özlemi, daracak bir kıstaktan güçbela akmak zorunda kalmış ve doğruca 'öteki' mefhumuna dolmuştu; bana çok yakın olan ama ben olmayan, neredeyse-ikiz kavramına. Tamamlanmış bir benliğin Platon-tarzı yarılması. Bir gün birbirimizi bulacaktık – işte o zaman her şey yoluna girecekti.

Buna inanmak zorundaydım; başka nasıl ayakta kalabilirdim ki? Şimdiyse, 'ya hep ya hiç' i dayatan sevgi yolunda, tehlikeli kayıplara doğru yelken açmaktaydım.

Ancak –ki bu önemli– on altı yaşındayken fazla seçeneğin yoktur. Evden mirasınla birlikte ayrılırsın.

Ama...

Her oyunda mutlaka bir joker vardır. Benim de kitaplarım vardı. Sahip olduğum en önemli şey de, kitapların sağladığı dildi. Güçlükleri söze dökmek için bir üslup. Coleridge'in dediği gibi, "*yüreği aşka ve güzelliğe açık tutma*" nın bir yolu.

Evden ayrıldığım gecenin çoğunu yürüyerek, etrafta dolaşarak geçirdim. Gece ağır çekimliydii; zaten geceler günlerden çok daha yavaş ilerlemez mi? Zaman sabit, değişmez bir şey değildir; tıpkı bir dakikayla bir başka dakikanın uzunluğunun aynı olmaması gibi.

Uzayıp yaşamıma dönüşecek bir gecenin içindeydim. Uzaklara doğru yürüdüm; annemin depresyonunun o karanlık yö-rüngesinden uzaklaşmaya çalışıyordum. Annemin düşürdüğü gölgeden çıkmaya çalışıyordum. Aslında herhangi bir yere gitmiyordum. Yalnızca uzaklaşacak, özgürleşecektim, ya da öyle sanıyordum; oysa o karanlığı daima yanınızda götürürsünüz.

Ruhsal konumdan ayrılmak, fiziki konumdan ayrılmaktan çok daha uzun sürer.

Sabahın dördüyle altısı arasında, yeşil top sahasındaki barınaklarda uyudum, ekim ayının bulut çatlakları arasından süzülen ışığında, soğuktan buz kesmiş bir halde uyandım. Pazaryerine gidip yağda yumurta ve demli çay aldım, sonra üç-beş parça eşyamla okula yollandım.

Sonraki birkaç gün zordu. Janey'in babası benden ciddi ciddi hoşlanmadığına karar vermişti –arkadaşlarımin ebeveynlerinde böyle bir etki yaratıyordum– dolayısıyla artık karavanda kalamazdım. Onun yerine, sürmeyi öğrendiğim şu eski, döküntü Mini'de uyumaya başladım.

Bir zamanlar harika bir arabaydı ve çılgın bir oğlana aitti; kilise mütevellî heyetinden olan ama dindar olmayan anne-babası hafiften bunamaya başlamıştı. Oğullarının bir arabası olmasını istemişlerdi, fakat onun araba sürmekten ödü kopuyordu, onun için de arabayı bana kullandırıyor. Birlikte Mini'yi Janey'in evinin oraya götürdük, yan sokağa park ettik.

Bir arabada uyumanın tek yolu, bir plan yapmakla mümkündür. Benimki de okumak ve yiyip içmek için ön koltuğu, uyumak için de arkayı kullanmaktı. Böylece kontrolün bende olduğunu hissedebiliyordum. Eşyalarımı bagajda tutuyordum; birkaç gün sonra, ehliyetim olmamasına rağmen, Mini'yle kasabada dolaşmaya başladım.

Haftada üç akşam, cumartesileri de sabah sekizden akşam altıya kadar pazarda çalışıyor, giyim eşyaları paketliyordum. Aynı zamanda bir sebze-meyve tezgâhında da çalıştığımdan yiyecek ve benzin alacak, çamaşırhaneye gidecek param vardı.

Her cumartesi Janey ile sinemaya gider, kızarmış balıkla patates yer, Mini'nin arka koltuğunda sevişirdik. Sonra o eve döner, ben de el fenerimin ışığında Nabokov okuyarak uykuya daldımdım. N harfine ulaşmaktan hoşnut değildim.

Bir erkeğin olgun kadın bedenini nasıl olup da böylesine tiksindirici bulabildiğini anlayamıyordum. Umumi hamamda duş almanın tek iyi tarafı, kadınlara rahat rahat bakabilmektir. Onları çok güzel buluyordum; hepsini. Sırf bu bile, bedeni sadece günahkâr ve çirkin bir şey sayan anneme karşı, başlı başına bir isyan idi.

Kadınlara bakmanın benim için cinsellikle, şehvetle ilgisi yoktu. Janey'e âşıktım, ona karşı cinsel istek duyuyordum, ama kadınlara bakmak, kendime bakmanın bir yoluydu – ve sanırım, kendimi sevmemin bir yolu. Erkekleri arzulasaydım, nasıl olurdu bilmiyorum; onları arzulamıyordum. İçlerinde hoşlandıklarım vardı, ama cinsel olarak hiçbiri beni çekmiyordu. O zamanlar değil. Henüz değil.

Bir gün, gittiğim lise-dengi kolejde, sınav için Wilfred Owen ve *Middlemarch*'ı okurken, Nabokov'dan yakındım. *Lolita*'yı sinir bozucu bulmuştum. Edebiyat ilk kez bende ihanete uğramışlık duygusu uyandırıyor. Kütüphaneciye –genellikle güvenilir olan kadınbundan söz edince, Nabokov'dan kendisinin de hazzetmediğini söyledi; bu duyguyu pek çok kadının paylaştığını, ama kadın-erkek karışık bir ortamda bundan bahsetmememi tembihledi.

Sonra erkekler sana taşralı der, dedi; ne demek istediğini sorunca, taşradan gelme biri, diye açıkladı. Accrington'ın taşra olup olmadığını sorduğumda ise, hayır, dedi, o taşra sınırlarının ötesinde.

Bunun üzerine öğretmenlerime danışmaya karar verdim.

İki İngilizce öğretmenim vardı. Derslere giren asıl öğretmen gayet çekici, deli dolu bir adamdı, zaten daha sonra sınıf arkadaşlarımızdan biriyle, kız on sekizine basar basmaz evlendi. Nabokov'un gerçek anlamda müthiş bir yazar olduğunu, bir gün bunu anlatacağımı söyledi. "Kadınlardan nefret ediyor," dedim, feminizme adım attığımı fark etmeksizin.

"Kadınların dönüştüğü şeyden nefret ediyor," dedi çılgın hoca. "Bu farklı bir şey. Kadınları seviyor, ta ki o son hallerini alıncaya kadar."

Sonra *Middlemarch*'taki Dorothea Brook'u ve bütün erkeklerin –tahminimce, kadınların dönüştüğü şeye henüz dönüşmediği için– yeğlediği Rosamund'u tartıştık...

Tartışma bir sonuca bağlanamadı, ben de iki kızla trampende zıplamaya gittim; Dorothea Brook da Lolita da umurlarında değildi. Onlar trampende hoplayıp zıplamaktan hoşlanıyordu.

Trampende öyle çok gürültü yaptık ki, İngilizce bölümünün başı Bayan Ratlow'u rahatsız ettik.

Bayan Ratlow pofuduk bir kedi gibi tostoparlak, orta yaşlı bir hanımdı. Kabarık saçları, mor far sürdüğü gözleri vardı. Kırmızı polyesterden yapılmış tayyörler, yeşil, fırfırlı bluzlar giyerdi. Kendini beğenmiş, aynı anda hem ürkütücü hem de gülünç bir kadındı, ona ya kahkahalarla gülerdik ya da ondan köşe bucak kaçardık. Ama edebiyata âşıktı. Her Shakespeare deyişinde başını saygıyla eğdi; 1970'de sırf *Bir Yazdönümü Rüyası*'nı, Peter Brook'un boş, beyaz bir odada geçen efsanevi yorumunu izlemek için resmen otobüse atlayıp Stratford-upon-Avon'a gitmişti. Sanırım bir tür Bayan Jean Brodie* idi, ama o sıralarda bu tahminde bulunmam mümkün değildi, çünkü henüz S harfine gelmemiştim, geldiğim zaman da kütüphanede Muriel Spark diye biri yoktu. A'dan Z'ye İngiliz Düzyazı Edebiyatı için fazla modern di.

Her neyse, Bayan Ratlow karşımızdaydı – iki yeniyetme oğlan çocuğuyla kalakalmış bir dul; annelerine tepeden bakan oğlanlar okula her sabah Bayan Ratlow'un arabasıyla gelirler, o hantal, iri kıyım cüsseleriyle kadının minik Riley Elf'inden bir tehdit sağanağıyla, ite kaka indirilirlerdi. Kadın sürekli bağırırdı. Ders sırasında Valium adlı sakinleştiriciden alırdı. Kitapları kafamıza fırlatır, bizi ölümle tehdit ederdi. O zamanlar bütün bunlara hâlâ izin vardı.

---

* İskoç yazar Muriel Spark'ın *Bayan Jean Brodie'nin Baharı* adlı kitabının kahramanı olan öğretmen. (ç.n.)

Bayan Ratlow, aptalca bir düzenlemeyle tramplenin durduğu salonun bitişişinde yer alan İngilizce sınıfından bir hışım çıktı. Bize haykırmayı kesince, bütün suçun Nabokov'da olduğunu, ama N harfini tamamlamak zorunda olduğumu söyledim.

"İyi de, Wilfred Owen'ı okumaktasınız."

"Biliyorum, ama onunki şiir. Ben A'dan Z'ye Düzyazı'yla uğraşıyorum. Biliyor musunuz, Bayan Oliphant* diye bir yazar var..."

Bayan Ratlow göğsünü bir güvercin gibi şişirdi. "Bayan Oliphant edebiyat değil – onu okumasan da olur!"

"Başka şansım yok – kitabı rafa konmuş bir kere."

"Ne demek istediğini açıkla bakayım, kızım," dedi Bayan Ratlow; okuyup not vermesini bekleyen, *Aşk ve Gurur* üzerine yazılmış yirmi deneme ödevi olduğu halde, ilgisi uyanmıştı.

Bunun üzerine, her şey ortaya dökölüverdi – annem, Mini, kütüphane, kitaplar. Bayan Ratlow sessizdi, buysa alışılmadık bir şeydi. Sonra şöyle dedi: "Bir Mini'de yaşıyorsun ve Mini'de olmadığın zamanlar ya para kazanmak için pazarda çalışıyorsun ya da burada, okuldasın, bunun dışındaki tüm vaktini Accrington Halk Kütüphanesi'nde İngiliz Nesir Edebiyatı'nı A'dan Z'ye okumakla geçiriyorsun?"

Evet, bu cinsellik dışındaki bütün yaşamımın kusursuz bir özetiydi.

"şimdilerde şiiri de dahil ettim," dedim, T.S. Eliot'u açıklama maksadıyla.

Kadın bana *Quatermass and the Pit*'in bir sahnesindeymişiz gibi bakmaktaydı, bildiği, tanıdığı bir nesne gözlerinin önünde dönüşüyormuş gibi. "Evimde boş bir oda var," dedi. "Yiyeceğinin parasını öde, akşam 10'dan sonra gürültü yapma. Al işte anahtar."

"Anahtar mı?"

---

* İngilizce'de fil anlamına gelen *elephant* ile ses benzerliğine değiniliyor. (ç.n.)

"Evet. Hani şu kapıları açmakta kullanılan madeni nesne."

Onun gözünde yeniden geri zekâli konumuna dönmüştüm, ama umurumda bile değildi. "Mini'ninki hariç, hiç anahtarım olmadı," dedim.

"Gidip şu annen olacak kadınla bir konuşacağım."

"Sakin," dedim. "Lütfen yapmayın."

Bana anahtarı uzattı. "Seni okula getirmemi bekleme. Oğlanlar arka tarafı, çantalarım da ön koltuğu kaplıyor." Durakladı, sonra ekledi: "Nabokov büyük bir yazar olabilir de olmayabilir de. Bilmiyorum ve aldırımıyorum."

"*Lolita*'yı bitirmek zorunda mıyım?"

"Evet. Ama Bayan Oliphant'ı okumamalısın. Haftasonu kütüphaneciye bir çift lafım olacak. Ayrıca, illa da alfabetik sırayla okuman gerekmiyor, biliyorsun."

Tam bir düzenim olduğunu söylemeye hazırlanıyordum ki –tıpkı Mini'nin ön koltuğunda yiyip içmek ve okumak, arka koltukta da uyumak gibi– duruverdim, sesimi kestim, çünkü trampenin gürültüsü yeniden başlamıştı, Bayan Ratlow da Jane Austen hakkında bir şeyler haykırarak kendini dışarıya attı, doğrucu terli, yaylı, zıplayıp duran çadır bezine yöneldi.

Cebimdeki küçük, gümüşü anahtarla kütüphanenin yolunu tuttum.

Kütüphanecinin kitapları raflara dizmesine yardım ediyordum, bunu yapmayı gerçekten seviyordum, çünkü kitapların ağırlığı, raflara güzelce yerleşme biçimleri hoşuma gidiyordu.

Kadın dizmem için bana bir deste turuncu şeritli Mizah kitabı verdi, işte Gertrude Stein'ı ilk kez o zaman fark ettim.

"N harfinde olduğunu sanıyordum," dedi, kütüphanecilerin çoğu gibi alfabetik sırayı önemseyen kadın.

"Öyleyim, ama etrafa da biraz göz atıyorum," dedim. "Bunu yapmamı İngilizce öğretmenim söyledi. Bayan Oliphant'ın edebiyat olmadığını söylüyor. Gelip sizinle bu konuyu görüşecekmiş."

Kütüphaneci kaşlarını kaldırdı. “Öyle mi? Onunla hemfikir olmadığımı söyleyemem. Ancak N’den P’ye atlamamız doğru mu yani? Öte yandan, O harfi biraz sıkıntılı.”

“N harfi de bayağı sıkıntılıydı.”

“Evet. İngiliz edebiyatı –belki bütün edebiyatlar– asla beklediğimiz gibi çıkmaz. Her zaman keyif alamayabiliriz. Ben şahsen C harfinde büyük zorluklar yaşadım... Lewis Carroll. Joseph Conrad. Coleridge.”

Bir kütüphaneciyle tartışmak daima hatadır, ama kendimi durdurmama kalmadan, ezberden okumaya başladım:

*Boşuna bir çabaydı,
Olsun, yine de sonsuza dek bakıp duracağım
Batıda titreşen o yeşil ışığa;
Dıştaki biçimlerin tutkuya ve yaşama galip geleceğini
Umamam, onların kaynağı içeride zira.*

Kütüphaneci beni süzdü. “Çok güzel.”

“Coleridge. “Kedere Övgü” şiirinden.”

“Eh, belki C harfini bir daha düşünmeliyim.”

“Benim N harfini yeniden düşünmem gerekecek mi peki?”

“Benim tavsiyem şu: Gençsen ve hiç mi hiç haz etmediğin bir şey okuduysan, onu bir kenara koy ve üç yıl sonra bir daha oku. Eğer hâlâ sevmediysen, bir üç yıl sonra yeniden oku. Artık genç olmadığında –benim gibi ellite geldiğinde– en sevmediğin kitap hangisiyse, onu tekrar oku.”

“Yani *Lolita*’yı,” dedim.

Nadir görülen bir şey yapıp gülümsedi, bunun üzerine sordum: “Bayan Oliphant’ı atlamalı mıyım?”

“Bence olabilir... gerçi *Açık Kapı* adında harika bir hayalet öyküsü yazmış ama...”

Rafa diyeceğim kitap destesini kucakladım. Kütüphane sessizdi. Doluydu ama sessizdi, bir manastır da aynen böyle olmalı,

diye düşündüm; başkaları, anlayış var, ama sen düşüncelerinle başbaşasın. Dev boyutlu, vitray camlı pencereye, güzelim meşe merdivene baktım. Bu binayı seviyordum.

Kütüphaneci, genç yardımcısına Dewey ondalık sisteminin faydalarını anlatmaya koyuldu – yaşamın her alanına uzanan yararlarını. Sistem düzenliydi, evrenin kendisi gibi. Mantığı vardı. Güvenilirdi. Onu kullanmak bir tür ahlaksal yücelme sağladığı gibi, kişinin kendi kaosunu da zapturapt altına alıyordu.

“Ne zaman kafam karışsa,” dedi kütüphaneci, “Dewey ondalık sistemini düşünürüm.”

“Ne olur o zaman?” diye sordu, huşu içinde kalan yardımcısı.

“O zaman sorunun sadece yanlış yere dosyalanmış bir şeyden kaynaklandığını anlarım. Jung’un açıkladığı da buydu zaten – bilinçsiz içeriklerin, bilinç fihristindeki doğru yerlerini bulma çabalarının yarattığı kaos.”

Kadın sustu. “Jung kim?” dedim.

“Şimdi bunun zamanı değil. Hem zaten A’dan Z’ye İngiliz Edebiyatı’na dahil değil. Bunun için Psikanaliz kısmına gitmeli-sin – şu karşıda, Psikoloji ve Din’de.”

Dönüp baktım. Psikoloji ve Din’in yakınlarında pek az kişi vardı; bir yanında EGO diğer yanında ID yazan, leş gibi bir tişört giymiş, atkuyruklu bir adamla cadıymış havaları atan, *Günümüzde Cadılık* kitabını araştıran iki kadın. Oradaydılar, konuşmalarına izin yokmuşçasına, birbirlerine notlar veriyorlardı. Jung bekleyebilirdi.

“Gertrude Stein kimdi?”

“Bir modernist. Anlamı önemsemeden yazardı.”

“O yüzden mi Mizah kısmında, Spike Milligan gibi?”

“Dewey ondalık sistemi insana bir miktar basiret, şahsi karar verebilme yetkisi tanır. Güçlü yanlarından biri de budur. Bizi kafa karışıklığından kurtarır, ama bize düşünme özgürlüğü tanımır. Selefim, Gertrude Stein’in A’dan Z’ye İngiliz Edebiyatı için fazla modern bir modernist olduğunu düşürmüş olmalı, hem za-

ten kendisi İngilizce, yani aşağı yukarı İngilizce yazıyor olsa da bir Amerikalıydı ve Paris'te yaşıyordu. Öldü."

Alice B. Toklas'ın Özyaşamöyküsü'nü alıp Mini'ye götürdüm, arabayı Bayan Ratlow'un evine sürdüm. Bir süre içeriye girmedim. Oğlanlara bağırdığını duyabiliyordum.

Düzgün, küçük evin mutfak camından içeriye baktım – Walter Sokağı'ndaki sıra evlerden değildi, âdeta küçük bir villaydı, sırtını tarlalara vermişti. İri yarı, hantal oğlanlar akşam yemeğindeydiler, Bayan Ratlow ise ütü yapıyor, ütü tahtasının yanına konmuş bir müzik sehпасına dayadığı Shakespeare'i okuyordu. Polyester ceketini çıkartmış, kısa kollu, naylon bluzuyla kalmıştı. Kolları tombul, gamzeliydi. Göğsü kırıncı, sarkık, dolgun ve kırmızıydı. Nabokov'un tiksindiği her şeyin toplamıydı.

Shakespeare okurken gözleri parlıyordu; o bol, devasa gömleklerden birini ütölemeyi bitirince durup sayfayı çeviriyor, gömleği asıyor ve desteden yeni bir gömlek alıyordu.

Ayağında, yerdeki siyah-beyaz muşambanın üzerinde pembe pembe göze çarpan, tüylü terlikler vardı.

Bana bir fırsat tanıyordu. Kış yaklaşıyordu ve Mini'de uymak dondurucuydu; gece boyu alıp verdiğim solukların yol açtığı buharlaşma, sabahları her tarafımda su damlalarıyla uyanmam anlamına geliyordu; sabah çiynindeki bir yaprak gibi.

Yaptıklarımın herhangi biri, yapılması gereken doğru şey miydi, haberim bile yoktu. Sürekli kendi kendime konuşuyor, yüksek sesle durumumu tartışıyordum. Bir açıdan şanslıydım, çünkü kilisemiz salt başımıza gelen kötü şeylere değil, iyi şeylere de odaklanmanın önemini vurgulayıp durmuştu – nimetlere. Geceleri uyku tulumumda dertop olduğumda benim yaptığım da aynen buydu. Gayet güzel şeyler vardı; Janey vardı, kitaplarım vardı. Evden ayrılmak demek, her ikisine de korkusuzca sahip olabilirim demekti.

Anahtarımı çıkardım, sonra kibarlık gereği zili çaldım. Kapıyı hantal devlerden biri açtı. Bayan Ratlow görüldü. "Haydi çocuklar, eşyalarını taşımasına yardım etsenize; tek başıma mı yapayım?"

Benimki, arka tarlalara bakan minicik bir odaydı. Kitaplarımı üst üste yığdım, giysilerimi katladım; üç tane kot pantolon, iki çift ayakkabı, dört kazak, dört gömlek ve bir haftalık çorapla don. Bir de kaban.

"Hepsi bu mu?"

"Bir konserve açacağı, birkaç çanak çömlek, bir kamp ocağı, bir havlu, bir de uyku tulumu var, ama onlar arabada kalabilir."

"Sıcak su torbasına ihtiyacın olacak."

"Var zaten, el feneriyle şampuanım da var."

"Pekâlâ. Reçelli bir sandviç ye, sonra da yat."

Gertrude Stein'ı çantamdan çıkarışımı seyretti.

"S," dedi.

Gertrude ile Alice Paris'te yaşıyorlar. Savaş sırasında Kızıl Haç'a yardım ediyorlar. ABD'den gönderilen iki kişilik bir Ford kullanıyorlar. Gertrude araba kullanmaya bayılıyor, ama geri gitmeyi reddediyor. Sadece ileriye gidiyor, çünkü yirminci yüzyılın tek amacının ilerleme olduğunu söylüyor.

Gertrude'un yapmaya yanaşmadığı bir başka şey de harita okumak. Haritayı Alice B. Toklas okuyor ve Gertrude'a haykırıyor: "YANLIŞ YOLDASIN."

Gertrude sürmeye devam ediyor. Şöyle diyor: "Doğru ya da yanlış, yol bu, biz de bu yoldayız."

Yolumuz Bu

Oxford Üniversitesi'nin İngilizce bölümüne başvurmaya karar vermiştim, çünkü yapabileceğim en olanaksız şey buydu. Üniversiteye gitmiş birisiyle hiç tanışmamıştım, her ne kadar zeki kızlar öğretmen yetiştiren kolejlere ya da muhasebecilik sınavlarına girmeleri için yüreklendirilse de, Oxford ile Cambridge ölmeden önce yapmanız gerekenler listesinde değildi.

Eşit Ücret Yasası Britanya'da 1970'de kabul edildi, ancak tanıdığım hiçbir kadın eşite yakın ücret almıyordu – ya da alması gerektiğine inanmıyordu.

İngiltere'nin sanayi ağırlıklı kuzeyinde, mavi yakalı geleneksel meslekler güçlüydü – fabrika işçiliği, üretim, madencilik gibi işlerde erkekler ekonomik gücü elinde tutuyordu.

Kadınlarsa aileyi, toplumu bir arada tutardı, ama kadınların katkısının gözle görünmez oluşu, ölçülemeyişi, karşılığında para ödenmemesi ya da toplumsal olarak ödüllendirilmemesi, dünyanın "ev hanımı" denen ve erkeğine boyun eğen bir sürü güçlü, becerikli kadınla dolu olması anlamına geliyordu. Annem babama itaat ediyordu. Onu sürekli hor görüyordu (ki haksızlıktı bu), ama ona ailenin reisi diyordu (buysa doğru değildi). Bu anaç/evcil şablon baktığın her yerdeydi.

Tanıdığım pek az kadının profesyonel ya da idari bir işi vardı, olanlar da evlenmemiş kadınlardı. Okuldaki kadın öğretmenlerimin çoğu bekârdı. Bayan Ratlow duldu ve İngilizce bölümünün

başıydı, ama yine de iki oğlunun yemeğini, temizliğini o yapıyordu ve hiç tatil yapmıyordu, nedeniniyse hiç unutmayacağım şu sözlerle açıklamıştı: “Yalnız bir kadın karşı cinse artık ilginç gelmediğinde, hâlâ görünür olmayı ancak belli bir hedefi varsa sürdürebilir.”

İşte bu sıkı bir beyan; onu pekâlâ bir feminist yapabilirdi, fakat bir eylem olarak feminizme vakti yoktu. Gerçi hayatında olmaya-
rak onu kendi gözünde ‘görünmez’ kılmalarına rağmen, erkeklerle hayrandı – görünmez alanlarla dolu bir kasabada bir kadının kaplayabileceği en acınası alandı bu. Germaine Greer *Dişi Hadım*’ı 1970’de yayımlatmıştı, ama onu hiçbirimiz okumamıştık.

Görmüş geçirmiş insanlar değildik. Kuzeyliydik. Manchester gibi büyük bir şehirde yaşamıyorduk ve feminizm henüz bizim buralara uğramamıştı.

Cadaloz, ceberut anlamlarına gelen “savaş baltası”, kuzeyli, çalışan sınıftan, güçlü kadınlar için hem lehte hem de aleyhte kullanılan bir sözcük oldu. Bu balta imgesi kimliğimizi de ikiye böldü. Kuzeyin kadınları sert, haşindi, hem evde hem de halk mizahında böyle kabul edilirdiler – sahil kasabalarında satılan bütün kartpostallarda kara kuru erkeklerle zorba, eli maşalı kadın çizimleri vardı. Çalışan erkeklerin sarhoş olduğu bütün o kulüplerde, Les Dawson türü eşarplı ve önlüklü şovlar sahnelenirdi; erkeklerin bayıldığı, korktuğu ve bakmakla yükümlü olduğu zor, dişli kadının parodisini yapan, aynı zamanda da onu yücelten gösteriler. Öte yandan, pataklamak üzere elinde merdaneyle güya kapıda erkeğini bekleyen bu kadınların ekonomik nüfuzu yoktu. Varsa bile saklıyorlardı.

Tanıdığım, küçük işletmelere sahip olan kadınlar, çalıştığım pazar tezgâhını ya da bir sürü öğünümü atlatmamı sağlayan kızarmış balıkla patates dükkânı gibi yerleri işletenler, asıl patron kocalarımız da onlar sadece orada çalışıyormuş gibi yaparlardı.

Okulda yalnızca bir kez gördüğümüz cinsellik dersinin, seksle filan ilgisi yoktu, cinsiyete göre ekonomi hakkındaydı. Kendi paramızı ödemeliydik, çünkü modern davranış biçimi buydu, ancak parayı erkek arkadaşımıza önceden vermeliydik ki, herkes ödeme-

yi onun yaptığını görebilsin. Yalnızca otobüs, sinema biletlerinden filan söz ediyorduk, ama daha sonraları, evin bütçesini idare etmek bize düştüğünde, erkeğin her şeyin tek sahibinin o olduğunu anlamasını mutlaka sağlamalıydık. Yanlış hatırlamıyorsam, öğretmen buna erkeklik gururu demişti. Bunun duyduğum en saçma sapan şey olduğunu düşünmüştüm; dünyanın düz olduğu teorisinin toplumsal ilişkilere uyarlanmış haliydi.

Toplum karşısında rol yapmadan, istedikleri hayatı memnun mesut yaşayan tek kadınlar, şu şekerleme dükkânını işleten çiftti, ancak onlar da cinsel yönden rol yapmak zorundaydı, eşcinselliklerini açık açık yaşayamıyorlardı. İnsanlar onlara gülüyordu, onlardan biri de kar maskesi takıyordu.

Ben bir kadındım. Çalışan bir kadın. Suçluluk duymadan, alay konusu olmadan bir kadını sevmek isteyen bir kadındım. Siyasi görüşlerimin temelini bu üç olgu oluşturunuyordu; sendikalar ya da erkek Sol'un anladığı anlamda sınıf savaşı değil.

Sol'un, kadınları bağımsız ve eşit bireyler olarak tam anlamıyla hesaba katması –ve kadın cinselliğini erkeğin cinsel arzusunu doyurmaya indirgemekten vazgeçmesi– epeyce zaman aldı. Sol kanadın politikaları hakkında bildiklerim, kendimi huzursuz ve dışlanmış hissetmeme neden oluyordu. Ayrıca tek derdim yaşam koşullarımı iyileştirmek değildi. Yaşamımı bütün o onayları, kabulleri hiçe sayarak, kökten değiştirmenin peşindeydim.

* * *

1970'lerin sonuna doğru, ortaya risk ve ödül den müteşekkil, yeni bir kültürden söz eden Margaret Thatcher çıktı – yeterince sıkı çalıştığın ve geleneğin güvenlik açısından vazgeçmeyi göze alabileceğin sürece başarıya ulaşabileceğin, olmak istediğin neyse onu olabileceğin anlayışı.

Ben zaten evimi terk etmişim. Akşamları ve haftasonları çalışıyor, bir yandan da okuyordum. Benim güvenlik ağım filan yoktu.

Thatcher bana, İşçi Partisi adına konuşan orta sınıf erkeklerinden ve bir 'aile' maaşı kampanyasına katılan, dolayısıyla karılarının evde oturmasını isteyen, çalışan sınıf erkeklerinden çok daha iyi yanıtlar verir gibiydi.

Aile yaşamına hiç saygım yoktu. Evim yoktu. Öfkem ve cesaretim vardı. Zekiydim. Duygusal açıdan kopuk, bağlantısızdım. Cinsiyet politikalarını anlamuyordum. Reagan/Thatcher devrimi için ideal bir prototiptim.

Bayan Ratlow'un rehberliğinde, giriş sınavı için Oxford'a başvurduğum, bir mülakat hakkı elde ettim ve Oxford'a bir otobüs bileti aldım.

St Catherine fakültesine başvurmuştum, çünkü daha modern bir izlenim veriyordu, kız-erkek karışıktı ve St Catherine Topluluğu'nun oluşturduğu bir kolejdı – yerleşik, kabul edilmiş Oxford kurumlarının ortasında, asıl Oxford'a giremeyecek kadar yoksul öğrenciler için kurulmuş, bir tür mahzun, boynu bükük uyduydı.

Olsun, o da artık gerçek Oxford'du. Belki oraya girebilirdim.

Otobüsten Oxford'da indim ve St Catherine'e nasıl gideceğimi sordum. Kendimi Thomas Hardy'nin romanındaki, bilimadamı olma hayalleri kuran, taş ustası Jude Fawley gibi hissediyordum, ama kendimi asmamaya gayet kararlıydım.

Yeryüzünde böylesine güzel bir kent bulunabileceğinden de, avlularıyla ve çimenlikleriyle, hâlâ son derece baştan çıkarıcı bulduğum o enerji dolu sükûnet duygusuyla, bu fakülteler gibi yerler olabileceğinden de habersizdim.

Geceyi orada geçirebilecek, yemeklerimi fakültede yiyebilecektim, ama diğer adayların özgüveni gözümü öylesine korkuttu ki, içeriye girip karnımı onlarla birlikte doyuramadım.

Mülakatlarım sırasında açık seçik, duru bir dille konuşmayı beceremedim, çünkü hayatımda ilk kez yanlış görüldüğüm, yanlış konuştuğum duygusuna kapıldım. Bunun doğru olmadığından emin olsam da, benden başka herkes rahat, kendinden emin gö-

rünüyordu. Benden daha iyi giysilere ve değişik aksanlara sahip oldukları kesindi. Kendim gibi olmadığının farkındaydım, ama orada kendim gibi olmayı nasıl becereceğimi bilemiyordum. Gerçek benliğimi saklıyordum ve elimde onun yerine koyacak bir *kişilik* yoktu. Birkaç hafta sonra, okula kabul edilmediğimi öğrendim.

Umutsuz haldeydim. Bayan Ratlow başka seçeneklere de bakmamız gerektiğini söyledi; bana göre başka bir seçenek yoktu. Seçeneklerle ilgilenmiyordum; Oxford'la ilgiliydim.

Böylece bir plan yaptım.

Sonunda ehliyet sınavını vermiştim, aslında bana ait olmayan Mini'yi sattım, bana 40 pounda mal olan, trafiğe çıkmaya uygun bir Hillman Imp aldım. Kapılar açılmıyordu, ama motoru sağlamdı. Arkadaki cam kapaktan kıvrıla büküle içeri girmeyi becerdiğin sürece epeyce yol gidebilirdin.

Janey benimle geleceğini söyledi, bunun üzerine çadırımı alıp Oxford'a doğru yola çıktık, Imp'in maksimum sürati olan saatte 50 kilometre hızla, benzin, yağ, su ve fren hidroliği takviyesi için sık sık durarak ilerledik. Radyatörün sızma ihtimaline karşı yanımızda iki yumurta vardı. O günlerde, içine kırk bir yumurta atarak radyatörü çabucak onarabilirdin, tıpkı bir pervane kayışını naylon çorapla, kopmuş bir debriyaj kablosunu iki cıvata ve bir Tizer kutusuyla değiştirebileceğin gibi (teneke kutunun her iki yanına açılan delikler, kopan kablonun iki ucuna geçirilen cıvatalar, cıvatalarla kablonun teneke kutunun iki yanından içeriye sokulması, hepsi bu; kablonun yerine oturduğunu çıkan hafif takırtıdan anlar ve artık debriyaja rahatça basabilirdin).

Janey'in ailesinde, kamp yerlerini gösteren bir rehber vardı, Oxford'un dışındaki bir golf kulübünün ucuz kamp yapma olanağı sunduğunu gördük.

Oraya varmak dokuz saatimizi aldı, ama yanımızda domuz pastırması ve fasulye vardı, mutluyduk.

Ertesi gün için kıdemli bir eğitmenenden ve İngilizce öğretmenlerinin birinden randevu almıştım – öteki, şansıma, şehir dışındaydı.

Her zamanki sorunu yaşıyarak doğru dürüst konuşamadım, bir şeyler gevelemeye başladım... Stres altındayken Billy Budd ile *Shrek* filmindeki Eşek arası bir şeye dönüşürüm.

Ellerimi çaresizce iki yana açtım ve avuçlarıma motor yağı bulaşmış olduğunu gördüm. İmp yağ sızdırıyordu.

Dolayısıyla, arabayı, çadırı, çalıştığım pazar tezgâhı, azıcık da Kıyamet'i, Bayan Winterson'ı ve A'dan Z'ye İngiliz Nesir Edebiyatı'ı *Shrek*-hızıyla açıklamaktan başka çarem kalmamıştı.

Bayan Ratlow'dan gelen mektup, eğitmenin çalışma masasının üzerindeydi. Mektupta ne yazdığını bilmiyorum, ama söz bir ara Bayan Oliphant'a geldi.

"Ondan daha iyi bir yazar olmak istiyorum."

"Bu fazla zor olmasa gerek – gerçi onun da çok iyi bir hayalet öyküsü vardır ama... Neydi adı..."

"*Açık Kapı*. Okudum o öyküyü. Korkutucu."

Her nasılsa Bayan Oliphant yardımına koşmuştu.

Kıdemli profesör St Catherine'in henüz 1962'de kurulmuş ilerici bir fakülte olduğunu, devlet okullarından gelme öğrencilere odaklandığını açıkladı, ayrıca sayısı pek az olan karma okullardan biriydi.

"Benazir Bhutto burada. Margaret Thatcher da bildiğin gibi, Somerville'de kimya okudu."

Bunu bilmiyordum, ayrıca Benazir Bhutto'nun kim olduğunu da bilmiyordum.

"Sen de o yöreden çıkan bir kadın başbakan olmak ister miydin?"

Ya, evet... Accrington'da kadınlar eş, öğretmen, berber, sekreter ya da esnaf olmak dışında hiçbir şey olamazdı. "Şey, kütüphaneçi olunabiliyor, ben de meslek olarak bunu düşündüm, ama ben kendi kitaplarımı yazmak istiyorum."

"Ne tür kitaplar?"

"Bilmiyorum. Sürekli yazıyorum."

"Gençlerin çoğu yazıyor."

“Accrington’da değil.”

Bir duraklama oldu. Sonra İngilizce öğretmeni, kadınlardan büyük yazar çıkabileceğine inanıp inanmadığını sordu. Soru beni afallatmıştı. Böyle bir şey aklıma bile gelmemişti.

“Daha çok alfabenin başlarında yer aldıkları bir gerçek – Austen, Brontë kardeşler, Eliot...”

“O yazarları inceliyoruz elbette. Virginia Woolf müfredatta olmasa da onu ilginç bulacaksın – ama James Joyce’la kıyaslandığında...”

Oxford diploması için gereken derslerden birinin önyargılarına ve zevklerine ilişkin, makul bir giriş oldu.

St Catherine’den çıktım, Holywell Sokağı’ru inip Blackwell kitapçısına gittim. Daha önce, beş katı kitapla dolu bir dükkân hiç görmemiştim. Bir anda aşırı oksijen almışçasına başımın döndüğünü hissettim. Ve kadınları düşündüm. Bunca kitap içinde, kadınların paylarına düşeni yazabilmelerinin ne kadar zaman aldığını, kadın şair ve romancı sayısının neden hâlâ bu kadar az olduğunu, önemli sayılanların daha da az olduğunu.

Öyle heyecanlı, öyle umutluydum ki; fakat bana söylenenler yüzünden endişeliydim de. Bir kadın olarak, katılımcı değil sadece bir seyirci mi olacaktım? Ulaşmayı asla umut edemeyeceğim bir hedefin eğitimini mi alacaktım? Ulaştım da ulaşmasam da, bir denemek zorundaydım.

Daha sonra, başarılı olduğumda ama kibirli, küstah olmakla suçlandığımda, yanlış anlayan, yanlış değerlendiren her gazeteciye tutup buraya sürüklemek ve göstermek istedim: Bir kadın, çalışan sınıftan bir kadın için yazar olmayı, iyi bir yazar olmayı istemenin, bunu başaracak kadar iyi olduğuna inanmanın kibirlilik, küstahlık olmadığını, siyasi bir görüş olduğunu.

O gün her ne oluyorsa, hayırına oldu; bir yıl sonra başlamak üzere okula kabul edildim.

Bu da beni doğruca Margaret Thatcher'a ve 1979 seçimlerine götürdü. Thatcher'da gerekli enerji ve argümanlar vardı, bir somun ekmeğin fiyatını da biliyordu. O bir kadındı – ve bu bana, ben de başarabilirim, duygusu veriyordu. Bir bakkalın kızı başbakan olabiliyorsa, benim gibi bir kız da A'dan Z'ye İngiliz Düz-yazı Edebiyatı'nın raflarına konacak bir kitap yazabilirdi.

Oyumu ona verdim.

Thatcher'ın iki siyasi partiyi değiştirdiğini söylemek artık beylik bir laf: kendi partisini ve sol eğilimli İşçi muhalefetini. Daha az anımsanan bir şeyse, Reagan'ın Amerika'da, Thatcher'ın da İngiltere'de savaş-sonrası konsensüsünü, tam otuz küsur yıldır süren işbirliğini, fikir birliğini sonsuza kadar kırmış olması.

1945'e ışınılsak, Britanya ya da Batı Avrupa'da ister Sol'da isterse Sağ'da olun, savaştan sonra toplumları yeniden inşa etmek, serbest pazarın modası geçmiş ve gözden düşmüş neo-liberal ekonomisiyle asla mümkün olamazdı – düzensiz işgücü, istikrarsız fiyatlar, hasta, yaşlı ya da işsizler için sıfır güvence, kamu ve ulaştırma hizmetlerinin devletleştirilmesi.

İnsan bilinçliliğinde kolektif sorumluluğa doğru atılmış bir adım, gerçek bir ilerlemeydi; salt bayrağımıza ya da ülkemize, çocuklarımıza ya da ailelerimize değil, birbirimize karşı da bir şeyler borçlu olduğumuzu anlamak. Toplum. Medeniyet. Kültür.

Bilinçlilikteki bu gelişme Victoria döneminin değerlerinden ya da yardımseverliğinden çıkmadı, sağ-kanat politikalarından da türemedi; savaşın birebir derslerinden ve –burası önemli– sosyallizmin nitelikli savlarından ortaya çıktı.

Britanya ekonomisinin 1970'lerdeki yavaşlaması, Uluslararası Para Fonu'nun desteği, ansızın fırlayan petrol fiyatları, Nixon'ın doları dalgalanmaya bırakma kararı, zıvanadan çıkan sendika kavgaları ve Sol'daki bir tür varoluşsal kaygı, 1980'lerdeki Reagan/Thatcher Sağ'ına adil ve eşit bir topluma ilişkin sınır bozucu tartışmaları bir yana itiverme izni verdi. Milton Friedman'ı ve onun Chicago School of Economics'deki kafadarlarını izleyerek o

eski, bırakınız-yapsınlar serbest piyasasına dönecek ve onu süsleyip püsleyip yeni bir kurtarıcı gibi sunacaktık.

Hoş geldin TİNA:* Başka Seçenek Yok.

1988'de, Thatcher'ın Maliye Bakanı Nigel Lawson savaş-sonrası fikir birliğine "savaş-sonrası yanılması" dedi.

Paranın temel değer olup çıkmasıyla, eğitimin sadece getirisi olan bir yararlılığa doğru dümen kıracağını ya da zihinsel faaliyetlerin nakde dönüşebilen, ölçülebilir sonuçlar üretmediği sürece olumlu, faydalı bir şey sayılmayacağını fark edemedim. Kamu hizmetlerinin artık önemsenmez olacağını. Ucuz konutlar ortadan kalkarken, sahip olma ve para harcama temelli bir alternatif yaşamın alabildiğine zorlaşacağını. Toplumlar parçalandığında, geriye salt sefaletin ve hoşgörüsüzlüğün kalacağını.

Thatcherizm'in ekonomik mucizesini gerçekleştirebilmek, gereken maddi kaynağı bulabilmek için, ulusal malvarlıklarımızı ve sanayilerimizi satacağı aklıma bile gelmedi.

Toplumu özelleştirmenin getireceği sonuçları öngöremedim.

Arabayla viyadükün altından geçiyor, Fabrika Altı'nı geride bırakıyorum. Elim Pentekostal Kilisesi'nin önünden geçerken, babamın üzerinde tulumuyla kiliseden çıktığını görüyorum. İçeride boya yapmaktaydı. Ayağım gaz pedalından kalkıyor, duracak gibi oluyorum. Ona veda etmek istiyorum, ama bunu yapmıyorum, yapamıyorum. Beni gördü mü? Bilmiyorum. Dikiz aynasına bakıyorum. Eve gidiyor. Bense uzaklara.

Artık kasabanın dışındayım, Oswaldtwistle'ı, köpek bisküvisi fabrikasını geçiyorum. Yan kapıda, kemik biçimindeki pembe ve yeşil bisküvi kırıklarını almak için bekleyen birkaç çocuk var. İçlerinden sadece birinin köpeği var.

---

* There Is No Alternative sözcüklerinin baş harfleri. (ç.n.)

Morris Minor minibüsümdeyim –Imp’in halefi– içi tıka basa dolu: bisiklet, kitap sandığı, küçük bir giysi valizi, bir paket sardalyeli sandviç, teneke kutularda yirmi galonluk benzin; çünkü kimse bana otoyolda benzin satıldığını söylemedi. Minor’un dinamosu bozuk olduğundan, motoru kapatmayı göze alamıyorum, onun için de minibüsü otoyolun bayır tarafına yanaştırıyor, koşarak arkaya dolanıp yakıt dolduruyor, sonra yeniden yola koyuluyorum. Dert etmiyorum.

Ben Oxford’a gidiyorum.

Sanat ve Yalanlar

Üniversite öğrencisi olarak ilk gecemizde, öğretmenimiz bana dönüp şöyle dedi: “Sen çalışan sınıfın numunesisin.” Sonra, en iyi dostum olacak ve öyle de kalacak olan kadına döndü: “Sen de siyahların numunesi.”

Kısa süre sonra öğretmenimizin fena halde eşcinsel olduğunu ve sınıfımızdaki beş kadın öğrencinin o yıl eğitim filan görmeyeceğini anladık. Kendi kendimizi eğitmemiz gerekecekti.

Bir bakıma bunun hiçbir önemi yoktu. Her yer kitap doluydu ve yapmamız gereken tek şey onları okumaktı: *Beowulf*’la başlayıp Beckett’le bitirmek ve ortalıkta yalnızca dört tane kadın romancı (takım halindeki Brontë kardeşler, George Eliot, Jane Austen) ile tek bir kadın şair (Christina Rossetti) olmasını dert etmemek. Rossetti, Emily Dickinson kadar büyük bir şair değildir, ama kimsenin bize büyük kadınlardan söz etmeye niyeti yoktu zaten. Oxford, kadınlar söz konusu olduğunda, sessizlik yemini etmiş değildi, görmezden gelme yemini etmişti. Kendi okuma grubumuzu oluşturduk, kısa süre sonra da okumalarımıza kadın-erkek ayırt etmeksizin, çağdaş yazarları ve feminizmi dahil ettik. Bir anda Doris Lessing’i ve Toni Morrison’u, Kate Millet ve Adrienne Rich’i okur olmuştum. Yeni bir İncil gibiydiler.

Ancak Oxford’un bütün o cinsiyet ayrımcılığına, burnu büyüklüğüne, ataerkil tavırlarına ve öğrencinin sosyal refahına karşı sergilediği ilgisizliğe karşın, olağanüstü bir yanı vardır:

Amacına ulaşmadaki ciddiyeti ve uygar yaşamın merkezinde zihinsel yaşamın bulunduğu dair sarsılmaz inancı.

Her ne kadar eğitimcimiz, sırf kadın olduğumuz için bizi aşağılamış, ayağıma çelme takmış olsa da, okuma, düşünme, öğrenme ve tartışma tutkumuz açısından, üniversitenin değerler sistemi tarafından zımnen kollandık.

Bu benim için devasa bir farklılıktı. Bir kütüphanede yaşamaktan farksızdı, benim oldum olası en mutlu olduğum yer de zaten orasıydı.

Okudukça, edebiyatın azınlığa (belli bir eğitim alanına ya da sınıfa) ait olduğu varsayımına daha fazla karşı çıkıyordum. Kitaplar benim de doğuştan hakkımdı. İngiliz dilinde kayda geçen ilk şiirin (Caedmon'un İlahisi), İ.S. 680'de, Azize Hilda, Whitby Manastırı'nın başrahibesiyken, Whitby'li Caedmon adındaki çoban tarafından yazıldığını öğrenince kapıldığım heyecanı asla unutmuyacağım.

Bir düşünün... Yönetim bir kadının elinde ve cahil bir çoban öylesine muhteşem güzellikte bir şiir yazıyor ki, eğitilmiş kişiler oturup kâğıda döküyor ve ziyaretçilere, hacılara aktarıyor.

Harika bir öykü bu. Caedmon insanlar yerine ineklerle bir arada olmayı yeğleyen, şiir, şarkı filan bilmeyen biri, bu yüzden de manastırdaki ziyafetlerin ardından herkes şarkı söylemeye ya da şiir okumaya davet edildiğinde Caedmon yalnız kalabilmek için kendini hemen ineklerinin yanına atmaktadır. Ama bir gece bir melek gelir ve ona şarkı söylemesini söyler – ineklere şarkı söyleyebildiğine göre, meleğe de söyleyebilir. Caedmon üzgün üzgün, hiç şarkı bilmediğini söyler, ama melek yine de dünyanın yaratılışına ilişkin bir tane söylemesini ister. Böylece Caedmon ağzını açar ve şarkı başlar. (Bunun için Bede'deki erken kayıtlardan birine bakınız: *İngiliz Kilisesinin ve Halklarının Tarihi*.)

Ne kadar çok okursam, zamanın ötesinden başka yaşamlara ve daha derin duygudaşıklara o kadar çok bağlandığım duygusuna kapılıyordum. Kendimi daha az yalıtılmış hissediyordum. Şimdiki zamanda, küçük salımda sürüklenip durmuyordum; sağlam topraklara uzanan köprüler vardı. Evet, geçmiş bir başka ülkedir, ama onu ziyaret edebiliriz ve bazen, oradan ihtiyacımız olan bazı şeyleri alıp getirebiliriz.

Edebiyat ortak toprak. Tamamen ticari çıkarların yönetmediği bir arazi; orayı popüler kültür gibi soyup soğana çevirmek olası değil – yeni olanı sömürüp tüketip sonra yola devam etmek.

Evcilleşmiş dünyaya karşı vahşi dünya hakkında epeyce konuşuluyor. İnsan olarak gereksindiğimiz tek şey vahşi bir doğa değil; hayallerimizin evcilleşmemiş, açık alanları.

Okumak el değmemiş, vahşi şeylerin bulunduğu yer.

Oxford'daki ilk sömestrimin sonunda, T.S. Eliot'un *Dört Quartet*'ini okumaktaydık.

Kıpırdayan ağacın üzerinde
Yaprağa vuran ışıktaki kıpırdıyoruz
Ve ıslak zeminin tepesinden duyuyoruz
Aşağıda, domuz avı ve yaban domuzları
Bildik düzenlerini eskisi gibi sürdürüyorlar
Ama yıldızların arasında uzlaşma var.

O düzeni düşünüyordum; geçmişi değiştirmek öyle zor ki. Bir refakatçi gibi yarımızdan ayrılmıyor, bizimle şimdiki zamanın yeniliği arasında duruyor – yeni fırsatların.

Geçmişin ıslah edilemeyeceğini – “uzlaşma” sağlanıp sağlanamayacağını– merak ediyordum; eski savaşlar, eski düşmanlar, avcıyla yaban domuzu iyi kötü bir barış yapmayı becebilir miydi?

Bunu merak ediyordum, çünkü Bayan Winterson'ı ziyaret etmeyi düşünüyordum.

Malum çatışmaların üstünde, ulaşabileceğimiz bir zemin bulunabileceği fikri, ayartıcıdır. Jung, bir çatışmanın yükseldiği seviyede asla çözülemeyeceğini ileri sürer – o seviyede sadece bir kazananla bir kaybeden bulunur, bir uzlaşma değil. Çatışmanın daha yukarısına çıkılmalıdır – fırtınayı daha yüksek bir yerden seyretmek gibi.

Chaucer'ın *Troilus ile Criseyde*'sinin sonunda harika bir paragraf vardır; yenilen ve hayatını kaybeden Troilus Yedinci Sema'ya götürülür ve aşağıya, ay-kürenin altındaki dünyaya –bizimkine– bakar ve gülmeye başlar, çünkü her şeyin –öylesine önemseydiğimiz şeylerin, göttüğümüz kan davalarının, uzlaşmazlıkların ne kadar saçma olduğunu fark eder.

Ortaçağ zihniyeti, değişebilirlik fikrine, ayın etki alanının altında olup biten her şeyin kaotik olduğu ve yanlış anlaşıldığı düşüncesine bayılırdı. Başımızı kaldırıp gökyüzüne ve yıldızlara baktığımızda dışarıya, evrene baktığımızı tahayyül ederiz. Ortaçağ zihniyeti *içeriye* baktığını varsayardı; ona göre Dünya her tarafı dökülen bir ileri karakol, Bayan Winterson'ın kozmik çöp kutusu dediği şeydi ve merkezi oluşturan –eh, onun merkezinde bulunan– da, Tanrı'nın kaynağı/çıkış noktası sevgi olan düzeninin çekirdeğiydi.

Düzenin sevgiden kaynaklanma gerekliliği hoşuma gidiyor.

Kendi yaşamımın da kendisiyle ulaşabileceği bir yer bulmam gerektiğini anlamıştım. Ve bunun sevgiyle ilintili olduğunun farkındaydım.

Bayan Winterson'a yazdım, Noel tatili için eve dönmemi isteyip istemediğini sordum – yanımda bir de arkadaş getirebilir miydim? Tamam, dedi; buysa alışılmadıktı.

Son görüşmemizden bu yana neler yaptığımı sormadı – mutlu/normal konuşmasına, evden ayrılmama ya da Oxford'a gitmeme

değilmedi. Açıklamaya çalışmadım. İkimiz de bunu tuhaf karşılamadık, çünkü Winterson-âleminde hiç de tuhaf bir şey değildi bu.

İşte karşımdaydı; yeni elektronik orgu, ev yapımı CB radyosu ve uzayda yaşam saptama cihazı büyüklüğündeki radyo kulaklığıyla.

İşte karşımsındaydım; arkadaşım Vicky Licorish'le birlikte. Kızın siyah olduğu konusunda Bayan W'yi önceden uyardım.

Daha ilk adımda büyük bir başarıydı, çünkü Bayan W misyonerlik yapmaya bayılırdı ve ona göre en iyi dostumun siyah olması, başlı başına bir misyonerlik hizmeti sayılırdı. Lafı Afrika'daki kıdemli misyonerlere getirip sordu: "Ne yiyorlar peki?"

Yanıtı ananastı. Nedenini bilmiyorum. Afrika'da ananas var mıydı gerçekten? Eh, Vicky'nin ailesi de St Lucia'lıydı zaten.

Bayan Winterson ırkçı değildi. Onda misyonerlere özgü bir hoşgörü vardı ve bu her ne kadar üstünlük taslayan bir duygu olsa da, rengi ya da kökeni bağlamında herhangi birinin aleyhine tek söz ettirmezdi.

Buysa, Pakistanlıların hatırı sayılır kalabalıklar halinde, iş bulmanın zaten güç olduğu beyaz işçi kasabalarına doluştuğu bir dönemde, görülmedik bir davranıştı. O zamanlar, bugünkü gibi, kimse İmparatorluk mirasından söz etmezdi. Britanya dünyanın yarısını sömürgeleştirmiş, sahiplenmiş, işgal etmiş ya da müdahale etmişti. Bazı ülkeleri şekillendirmiş, bazılarını da sıfırdan yaratmıştı. Zorla, güç kullanarak yarattığımız dünyaların kimisi, karşılığında bir şey istediğinde, tepemiz atıyordu.

Ancak Elim Kilisesi herkese kucak açtı; bize "başka kıyılarından gelme dostlarımız" için çaba harcamamız öğretilmişti.

Vicky'yle Accrington'a gittiğimizde, Bayan Winterson üşümemesi için Vicky'ye kendi ördüğü battaniyeyi verdi. "Bunlar çok üşür," dedi bana.

Bayan Winterson takıntılı biriydi ve yaklaşık bir yıldır İsa için örgü örüp durmaktaydı. Noel ağacından tığ örgüsü süslemeler

sarkıyordu, köpek de üzerinde beyaz kar taneleri bulunan, kırmızı yünden bir paltonun içine tıktırılmıştı. El örgüsü bir doğa tasviri vardı, bütün çobanların başı eşarplıydı, çünkü bunlar, Accrington otobüs yolundaki Beytülrahim halkıydı.

Babam kapıyı, üzerinde yeni örülmüş bir yelekle ve ona uygun, örgü bir kravatla açtı. Bütün ev yeni baştan örülmüştü.

Önemli değil. Tabancadan iz yoktu. Bayan W gezmelik dışlerini takmıştı.

“Vicky, otur” dedi. “Sana peynirli ve *ananaslı* tost yaptım.”

Vicky bunun Lancashire’a özgü bir lezzet olduğunu sandı.

Ertesi gün jambonla ananas, arkasından da konserve ananas dilimleri ikram edildi. Sonra kızarmış ananas, altına ananas döşenmiş kek, kremalı ananas, ananaslı Çin tavuğu, dört köşe kesilip kokteyl çubuklarına geçirilmiş, üzerine yarım lahana yaprağı konup alüminyum folyoya sarılmış ananasla Cedar peyniri.

Sonunda Vicky şöyle dedi: “Ben ananas sevmem.”

Korkunç bir hataydı bu. Bayan Winterson’ın ruh hali ânında değişti. Bir sonraki yemekte hamburger olduğunu duyurdu. Güzel, dedik, ama o akşam dışarıya çıkmayı, barda karides ve patates kızartması yemeyi planlamıştık.

Saat on gibi eve döndük ve Bayan Winterson’ı asık suratla gaz ocağının başında dikilirken bulduk. Ocaktan yağ ve et karışımı berbat bir yanık kokusu geliyordu.

Küçük, eğilmeli mutfakta Bayan Winterson tavadaki düğme büyüklüğündeki, kapkara şeyleri mekanik hareketlerle çevirmekteydi.

“Bu hamburgerleri saat altıdan beri pişiriyorum,” dedi.

“Ama dışarıya çıkacağımızı biliyordun.”

“Siz de hamburger pişireceğimi biliyordunuz.”

Bunun üzerine ne yapacağımızı bilemedik ve yatmaya gittik – Vicky üst kata, ben de şişme yer yatağında yatınak üzere ön taraftaki oturma odasına. Ertesi sabah kahvaltı masası hazırды. Tam ortasında açılmamış ananas konservelerinden oluşan bir

piramitle Victoria döneminden bir kartpostal vardı: Bay ve Bayan şeklinde giydirilmiş, arka ayakları üzerine çökmüş iki kedi. Altında, “Bizi kimse sevmiyor” yazıyordu.

Doğruca çıkıp işe mi gitsek yoksa tehlikeyi göze alıp birer tost mu yapsak diye düşünürken, Bayan Winterson bir hışım içeri daldı, kartpostalı kaptı, sonra yine masanın üzerine fırlattı. “Babanla ben,” dedi.

Vicky’yle Noel süresince ruh hastalıkları hastanesinde çalışıyorduk; evden uzak geçirdiğim bir yıl boyunca yaşadığım ve çalıştığım, Victoria tarzı binaların kapladığı geniş bir alandı bu. Uçsuz bucaksız bir araziye kurulmuştu, kendi itfaiyesi ve sosyal kulübü vardı. Delirmişlerin, tehlikelilerin, arızalıların ve lanetlilerin yuvasıydı. Yaşlı sakinlerden kimisi bir zamanlar bebek doğurduğu ya da bir bebeği öldürmeye kalkıştığı için kilit altına alınmıştı, kimileri de bebekleriyle birlikte. Tuhaf bir dünyaydı, hem yapayalnız hem de iç içe.

Orada çalışmaktan hoşlanırdım; koğuşlardaki kusmuğu, boku temizlemekten, kocaman teneke tepsilerdeki yemeği dağıtmaktan. On iki saatlik vardiyalarla çalışıyordum. Belki oradaki devasa delilik, benim iç karışıklıklarımı yatıştırıyordu. Merhamet duyuyordum. Ve kendimi şanslı hissediyordum. Delirmek öyle kolaydı ki.

Tek nefret ettiğim, ilaçları taşıyan tekerli arabaydı. Hastalar uyuşturuluyor, uyutuluyordu – tamam, şırıngalarla tabletler göze ses geçirmez, duvarları yumuşak malzemeyle kaplı hücrelerden ve deli gömleklerinden daha hoş görünüyor, ama o kadar da emin değilim. Koğuşlar Valium ve Largactil kokuyordu – dişlerinizi çürüten de bu ikincisi.

Vicky ile birlikte çalışmak için oraya gidip geliyor, Water Sokağı’ndaki evin atmosferinin işyerindekinden katbekat çılgın olduğunu fark etmezmiş gibi yapıyorduk. Ev kararmakta, çatırdamaktaydı – Poe’nun eserlerinden fırlamış bir şey gibi. Noel süslemeleri asılmış, rengârenk ışıklar açıktı, ama bu evi daha da ürkütücü yapıyordu.

Bayan Winterson bir hafta kadar ikimizle de konuşmadı. Sonra bir gece eve geldik; kar yağıyordu, sokakta Noel ilahileri söyleyenler vardı. Evimizde kilise toplantısı yapıldığını anladım.

Bayan Winterson'ın keyfi yerindeydi. Güzel bir elbise giymişti, Vicky'yle beni çok sıcakkanlı karşıladı. "Yemek arabasını getireyim – parti böreği ister misiniz?"

"Yemek arabası nedir?" diye sordu, aklına posta arabaları, siyahlı soygunlar filan gelen Vicky.

"Kuzeyli ev hanımlarının tekerlekli servis arabası," dedim, Bayan Winterson ısıtıcının üzerindeki parti börekleriyle dolu servis arabasını salona sokarken.

Tam o sırada kapının önüne Noel ilahileri söyleyen, rakip bir grup geldi – muhtemelen Selamet Ordusu idi, ama Bayan W'nin kimseyi çekmeye niyeti yoktu. Ön kapıyı açıp bağırdı: "İsa burada. Defolun!"

"Bu biraz sert kaçtı, anne."

"Yeterince derdim var zaten," dedi manidar bir ifadeyle bana bakarak. "İncil bize öteki yanağımızı dönmemizi söylüyor, biliyorum, ama bir günde benden ancak bu kadar yanak."

Vicky dayanmaya çalışıyordu. Noel'den hemen önce yatağına girdiğinde, yastık kılıfında yastık bulunmadığını gördü; kılıf Kıyamet'e ilişkin dini vecizelerle doldurulmuştu. Arkadaşım Zamanın Sonu'nda yaşamının nasıl bir şey olduğunu keşfetmeye başlamıştı.

"Geldiğin yeri düşünecek olursak, senin için zor tabii," dedi Bayan Winterson.

"Ben Luton'da doğdum," dedi Vicky.

Yine de *zordu* onun için. Herkes için zordu. Tavandan sarkan kâğıt zincirler, bir delinin kelepçelerini andırıyordu artık.

Babam zamanının çoğunu arka bahçedeki kulübede geçiriyor, kiliseye yerleştirilecek bir tesisat yapıyordu. Mihrabın arkasına konacak, Evanjelik bir tasvir gibi bir şeydi. Papaz Pazar okulu için,

kiliseyi süsleyecek ama Exodus'ta yasaklanan şu oyma Katolik imgeleri de çağrıştırmayacak bir parça istemişti.

Babam kilden dökme figürler yapıp onları boyamaktan zevk alırdı. Şu ara altı numaralı figürü yapmaktaydı.

“Nedir bunlar?” diye sordu Vicky.

Bunlar Yedi Kurtarılmış Cüce idi; Pamuk Prenses ortalarında yoktu, tahminen Bâkire Meryem'in Katolik öğretisine daha yakın olduğu için. Cücelerin minik isim levhaları vardı: Umutlu, İnançlı, Neşeli, Dindar, Değerli, Hazır ve İstekli.

Babam sessizce boyuyordu. “Annem üzgün,” dedi.

Bunun anlamını ikimiz de biliyorduk.

Bayan Winterson mutfakta muhallebi yapmaktaydı. Engin deryaların kapkara sularını karıştıran biri gibi, bir gayret tencereyi karıştırıyordu. Arka bahçeden içeriye girip yanından geçerken, kafasını tencereden kaldırmaksızın, “Günah. İşte her şeyi mahveden odur,” dedi bana.

Vicky bazen günlerce süren suskunluk nöbetlerini ve hepimizin paylaşmasının beklendiği, ancak paylaşmayı bir türlü beceremediğimiz bir düşünce silsilesinden fırlayan anı, lanetli beyanatları içeren bir sohbet tarzına alışık değildi. Vicky'nin bu durumla başetmekte zorlandığını görebiliyor, babamın beni uyarmaya çalıştığını hissedebiliyordum. Toz bezlerinin durduğu çekmeceye baktım. Tabanca orada değildi.

“Bence gitme vaktimiz geldi,” dedim Vicky'ye.

Ertesi sabah anneme gideceğimizi söyledim. “Kasten yapıyorsun bunu,” dedi.

Ev. İki-üst, iki-alt. Uzun, karanlık hol ve kasvetli odalar. Tuvaleti ve kömürlüğüyle, çöp bidonları ve köpek kulübesiyle arka bahçe.

“Hoşça kal, anne.”

Karşılık vermedi. O sırada değil. Bir süre daha değil. Oraya bir daha hiç dönmedim. Onu bir daha hiç görmedim.

Ara

Çalışırken saat zamanının, takvim zamanının, doğrusal olay akışının ağırlığına karşı koyarak ilerlerim. Zaman, olup biten ne varsa, her şeyi bir anda durduran şey olabilir, ama zamanın egemenlik alanı dış dünyadır. İç dünyamızda, başımıza gelen her şeyi gerçekleştirdiği anla eşzamanlı olarak yaşarız. Doğrusal-olmayan benliğimiz “ne zaman” ile pek ilgilenmez, daha çok “niçin, hangi sebepten” ile ilgilidir.

Biyolojik yaşamımın yarısını geçtim, yazarlık yaşamımı da aşağı yukarı yarılادم. Zamanı hepimizin yaptığı gibi, kısmen de çaptan düşen bedene göre ölçüyorum, fakat doğrusal zamana meydan okuyabilmek için total zamanda yaşamaya çalışıyorum. Yaşamın hem bir içi hem de bir dışı olduğunu, yılların ayırdığı olaylarınsa tahayyül açısından ve duygusal bakımdan yan yana uzandığını fark ettim.

Yaratıcı çalışma zamana köprü kuruyor, çünkü sanatın enerjisi zamanla sınırlı değil. Öyle olsaydı, tarihsel ya da belgesel niteliği dışında geçmişin sanatıyla hiç mi hiç ilgilenmezdik. Sanata ilğimiz kendimize duyduğumuz ilgi; şimdi ve daima. Şu an ve sonsuza dek. İnsan ruhunun varlığı daima hissediliyor. Bu da ölümümüzü katlanılabilir kılıyor. Yaşam + sanat, ölümle şiddetli, fırtınalı bir ilişki / iletişim. O, zamanla yapılan bir boks maçı.

T.S. Eliot'un *Dört Quartet*'indeki şu dizeyi severim: "*Yalnızca yaşayan bir şey ölebilir.*" Zamanın oku bu; rahimden mezara uçuş. Ama hayat bir oktan daha fazlası.

İlginç bir yaşamın rahimden mezara olan serüveni – ama ben kendiminkini yazamam; hiç yazamadım. *Tek Meyve Portakal Değildir*'de olmadı. şimdi de olmuyor. Kendimi bir olgu değil de bir kurgu gibi okumaya devam etmeyi yeğlerim.

Gerçek şu ki, yirmi beş yılımı atlayacağım. Belki daha sonra...

Gece Denizinde Yolculuk

Ben küçükken –masaların altına saklanabilecek, çekmecelere sığabilecek boyuttayken– bir çekmecenin içine tırmanır, çekmecenin gemi, halının da deniz olduğuna inanırdım.

Pusulamı bir şişede buldum. Bir doğum belgesi buldum. Belgede gerçek ebeveynlerimin adları vardı.

Bundan hiç kimseye söz etmedim.

Gerçek annemle babamı bulmaya hiç yeltenmedim – bir çift ebeveyn talihsizlikse, iki çifti tam bir yıkım olurdu. Aile yaşamı denen şeyden bihaberdim. İnsanın anne-babasını sevebileceğinden ya da onların seni, neysen o olmana izin verecek kadar sevebileceğinden habersizdim.

Tek başıyaydım. Kendi kendimi yaratmıştım. Biyolojiye de biyografiye de inanmıyordum. Sadece kendime inanıyordum. Ebeveyn mi? Ne için? Seni incitmekten, acıtmaktan başka?

Ama otuz yaşına gelip de *Tek Meyve*'nin televizyon uyarlamalarını yazmaya başlayınca, ana karaktere Jess adını verdim. Kitaptaki adı Jeanette, ancak televizyon öyle gerçekçi, öyle birer bir ki; dahası, eserin televizyonda “Edebiyat” kategorisine sokulmuş olsa bile, bir yandan muğlaklık ve oyunbazlık mücadelesi verip *bir yandan da* kendi adını kullanman yeterince zordu. Uyarlamam “TV draması” diye nitelendirildiği takdirde, kendimi “gerçek” bir öyküye sonsuza kadar kelepçelenmiş bir halde bulacağımı düşündüm.

Sonuçta bu yine de oldu... ama denemedim diyemem.

Velhasıl bir isim semem gerekiyordu, ben de bulduğum doğum belgesindeki ismi seçtim. Anlaşıldığı kadarıyla annemin adı Jessica idi, ben de karakterime Jess diyecektim.

Tek Meyve ödülleri silip süpürdü –BAFTA, RTS ödülleri, Cannes’da en iyi senaryo ödülü, pek çok yabancı ödöl– 1990’da, hem içeriği hem de içeriği ele alma biçimimiz yüzünden günün konusu oldu. Eşcinsel kültürün dönüm noktası sayıldı; umarım kültürel bir dönüm noktası da olmuştur. Galiba oldu. 2008’de yapılan Gelmiş Geçmiş En İyi BBC Dramaları anketinde sekizinci sıradaydı.

Özellikle de magazin basınında kopartılan onca yaygaranın (bildiğimiz iffetli, edepli davranış biçiminin sonu, vesaire), gerçek annem Jess’in de kulağına gideceğini tahmin edebiliyordum; eh, iki kere ikiyi hesap ederdi artık.

Öyle olmadı.

2007’ye ışınlanalım: Geçmiş bulmak için kılımı bile kıpırdatmadım. O benim “geçmişim” değildi, öyle değil mi? Ben geçmişimin üzerine başka bir şey yazmıştım. Üzerine başka bir şey kaydetmiştim. Üstünü yeniden boyamıştım. Yaşam katmanlardır; sabit olmayan, akışkan parçacıklardır. Aıştığımız anlamda bir başı, bir ortası ve bir sonu olan bir öykü asla yazamazdım, çünkü bu bana gerçekdişı geliyor. Bu nedenle işte böyle, bu şekilde yazıyorum. O bir yöntem değil; o benim.

The Stone Gods adında bir roman yazmaya koyulmuştum. Gelecekte geçen bir kitap, ama ikinci bölümü geçmişte geçiyor. Dünyamız kitapta, kendi gezegeni ölmekte olan gelişkin ama yıkıcı bir uygarlık tarafından keşfedilen, her kalıba girebilen, çok yönlü bir yer olarak düşüniliyor. Mavi Gezegen’e bir heyet gönderilir. Heyet geri dönmez.

Ne zaman bir kitap yazsam, zihnimde bir cümle biçimlenir; su hattının üstünde beliren bir sıklık gibi. Hep birlikte Water

Sokağı, 200 numarada yaşadığımız günlerde duvarlara yazılan metinlere benziyorlar – dinsel öğütler, vecizeler, anımsatmak ve uyarmak maksadıyla çakan deniz feneri sinyalleri.

Tutku: "Size öyküler anlatıyorum. Güvenin bana."

Bedende Yazılı: "Aşkın ölçüsü neden kayıplardır?"

The Power Book: "Bulunmamak için sürekli kaçtım. Kendim bir şeyler bulabilmek için, kaçmayı sürdürdüm."

Weight: "Özgür adam kaçmayı asla düşünmez."

The Stone Gods: "Her şey, ilk halinin damgasını sonsuza kadar taşır."

Bir önceki romanım *Fener Bekçisi*'nde, bir fosil kaydı fikrini işlemiştim. Şimdi yine o noktadaydım – bir şeyin üzerine başka bir şey yazıyor olma duygusu, evet, ama alttaki yazı hâlâ belirgin, okunaklı. Mor ötesi ışıktaki renkler ve şekiller ortaya çıkıyor. Kayıt cihazındaki hayalet, yeni kayda sızıyor.

O ilk "damga" neydi?

Zor günler geçiriyordum. Yönetmen Deborah Warner'la altı yıllık ilişkim sallantıdaydı, her ikimizi de mutsuz etmekteydi.

Yazmaya çalışıyordum. Kitap beni itiyordu. Yazarlık eylemi bir yalan makinesidir. Kendime yalan söylemek istiyordum – tabii yalanlar birer yorgan, birer örtüyse.

2007 baharında, babamın ikinci eşi Lillian ansızın ölüverdi. Babamdan on yaş küçüktü, karlı canlı, neşeli bir kadındı. Hatalı bir kalça ameliyatı ayak kangrenine, kangren yürüyemez olmaya, yürüyememek şeker hastalığına, şeker hastalığı da hastanede üç günlük zorunlu bir tedaviye götürdü. Üç hafta sonra hastaneden bir tabutta çıktı.

Babamla Lillian Accrington'da, Nesta adında harika bir kadının işlettiği bir bakımevinde kendilerine yer ayırtmışlardı. Nesta bir gezi gemisinde komedyenlik yapmıştı; eh, bir bakımevini yönetmek için de insanda biraz mizah duygusu olmalı. Sonunda hayatını şaka yaparak kazanmayı bırakmış ve karı-kocaların bir-

likte kaldığı bir bakımevi açnuştı. Onunla oturup konuştuk ve yer açılınca babamın gidip orada kalması gerektiğine karar verdik. Pazarları kiliseye gidecek, hafta ortası gezmeye çıkacak, bir sürü ziyaretçisi olacaktı. Ayda bir kez, gidiş-geliş beş yüz altmış kilometre yol tepip onu görmeye gidecektim.

Accrington'a gidip babamın bungalovunu boşalttım, bir yandan da harıl harıl, gerekli düzenlemeleri yapmakla uğraşıyordum – ölümün bitmek bilmez evrak işleriyle.

Fotoğrafların tamamı ortadan yok olmuş, her ne hikmetse, korkunç Alec Dayı tarafından alınmıştı (şu Doberman'lı). Eski günlerden doğru dürüst hiçbir şey kalmamıştı, ama kilitli bir sandık vardı.

Hazine? Gömülü hazinenin aslında burada olduğuna oldum olası inanmıştım...

Arabama gittim, bir tornavidayla bir çekiç aldım, tornavidayı asma kilidin yuvasına soktum. Çıt diye açılıverdi.

Dehşetle, sandığın üç katlı bir pasta servis tabağı dahil, Royal Albert porselenleriyle dolu olduğunu gördüm. Babam Royal Albert kalıntılarını neden bir "Long John Silver" korsan sandığında saklamıştı?

Çocukluğumun lezzetlerini geri getiren başka çanak çömlekler de vardı. Bayan Winterson'ın "sayfiye" tabakları; elde boyanmış, kenarı yaldız çerçevesi, ortasında bir ormandaki küçük, şu an yaşadığım yere oldukça benzeyen bir sayfiye evinin bulunduğu takım...

Babamın savaş madalyaları, Bayan W'nin bazı notları ve mektupları vardı; birkaç hüznü, kişisel bilgi, benim hakkımda birkaç korkunç şey (bunları kaldırıp attım); haftalık alışveriş listelerinden ve bütçelerinden birkaçı, en üzücüsü de, babama fazlasıyla titrek, kaligrafik el yazısıyla yazdığı, ölümünden sonra yapılacakları adım adım sıraladığı mektup... cenaze için gereken sigorta poliçesi... emeklilik belgeleri... evin tapusu.

Zavallı babam – iki karısından da uzun yaşayacağı aklına gelir miydi? Bayan Winterson'ın tersine, Lillian herhangi bir talimat bırakmamıştı – ancak bu kez sorun yoktu, çünkü bu kez ben orada olacaktım.

Royal Albert somon tabağını kaldırdım. Altında küçük bir kutu vardı. Bir kutuda saklanan bir kutu... kilitsiz... üç-beş parça mücevher, birkaç zarf, özenle katlanmış birkaç kâğıt.

İlk kâğıt, 1960 tarihli bir mahkeme emriydi. Resmi evlat edinilme belgem. İkinci kâğıt bebeğin "taşıt muayene ruhsatı" gibi bir şeydi: Ruhsal sakatlığım yoktu. Evlat edinilecek kadar sağlıklıydım. Emzirilmiştim...

Ve bir adım vardı – üzeri hiddetle çizilmişti. Sayfanın tepesi de yırtılmıştı, bu yüzden doktorun ve kurumun adını okuyamadım, en alttaki isimler de yırtılıp atılmıştı.

Mahkeme emrine baktım. Bunda da bir ad vardı –öteki adım– ve üzeri çizilmişti.

Daktilolar ve samanlı kâğıtlar. Çok eski. Bunlar sanki yüz yıllıkmuş gibi görünüyordu. Yüz yıl önceki ben. Zaman bir gediktir.

* * *

Artık hava karardı. Boş bungalovun zemininde, paltomla oturuyorum. Tanıdık mobilyalar elimden alınmış duygusuna kapılıyorum. Hiç tanımadığım eşyalarla dolu bir odanın kapısını açmış gibiyim. Üzerine ne kadar yazmış olursam olayım, ortada bir geçmiş var.

Tıpkı kâğıt parçalarındaki isim gibi –üzeri karalanmış isim– geçmişim orada –burada – ve şu anda. Gedik çevremi kuşattı ve kapandı. Kendimi kapana kısılmış gibi hissediyorum.

Bunun neden önemli olduğunu bilmiyorum. Neden bu kadar kötü bir duygu uyandırıyor? Neden bana hiç söylemediler ya da göstermediler? İyi de, neden yapacaklardı ki bunu? Bir bebek bebettir. Bebek yeniden başlar. Yaşam öyküsü yok, biyoloji yok.

Sonra kafamda bir cümle dizisi dönüp durmaya başlıyor – kendi kitaplarımdan satırlar: “Bir gün okusun diye bunları yazıp duruyorum.” “Seni ararken, kendimi ararken, sanırım hayatım boyunca ikimizi arayıp durdum...”

Aşk üzerine, kaybetmek üzerine anlatılar yazdım – özlem çekmenin ve ait olmanın öykülerini. Şimdi her şey o kadar âşıkarcı geliyor ki – Wintersonik sevgi, yitirme ve özleme takıntıları. Bu benim annem. Bu benim annem. Benim annem bu.

Ama anne bizim ilk gönül maceramızdır. Onun kolları. Onun gözleri. Göğsü. Bedeni.

Ve daha sonra ondan nefret edersek, bu öfkeyi kendimizle birlikte diğer sevgililerimize taşıyoruz. Ve eğer onu kaybedersek, onu bir daha nerede buluruz?

Metinlere kafayı takmış bir şekilde çalışmaya eğilimliyimdir, onları kitaplarıma da yedirdim zaten. Grail efsanesi burada – tek bir bakış ve sonra dünyadaki en değerli şey ebediyen yok olur, ve arayış, onu yeniden bulma serüveni başlar.

Kış Masalı. Shakespeare’in en sevdiğim oyunu: terk edilmiş bir bebek. “Kayıp olan bulunmayacaktır” düsturu geçerli olduğu sürece asla düzeltilemeyecek, berbat bir dünya.

Bir daha okuyun. “Kaybedilen” ya da “kaybolan” değil. Kayıp olan. Kaybın ne kadar ciddi olduğunu, dilbilgisi bize gösteriyor. Uzun zaman önce olan bir şey, evet, ama mazi değil. Yarayı her gün kanatan şey, eski şimdiki zaman, eski kayıp.

O günden kısa bir süre sonra delirmeye başladım. Bunu ifade etmenin başka bir yolu yok.

Deborah beni terk etti. Benim güvensizliklerimle Deborah’nun kayıtsızlığının tetiklediği, son ve dehşetli bir kavga yaşadık, ertesi gün de ilişkimiz bitti. Son.

Deborah gitmekte haklıydı. Büyük umutlarla başlayan bir şey, yavaş işkenceye dönüşmüştü. Onu hiçbir şey için suçlamıyorum.

Birlikteliğimiz pek çok yönden olağanüstüydü. Ancak yakında keşfedeceğim üzere, evle, ev kurmakla, birisiyle ortak bir yuva oluşturmakla ilgili büyük sorunlarım vardı. Deborah evinden uzakta olmaya bayılıyor, bu ona iyi geliyordu. O bir guguk kuşuydu.

Ben eve dönmeye bayılırım – mutluluktan anladığım eve, sevdiğim kişiye dönmektir. Bu farklılığı çözmeyi beceremedik, bilmediğim şeyse, farklılık kadar düz, açık seçik bir şeyin insanı ruhsal çöküntü kadar karmaşık bir şeye götürebileceğiydi. Yuva kavramının/olanaksızlığının etrafına çöreklenen bu ani, beklenmedik terk ediliş bir sigortayı attırdı ve yana yana geriye doğru uzun bir yol kat edip içindeki etrafı yüksek duvarlarla çevrili bir açıklığa doğru ilerledi. Duvarların kuşattığı o açıklığın içinde, bir münzevi misali zamanla havasızlıktan boğulup kalmış annem vardı.

Deborah'ın amacı "yitirilmiş kaybı" infilak ettirmek değildi, bense, her ne kadar davranış biçimim bir ipucu verse de, onun orada olduğunu bile bilmiyordum – orada olması gerektiği sonucuna varamamıştım.

Deborah'ı defalarca arayıp da telefonlarıma çıkmayacağını anladığımda çektiğim acı, şaşkınlığım ve kızgınlığım, bütün bu duygusal gelgitler beni asla gitmek istemediğim o mühürlü kapıya doğru itekledi.

Böyle söyleyince, kulağa bilinçli bir tercihmiş gibi geliyor. Ruh, bilincin izin verdiğinden çok daha zekidir. Bazı şeyleri öyle derine gömeriz ki, ortada gömülecek bir şey olduğunu bile anımsamayız. Bedenlerimiz anımsar. Nevrotik yapımız hatırlar. Oysa biz anımsamayız.

Geceleri uyanıp kendimi ellerimin ve dizlerimin üzerine çökmüş, "anneciğim, anneciğim" diye ağlarken bulmaya başladım. Tere batmış oluyordum.

Trenler geldi. Tren kapıları açıldı. Binemezdim. Rezil olmuş bir halde, davetleri, randevuları iptal ettim, nedenini bir türlü söyleyemedim. Bazen günlerce sokağa çıkmadım, bazen pijama-

larımla büyük bahçede dolaştım, bazen yedim, bazen ağzıma lokma koymadım, bazen de beni bir kutu pişmiş ama soğuk fasulye konservesiyle otların üzerinde otururken görebilirdiniz. Sefilliğin bildik görüntüleri.

Londra'da ya da herhangi bir şehirde yaşıyor olsaydım, trafikteki dikkatsizliğim yüzünden ölüp giderdim – ya benim arabamda, ya da bir başkasının arabası yüzünden. İntiharı düşünüyordum, çünkü bir seçeneğimin olması gerekiyordu. Onu düşünebilecek durumda olmam önemliydi, iyi günlerimde ben de aynen bunu yaptım, çünkü bir kontrol duygusu, iplerin elimde olduğu duygusu veriyordu – son bir kez kontrol bende olacaktı.

Kötü günlerimde, gittikçe incelen ipe tutunmakla yetiniyordum.

İp, şiirdi. Kütüphanemi içimde taşımak zorunda kaldığım günlerde ezberlediğim bütün o şiirler şimdi bana bir kurtarma halatı sunuyordu.

Evimin önünde bir arsa var; harçsız, taş bir duvarla korunan ve uzun bir dağ manzarasına açılan, dik bir arazi. Başa çıkamadığım zamanlar gidip arsaya oturuyor, sırtımı duvara verip gözlerimi karşımdaki manzaraya dikiyordum.

Kırlar, doğa, kedilerim ve A'dan Z'ye İngiliz Edebiyatı sığına-bileceğim, tutunabileceğim tek şeydi.

Arkadaşlarım beni hiçbir zaman hüsrana uğratmadılar, konuşabildiğim zamanlar onlarla konuşuyordum.

Ama genellikle konuşamaz haldeydim. Dil beni terk etmişti. Herhangi bir dil öğrenmeden önceki durumuma dönmüştüm. O terk edilmişliğe.

Neredesin?

Ancak gerçekten sizin olan şey sizi asla bırakmaz. İçinde bulunduğum durumda sözcükleri bulamıyordum, doğrudan bulamıyordum, ama arada bir yazabiliyordum, ben de öyle yaptım, ara ara aydınlanan patlamalar halinde yazdım, bu da bana dı-

şarında hâlâ bir dünya olduğunu gösterdi – gerçek ve muhteşem bir dünya. Önümü görebilmek için kendi meşalem olabilirdim. Sonra ışık yeniden söndü.

Çocuklar için iki kitap yazmıştım bile: resimli bir kitap olan *The King Of Capri* ile daha büyük çocuklar için *Tanglewreck* adında bir roman. *Tanglewreck* zamarın, petrol, su ya da herhangi bir ürün gibi azaldığı, tükendiği bir dünyayı hayal eder.

Bu kitapları vaftiz çocuklarım için yazdım; çocuklar ve kitaplar bana hiç de karmaşık olmayan bir haz verdi.

Aralık 2007’de Hollanda’dan eve döndüğümde, verdiğim halka açık önemli bir konferansın ardından bütün kaynaklarımı tüketmiş durumdaydım ve normal davranmaya çalışıyordum. Yine terlemeye başlamıştım, eve girince şömineyi yakmayı bile beceremedim. Sırtımda paltom, elimde bir kutu fasulye konservesi, kucağımda iki kedim, öylece oturdum.

Bir öykü düşündüm – bir eşeğin gözünden anlatılan, “Aslan, Tek Boynuzlu At ve Ben” adlı bir Noel öyküsü. Eşek anırmak üzere başını kaldırıncı burnu altına dönüşür, bir meleğin ahırın kurtlu kirişlerinden sarkan ayağı bu burna sürtünür.

O eşek bendim. Altın bir burna ihtiyacım vardı.

Öyküyü o gece yazdım – sabahın beşine kadar sürdü, sonra uyudum, neredeyse yirmi dört saat uyudum.

Öykü *The Times*’da yayımlandı. Noel arifesinde, çok tatlı bir hanımdan bir e-posta aldım; öykünün onu ağlattığını, küçük kızını ise hem güldürüp hem ağlattığını yazıyor, soruyordu: Çalıştığı yayınevi öyküyü resimleyip basabilir miydi acaba?

Aynen böyle oldu.

Ve bu, kitapların beni son kurtarışı olmadı. Şiir bir kurtarma halatıysa, kitaplar da birer saldı. En tehlikeli, en istikrarsız günlerimde bir kitap sayesinde dengemi buldum ve kitaplar birer sal misali beni kurtardı, beni sıırıslam, darmadağın eden duygu gelgitlerinin üstünden aşırıldı.

Duygular. Duygulanmak, hissetmek istemiyordum.

O dönemde benim için ertelemenin, geciktirmenin en iyi yolu, Paris'e gitmek ve Shakespeare and Company kitapçısına saklanmak oldu.

Sahibi Sylvia Whitman'la, akıl almaz enerjisi ve coşkusuyla pek çok şeyin üstesinden gelen bu genç kadınla dost olmuştuk. Dükkânı şimdiki yerinde, Notre-Dame'ın yanında 1951 yılında açan babası George, hâlâ üst katta, yaşlı bir kartal gibi tünediği yerde yaşıyor.

Sylvia, dükkânın bitişindeki eski usul, elden geçirilmemiş Esmeralda Otel'i'nde bana yer ayırttı. En üst katta, telefonsuz, televizyonsuz, yalnızca bir yatakla bir çalışma masasına sahip olan, kili-seyi gören bu odada uyuyabildiğimi hatta çalışabildiğimi gördüm.

Bütün gün ve gecenin büyük bir bölümünü kitapevinin eski eserler kısmında geçiriyor, yanımda Sylvia'nın köpeğiyle oturup okuyordum, yürüyüş yapmam gerektiğinde de köpek, Colette benimle birlikte geliyordu. Basit, güvenli bir kaçıştı.

Dükkânda hiçbir sorumluluğum yoktu, el üstünde tutuluyordum. Bir keresinde oraya göğüs iltihabına yakalanmış bir halde girdince, Sylvia memlekete dönmeme izin vermedi. Bana çorba yaptı, biletimi değiştirdi, pijama satın aldı ve beni bir süre zorla yatırdı.

Accrington Halk Kütüphanesi'ndeki eski günleri hatırlatan bir duygu-ydu. Güvenden-ydim. Etrafım kitaplarla çevrili-ydi. Solukla-rım derinleşt-i, düzene gird-i; artık kovalanmı-yordum. Bunlar geç-i-ci zamanlar-dı ama çok değerli-ydiler.

İyileşmi-yordum. Kötüye gidi-yordum.

Doktora gitmedim, çünkü ilaç almak istemi-yordum. Bu durum ölümüne neden olaksa, bırak olsun di-yordum. Ama ömrümün kalanı böyle geçecekse, yaşamam mümkün değildi.

Yaşamımı yeniden inşa edemeyeceğimi, onu bir şekilde hale yola koyamayacağımı çok iyi bili-yordum. Bulunduğum yerin öteki tarafında neyin bulunabileceğinden tümüyle habersizdim. Tek bil-diğim, önceki-dünyanın bir daha gelmemecesine yok olduğuydu.

Kendimi hortlakların dadandığı bir ev gibi hissediyordum. O görünmez yaratığın ne zaman saldıracağını hiç bilemiyordum – bir darbe gibiydi, göğse ya da mideye çöreklenmiş kasırğa gibi bir şeydi. Onu hissettiğimde, şiddetinden avaz avaz haykırıyordum.

Bazen dertop olup yerde yatıyordum. Bazen diz çöküyor, mobilyalardan birine yapışıyordum.

Bu bir an... bildiğin gibi, onu bir başkası...

Tutun, tutun, tutun.

Doğaya bayılırım ve onu bir an bile gözden kaçırmam. Ağaçların, tarlaların, tepelerin ve ırmakların, değişen renklerin, durmaksızın koşuşturan, hep meşgul olan küçük yaratıkların güzelliği. Saatler süren uzun yürüyüşlerim ya da sırtımı duvara verip o arsada oturuşlarım, bulutları ve havayı seyredişim bana bir miktar denge, metanet sağladı. Nedeni de, bütün bunların benden sonra, artık gidebileceğimi düşünmemden sonra da burada olacağını bilmemdi. Dünya çok güzeldi. Ben ondaki bir lekeydim.

Yürüdüğüm patıkada ölü bir tilki vardı. Güçlü, kızıl bedeninde tek bir iz yoktu. Onu çalıkların arasına çektim. İşte bu kadarı, bana da yeterdi.

Birkaç iyi şey yaptığımı hissettim. Hayatımı boşa harcamamıştım. Artık gidebilirdim.

Dostlarıma ve çocuklara mektuplar yazdım. Yıl sonu vergilerini ve vergi iade formlarını tamamlamak zorunda olmayacağımı düşündüğümü anımsıyorum. Ve şöyle düşündüğümü: “Ecelinle ölmediğin için insana ceza kesiyorlar mı acaba? Gümrük ve Gelirler Dairesi, canıma kıymayı seçerek vergi beyannamelerini doldurma görevini ihmal ettiğimi öne sürer mi? Bunun mutlaka bir cezası vardır.”

Böylece bir süre sakinliğimi korudum; hesaplaşma gerçeğinden kaçınmayarak, üzerine üzerine giderek, hesaplaşmayı ertelemiştim sanki.

1950'lere kadar İngiltere'deki intiharların yarısı gaz zehirlenmesiyle gerçekleştirildi. O günlerde evde kullanılan gaz türü havagazıydı; havagazındaki karbonmonoksit oranı yüksektir. Karbonmonoksit renksizdir, kokusuzdur ve oksijene-bağımlı canlıların düşmanıdır. Halüsinasyonlara ve depresyona neden olur. Sanrılar görmenizi sağlar – gerçekten de, perili denemelerde uçuşan buharların, buğuların hayali görüntüler değil, kimyasal olduğuna dair tartışmalar var. Bana akla yatkın geliyor. On dokuzuncu yüzyıl, ürkütücü hayaletlerin, ne idüğü belirsiz, karanlık ziyaretçilerin yüzyılıydı. Doğaüstü olayların edebiyatı ve popüler hayal gücünü etkilediği yüzyıldı.

Dracula, Beyazlı Kadın, Vidanın Dönüşü, Dr Jekyll ve Mr Hyde, M.R. James ve Edgar Allan Poe'nun imgelemeleri. Haftalık ruh çağırma seanslarının yükselişi.

Gaz lambalarının ve hayaletlerin yüzyılı. Bu ikisi pekâlâ aynı şey olabilir. Geç vakit gaz lambasının ışığında oturan ve bir hayalet gören o klasik erkek ya da kadın imgesi, neden bir karbonmonoksit zehirlenmesinin yol açtığı hafif bir hezeyan durumu olmasın?

1960'larda doğalgaz kullanılmaya başlanınca, Britanya'daki intihar oranı üçte bir azaldı – aynı şekilde, görebileceğimiz hayaletlerin sayısı da azaldı, belki de artık evde sanrı görmez olduk.

Kendini gazla zehirlemen artık o kadar kolay değil. Fırın, ocak bu işi görmüyor, modern arabalara da katalitik dönüştürücüler takılı.

Bende eski model bir Porsche 911 vardı.

Herman Hesse intiharın bir ruh hali olduğunu söylemiş – eh, fiziksel ölümden çok daha kötü bir intiharı seçen ve sözde hâlâ yaşayan bir dolu insan var. Onlar yaşamı fesheden kişiler.

Ben yaşamı feshetmek istemiyordum. Hayatı seviyordum. Hayatı seviyorum. Hayat benim için öylesine değerli ki, mutlaka doyasıya yaşanmalı. Şöyle düşündüm: "Madem yaşayamıyorum, öyleyse ölmek zorundayım."

Vaktim dolmuştu. İçimdeki en güçlü duygu buydu. On altısında evinden ayrılan ve yoluna çıkan bütün duvarları, setleri havaya uçuran, korkuya kapılmayan, geriye bakmayan ve bir yazar olarak basbayağı ünlenen, öyle olduğu tartışılan (parlak bir yazar, hayır, pespaye bir yazar), para kazanan, başarıya ulaşan, iyi bir dost, havai ve zor bir sevgili olan, ufak tefek birkaç sinir krizi ve psikozlu bir dönem geçiren, ama her seferinde toparlanmayı, yola devam etmeyi beceren kadın; işte Jeannette Winterson denen bu kişinin işi bitmişti.

2008 Şubat ayında hayatıma son vermeyi denedim. Kedim garajda, yanımdaymış. Kapıları güzelce, çepeçevre tıkayana ve motoru çalıştırana kadar bunu bilmiyordum. Kedim yüzümü tırmalamaya başladı; tırmalıyor, tırmalıyordu.

O gece daha sonra, çakıltaşlarının üzerinde yatar, yıldızlara bakarken –mucizevi yıldızlar ve karanlığı daha da yoğunlaştıran orman– bir ses duydum. Sanrı gördüğümün farkındaydım, ama bu ihtiyacım olan bir sanrıydı.

“Yeniden doğmalısın.” “Yeniden doğmalısın.” (Yuhanna, bab 3:7).

Ben zaten iki kez doğmamış mıydım – yitirdiğim annem ve yeni annem, Bayan Winterson; kendi başına bir tür şizofreni olan bu çifte kimlik, çifte kişilik; benim kendimi bir kız olarak oğlan çocuğu gibi hissetmem – bir oğlan çocuğu olarak da bir kız gibi. Her şeyin tam yüreğindeki bir ikilik, bir çift-yönlülük.

Ama sonra bir şeyi anladım. İki kez doğmak sadece yaşamakla değil, yaşamı seçmekle ilintili bir şeydi. Yaşamayı seçmek, kendini bilinçli bir şekilde yaşama adamak – bol miktardaki, olanca kaosuyla ve olanca acısıyla.

Bana hayat verilmişti, ben de elimdekini en iyi şekilde değerlendirmiştim. Ancak orada artık yapılacak bir şey kalmamıştı. O evlat edinme belgelerini bulmamdaki ve Deborah’ın beni terk et-

mesindeki tesadüfün/ eşzamanlılığın ortaya çıkardığı şey her neyse, benim bir başka fırsat elde etmek için tek ve biricik şansımdı.

Boşluktan bana doğru fırlatılan bir halattı. Beni öldürmeye de kurtarmaya da yarayacak bir fırsattı ve bana kalırsa her iki sonuç açısından da sağlam, garantili bir bahisti. Kaybedilenin ateşli ve görünmez dönüşüyle, her şeyin kaybedilişiydi. Karanlık odaya açılan kapı ardına kadar açılmıştı. Kâbuslarımızdaki basamakların en dibindeki kapı. Mavi Sakal'ın, anahtarı kanlı kapısı.

Kapı açılmıştı. O kapıdan geçmiştim. Odanın zemini yoktu. Düştüm, düştüm, düştüm.

Ama hâlâ yaşıyordum.

O gece, soğuk yıldızlar kırık zihnimin parçalarından bir takımıyıldız oluşturdular.

Düz bir bağlantı çizgisi yoktu. Bunu okuduklarınızdan anlamışsınızdır. Zihnin kendi kırılmışlığıyla işlemesinin nasıl bir şey olduğunu göstermek istedim.

Mart 2008'de yatakta iyileşme sürecindeydim ve Mark Doty okuyordum – *Dog Years*.

Köpeklerle birlikte yaşamaya ilişkin bir anı kitabıydı – aslında hayatla birlikte yaşamaya dair bir öykü. Hayatla yaşamak çok zordur. Çoğunlukla, hayatı boğmak için elimizden geleni yaparız – ehlileştirilmek ya da zıvanadan çıkmak. Uyuşturulmak ya da öfkeyle karşı çıkmak. Aşırılıklar da aynı etkiyi yapar; bizi yaşamın yoğunluğundan, şiddetinden yalıtırlar.

Ve aşırılık – ister uyuşuklukta isterse gazapta olsun – hissetmeyi başarıyla önler. Biliyorum, duygularımız bazen öyle dayanılmaz olur ki, o duyguları uzak tutma adına kurnazca stratejiler geliştiririz; bilinçsiz stratejiler. Bir duygu-takası yaparız, böylece hüznün, yalnızlık, korku ya da yetersizlik duygusunun yerine öfkeyi koyarız. Bunun tersi de mümkün tabii – bazen kendini yeter-

siz değil kızgın hissetmen gerekir; bazen yaşamının trajik akışını değil, sevildiğini ve kabul edildiğini hissetme ihtiyaçı duyarsın.

Duyguyu hissetmek cesaret gerektirir – onu duygu-borsasında değiş-tokuş etmeden, hatta bir başka kişiye olduğu gibi aktarmadan. Çiftlerde, bir tanesi gayet sakin ve mantıklı görürken, ağlayıp sızlamanın ya da öfke kusmanın nasıl hep öteki kişiye düştüğünü bilirsiniz.

Her ne kadar duyguların sağanağı altındaysam da, duyguların benim için zorlayıcı, içinden çıkılmaz şeyler olduğunu anlamıştım.

Sık sık sesler duyarım. Bunun beni deli kategorisine soktuğunun farkındayım, ama pek de umurumda değil. Benim yaptığım gibi, zihnın kendini sağaltmak istediğine, ruhun da ayrışmanın değil bütünleşmenin peşinde olduğuna inanıyorsanız, o zaman şu sonuca varmak hiç de zor değil: Zihin bu vazifeyi yerine getirmek için neyin gerektiğini size beyan edecektir.

Sesler duyan insanların korkunç şeyler yaptığını varsayarız; katiller ve psikopatlar sesler duyar, fanatik dincilerle intihar bombacıları da öyle. Oysa geçmişte, sesler saygı uyandırırđı – arzulanırđı. Önsezileri güçlü kişi, peygamber, şaman, bilge kadın. Ve tabii ki şair. Sesler duymak iyi bir şey olabilir.

Delirmek bir sürecin başlangıcı. Nihai sonuç olması gerekmiyor. Ronnie Laing, 1960'ların ve 70'lerin gözde gurusu olan bu doktor ve psiko-terapist, deliliğin insanı bir yerlere götürebilecek bir süreç olduğunu anlayıp deliliği moda haline getirmişti. Ancak çoğunlukla, tek yolun ilaçlar ya da bir klinik olması, deliliğin içindeki kişi için olduğu kadar etrafındakiler için de alabil-diğine korkutucu bir durumdur.

Delilik-ölçümüz ise sürekli değişmekte. Muhtemelen şu an deliliğe karşı, tarihte hiç olmadığđı kadar hoşgörüsüzüz. Dünya-mızda ona yer yok. Daha da önemlisi, ona zaman yok.

Delirmek zaman alır. Akıllanmak zaman alır.

İçimde biri vardı –bir başka parçam– artık nasıl tanımlamak istiyorsanız; öylesine hasarlıydı ki, huzur bulabilmek için beni ölü görmeye bile hazırdı.

Pis, ıssız bir inde tek başına yaşayan, gizlenen o parçam bölgenin geri kalanına baskın düzenlemeyi her seferinde başardı. Şiddet dolu öfke patlamalarım, yıkıcı davranışlarım, aynen sevgi ve güvenin karşımda yerle bir edilmiş olması gibi benim de sevgiyi ve güveni yok etme dürtüm; cinsel pervasızlığım – özgürlüğüm değil ama. Kendime değer vermediğim gerçeği. Yaşamımın çatısından atlamaya her an hazırdım. Bunda romantik bir yan yok muydu? Yaratıcı ruhun sınırsızlığı değil miydi bu?

Hayır, değildi.

Yaratıcılık sağlıklı bir şeydir; bizi delirten şey değildir; o bizi delilikten kurtarmaya çalışan, içimizdeki kapasitedir.

Bataklığın dibinde bir başına yaşayan yitik, öfkeden gözü dönmüş, hırçın çocuk, yaratıcı Jeanette değildi – o bir savaş şehidiydi. Kurban edildi. Benden nefret ediyordu. Yaşamdan nefret ediyordu.

Çaresiz duruma düşen kahramanın meşum, kötücül bir yaratıkla anlaşma yapıp gereksindiği şeyi –ki kesinlikle gereklidir– elde ettiği ve serüvenine devam ettiği ne çok masal vardır; hangileri olduğunu biliyorsunuz. Daha sonra, prenses kazanıldığında, ejderha yenildiğinde, hazine cebe indirildiğinde, şato dayayıp döşendiğinde, kötü yaratık ortaya çıkar ve yeni doğan bebeği çalar veya onu bir kediye dönüştürür ya da kimsenin partiye davet etmediği on üçüncü peri misali mutluluğu öldüren, zehirli bir armağan sunar.

Doğüstü güçlere sahip bu uğursuz, canı yaratığın eve mutlaka davet edilmesi gerekir – ama doğru koşullarda.

Kurbağayı öpen prensesi anımsayın – ve hurra, işte karşınızda bir prens. Eh, bunun için de, genellikle bir kuyuda ya da gölde yaşayan, sümüklüböcek yiyen o yapış yapış, iğrenç yarattığı bağına basmak gerekiyor. Ancak o çirkin zavallıyı yeniden yarı insan yapmak, içimizdeki toplum yararına çalışan, iyi niyetli hayırseverin yapacağı bir iş değil.

Yapabileceğiniz en tehlikeli iş bu. Bomba atmak gibi, ama bomba sizsiniz. Sorun da burada zaten – o korkunç şey, sizsiniz. İkiye bölünmüş bir halde bahçenin dibinde olanca hainliğiyle yaşıyor olabilir, fakat sizin kanınızı paylaşıyor, yemeğinizi yiyor. Buna bir bulaştınız mı, yaratıkla birlikte dibi boylarsınız.

Ve –sırf hatırlatmak için söyleyeyim– bu yaratık intihara bayılır. Ölüm onunla sulha ermenin bir parçası.

Böyle konuşuyorum, çünkü deliliğimde apaçık anladığım bir şey vardı, o da yeniden konuşmaya başlamak zorunda olduğumdu – o yaratıkla.

Yatakta yatmış *Dog Years*'sı okuyordum ki, kafamın dışından gelen bir ses –içinden değil– şöyle dedi: “Kalk ve işe koyul.”

Hemen kalkıp giyindim. Stüdyoma gittim. Odun sobasını yaktım, sırtımda paltomla oturdum –içerisi buz gibiydi– ve yazmaya koyuldum: *Bütün önemli şeyler gibi başladı – şans eseri.*

Ondan sonra, her gün, çocuklar için *The Battle of the Sun* adlı bir kitap yazdım.

Her gün işe gittim, kafamda bir plan, bir roman konusu olmadan, sırf ne söyleyeceğimi görmek için.

İşte, yazarlığın sağlıklı bir şey olduğundan emin olmamın nedeni de bu. İyileşiyordum ve iyileşme sürecim bu şans eseri kitapla başladı.

Bunun bir çocuk kitabı olması şaşırtıcı değil. İçimdeki kaçık yaratık, yolunu yitirmiş bir çocuktu. Bir masal dinlemek istiyordu. Yetişkin ben de ona bu masalı anlatmak zorundaydım.

Yeni kitapta kendi kendini ilk yaratan da, İkiye Bıçılmış Yaratık denen şey oldu.

Odaya giren yaratık tam ortadan ikiye yarılmıştı, öyle ki, bir yarısında tek bir gözle tek bir kaş, bir burun deliği, bir kulak, bir kol, bir bacak, bir ayak vardı; öteki yarı da aynı şekildeydi.

Eh, hemen hemen aynı, çünkü Yaratık yeterince şaşırtıcı değilmiş gibi, bir yarısı erkek bir yarısı dişiydi. Dişi taraf memeliydi, daha doğrusu tek memeli.

Göründüğü kadarıyla, bir insan gibi etten yapılmıştı, ama hangi insan ortadan ikiye bölünmüş olarak doğardı ki?

Yaratığın giysileri de kendisi kadar acayıpti. Erkek yarı, tek kollu bir gömlekle tek bacaklı bir pantolon giymişti, öteki kol-la bacağın doldurması gereken yer kesilmiş, katlanıp dikilmişti. Gömleğinin üzerinde kolsuz, deri bir yelek vardı ve yeleği herhangi bir tadilattan geçmemişti, dolayısıyla yarısının içi boş, beden tarafından doldurulmamış gibi görünüyordu, ki durum aynen buydu.

Pantolonun, yani o tek pantolon bacağının altında, dize kadar gelen bir çorap, çorabın dibinde de sağlam deriden bir ayak-kabı vardı.

Yaratık sakalsızdı, ama tek kulağında altın bir küpe vardı.

Yaratığın öteki yarısı da bunun kadar acayıpti. Bu hanım bir eteğin yarısını, bir elbisenin yarısını giymiş, yarım başına bir şapkanın yarısını takmıştı.

Belinden, ya da işte payına düşen, belinin bulunması gereken yerden kalın bir anahtar destesi sarkıyordu. Küpesi yoktu, ama ötekinden daha ince uzun olan elinin her parmağında bir yüzük vardı.

Yüzün her iki yarısındaki ifade de aksi, nahoştu.

Kendi nalet, aksi yaratığımsa *The Battle of the Sun*'ı yazmamdan hoşnuttu. İkimiz konuşmaya başladık. "Deb'in seni terk etme-

sine hiç şaşmamalı," dedi. "Neden seninle olmak istesin ki? Öz annen bile başkalarına vermiş seni. Sen değersizsin. Bunu bilen tek kişi ben olsam da, hiçbir değer yok."

Bunu not defterime kaydettim. Bu vahşi manyakla günde yalnızca bir saat, o da yürüyüş yaparken konuşmayı kaldırabileceğime karar vermiştim. Yürümeye kesinlikle yanaşmasa da, onu zorluyordum.

Şikâyetten ibaret bir sohbet tarzı vardı (suçlama, hata bulma, itham etme, talepler, suçlar). Kısmen Bayan Winterson idi, kısmen de Caliban.* Konuyla ilgisi olmayan, mantıksız karşılıklar vermeyi yeğliyordu. Örneğin, "Kömürlükten bahsetmek istemiyorum," dediğimde, "Önüne gelenle yatarsın, öyle değil mi?" diyordu. "Neden okulda öylesine umutsuzdun?" diye sorsam, yanıtı, "Naylon donları suçluyorum," oluyordu.

Konuşmalarımız, deyimler kitabına başvurarak her ikisinin de anlamadığı şeyler söyleyen iki kişinin konuşması gibiydi; sen kilisenin yerini sorduğunu sanırken, ağzından şu çıkıyordu: "Hamsterim için bana bir çengelli iğne lazım."

Delilikti –delilik olduğunu söylemiştim– ama onu devam ettirmeye kararlıyım. Bunu mümkün kılansa, sabahları yazdığım kitabın aklıbaşındalığı, bahar ve yaz akşamları bahçeyle uğraşmanın tutarlılığıydı. Lahana ve fasulye ekmek insana iyi gelir. Yaratıcı işler, yazarlık insana iyi gelir.

Öğleden sonraları başlayan delilik seansları, her yana yayılmış cinneti topluyor, denetim altına alıyordu. Artık yerden yere vurulmadığımı, taciz edilmediğimi fark ettim. Ter içinde bırakan dehşetlerin ve adı olmayan korkuların saldırısından kurtulmuştum.

---

* Shakespeare'in *Fırtına* adlı oyunundaki çirkin, hayvana benzeyen köle; hırçın, aksi tabiatlı insan. (ç.n.)

Neden yarattığı da alıp ruhsal terapiye gitmedim? Gittim ama işe yaramadı. Bu seanslar yapay, sahte geliyordu. Gerçeği söyleyemezdim, üstelik yaratık da benimle gelmeyi kabul etmiyordu.

“Bin şu arabaya...” HAYIR. “Bin dedim sana...” HAYIR.

Emeklemeye başlamış bir çocuk sahibi olmaktan bile daha zordu. Emekleyen bir çocuktu, ama farklı yaşlarda da ortaya çıkıyordu; zamanın içerideki işleyişi dışarıdakinden farklıdır. Bazen bir bebektir. Bazen yedi yaşındaydı, bazen on bir, bazen de on beş.

Kaç yaşında olursa olsun, terapiye benimle birlikte gelmiyordu: “Mastürbasyon bu, mastürbasyon, mastürbasyon işte!”

Kapıyı çarparak kapadım. “Çatal bıçakla yemek yemeyi öğrenmek istemiyor musun?”

Bunu neden söyledim bilmiyorum. Yabaninin tekiydi.

Böylece terapiye gittim, o gelmedi. Yararsız.

Gerçi tamamen yararsız da değildi, çünkü terapiden sonra, Oxford’da, kendimi her seferinde öylesine dolmuş hissederdim ki, doğruca Blackwell kitapçısına gider, Norrington Odası’na inip psikanaliz raflarına bakardım. Norrington Odası ciddi bir yerdir; üniversite için tasarlanmıştır ve beyin/ zihin/ ruh/ benlik üzerine yazılmış bütün metinleri depolar.

Jung’u 1995 yılından beri okuyordum – ciltli serinin tamamını satın almıştım. Freud’un da tam takım ciltli külliyatına sahiptim; Zihin-Beden-Ruh meselelerini yıllardır okuyup dururdum, çünkü İncil’e dayanarak büyütüldüyseniz, birinin söylediği herhangi bir şeye öyle kolayca sırt çeviremezsiniz.

Şimdi, belli bir şey arıyordum ve Neville Symington’u buldum; sonradan ruh doktoru olan bu papazın son derece yalın, dolaysız bir tarzı vardı ve ruhtan, tinden söz etmekten korkmuyor – dinsel bağlamda değil, insani deneyimler olarak – bir bedenle bir akıldan daha fazlası olduğumuzu söylüyordu – bence de öyleyiz.

Symington'un faydası oldu, çünkü iyileşiyordum, içine girip bana neler olduğunu düşünmemi sağlayacak bir çerçeve isteyecek kadar düzelmekteydim. Daha önce, yaşamım olan o açık teknenin kenarına tutunup bir sonraki dalgada boğulmamayı diliyordum, hepsi bu.

Okurken, ara ara yaratık görünüyor, benimle alay ediyor, canımı acıtıyordu, ama şimdi ondan çekip gitmesini, yarınki randevumuza kadar yok olmasını isteyebiliyordum, o da – inanılır gibi değil– ama dediğimi yapıyordu.

Yazdı. *Güneşin Savaşımı* bitmek üzereydi. Yalnızdım, yalnızlık çekiyordum, ama sakindim ve hiç olmadığım kadar akli başındaydım, hem de bir parçamın deliliğin pençesinde olduğunu bilecek kadar.

Symington, deli parçanın akli boğmaya çalışacağından söz eder. Bu tecrübeyi yaşamıştım. Şimdi onu zapturapt altına alabilirdim.

Birkaç ay sonra, akşamüstü yürüyüşümüzü yaparken, küçükken bizi kimsenin kucağına alıp okşamamış olmasıyla ilintili bir şey söyledim. "Biz" demiştim, "sen" değil. Elimi tuttu. Daha önce bunu hiç yapmamıştı; çoğunlukla arkamdan, cümlelerini birer ok gibi fırlatarak yürürdü.

Yere oturduk ve ağladık.

"Sevmeyi er geç öğreneceğiz," dedim.

Bu Randevu Geçmişte Yer Alıyor

Sevgili Bayan,

Numarası yukarıda belirtilen dosyayla ilgi isteğinize bağlı olarak, Bölge Yargıcı başvurunuzu değerlendirdi ve şu önerilerde bulundu:

1. Doğum belgesinin kopyası, Evlat Edinilen Çocuklar Kütüğü'ndeki kaydın bir nüshası değildir.
2. Uygulama Yönetmeliği, Bölüm 1.3'ün 8B maddesine göre, Kimlik Başvurusu ve Kanıtı "mahkemeye götürülmek" zorundadır, mahkeme de başvuru formuna bir not düşer. Bu durumda, orijinal kimlik belgesi ibraz edilmelidir (nüshası değil).
3. Söz konusu belgelerin, uygulama yönetmeliğinde belirtildiği şekilde, tashihten geçirilmiş bir nüshası ancak bundan sonra iletilebilir. Dosya bir bütün olarak incelenmeye açık değildir ve İçişleri Bakanlığı'na gönderilemez.

Bu nedenle, maalesef, sizin Mahkeme'ye bizzat katılmanız ve orijinal kimlik belgesiyle birlikte Evlat Edinilen Çocuklar Kütüğü'ndeki, sizinle ilgili kaydın bir kopyasını sunmanız gerekmektedir.

Bu, evlat edinilme dosyamın bulunduğu mahkemeye yaptığımız sayısız yazışmadan biriydi.

Bir sürü becerisi olan, zeki bir kadını, ama bu evlat edinme işlemi beni serseme çevirmişti. 'Evlat Edinilen Çocuklar Kütüğü' ndeki kayıtla neyin kastedildiğini bilmiyordum – ancak dört tane e-postadan sonra anlayabildim. 'Tashihten geçirilmiş' in anlamını biliyordum da, herkes biliyor muydu acaba ('elenmiş, düzeltilmiş' denemez miydi yani?); ayrıca, böylesine soğuk, resmi bir mektubun, öteki yaşamını aramak gibi alabildiğine hararetli ve yıpratıcı bir süreçten geçen insanları ne hale getirdiğini de merak ediyordum.

Mahkeme açısından, evlat edinme kayıtları yasal gereklilikleri olan bir arşivden daha fazlası değil, izlenmesi güç bir protokole uyarak hukukun o ölü ve mesafeli diliyle ele alınıyor. Bunun için bir avukat tutulması şart değil, sadece işlemi daha basitleştirmeli ve duyarsızlığını azaltmalı.

Durmak istiyordum. Hiç başlamak istemiş miydim, artık ondan da pek emin değildim.

Neyse ki şansım yaver gitti, Susie Orbach'a âşık oldum. Daha yeni sayılırdık, fakat kendimi güvende hissetmemi istiyordu; yanımda bana destek vermeye, basitçesi yanımda durmaya hazır birinin bulunduğunu bilmeliydim. "Biz birlikteyiz," dedi. "Bu bazı hakların olduğu anlamına geliyor." Sonra o koca, cesur kahkahasını attı.

Susie'yle, *Bedenler* adlı kitabı için yapmayı tasarladığımız ancak gerçekleştiremediğimiz söyleşiden kısa bir süre sonra tanıştım; kitap, reklamcılığın ve pornografinin kadın bedeni ve imgealgısı üzerindeki etkileri hakkındaydı.

Babam yeni ölmüştü, dolayısıyla bütün işler bir kenara bırakılmalıydı. Sonunda Susie'ye yazdım, kitabından –bütün kitaplarından– büyük bir keyif aldığımı belirttim. *Şişmanlık Bir Feminizm Meselesidir*'i on dokuz yaşındayken okumuştum. *Cinselliğin Olanaksızlığı*'nı yeniden okumuş, buna *Sevginin Olabilirliği* adlı bir yanıt vermeyi, en azından denemeyi aklıma koymuştum.

Sürekli sevgi hakkında düşünüp dururum.

Susie beni akşam yemeğine davet etti. Otuz dört yıllık bir evliliğin ardından, iki yıl kadar önce kocasından ayrılmıştı. Bense Deborah'tan ayrıldığımdan beri tek başıyındım. Kendimle baş başa olmayı yeniden sevmeye başlamıştım. Ancak yaşamdaki büyük olaylar asla planlanmaz. Harika bir akşam geçirdik; yiyecekler, sohbet, kayın ağacının gerisinde batan güneş. "Üzgün görünüyor," diye düşündüm. Ben de mi öyle görünüyordum acaba?

Sonraki birkaç hafta, çeşitli yazı karakterleri ve piksellerle birbirimize kur yaptık – bütün bu e-posta cilveleşmesi boyunca, bu gerçek olamaz, diye düşündüm, çünkü Susie heteroseksüeldi, bense heteroseksüel kadınlara misyonerlik etmekten çoktan vazgeçmiştim. Ama işte aramızda bir şeyler oluyordu ve ben bu konuda ne yapacağımı hiç mi hiç bilmiyordum.

Dostum, yazar Ali Smith ile öğle yemeğine çıktık. "Öp gitsin," dedi.

Susie New York'taki kızıyla konuşmuş. Lianna, "Amaan, öp gitsin, anne," demiş.

Biz de öyle yaptık.

Onunlayken duyduğum güvenin sayesinde, araştırmama devam edebildim. Evlat edinilmek sizinle başlar – yapayalnızsınız. Bebek terk edildiğini bilir – bundan eminim. Bu yüzden, geriye doğru yapılan yolculuk, tek başına yapılmamalı. Korkular, dehşetler hiç beklenmedik anda ve denetlenemez bir biçimde saldırıyor. Tutunacak birine ihtiyaç duyuyorsunuz. Sizi tutacak birine. İşte Susie de günbegün aynen bunu yaptı. Diğer arkadaşlarım da paylarına düşeni yaptı. Her şey bir yana, bu delice dönem ve evlatlık araştırması bana yardım istemeyi öğretti; "Süper Kadın" gibi davranmamayı.

Dostum Ruth Rendell'e içimi açtım, korkularımı anlattım. Ruth beni yirmi altı yaşından beri tanıyordu ve yolumu bulmaya çalıştığım günlerde yazabilmem için bana sayfiye evini tahsis

etmişti. *Tutku*'yu onun evinde yazdım. Bana "İyi Anne" oldu; asla yargılamayan, sessizce destekleyen, konuşmama, ben olma- ma izin veren anne.

İşçi Partisi'ne mensup bir soyluydu, dolayısıyla Lordlar Kamarası'nın üyesiydi. Bir sürü insan tanıyordu, bana yardımını dokunabileceğine inandı. Birkaç baronesle özel bir görüşme ayarladı; şu evlatlık meselesinde aşırı bir özenle ilerlemem konusunda fikir birliğine varıldı.

Birleşik Krallık'ta tanınan biriydim ve eğer annemle buluşacaksam, onun *benimle* buluşmasını istiyordum, halka açık profilimle değil. Ayrıca hikâyenin gazetelere düşmesini de göze alamazdım. *Tek Meyve* bir evlat edinilme öyküsüdür ve benimle doğrudan özdeşleştirilen kitaptır.

Aşırı evhamlanıyor olabilirdim, ama bu haklı, yerinde bir evhamdı. Kız arkadaşlarımı "keşfetmek" isteyen ve bahçemde üs kuran gazeteciler olmuştu; şimdi de yitirilen anneleri "keşfetmek" isteyen gazetecilerin çıkmasından ödüm kopuyordu.

Velhasıl, bir form doldurup postalamak, sonra da bir sosyal hizmetlinin karşısına geçip hikâyemi anlatmak pek işime gelmiyordu – ancak, kapanmış bir evlat edinilme dosyasını yeniden açmak istiyorsanız, Birleşik Krallık'ta yapılması gereken, zorunlu bir işlemdi.

Bu ülkede 1976 öncesi bütün evlatlık uygulamalarının kapalı kayıtlara dayandığı olgusu, araştırmamı iyice karmaşıktırmıştı. Annelere de çocuklara da ömür boyu gizlilik garantisi verilmekteydi. Kanun değişince, benim gibilerin özgün doğum belgeleri için başvurabilme, uzun zaman önce yitirdiğimiz akrabalarla temas kurabilme ihtimali belirdi. Fakat her şey göz önünde ve usule uygun bir biçimde yapılmalıydı. Buysa bana tehlikeli görünüyordu.

Ruth, Birleşik Krallık aile ve çocuk mahkemesi rehberlik servisi olan Cafcass'ın başındaki Anthony Douglas'la iletişime geç-

memi sağladı. Douglas'ın kendisi de evlat edinilmişti, bir kez buluştuk, durumumu anladı ve annemin izini bulmamda bana yardımcı olacağını, dahası ben buna daha hazır olmadan her şeyin kamuoyuna sızma tehlikesini bertaraf edeceğini söyledi.

Anthony'ye kırk iki yıldır içimde taşıdığım isimleri verdim –Jessica ve John; annemle babam– soyadlarını da elbette, ancak onları burada yazamam.

Birkaç hafta sonra beni arayıp dosyamın bulunduğunu haber verdi, ama sadece kısmen bulunmuştu, çünkü Southport Kayıt Bürosu'nu, beni asıl ilgilendiren bodrum katını deniz suyu basmış, dosyaların çoğu onarılamayacak biçimde zarar görmüştü. Gözlerimi gökyüzüne kaldırdım. Belli ki Bayan Winterson araştırmamı duymuş, bir su baskını ayarlamıştı.

Bir hafta sonra Anthony yeniden aradı – dosyam açılmıştı, fakat ona verdiğim isimler dosyadakilerle uyuşmuyordu.

Öyleyse, çekmecedeki bulduğum doğum sertifikası kime aitti? Peki ben kimdim?

* * *

Bir sonraki adım, ödümü koparan riski göze alıp İçişleri Bakanlığı'na bildik yoldan başvurmaktı, bunun anlamıysa Lancashire, Southport'taki Genel Kayıt Bürosu'nu ve oradaki sosyal hizmetliyi ziyaret etmektir.

Susie o gün işe gitmeyecek, benimle gelecekti; Londra'ya gidip onunla buluşmamı kararlaştırdık, çünkü böyle bir şeyden önceki geceyi evinde, kendi yatağında geçirmen daha doğru olur.

O sabah binmeyi planladığım tren seferi iptal edildi, bir sonraki trense arızalı motoru yüzünden yavaşladıkça yavaşladı. Tren yavaşladıkça kalp atışlarım hızlanıyordu. Üstelik şöyle böyle tanıdığım, aşağı yukarı hareket hızımızda konuşan birinin yanına düşmüştüm.

Paddington İstasyonu'na vardığımızda, King's Cross Garı'na geçebilmek için tam olarak on dört dakikam olduğunu gördüm. Olanaksızdı. Burada Londra'dan söz ediyorduk. Taksiyle en azından yirmi dakikalık yoldu. Tek bir umudum vardı, o da Virgin Limobike idi – ara ara kullandığım bir motosiklet-taksi servisi.

Paddington'dan koşarak çıktığımda, koca motosiklet çalışmaya başladı. Arkaya atladım, kükreyerek, zikzaklar çizerek Londra trafiğini yardık; her ne kadar ödleğin teki olmasam da gözlerimi yumdum.

Sekiz dakika sonra perondaydım ve trenin kalkmasına üç dakika vardı, karşımda da Susie – bir elli yedilik boyu, süet kovboy çizimleri, boncukları, kısa eteği, karman çorman saçları, Calvin Klein lame paltosu ve o kibar, sevecen suratıyla muhteşem görünüyordu; vücuduyla kapının girişini tıkamıştı, yarı cilveli, yarı zorba bir tavırla şaşkın tren memuruyla konuşuyordu; ben binmeden trenin kalkmasına izin vermeye niyeti yoktu.

Kapıdan düşercesine geçtim. Düdük çaldı.

Genel Kayıt Bürosu'na gidiyorduk ve yanımda pasaportumla kırışmış, üzeri karalanmış iki sayfa evrak vardı – mahkeme emri ile şu *Bebek Muayene Ruhsatı*. İki kilo doksan sekiz gramıymışım.

Susie'yle, dünyanın neresinde olsa hemen tanınabilecek türden, işlevsel bir ofiste oturuyoruz; komprime liften yapılma, tahtası cilalı, metal ayaklı bir masa, alçak bir sehpa, etrafında Merih yeşili ve psikozlu turuncu muşambayla yarım yamalak kaplanmış, çirkin koltuklar. Yerde karo halı. Bir dosya dolabı, bir de duyuru panosu. Büyük radyatör. Çıplak camlar.

Susie dünyanın en yetenekli psikanalistlerinden biri. Toplantı başlayınca bana gülümsüyor, hiçbir şey söylemiyor, zihninde beni kucaklıyor. Bunu gayet net hissedebiliyorum.

Görmeye geldiğim sosyal hizmetli, Ria Hayward adında sıccakkanlı ve içten bir kadın.

Bir süre veri korumasından, çeşitli Evlat Edinme Yasaları'ndan ve alışıldık temas kurma yollarından söz ediyor. Daha ileriye gitmek istersem, bazı formaliteler var. Hep yok mudur?

Getirdiğim kâğıtlara bakıyor –mahkeme emri, Bebek Ruhsatı– ve annemin beni emzirdiğini fark ediyor.

“Bu sana verebileceği tek şeydi. Verebileceğini verdi. Bunu yapmak zorunda değildi, dahası, bunu yapmasaydı işi daha da kolaylaştırdı. Emzirmek öyle güçlü bir bağdır ki... Seni altı haftalıkken verdiğinde, sen hâlâ onun bedeninin bir parçasıydın.”

Ağlamak istemiyorum. Ağlıyorum.

Sonra Ria bana kendi kâğıdını uzatıyor, üzerinde bir etiket var.

“Bu seni doğuran annenin adı, bu da senin özgün adın. Bu belgeye asla bakmam, çünkü bence onu ilk, evlatlık verilen kişi görmeli.”

Ayağa kalkıyorum. Nefes alamıyorum.

“Hepsi bu kadar demek?”

Susie ile Ria bana gülümsüyorlar, kâğıdı alıp pencereye gidiyorum. İsimleri okuyorum. Sonra gözyaşları.

Nedenini bilmiyorum. Neden ağlıyorsunuz? İsimler eski Germen harfleriyle yazılmış gibi.

Bedende bir tek belli ışıktaki görülebilen, gizli bir şifre yazılı.

Ria: “Yıllar içinde, bebeklerini evlatlık veren pek çok anneyle görüştüm ve inan bana Jeanette, bunu yapmayı hiçbiri istemedi. Sizler istenmeyen çocuklar değildiniz – bunu anlıyor musun?”

Hayır. İstendiğimi hiç hissetmedim. Ben yanlış beşiktim.

“Bunu anlıyorsun değil mi, Jeanette?”

Hayır. Hayatıma hep reddedilmenin, istenmemenin şablonları damga vurdu. Kitaplarımdan elde ettiğim başarı bana davetsiz bir misafir duygusu verdi. Eleştirmenler ve basın aley-

hime döndüğünde, öfkeyle kükredim ve benim ya da işim hakkında söylediklerine bir gün bile inanmadım, çünkü yazarlığım benim için daima duru ve aydınlık, kirlenmemiş bir şey olarak kaldı, ama istenmediğimi her zaman bildim.

Ve alabildiğine müsrifçe, abartıyla sevdim, öyle ki, sevgime sağlıklı ve tutarlı bir biçimde karşılık verilemezdi – evliliklerdeki üçgenler ve karmaşık ilişkiler. Sevmem gereken yerde sevmeyi beceremedim, ilişkileri gereğinden fazla uzattım, çünkü sevmeyi bilmeyen, çabucak pes eden biri olmak istemedim.

Ama sevmeyi, nasıl sevilleceğini bilmiyordum. Kendimle ilgili bu basit gerçeğe yüzleşebilseydim, muhtemelen öykümdeki (gerçek ve kurgu öykülerimdeki) birinin sevgi konusunda ciddi sorunları olacaktı, peki ya sonra?

Dinleyin, bizler insanız. Dinleyin, biz sevmeye eğilimliyiz. Sevgi burada, ama nasıl seveceğimizin öğretilmesi gerekiyor. Dik durmak istiyoruz, yürümek istiyoruz, ama birinin bize azıcık yardım etmesi gerekiyor; elimizden tutmak, dengemizi sağlamak, yol göstermek, düşünce de kucaklayıp kaldırmak için.

Dinleyin, biz düşeriz. Sevgi yakınlarda, ama onu öğrenmemiz gerek – biçimlerini, olasılıklarını. Kendime, kendi ayaklarımın üzerinde durmayı öğrettim, fakat nasıl sevilleceğini kendime öğretemem.

Dil öğrenme kapasitemiz var. Sevme kapasitemiz var. Bu kapasiteleri açığa çıkarmak için başka insanlara ihtiyacımız var.

İşimde, sevgiden söz etmenin bir yolunu bulmuştum – gerçek anlamda. Sevmenin bir yolunu bulamamıştım. İşte bu, yavaş yavaş değişmekteydi.

Odada Susie'yle oturuyorum. Beni seviyor. Bu sevgiyi kabul etmek istiyorum. Güzelce, doğru dürüst sevmek istiyorum. Son iki yılı düşünüyorum, yüreğimin çevresindeki kireçlenmeleri eritmek için nasıl elimden geleni yaptığımı.

Ria gülümsüyor, sesi çok uzaklardan geliyor. Bütün bunlar bana fazla baskın, fazla *mevcut* geliyor, çünkü öyle rahatsız edici ve öyle uzak ki, çünkü odaklanamıyorum. Ria gülümsüyor.

"Sen istenen bir bebektin, Jeanette."

* * *

Dönüş treninde Susie'yle yarım şişe Jim Beam açıyoruz. "Tükür-müşüm yasalara," diyor, sonra hep yaptığı gibi, soruyor: "Kendini nasıl hissediyorsun?"

Bedenin inşasında, kollara, dallara ayrılan otoyol önem bakımından sinir patikalarından önce gelir. Biz hissedecek şekilde tasarımlanıp inşa edildik, dolayısıyla hiçbir zihinsel halimiz, hiçbir düşüncemiz yoktur ki aynı zamanda bir duygu durumu olmasın.

Hiçbirimiz aşırı, kaldırabileceğimizden fazla hissetmeyiz, ancak bazılarımız mümkün olduğunca az hissedebilmek için elinden geleni yapar.

Hissetmek korkutucudur.

Eh, bence öyle.

Tren, eve geç dönen banliyö halkının bitkinliğiyle sessizdi. Susie karşımda oturuyor, kitap okuyordu; ayakları sehpanın altından benimkilere dolanmıştı. Kafamdan Thomas Hardy'nin bir şiirini geçirip duruyordum.

Asla veda etme

Ne yumuşacık seslen

Ne de iyi bir şey dile,

Ben duvarda katılaştan sabahı seyrederken,

Etkilenmeden, anlamadan,

O muazzam gidişinin

Bu ânu doldurduğunu ve her şeyi değiştirdiğini.
Deborah'nun beni terk etmesinden sonra öğrendiğim bir şiirdi, ama o 'muazzam gidiş' çoktan, ben altı haftalıkken gerçekleşmişti bile.
Şiir, duyguyu bulan sözcüğü bulur.

* * *

Ria, evlatlık kayıtlarımı hâlâ elinde bulundurması muhtemel olan mahkemenin adını vermişti. 1960'da yaşam yereldi ve ben Manchester civarına bakınmam gerektiğini düşünürken, kayıtlarımın Accrington'da olduğu ortaya çıktı. Evden ayrılıncaya kadar, her gün onların önünden geçmiştım.

Yalın bir mektup yazdım, dosyanın hâlâ saklanıp saklanmadığını sordum.

Birkaç hafta sonra bir yanıt aldım; evet, dosyam bulunmuştu ve onu görme isteğim yargıca iletilecekti.

Bundan hoşlanmadım; Ria dosyayı görmenin hakkım olduğunu söylemişti; her ne kadar içinde neyin bulunup neyin bulunmadığını kimse bilemese de. Bu kayıtlarda bazen bir dolu malzeme oluyordu, bazen de çok az. Her halükârda, beni Wintersonlar'a veren evlatlık kurumunun adını öğrenebilirdim – sararmış, silikleşmiş Bebek Ruhsatı'nın tepesinden hışımla yırtılıp atılan ismi.

O kayıtları görmek istiyordum. Kimdi bu yargıç, bu tek yetkili, tanımadık erkek? Kızgındım, ama çok eski, radyoaktif bir öfkeye burnumu soktuğumu bilecek kadar da birikimliydim.

Susie New York'a gitmiş, Avrupa ve Atlantik arası bütün uçak seferlerini iptal eden kül bulutu yüzünden orada mahsur kalmıştı.

Mahkemedən bir başka mektup geldiğinde yalnızdım. Yargıç konuşmuştu: "Başvuru sahibi mutat formu doldurmak ve geri göndermek zorundadır."

Bir avukat tutun, diye öğütlüyordu mektup.

Arka eşikte oturup mektuba baktım, baktım, okuma bilmeyen biri gibi evirip çevirdim. Bedenim, elektrikli tele değmişçesine, hafifçe, tepeden tırnağa titriyordu.

Mutfağa gittim, bir tabak aldım ve duvara fırlattım... “Başvuru sahibi... mutat form... geri göndermek...” Bu sikindirik bir kredi kartı başvurusu değil, hıyaroğluhıyar!

Bundan sonra olanlar beni fena halde utandırıyor, ama kendimi zorlayıp yazacağım: Altıma ettim.

Neden ya da nasıl oldu, bilmiyorum. Tek bildiğim, idrar torbamın denetimini yitirdiğim ve pis, ıslak bir halde basamakta öylece oturduğum; gidip temizlenmek için bir türlü kalkamadım ve ağlamaktan başka hiçbir şey yapamadığımızda yaptığımız gibi, ağladım.

Tutunabileceğim hiçbir şey yoktu. Ben kendi evinde, raflara dizili kitapları, bankada parası olan Jeanette Winterson değilim; bir bebektim, üşüyordum, altımı ıslatmıştım ve bir yargıç anneciğimi elimden almıştı.

Daha sonra, temizlenip kuru giysiler giydikten sonra bir içki içiyorum. Ria’yı arıyorum. Şöyle diyor: “Mutat form diye bir şey yok. Bir avukata ihtiyacın yok. Delilik bu. Sen bu işi bana bırak, Jeanette. Sana yardım edeceğim.”

O gece yatakta yatıyor, olanları düşünüyorum.

Öylesine deneyimli olan bu aile mahkemesi yargıcı, yaşamının tam kenarında durup aşağıya, kratere bakmanın ne demek olduğundan bu kadar mı habersiz?

Bana şu “mutat” formu göndermek, ya da onu nereden indireceğimi söylemek, ya da bir mahkeme görevlisinin şu karmaşık hukuk dilini bana bizzat açıklaması çok mu zordu?

Yeniden zangır zangır titremeye başladım.

“Yitik kayıp” öngörülemeyen ve medeni olmayan bir şey. Bir kez daha çaresizliğin, güçsüzlüğün ve umutsuzluğun kol gezdi-

ği bir yara fırlatılıp atılmışım. Vücudum zihnimden önce tepki vermişti. Normalde, yasa dünyasından gelen afili, akıl karıştırıcı bir mektup beni alayla güldürür, sonra da gereğini yaparım. Avukatlardan korkmam, hukukun debdebeli olduğunu, ortada hiçbir neden olmasa da sindirecek, korkutacak şekilde tasarlandığını bilirim. Sıradan insanlara kendini yetersiz hissettirmek için tasarlanmıştır. Ben kendimi yetersiz hissetmiyordum – ama yeniden altı haftalık bir bebek olmayı da beklemiyordum.

Ria sağa sola başvurmaya başladı ve yaptığımız o ilk görüşmenin yardımcı basitliğinden sonra, bunu izleyen mahkemelerle uğraşma faslının, çoğunlukla çekilmez bir süreç olduğunu anladı. İnsanlar pes ediyor, vazgeçiyordu.

Araştırmamdan başka ne sonuç elde edersek edelim, kolları sıvayıp mahkemeler için birkaç yol gösterici ilke, müvekkiller için de sürecin berbatlığını azaltacak bir yol haritası hazırlamayı, en azından denemeyi kararlaştırdık.

Genel Kayıt Ofisi'ndeki, bana yardımcı olmak isteyen bir kadın görevli doğrudan mahkemeye yazdı ve kimliğimin İçişleri Bakanlığı tarafından zaten saptandığını, kendisinin beni ve davamı doğrulamaya hazır olduğunu, dosyayı da mahkemeden bizzat alacağını bildirdi.

Olmaz, dedi yargıç. Usule uygun değil.

Yurtdışında yaşıyor olsaydım, benden ne yapmam beklenecekti acaba? Bir uçak bileti alıp buraya gelmem, yabancıyı olduğum bir ülkede tek başıma, yardımsız, desteksiz uğraşmam mı gerekecekti – tabii param iki uçak bileti almaya yetmediyse? Peki ya, savaştan sonra Avustralya'ya giden bütün o çocuklar?

İnsan yaşamı usullerden, yasal uygulamalardan daha önemlidir...

* * *

Susie'yle birlikte, Accrington mahkemesinde bir randevu ayarladık.

Bekleme odasında, içkili araba kullanma suçlamasından yırtmayı uman, sefil görünüşlü, kötü takım elbiseli bir dizi erkek oturuyordu. Aşırı makyajlı, asi görünmeye çalışan ama mağaza hırsızlığı ya da kamu huzurunu bozma suçlamasından ödü kopan kızlar vardı.

Bizi, avukatların müvekkilleriyle konuşabildiği bir görüşme odasına çağırdılar, bir süre sonra mahkeme amiri görüldü; hırpalanmış ve mutsuz bir hali vardı. Ona acıdım.

Bir elinde eski bir dosya, öteki elinde kalın bir usul kitabı tutuyordu. Bela çıkaracağımın farkındaydı.

İşin aslı, masanın üzerindeki evrakları –başlangıcına ait bütün ayrıntıların bulunduğu kâğıtları– görmek moralimi öylesine bozmuştu ki, doğru dürüst konuşamıyordum bile. Bu geriye dönük evlatlık davası deneyiminin, bütün bu yabancılaştırıcı yasal işlemlerin dışavurumlarından biri, dilimin dolanması, duraksamam, yavaşlamam, sonunda da tamamen susmam oldu. Fiziksel acı olarak yaşadığım “yitik kayıp”, konuşma-öncesine dönmekti. O kayıp, konuşmayı sökmemden önce olmuştu ve ben şimdi o noktaya geri dönmüştüm, dilim tutulmuştu.

Susie çekici, kararlı, amansızdı. Zavallı adam bize neyi söyleyip neyi söyleyemeyeceğinden emin olamıyordu. Bilmek istediğim o kadar çok şey vardı ki – ama yargıç “tashih edilmiş” metni henüz onaylamamıştı. Bana düşen, birkaç formu bizzat imzalamak, çıkıp gitmek ve belgelerin daha sonra gönderilmesini beklemektir.

İyi de, dosya masanın üzerindeydi... daha sonra değil... şimdi olsun bitsin işte.

Mahkeme amiri evlatlık kurumunun adını söyleyebileceğini kabullendi. Son derece yararlı bir bilgiydi bu. İsmi bir kâğıt parçasına yazdı, kâtibin el yazısıyla yazılmış olan özgün belgenin fotokopisini çekti – ah, öyle eski görünüyordu ki. Elinde tuttuğu formlar sararmıştı ve elle yazılmıştı.

Orada annemin doğum tarihi var mı? Onu bulmama çok faydası olur. Adam başını hayır anlamında sallıyor. Bana bunu söyleyemez.

Pekâlâ o halde, dinleyin, beni evlat edinen annem, yani Bayan Winterson hep öz annemin on yedi yaşında olduğunu söylerdi. Yaşını bilsem, onu bulmak için işe soyağacı sitesinden başlayabilirim – oldukça yaygın bir adı var ve her ne kadar sayıyı iki makul olasılığa kadar düşürmüş olsam da, hangisini izleyeceğimi bilemiyorum. Ayrıca her ikisi de yanlış olabilir. Bu bir kavşak, bir çatal ağzı. Burası evrenin ikiye ayrıldığı yer. Yardım edin.

Adam terliyor. Usul kitabına bakıyor. Susie odadan çıkmamı söylüyor.

Döner kapıdan fırlıyorum, gençlerin kalaniyla dolu kaldırma çıkıyorum, kimisi kendinden memnun ve rahatlamış görünüyor, kiminin kolu kanadı kırılmış, hepsi de sigara içiyor ve bir ağızdan konuşuyor.

Keşke burada olmasaydım. Keşke bu işe hiç girişmeseydim. Neden giriştim ki?

İşte yine o kilitli kutuya, içindeki Royal Albert porselenlerine, onların altına saklanmış kâğıtlara, daha da alttaki yanlış doğum belgesine döndüm; kapıyı çalan ve Bayan Winterson'ın ödünü koparıp gözyaşlarına ve öfkeye boğan kadın kimdi?

Yeniden içeriye dönünce, Susie'nin mahkeme amirinden bir söz kopardığını görüyorum, adam gidip duruşmadaki yargıca soracak, dosyadan bana ne kadar bilgi verip veremeyeceğini öğrenecek. Bize kırk beş dakika sonra dönmemiz tembihleniyor.

Bunun üzerine çıkıp yürüyoruz, kocaman fincanlarda çay servisi yapan bir kafenin dış kısmında oturuyoruz, hamburger ve kızarmış patates satan bu yerin o eski kafeterya, Bayan W'nin sevgili Damak'ı olduğunu fark ediyorum; üzerine fasulye konmuş kızarmış ekmekler, misyonerlik geleceğime açılan, buğulanmış pencereler.

"Seni susturabilmek için dışarıya göndermek zorunda kaldım," dedi Susie. Hayretle ona baktım. Çıtımı bile çıkarmadığımı sanıyordum. "Neler dediğini anımsamıyor musun? Aslında anlaşılır şeyler değildi. Saçma sapan bir şeyler geveleyip duruyordun; zavallı adamcağız!"

İyi de ben hiç gevelemem! Ama kafamın içi boş –öyle azıcık boşalmış filan değil, bomboş– belli ki yine aklımı kaçıyorum. Bu işi hemen durdurmalıyım. Accrington'da olmaktan nefret ediyorum. Bunların hiçbirini hatırlamak istemiyorum.

Babamın cenazesinden beri buraya ayak basmadım.

Delilik/kötülük zamanım boyunca, ayda bir kez arabayla Lancashire'a babamı görmeye geldim, o da sayfiyede kalmak üzere yanıma geldi. Giderek güçten düşse de bu ziyaretlere bayılıyordu, 2008 Noel'ini de benim yanımda geçirmeyi istedi.

Babamın buraya arabayla getirilmesini ayarladım; şöminenin karşısına oturup camdan dışarıyı seyredecekti. Doktoru yolculuğa çıkmamasını öğütlemişti, ama babam gelmeyi kafaya koymuştu, ben de kararlıyım, doktoruyla konuştum, babamın doğu dürüst hiçbir şey yemediğini söyledi.

Geline, ona tatlılıkla, yoksa ölmek mi istiyorsun diye sordum, bana bakıp gülümsedi, "Noel'den sonra," dedi.

Hem şakaydı hem de değil. Noel gecesi ne yapsam onu yatmaya razı edemeyeceğimi anladım, bunun üzerine şöminenin önüne birkaç yastık attım ve babamı yarı itip yarı çekerek koltuğundan aşağıya, bu eğreti ama rahat yatağa yatırdım, bu arada da onu soyup pijamalarını giydirdim. Sönmeye yüz tutmuş ateşin karşısında çabucak uykuya daldı, yanında oturdum, onunla konuştum, aramızı düzeltmeyi keşke daha önce becerebilseydik dedim, ama sonunda bunu başarmış olmamız yine de iyiydi, güzel bir şeydi.

Gidip yattım, saat 4 civarında sıçrayıp kalktım, aşağıya indim. Kediler babamın yatağındaydı, son derece sakindiler, babamsa

çok hafif soluklar alıp veriyordu, ama solukları düzenliydi.

Gökyüzü yıldız doluydu, günün/gecenin bu vakti daha alçak, daha yakındılar. Yıldızlar içeri girsın diye perdeleri açtım; belki babam uyanırdı – buna ya da bir başka dünyaya.

O gece ölmedi, iki gün sonra da kiliseden Steve onu alıp Accrington’a götürmeye geldi. Onlar yola çıkarken, bütün o valizler, kıymalı börekler ve armağanlar tantanası içinde onunla vedalaşmadığımı farkettim ve Land Rover cipime atladığım gibi peşlerine düştüm, ancak yokuşun başındaki trafik lambasında tam arkalarına yanaşmak üzereydim ki ışık değişiverdi, onlar da gazlayıp gitti.

Ertesi gün babam öldü.

Accrington’daki bakımevine gittim. Babam harika bir şekilde tıraş edilmiş, saçları güzelce taranmış, yatağına yatırılmıştı. Bakımevinin sahibesi Nesta bunu bizzat yapmıştı. “Bundan hoşlanırım,” dedi. “Böyle alıştım. Haydi biraz yanında otur, ben de sana çay getireyim.”

Eskiden İngiltere’nin kuzeyinde bir gelenek vardı, birine saygı göstermek istiyorsan, çayını minicik fincanlarda sunardın. Dev gibi bir kadın olan Nesta, cımbız büyüklüğündeki şeker maşası dahil, oyuncak bir bebekevinin çay takımıyla döndü. Odadaki tek koltuğa oturdu, ben de Ölmüş Babam’ın yanına, divana oturdum.

“Adli tabiple görüşmen gerekiyor,” dedi. “Onu zehirlemiş olabilirsin.”

“Babamı mı zehirledim?”

“Evet. Kıymalı börekle. Doktor yolculuk etmemesini söylemiş –baban sana sapasağlam geldi– buraya döndü ve öldü. Ben Harold Shipman’ı suçluyorum.”

Harold Shipman, çok sayıda yaşlı hastanın ölmesine yardım eden ölüm doktorları zincirinin son halkasıydı. Ama babamı o öldürmemişti.

“Demek istediğim, artık her şeyi araştırıyorlar,” dedi Nesta. “Babanı gömmeden önce, adli tabibin defin ruhsatı vermesi gerekiyor. Dediğim gibi, Harold Shipman hepimizin işini zorlaştırdı.” Biraz daha çay doldurdu, babama bakıp gülümsedi. “Baksana. Şu an bizimle. Öyle belli ki.”

Adli tabip defin ruhsatını verdi, ama kara komedi henüz sona ermemişti. Babamın mezar yeri hazırды, ne var ki cenaze töreninden sonra mezarlığa varınca, mezarın açılması için çekle yaptığım ödemenin tahsil edilemediğini öğrendik. Mezar yeri hazırды, tamam, ama mezarlık idaresi parasını istiyordu. Büroya gidip ne yapmam gerektiğini sordum. Adamlardan biri, para çekebileceğim en yakın ATM’nin yerini tarif etmeye girişti. “Babam dışarıda, tabutta. ATM’ye filan gidemem.”

“Şey, normalde ödemenin peşin yapılmasını isteriz, çünkü gömdüğümüz birini, akrabaları para ödemedenden sıvıştı diye mezardan çıkaracak halimiz yok ya.”

Onları, sıvışmayacağıma ikna etmeye çalıştım. Neyse ki çantamda *Tek Meyve*’nin bir nüshası vardı – niyetim kitabı babamın tabutuna koymaktı, ama vazgeçmiştim. Kitaptan bayağı etkilen-diler, içlerinden biri kitabı televizyonda görmüştü, vesaire... Bir süre sayfaları karıştırdıktan sonra, hemen oracıkta bir başka çek almayı kabul ettiler ve babamın sarı tabutu ikinci karısıyla paylaştığı mezara indirildi. Kendi arzusuydu.

Bayan Winterson daha ileride yatıyor. Tek başına.

Mahkemeye dönme vakti gelmişti. “Çeneni kapalı tut yeter,” dedi Susie.

Mahkeme amiri çok daha neşeli görünüyordu. Yargıç, annemin doğum tarihini değilse de yaşını açıklama yetkisi vermişti. Beni doğurduğunda, on yedisindeydi. Bayan Winterson bu konuda doğruyu söylemişti demek.

Susie'yi evime, Water Sokağı 200 numaraya, Blackburn Yolu'ndaki Elim Kilisesi'ne ve kütüphaneye götürdüm; ne yazık ki, A'dan Z'ye İngiliz Edebiyatı dahil, kitapların çoğu gitmişti.

Birleşik Krallık'taki çoğu kütüphane gibi, burada da kitaplar artık bilgisayar terminallerinden ve CD kopyalarından daha önemsizdi.

Sonra Manchester'a döndük, öz annemin eskiden yaşadığı Blackley'den geçtik. Şimdi de orada mıydı? Otobüs durağındaki şu kadın o muydu?

Bayan Winterson bana onun öldüğünü söylemişti. Doğru mu? Yalan mı?

* * *

Evlatlık kurumu çok uzun zaman önce ortadan kalkmıştı, şimdi bulunması gereken bir başka küf tutmuş dosya vardı. Yeni yetkiliyi aradım, yarı kekeleyerek yarı saçmalayarak doğum ayrıntılarımı verdim.

"Adınız ne?"

"Jeanette Winterson."

"Hayır, doğduğunuz zamanki. Kayıtlarımızda o geçiyordur, Winterson değil. *Tek Meyve Portakal Değildir* adlı kitabı siz mi yazdınız?"

Kabus kabus kabus.

Arşivle boğuşmayı onlara bırakıyorum, ben soy-sop sitesini araştırmakla yetiniyorum.

Kayıt tutma konusu zerre kadar ilgimi çekmez. Yazdığım kitapla ilgili aldığım notları yakarım, günlüklerimi yakarım, mektupları yırtıp atarım. Taslaklarımın Texas'a satılmasını, özel evraklarımın doktora tezi yapılmasını istemem. Şu soy ağacı takıntısını hiç anlamıyorum. Öte yandan, anlamamam da çok normal, öyle değil mi?

İnternet sitelerindeki keşiflerim beni, annemin beni evlatlık verdikten sonra evlendiği sonucuna götürdü. Babamın adı doğum belgemde yoktu, dolayısıyla ikisi taze bir başlangıç yapıp yeni bir hayata mı başladılar, yoksa annem bir başkasıyla mı evlenmek zorunda kaldı, bilemiyordum.

Her iki durumda da, evlendiği adamdan gayet haksız bir şekilde nefret etmek bir saniyemi aldı; babamın o olmaması için dualar ediyordum. Adı Pierre K. King değildi, ama buna benzer, Fransızca özentisi saçma sapan bir şeydi.

Sonra, annemle ikisinin çabucak boşandığını, adamın da 2009'da öldüğünü öğrendim ve rahat bir soluk aldım.

Ama bir erkek kardeşim, en azından bir üvey kardeşim olduğunu keşfettim ve baba konusunda, ister öz babam olsun isterse olmasın, fazla kabalık etmemem gerektiğini düşündüm.

Neden vermişlerdi beni? Adamın suçu olmalıydı, çünkü suç anneme yükleyemezdim. Annemin beni sevdiğine inanmak zorundaydım. Buysa riskliydi. Belki de yalnızca bir fanteziydi. Madem istenen bir bebektim, altı hafta sonra neden istenmez olmuştum?

Merak ettiğim bir şey daha vardı: Genel olarak erkeklere karşı hissettiğim olumsuz duyguların büyük bir kısmı, bu kayıp başlangıçla ilintili olabilir miydi?

Artık erkeklere negatif duygular beslemiyorum – delirdiğim dönemde kesinkes değişen şeylerden biri de buydu. Tanıdığım erkekler bana karşı kibar, sevecen davranmıştı ve onlara güvenebileceğimi anlamıştım. Ama yüreğimdeki değişim çok daha kesin, belirgindi; kadın ya da erkek, bütün insanlığın acılarına ve yetersizliklerine karşı çok daha geniş bir merhametti bu.

Öte yandan, bu yeni JW bile, annemin kocasına çok kızgındı. Ölmüş olmasına rağmen onu öldürmek istiyordum.

Evlatlık kurumundan ses çıkmadı. Yeniden arayabilmek için kendime avaz avaz haykırmam gerekti. Numaraları çevirirken odada volta atıyor, soluğum kesiliyordu.

Aman pek de naziktiler –özür dilemeler filan– telefon numaramı kaybetmişlerdi. Ah hayır, dosyamı göremezdim, ama sosyal hizmetlim görebilirdi, tabii Wintersonlar hakkında bana hiçbir ayırtı vermemek kaydıyla; ne kadar saçma bir kural, diye düşündüm, özellikle de çoktan ölüp gittiklerine göre.

Ria bir mektupla dosyayı istiyor, bu arada benim doğumgünüm geliyor, bu arada annemin izini kaybediyorum, çünkü evlenince kadınların soyadı değişiyor. Yeniden evlendi mi? Hayatta mı?

Bu beni endişelendiriyor. Bunca çaba, oysa o ölü. Hep onun öldüğüne inanmadım mı zaten? Bir başka Bayan W öyküsü...

Doğumgünümde Susie'yle birlikte New York'a uçuyoruz. "Bana kalırsa sen sevmeyi biliyorsun," diyor.

"Biliyor muyum?"

"Bence asıl, sevmeyi bilmiyorsun."

"Ne demek istiyorsun?"

"Kadınların çoğu vermeyi bilir –bize öyle öğretildi– ama çoğu kadın almakta zorlanır. Sen cömertsin, şefkatlisin –aksi halde seninle olmak istemezdim, istediğin kadar zeki ve etkileyici ol– ama çelişkilerimiz ve zorluklarımız sevginin etrafında döner. Seni sevdiğime inanmıyorsun, değil mi?"

Hayır... Ben yanlış beşiğim... Her şey gibi bu da ters gidecek. Yüreğimin ta dibindeki inanç bu.

Şimdi yapmam gereken bir ödev var: sevme-ödevi; sevmek ve yaşamımın yolunda gideceğine inanmak. Yalnız kalmak zorunda değilim. Her şey için savaşmak zorunda değilim. Her şeyle savaşmak zorunda değilim. Kaçmak zorunda değilim. Kalabilirim, çünkü bana sunulan şey sevgi; aklıbaşında, sabit, güvenilir bir sevgi.

"Ve bir gün ayrılmak zorunda kalsak bile," diyor Susie, "güzel bir ilişki yaşadığını bileceksin."

Ria'yla Liverpool'da, yaşadığı kentte buluşuyoruz. Otelime geliyor, elinde yine bir zarf var; içimde yine o tanıdık kan çekilmesi, hızlanan yürek atışları.

Birer içki alıyoruz. Zarftan bir başka asırlık form çıkıyor.

"Eh," diyor Ria, "çalışan sınıfa ait kimlik bilgilerinin tamamı – baban madenciymiş! Boyu da sadece bir elli yediymiş; bak, biri kurşun kalemle kâğıdın arkasına yazmış. Spora düşkünmüş. Yaş yirmi bir. Saçlar siyah."

Adı Pierre K. King değil! Yaşasın!

Kendi bedenimi düşünüyorum. Tamı tamına bir elli iki boyundayım – genetik kurala göre kızlar babalarından daha uzun boylu olamaz, dolayısıyla boy-pos açısından ben elimden geleni yapmışım.

Üst bedenim güçlüdür; alçak tünellerde sürünmeye, kömür arabalarını sağa sola çekmeye, ağır el aletlerini kullanmaya uygun türden. Susie'yi kucaklayıp kolayca kaldırabilirim – kısmen spor salonuna gittiğim için, ama asıl, güç oranımın üst kısımda toplanmış olmasından. Ayrıca ciğerlerim oldu bitti zayıftı... madenci mirası.

Aklıma, 1985'te, *Tek Meyve*'nin yayımlandığı yıl Margaret Thatcher'in Maden İşçileri Ulusal Sendikası'nı sonsuza kadar paramparça ettiği geliyor. Babam da grev gözcülerinden biri miydi?

Formda, nihayet annemin doğum tarihini görüyorum – Yay burcu; babam da öyle.

Formda "Evlatlık Verme Nedeni" yazıyor. Annem eliyle yazmış: *Hem annesi hem de bir babası olması Janet için daha iyi.*

Soyağacı sitesindeki sondajlarımdan, kendi babasını sekiz yaşındayken kaybettiğini öğrendim. On çocuktan biri olduğunu da biliyorum.

Hem annesi hem de babası olması Janet için daha iyi.

Ben Janet idim, demek –Jeanette’ten o kadar da uzak değil– ama Bayan Winterson adımı Fransızlaştırmıştı. Tabii ya, elbette...

“Sana Wintersonlar hakkında fazla bilgi verme iznim yok,” diyor Ria. “Buradaki bilgi gizli, ancak Bayan Winterson’ın bir bebek evlat edinmeyi umduğunu söyleyen mektupları var, bir de onları ziyaret eden sosyal hizmetlinin raporu var, dışarıdaki tuvaletin temiz ve iyi durumda olduğunu belirtiyor... küçük bir notta da, müstakbel anne-babanın ‘modern denebilecek kişiler’ olmadığı belirtiliyor.”

Ria’yla kahkahaları koyveriyoruz – not 1959 tarihli. O zamanlar modern değillerdi, 1960’lı yıllara ayak uydurmayı nasıl becereceklerdi ki?

“Bir şey daha var,” diyor Ria. “Hazır mısın?”

Hayır. Bunların hiçbirine hazır değilim. Haydi, birer içki daha içelim. Tam o sırada içeri şöyle böyle tanıdığım bir tiyatro müdürü giriyor –o da aynı otelde kalıyor– az sonra üç kadın hep birlikte kafayı çekiyor, gevezelik ediyoruz; testereyle zeminde, tam iskemlemin altında kocaman bir delik açan şu çizgi film kahrmanlarından biri olmayı diliyorum.

Zaman geçiyor.

Hazır mısın?

“Bir bebek daha varmış... senden önce... bir oğlan... Paul.”

Paul mü? Şu aziz, görünmez erkek kardeşim Paul? Sahip olabilecekleri evlat. Oyuncak bebeğini asla havuzda boğmayan ya da pijamasını domatesle doldurmayan çocuk. Şeytan bizi yanlış beşiğe götürdü. Başlangıca mı döndük? Peki, bulduğum doğum belgesi aslında Paul’e mi aitti?

Ria, Paul’e ne olduğunu bilmiyor, ama Bayan Winterson’dan, görme izninin olmadığı bir not var, derin hayal kırıklığını dile getiriyor ve Paul için zaten bir sürü bebek giysisi aldığını, şimdi sil baştan yenilerini almayı maddi olarak karşılayamayacağını söylüyor.

Bayan Winterson'ın bir erkek bebek umduğu, giysileri gözden çıkaramadığı ve beni oğlan çocuğu gibi giydirdiği kafama yavaş yavaş dank ediyor... Yani hayata Janet olarak değil, Jeanette olarak değil, Paul olarak başlamışım.

Ah hayır, ah hayır, ah hayır; ben hayatımı biçimlendiren şeyin cinsel tercihim olduğuna, feminizm olduğuna... inanırken, ortaya çıkıyor ki, yola bir oğlan çocuğu olarak çıkmışım.

Çanların kimin için çaldığını sorma.

Her şeyi gün yüzüne çıkaran bu absürt açıklamada öyle keskin bir mizah var ki, annelerime karşı bütün hissettiklerim de, bütün kimliklerim de korkutucu şeyler olmaktan çıkıp ansızın neşeli, şen şakrak bir hal alıyor. Hayat gülünç. şu kaotik çılgın hayat. İçimden Anne Sexton'ın şiirini yineliyorum – *Tanrı'ya Doğru Kürek Çekmenin Korkunçluğu* (1975) adlı toplu eserindeki son şiiri. "Kürek Çekmek Biter" adındaki. Tanrı'nın karşısına oturur ve...

"Haydi bakalım!" diyor ve

deniz kıyısındaki kayalara çökmemizi

ve poker oynamamızı kastediyor

–gerçek olabilir mi bu–

Beni çağırıyor.

Kazanıyorum çünkü bende floş ruayal var.

O kazanıyor çünkü O'nda beş as var

Kartlardan birinin joker olduğu açıklanmış

ama ben duymamışım

desteyi çıkartıp dağıttığında

öyle bir dehşete kapılmıştım ki.

O beş asını çat çat yere bırakırken

Ben elimdeki floş ruayalle öylece sırtıyorum.

Gülmeye başlıyor,

Kahkahaları ağızından bir kasnak gibi yuvarlanıp

benimkine giriyor,

gülmekten iki büklüm olup üzerime devriliyor

*çifte zaferimize gülen bir Şenlik Korosu oluyor.
Sonra ben gülüyorum, balıklı rıhtım gülüyor
deniz gülüyor. Ada gülüyor.
Gülünç Olan gülüyor.*

*Sevgili kart dağıtıcı,
Elimdeki floş ruayalle,
elindeki joker yüzünden seni öyle seviyorum ki,
dizginlenemez, ölümsüz, gözüpek ha-ha
ve şanslı aşkla.*

Ve şanslı aşk. Evet. Daima.

Susie bana annelerin erkek bebekte her şeyi farklı yaptığını söylüyor – onlara farklı davranıyor, onlarla farklı konuşuyorlar. Susie’ye göre, eğer Bayan W o uzun beklemeli evlatlık sürecinde kendini ruhsal olarak bir erkek bebeğe hazırladıysa, eline bir kız verildiğinde içsel vitesini değiştirmeyi becerememiş olabilir. Büyük bir kaybı sağ salım atlatmaya çalışan biri olarak, her türlü sinyale duyarlı olan bense, sunulanla istenen (arz-talep) arasındaki uçurumu kapatmaya çalışmışım.

Kimliğin ya da cinsel kimliğin bu şekilde oluştuğunu söylemek istemiyorum, ama başıma gelen şeyde bunun bir rol oynamış olması mantıklı geliyor – özellikle de Bayan Winterson her ikimiz açısından da yeterince kafa karışıklığı yaşamış olmalı.

O kısa erkek pantolonundan ayrılmaya bir türlü yanaşmadığımdan yakınıp dururdu – iyi de, o kısa pantolonu bana kim giydirmişti kuzum?

Bu yeni bilginin beni özgürleştirdiğini hissediyordum, ne var ki annemi bulma yolunda hiçbir ilerleme kaydetmemiştim.

Şanslıymışım, çünkü bir arkadaşımın çapraz bulmaca tarzı, şifre çözücü bir zihni vardır ve bilgisayarlara bayılır. Bana bir aile

ağacı bulmayı kafaya koymuştu, soy-sop sitesinde saatlerce geziniyor, ipucu arıyordu. Erkek akrabaları hedef almıştı, çünkü erkekler soyadlarını değiştirmez.

Sonunda sağlam bir hedef vurdu – bir dayı buldu. Adresi de Seçmen Kütüğü’nden. Sonra telefon numarasının izini sürdü. Yapacağımız telefon görüşmesini tam üç hafta kendi kendime prova ettim. Elimde bir ana hikâye olmalıydı.

Bir cumartesi sabahı, ölmek üzere olan bir kuş gibi çırpınan yüreğimle, numaraları çevirdim. Bir erkek yanıtladı.

“Merhaba,” dedim, “beni tanımazsınız ama kız kardeşinizle annem bir ara çok yakınmışlar.”

Eh, yalan sayılmazdı, öyle değil mi?

“Hangi kardeşim?” dedi. “Ann mı Linda mı?”

“Ann.”

“Ah, Ann. Adınız neydi? Onunla temasa geçmeye mi çalışıyorsunuz?”

Annem hayattaydı.

Telefonu kapatırken duygularım bir sevinç ve korku karışımıydı. Bayan Winterson yalan söylemişti; annem ölmemişti. Buysa bir annemin olduğu anlamına geliyordu. Oysa bütün kimliğim, bir yetim olmanın etrafında örülmüştü – kimsesiz bir çocuk olmanın. Şimdiyse bir dayı ve teyze seçkisine sahiptim ...ve kim bilir kaç kardeşe?

Ann’a bir mektup yazmaya ve şu dayının adresine yollamaya karar verdim.

Bir hafta kadar sonra telefonumda bilinmeyen bir numara-
dan gelmiş bir mesaj buldum. Başlığı “Sevgili Kız” idi. Rus sevgili bulma servislerinin birinden geldiğini düşündüm ve silmeye hazırlandım. Bir iş arkadaşımın bilgisayarı çalınmıştı, o günden beri koca arayan Baltık güzellerinden abuk sabuk mesajlar alıp duruyordum.

Suise telefonu elimden kaptı. “Ya Ann yolladıysa?”

“Tabii ki Ann yollamadı!” Mesajı açtım – sorun şuydu ki, Baltık güzellerinin tamamı söze “Seni bulduğuma inanamıyorum...” diye başlıyordu; bu da öyleydi.

“Numarayı aramamı ister misin?” diye sordu Susie.

Evet. Hayır. Evet. Hayır. Evet.

Susie telefonumu alıp alt kata indi, ben de her bunaldığımda yaptığım şeyi yaptım – yatıp uyudum.

Susie üst kata dönünce beni horlarken buldu. Sarsarak uyardı. “Annenmiş.”

Birkaç gün sonra bir mektup geldi, içinden üç haftalık bir fotoğrafım çıktı – bana kalırsa, bayağı kaygılı görünüyordum. Ama Susie bütün bebeklerin kaygılı görüldüğünü söyledi – eh, kim suçlayabilir ki bizi?

Mektupta on altı yaşındayken bana nasıl hamile kaldığını yazıyordu – babamın simsiyah saçları vardı. Beni evlatlık vermeden önce, altı hafta, bir anne-bebek bakımevinde bana nasıl baktığını. “Seni vermek öyle zordu ki. Ama ne param vardı ne de gidecek yerim.”

Beni hiçbir zaman sır olarak saklamadığını söylüyordu – beni; Bayan Winterson tarafından, her şeyin sır gibi saklanması gerektiğine inandırılan birini – kitaplar, sevgililer, gerçek adlar, gerçek yaşamlar.

Sonra, şöyle yazmıştı: “Sen istenen bir bebektin.”

Bunu anlıyor musun, Jeanette? Sen baştan beri istendin.

Tuhaf Buluşma

.... annem sokakta koşarak peşimden geldi. Bakın ona, pusetin yanı sıra koşarken tıpkı bir melek gibi, bir ışık huzmesi gibi. Onu yakalamak için ellerimi kaldırdım, ışık oradaydı, dış çizgileri de öyle, ama tıpkı melekler ve ışık gibi o da kayboluverdi.

Sokağın sonundaki o mu; küçülen, daha da küçülen, ışık yılı uzaklığındaki bir yıldız gibi?

Onu yine göreceğime hep inandım.

The Stone Gods (2007)

Yürüyerek arkadaşım film yönetmeni Beeban Kidron'a gidiyordum. *Tek Meyve*'nin televizyon uyarlamasını o yönetmişti, birbirimizi uzun zamandır tanıyorduk. İkimiz de değişken ve zor insanlardık –hem birbirimize hem de başkalarına karşı– ama her ikimiz de yaşamla az buçuk barışmıştık; ödün vererek uzlaşma değil, barışma.

Bayan Winterson'dan, nasıl da canavar ve tahammül edilmez bir kadın olduğundan, ama benim gibi birine, tıpkı onun gibi daraltılmış, çapı düşürülmüş bir yaşama asla razı olamayacak birine nasıl yüzde yüz uygun bir kişilik olduğundan konuşup gülmeye başladık. O içine dönmüştü, bense dışarıya.

“O olmasaydı nasıl biri olurdun acaba?” dedi Beeban. “Zor, çekilmez bir insan olduğunu biliyorum, ama en azından bundan

bir şeyler çıkarmayı başardın. Bir düşünsene, ya sadece çekilmez olmakla kalsaydın!”

Evet... Manchester’da rahatsız edici bir deneyim yaşamıştım. Manchester Sanat Galerisi’nde sırf kadın gerçek-üstücülerin katıldığı bir sergi açmış, gecenin bir vakti de kendimi bir barda, serginin destekçileriyle bir arada bulmuştum.

Çerçöpün atıldığı bir bodrumdan bozma barlardandı, ama paraya para demeyen Manchester, simyanın doğduğu kent, bütün cürufunu altına çevirmekteydi. Bodrumunu ne diye çöp torbalarıyla dolduracaksın ki, onu mavi ışığa boğmak, uzun krom bacaklı taburelerden oluşan bir piramide oturtmak, boktan duvarları çarpıtan, bozan aynalarla kaplamak ve bir kadeh votka-martiniye yirmi papel almak varken?

Çok özel bir votka-martini elbette; patates votkasından yapıp duman mavisini bir şişeye konan ve dikkat çekme meraklısı, yapmacık bir barmen tarafından sırf sizin için, gözlerinizin önünde, usta el hareketleriyle karıştırılan bir şey.

O akşam üzerimde Armani marka çizgili bir etek-cekete, pembe yelek, Jimmy Choo ayakkabılar ve tenime –burada giremeyeceğim nedenlerle– bronzlaştırıcı sprey sıkmıştım.

O gece ansızın, ömrümü bu barda geçirebileceğimi fark ettim. Eğer kitapları keşfetmemiş olsaydım, acayıpılığıma şiire öfkemi düzyazıya dönüştürmeseydim, aslında, yine de beş parasız bir hiç olmazdım. Manchester sihrini kullanıp kendimi bir güzel *simyalardım*.

Yoksulluğun ortasına dalıp bir servet kazanırdım. Şimdiye çoktan bir meme ameliyatı geçirmiş, ikinci ya da üçüncü kocayı eskitiyor, önündeki çakıllı yolda bir Range Rover’ın, bahçesinde sıcak jakuzinin durduğu, çiftlik tarzı bir evde oturuyor olurdum, çocuklarım da benimle konuşmuyor olurdu.

Yine bir Armani takımına, spreyle bronzlaştırılmış tenime, böyle sayısız mavi bodrum barında votka-martinileri peş peşe deviriyor olurdum.

Ben otobüsü beklemektense yürümeyi yeğleyen biriyim. Trafikğin ortasında öylece oturmaktansa yolunu değiştiren. Her sorunun ben çözeyim diye ortaya çıktığını sanan. Sıraya girmeyi beceremiyorum –kuyruğa girmemi gerektirecek şeyi almaktan vazgeçerim– ve hayır cevabını asla kabul etmem. “Hayır” dediğin nedir? Ya yanlış soruyu sormuşsundur ya da yanlış kişiye sormuşsundur. “Evet”i duymanın bir yolunu bul.

“Senin ‘evet’i bulman gerekiyor,” dedi Beeban. “Kim olduğuna dair iyi kötü bir ‘evet’ alma ihtiyacındasın, buysa geçmiş öyküyle hesabı kapamak anlamına geliyor. Bunca zamandan sonra buna neden ihtiyaç duyduğunu bilmiyorum, ama duyuyorsun işte.”

Bence nedeni şu çatallaşan patikalar. Yaşamımın farklı yönlere, sapabileceği başka rotalara doğru ok gibi uçtuğunu görüp duruyorum; fırsatlar ve koşullar, mizaç ve arzu, açık ve kapalı, açık ve kapalı kapılar, güzergâhlar, otoyollar.

Öte yandan, böyle biri olmamın da kaçınılmaz olduğuna dair bir duygu var içimde – tıpkı evrendeki bütün gezegenlerin içinde bir tek mavi gezegenin, Dünya dediğimiz gezegenin bize yuva olması gibi.

Sanırım yuvama şu son birkaç yılda kavuştum. Kendime bir yuva yaratmak için çabalayıp durdum, ama kendi içimde kendimi hiç yuvamda hissetmedim. Kendi yaşamımın kahramanı olmak için canla başla uğraştım, ama kendimi her seferinde yerinden edilmiş kişilerin, yersiz yurtsuzların kütüğüne yazdırdım, hâlâ o kütükteydim. Nasıl ait olunacağını bilemedim.

Bunun özlemini çektim mi? Evet. Ait oldum mu? Hayır.

* * *

Ruth Rendell aradı. “Bana kalırsa hemen harekete geçmeli, meseleyi bir an önce halletmelisin. Madem anneni buldun, onu görmek zorundasın. Telefonda konuştunuz mu?”

"Hayır."

"Neden?"

"Korkuyorum."

"Korkmasaydın sende bir terslik var derdim!"

Ruth'a güvenirim ve bana söylediği (hemen hemen) her şeyi yaparım. Beni arayıp sorguya çekmesi hiç de onun tarzı değildi, fakat bundan kaçtığım duygusuna kapılmıştı. Haklıydı. Bu ânu yaklaştırmak, daha da yaklaştırmak için tam bir yılımı harcamıştım, şimdiyse oyalanıyor, zaman kazanmaya çalışıyordum.

"Evet, kaç trenine biniyorsun?"

"Tamam... tamam..."

Tamam. Yağan kara rağmen, evden çıkmamamızı söyleyen televizyon haberlerine rağmen, trene binip Manchester'a gittim. Geceyi bir otelde geçirecek, sabah olunca da bir taksiyle Ann'ı görmeye gidecektim.

O oteli sever, sık sık orada kalırdım. Babamın cenazesinden önceki gece de orada kalmıştım.

Ertesi gün, babamın tabutu kiliseye götürülürken, dağıldım. Bu kiliseye otuz beş yıldır adım atmamıştım ve ansızın her şey yine şimdi'de, şu an'daydı; o eski, malum *şimdi*.

Babam hakkında konuşmak üzere ayağa kalkınca, şöyle dedim: "Yaşamımda pişmanlığını duyduğum şeyler, verdiğim yanlış kararlar değil, hissetmeyi başaramadığım duygular."

Akşam yemeğini odamda sakince yerken, bunu düşündüm.

Psikanalizin de bilimin de çoktan çürüttüğü ancak hâlâ popüler olan, ama hiçbir şairin ya da mistiğin inanmadığı bir fantezi var, o da herhangi bir duyguya kapılmaksızın bir şey düşünmenin mümkün olduğu. Doğru değil bu.

Nesnel olurken aynı zamanda özneliz de. Yansız, nötr iken işin içindeyiz. "Benim düşünceme göre" derken, duygularımızı

kapının dışında bırakmıyoruz. Birine duygulanma demek, haydi öl demektir.

Hissetme konusundaki başarısızlıklarım, fazla acı verici olduğunda bir duygunun şalterini indirmemin bir sonucu. Vaftiz çocuklarımla birlikte *Oyuncak Hikâyesi 3'ü* izlerken, terk edilen ve oyun odasının tiranı kesilen ayının, hayatta kalma felsefesini özetleyişi karşısında gözyaşlarına boğulduğumu anımsıyorum: "Sahip yok, kalp kırıklığı yok."

İyi ama ben sahiplenilmek istemiştım.

Kendime Lassie'yi değil, Yalnız Kovboy'u model almıştım. Anlamam gereken şeyse, yalnızlığı seven *aynı zamanda da* sahiplenilmek isteyen biri olabilirsin. Dönüp dolaşıp aynı yaşam karmaşasına geldik: Yaşamın illa da şu veya bu olması gerekmiyor –şu sıkıcı, eskimiş, karışıklık– o her ikisi de; yeter ki dengeleyebil. Yazması ne kadar da kolay. Bunu yapmak/böyle olmak nasıl da güç.

Kırdığım insanlar, yaptığım hatalar, kendime ve başkalarına verdiğim zarar; bunların nedeni yanlış kararlar değildi; sevginin katlaşıp bir kayba dönüştüğü noktaydı.

Taksideyim, Manchester dışına çıkıyorum. Elimde çiçekler var. Bir de adres. Kendimi berbat hissediyorum. Susie arıyor. "Neredesin?" *Hiçbir fikrim yok, Susie. "Ne zamandır taksidesin?" Yaklaşık elli yıldır.*

Manchester'ın düsturu, ya gösterişin dibine vur ya da harap et. Depolar, belediye binaları otellere, barlara, şık apartmanlara dönüşmüş. Manchester'ın merkezi gürültülü, ısıltılı, küstah, başarılı; İngiltere'nin motoru olduğu günden beri yaptığı gibi, parasıyla hava atıyor.

Azıcık uzaklaşınca, Manchester'ın el değiştiren servetleri belirginleşiyor. Sağlam teras-evlerin oluşturduğu düzgün sıralar gecekondulardan temizlenmiş, yerlerini çok-katlı siteler, çıkmaz sokaklar, alışveriş merkezleri, oyun salonları, Hintlilerin işlettiği

ucuz, toptancı mağazalar almış, görüldüğü kadarıyla yuvarlanıp gidiyorlar, fakat küçük dükkânların çoğu kepenk indirmiş, düşmanları olan hızlı yollara teslim olmuşlardı.

Şurada burada, terk edilmiş ve mahsur kalmış, üzerinde Makine Ustaları Enstitüsü ya da Kooperatif Birliği yazan, cesur, taş bir bina. Bir viyadük, bir huş ağacı kümesi, kararmış bir taş duvar; kalıntıların kalıntıları. Bir araba lastiği deposu, devasa bir süpermarket, bir taksi durağı levhası, bir bahisçi dükkânı, başka bir yaşamı hiç tanımamış, kaykaylı çocuklar. Şaşkın suratlı yaşlılar. Buraya nasıl geldik?

Otuz beş kilometre ilerideki kasabama varınca da, aynı öfkeyi duyuyorum. Belediye vandalizmini kim teşvik ediyor ve neden? Düzgün insanlar neden düzgün ortamlarda yaşayamıyor? Neden illa asfalt, metal parmaklıklar, çirkin konutlar ve sıra-dükkânların topladığı alışveriş parkları olmak zorunda?

İngiltere'nin sanayi ağırlıklı kuzeyini seviyorum, ama geldiği şu son halden nefret ediyorum.

Bütün bu düşüncelerin dikkatimi dağıtmak, kafamı meşgul etmek için başvurduğum yollardan biri olduğunu biliyorum. Taksi yavaşlıyor. İşte bu kadar, JW. Geldik.

Arabadan inerken, kendimi kapana kısılmış, çaresiz, korkudan gözü dönmüş, bedenen de hasta hissediyorum. Susie bana hep, ne kadar zorlansam da bir duyguyu kabullenmemi, onu itip uzaklaştırmamamı söyler.

İçimi, "Neşelenin Tanrı'nın Azizleri" ilahisini söylemek için isterik bir dürtü kaplıyor. Ama hayır, o başka bir çocukluk, başka bir anne.

Kapı ben çalmadan açılıyor. Karşımda, bana oldukça benzeyen bir adam duruyor. Bir üvey kardeşim olduğunu biliyorum, bu olmalı. "Gary?" diyorum. "Selam, kardeşim," diyor Gary.

Sonra mutfakta bir koşuşturma oluyor, tüylü yoyolar gibi hoplayıp zıplayan iki minik köpek görünüyor ve hava böyle sı-

fırın altındayken gerçek bir iyimserliğin göstergesi olan çamaşır ipiyle boğuşan annem ortaya çıkıyor.

Ufak tefek, parlak gözlü, gülümsemesi kocaman bir kadın.

Onu gördüğüme öyle memnunum ki. İlk cümlesi, "Çamaşır-ları sen gelmeden hallederim sanıyordum," oluyor.

Bu tam da benim söyleyebileceğim bir şey.

Ann yaşamımı biliyor. Ona, "Sen yokken işte bunlar oldu" anlamında, *Tek Meyve*'nin bir DVD'sini yollamıştım. Winterson-âlemi ve öteki annemin gösterişli, ateşli delilikleri canını sıkmış. "Senden ayrıldığıma çok üzgünüm. Hiç istemedim, bunu biliyorsun, değil mi? Param yoktu, gidecek yerim yoktu, Pierre de bir başkasının çocuğuna bakmak istemezdi."

Bunu tahmin etmiştim... ama hiçbir şey söylemedim, çünkü az önce çıkıp gelen üvey kardeşinin, daha ayağının tozuyla merhum babasına verip verişirmesi Gary'ye haksızlık olacaktı.

Annemin üzülmesini de istemiyordum. "Önemli değil," dedim.

Daha sonra bunları Susie'ye aktarıyorum, bir yandan kahkahalarla gülerken, bir yandan da, bunun dünyadaki en uygun-suz karşılık olduğunu söylüyor. "Önemli değil, ha? İncil-i Şerif Çadırı'nın minibüsü gelene kadar beni kapının önüne koy, ama önemli değil. Bir itirazım yok!"

Ama doğru bu... İtirazım yok. Onu kesinlikle suçlamıyorum. Bence yapabileceği tek şeyi yaptı. Ben onun bir şişeye koyup güverteden attığı mesajdım.

Bayan W'nin bana verebileceği ne varsa verdiğini biliyorum, cidden biliyorum – iç karartıcı bir armağandı, ama işe yaramaz bir armağan değildi.

Annem açık sözlü ve sevecen. Bu bana tuhaf geliyor. Dişi bir ebeveynin labirent misali dolambaçlı ve intikamcı biri olması gerekiyor. Bir kadın sevgilim olduğunu açıklayıp açıklamama

konusunda endişeliydim, çünkü Ann kocamın, çocuklarımın olup olmadığını sormuştu bile. Kız arkadaşın açıklanması gerekiyordu.

“Yani erkeklerle çıkmadığını mı söylüyorsun?”

Galiba aynen bunu söylüyorum.

“Benim için mahsuru yok,” diyor Ann.

“Benim için de,” diyor Gary.

Durun hele... Böyle olmaması gerekiyordu... Şöyle olması gerekiyordu:

Bayan Winterson’a, birisine âşık olduğumu söylemeye kararlıyım. Artık evde yaşamıyorum, ama durumumu anlamasını istiyorum. Yakında Oxford’a gideceğim ve şu mutlu/normal konuşmasının üstünden yeterince zaman geçti. Böyle düşünüyorum, ama zamana güvenilmeyeceğini de öğrenmeye başladım. “Zaman Ver”, “Zaman En İyi İlaçtır” türü şu eski deyişler tamamen söz konusu zamanın kimin zamanı olduğuna bağlı. Bayan Winterson Zamanın Sonu’nda yaşadığından, sıradan zaman onun için pek bir şey ifade etmiyor. O yanlış beşik yüzünden hâlâ kızgın.

Kömür kovanını Brasso’yla cilalıyor. Şömine rafındaki uçan kazları, timsah biçimindeki fındık kıracağına cilaladı bile. Lafa nasıl başlayacağımı bilemiyorum, bunun üzerine ağzımı açıp şöyle diyorum: “Bence hep kadınları seveceğim, yani şu andaki hislerimle...”

Aynı anda, bacağının üst kısmındaki varisli damar patlıyor. Kan bir gayzer gibi fışkırıyor ve kıpkırmızı bir leke halinde tavana çarpıyor. Brasso’lu bezi kapıyor, kan akışını durdurmaya çalışıyorum... “Özür dilerim. Seni üzmem istemedim...” Sonra kan yeniden fışkırıyor.

Ama artık koltuğunda iyice geriye yaslanmış, bacağını da kaldırıp yarı cilalanmış kömür kovanına dayamış durumda. Tavana bakıyor. Hiçbir şey söylemiyor.

“Anne... iyi misin?”

“Tavanı da yeni boyatmıştık.”

“Ah, babanla benim için sakıncası yok,” deseydi, nasıl bir yaşamım olurdu?

Ann’la yaşasaydım, nasıl bir yaşamım olurdu? Bir kız arkadaşım olur muydu? Bir kız arkadaş için değil de kendim için mücadele etseydim? Eşcinsellik genine inanan biri değilim. Belki de evlenir, çocuk sahibi olur, bronzlaştırıcı sprey almak için alışverişe filan çıkardım.

Aklımdan bunları geçirirken, suskunlaşmış olmalıyım.

Ann soruyor: “Bayan Winterson gizli lezbiyen miydi?”

Çay genzime kaçıyor. Bu tıpkı “Bir Kuran Yak Günü”^{*} gibi. Varsayımda bile bulunamayacağınız şeyler vardır. Ama artık, ortaya atıldığına göre, bu korkunç düşünce kafama balyoz gibi iniyor. Yo, annemin gizli herhangi bir şey olmadığından eminim – tam tersine, bazı eğilimlerini gizli tutsaydı çok daha iyi ederdi. Toz bezlerinin durduğu çekmecedeki tabancayı düşünecek olursak, belki gizli bir katil olabilirdi, ama bence onun her şeyi yüzeyde, ortadaydı, yalnızca umutsuz bir biçimde karman çormandı. O kendi kendinin Enigma Şifresi idi, ancak babamla ben Bletchley Park’taki Devlet Şifre Kırma Kurumu değildik.

“Aklıma takıldı da,” dedi Ann, “hani şu, ‘Oğlanların orana dokunmasına asla izin verme’ sözü.”

“Hamile kalmamı istemiyordu.” Eyvah. Söylenmemesi gereken bir şey bu, öte yandan, Bayan Winterson, o zamanki tabiriyle “gayri-meşruluğa” karşı ölümüne katıydı ve bana yaşama şansı, Bayan Winterson’a da bana sahip olma şansı veren kadına karşı hissettiği tek şey horgörüydü.

“Dört kocam oldu,” dedi Ann.

---

* Temmuz 2010’da, Florida, Gainesville’deki Hristiyan Dove World Outreach Merkezi’nin papazı Terry Jones, 11 Eylül saldırılarının yıldönümünde 200 Kuran yakacağını açıklamış, uluslararası bir tepkiyle, sonu ölüme varan protestolarla karşılaşınca, kararından vazgeçmişti. Yine de, 20 Mart 2011’de Gainesville kilisesinde “Kuran’ı yargıladı” ve ayetlerin insanlığa karşı suç içerdiği iddiasıyla kutsal kitabı yaktı. (ç.n.)

“Dört mü?”

Gülümsüyor. Kendini yargılamadığı gibi başkalarını da yargılamıyor. Hayat böyle.

Babam, Manchesterlı minyatür madenci bu dörtlüden biri değil.

“Yapını ondan almışsın, dar kalçalarını; benim tarafının kalçaları hep geniştir – saçlarını da. Bayağı esmerdi. Çok yakışıklıydı. Şık şıkırdım bir delikanlıydı.”

Bunları bir düşünmem gerek. Annem dört kere evlenmiş. Diğer annem gizli bir lezbiyen olabilir. Babam şık şıkırdım bir adammış. Özüksenecek bir sürü şey.

“Ben şahsen erkekleri severim ama onlara bel bağlamam. Kendi elektriğimi tamir edebilir, duvarlarımı boyar, raf takabilirim. Kendimden başka hiç kimseye sırt dayamam.”

Evet, birbirimize benziyoruz. İyimserlik, kendi kendine yeterlilik. Bedenlerimiz konusunda rahatlığımız. Bedenimle barışık olmayı, bedenimi sevmeyi nasıl becerdiğimi oldum olası merak etmişimdir. Ona bakıyorum ve soyaçekim olmalı, diyorum.

Gary iri yapılı ama derli toplu. Yürümeye bayılıyor. Bir cumartesi ikindisinde çıkıp yirmi iki kilometre yürümeye bana mısın demiyor. Boks da yapıyor. Kim olduklarına, neler yapabileceklerine ilişkin sınıfsal gururlarını korumuşlar. Birbirlerini seviyorlar. Bunu izliyorum. Konuşuyorlar. Dinliyorum. Benim hayatım da böyle olabilir miydi?

Ama Ann sürekli çalışmak zorunda kalmış, çünkü Pierre onu terk ettiğinde oğlanlar çok küçükmüş. Dolayısıyla, o evde büyüseydim erkek kardeşlerime bakmam gerekecekti sanırım. Bundan da hiç mi hiç haz etmezdim doğrusu.

Evlatlık formuna yazdıklarını anımsıyorum. *Hem annesinin hem de bir babasının olması Janet için daha iyi.*

Oğulları bir babaya öyle uzun süre sahip olamadı ama. Kendisi de öyle. Babası 1950’lerde ölmüş.

“On kişiydik,” dedi Ann. “İki yatak odasına nasıl sığardık? Sık sık da eşyamızı toplayıp sıvıştırdık; kirayı ödeyemediğimizde yani. Babamın bir el arabası vardı, kapının önüne gelip bağırırdı: ‘Toplanın, gidiyoruz!’ Üç-beş parça eşyamızı el arabasına yükler, bir kez daha yola düşerdik. O günlerde kiralık bir sürü ucuz yer vardı.”

Biyolojik büyükannem on çocuk doğurmuş, ikisi bebekken ölmüş. Hayatı boyunca çalışmış, çalışmadığı zamanlar da balo salonlarının dans şampiyonuymuş.

“Tam doksan yedi yaşına kadar yaşadı,” dedi Ann.

Banyoya gidiyorum. Yaşamım boyunca bir yetim ve tek çocuk oldum. Şimdiyse kalabalık, bol şamatalı, balo salonlarında dans eden ve sonsuza kadar yaşayan bir aileden geliyorum.

Ann’ın en küçük kız kardeşi Linda geliyor. Teknik olarak benim teyzem, ama kız arkadaşımın aynı yaşta; yaşamamın şu safhasında bir teyze bolluğuyla karşılaşmak komik.

“Herkes seninle tanışmak istiyor,” diyor Linda. “*Tek Meyve*’yi televizyonda izledim, ama senin yazdığını bilmiyordum. Kızım bütün kitaplarını sipariş etti.”

Bu beni tanımaya hevesli olduklarını gösteriyor. Hepimizin yapması gereken ayarlamalar var.

Linda’dan hoşlanıyorum; İspanya’da yaşıyor, başka şeylerin yanı sıra kadın örgütlerini yönetiyor, dans dersleri veriyor. “Ben ailenin sessiziyim,” diyor. “Bütün o güruh bir ağızdan konuşurken, araya tek sözcük bile kaynak yapamıyorsun.”

“Bir parti vermeliyiz,” diyor Ann. Sonra, neredeyse Bayan W tarzı konudan konuya kayarcasına geçişle, şöyle diyor: “Her sabah kalkınca kendime soruyorum, ‘Neden buradayım?’”

Kastettiği şey, “Ah olamaz, hâlâ buradayım,” değil – Bayan W’den farklı o. Sorusunun gerçekten yanıtlanmasını istiyor.

“Bunun bir anlamı olmalı, ama biz bilmiyoruz,” diyor Gary. “Sürekli kozmos hakkında okuyorum.”

Linda şu aralar okuduğu *Tibet'in Yaşama ve lme Kitabı*'nı Gary'ye tavsiye ediyor.

Bildiğimiz Manchester alışan sınıfının tarzı bu; düşünürsün, okursun, kafa yorarsın. Makine Ustaları Enstitüsü'ne, İşçiler İçin Yardımcı Kurslar'a, Halk Kütüphanesi Okuma Odası'na dnmş gibiyiz. Gurur duyuyorum – onlarla, kendimle, geçmişimizle, mirasımızla. Ve çok hznleniyorum. Eğitim alan tek ben olmamalıydım. Bu odadaki herkes zeki. Bu odadaki herkesin kafası daha büyük sorularla meşgul. Bunu "Faydacılık" yanlısı eğitimcilere anlatmaya çalışın hele.

Neden burada olduğumuzu ben de bilmiyorum, ama yanıt ne olursa olsun, 1844'teki Engels'e dönüyorum. Burada "yalnızca yararlı nesneler" sayılmak için bulunmuyoruz.

Sohbet edilmesi kolay insanlar bunlar. Beş saat gerçekten de çabucak geçiyor. Ama gitmek zorundayım. Londra'ya gitmem lazım. Susie beni karşılayacak. Vedalaşmak üzere doğruluyorum. Bacaklarım güçsüz. Bitkin haldeyim.

Ann beni kucaklıyor. "Beni bulmaya çalışıp çalışmayacağını hep merak ettim. Ve bunu umdum. Ben seni bulmak istedim, ama bana doğru gelmedi."

Söylemek istediklerimi söyleyebilecek durumda değilim. Düzgün düşünemiyorum. Taksiyle tren istasyonuna nasıl dndğmn pek de farkında değilim. Susie'yle yiyelim diye bir şeyler kapıyorum, işten çıkıp gelecek çünkü, kendime de yarım şişe kırmızı şarap alıyorum. Susie'yi aramayı deniyorum ama konuşacak halde değilim. "Gazete oku. Sakinleş. şoktasın."

Ann'dan cep telefonuma bir mesaj geliyor. *Umarım hayal kırıklığına uğramamışsındır.*

15

Yara

Annem benden ayrılabilmek için bir parçasını kesip atmak zorunda kalmış. O andan sonra yaranın acısı hep hissettim. Bayan Winterson gerçekte sahtenin kusursuz bir karışımıydı. Benim için bir sürü kötü anne uydurdu; düşmüş kadınlar, uyuşturucu bağımlıları, ayyaşlar, erkek avcılar. Öteki annenin yükü ağırdı, ama o yükü onun yerine ben taşıdım; bir yandan onu savunmayı isteyerek bir yandan da onun adına utanarak.

En zor kısmı, işin doğrusunu bilmemektir.

Kılık değiştirmeli, farklı kimlikli öyküler oldum olası ilgimi çekmiştir, sanma ve gerçeği öğrenme hikâyeleri. Nasıl bilinirsin? Kendini nasıl bilirsin?

Odyssey'de, Odysseus yaşadığı onca serüvene, çok uzaklara savrulup oradan oraya sürüklenmesine karşın, "Dönmeyi unutma!" dürtüsünü daima taşıdı. Yolculuğu yuvasına dönmek içindi.

İtaka'ya ulaştığında, karısını büyük bir baskı altına alan, zaptedilemez talimler yüzünden ülke karman çormandır. İki şey olur: Köpeği onun kokusunu alır, karısı da baldırındaki yaradan onu tanır.

Kadın yarayı hisseder.

Öyle çok yara öyküsü var ki.

Kheiron, şu insan başlı at, Hydra'nın kanına batırılmış, ucu zehirli bir okla vurulur, ölümsüz olduğu, ölemeyeceği için de ebediyen acı çekmek zorunda kalır. Ama yarasının acısını, diğerlerini sağaltmak için kullanır. Yara kendi kendisinin merhemi olur.

Tanrılardan ateşi çalan Prometheus, her gün tazelenen bir yarayla cezalandırılır: Bir kartal her sabah gelip kalçasına konar ve ciğerinden bir parça koparır; yara her gece kapanır, ama ertesi sabah sil baştan açılacaktır. Onu düşünüyorum, zincirlendiği Kafkas Dağları'nda, güneşten kapkara kesilmiş, ama karnındaki deri küçük bir çocuğunki kadar yumuşak ve soluk renkli.

Kuşkular içindeki çömez havari Thomas'ın, İsa'nın iddia ettiği kişi olduğunu kabullenmesinden önce, elini İsa'nın böğründeki mızrak yarasına sokuşu.

Yolculuklarının sonuna gelen Güliwer'in, Houyhnhnm'lerin –insanoğlundan katbekat üstün, nazik ve zeki atların– ülkesinden ayrılırken dizinin arkasına yediği okla yaralanışı.

Güliwer memleketine dönünce kendi ahırlarında yaşamayı yeğler, dizinin arkasındaki yara ise hiç iyileşmez. Ona bir başka yaşamın anımsatıcısıdır.

En gizemli yaralardan biri, Balıkçı Kral öyküsündeki. Kral Kutsal Kadeh'in bekçisidir ve onun koruması altındadır, ama iyileşmeyen bir yarası vardır ve o yara iyileşinceye kadar da krallık birleşmeyecektir. Sonunda Galahad gelir ve elleriyle Kral'a dokunur. Bir başka yorumda, gelen Parsifal'dir.

Yara simgeseldir, dolayısıyla tek bir yoruma indirgenemez. Ancak yaralanmak, göründüğu kadarıyla, insan olabilmenin bir yolu ya da anahtarı. O bir ıstırap olduğu kadar da bir erdem.

Öykülerde farkına vardığımız řey, yaranın lütufa olan yakınlığı: Yaralanan kiři o yarayla sečilmiř, diğerlerinden ayrılmış oluyor – hem edebi hem de simgesel anlamda. Yara farklılığın bir işareti. Harry Potter'ın bile bir yarası var.

Freud, Oedipus efsanesini topladı ve yeniden tanımladı: annesini arzuladığı için babasını öldüren oğul. Fakat Oedipus bir evlat edinilme öyküsü, dolayısıyla aynı zamanda bir yara öyküsü. Annesi Iokaste, Oedipus'u terk etmeden önce, emekleyerek uzaklaşmaması için ayak bileklerini delip bir kayışla birbirine bağlar. Ama oğlan kurtarılır, babasını öldürüp annesiyle evlenmek üzere geri döner, onu kör kâhin Tiresias dışında hiç kimse tanımaz – bir yaralının diğerini tanıması durumu.

Evladınızı asla reddedemezsiniz. İstedığınız kadar fırlatıp atın, daima bir dönüş, hesaplaşma, intikam, belki de bir uzlaşma olacaktır.

Mutlaka geri dönülür. Yara sizi oraya götürür.

Kanın izi sürülür.

Taksi evin önüne yanaşırken, kar yağmaya başlıyor. Delirdiğim zaman, rüyamda bir buz tabakasının üzerinde yüz üstü yattığımı görmüştüm, altımda da benimle el ele, dudak dudağa duran, buza hapsedilmiş bir başka ben vardı.

Buzu kırmak istedim, ama bunun için kendimi yaralamayı göze alacak mıyım?

Karın altında dururken, geçmişimi oluşturan çizginin herhangi bir noktasında duruyor olabilirdim. Buraya dönmeye yazgılıydım.

Doğurmak başlı başına bir yaradır. Şu aylık kanamaların mucizevi bir önemi vardır. Bebeğin kopup dünyaya düşmesi, annenin bedenini parçalar, çocuğun minik kafatasını hâlâ yumuşacık ve korunaksız bırakır. Çocuk hem bir şifa hem de bir kesiktir. Yerini kaybetmiş ve bulmuştur.

Kar yağıyor. İşte buradayım. Kaybolmuş ve bulunmuş.

* * *

Şimdi karşımda, gözümü bir yerlerden ısırın bir yabancı misali duran şey, sevgi. Dönüş, daha doğrusu dönmek "yitik kayıp"ı tanımlıyor, onun adını koyuyor. Beni kendimden ayıran buzu parçalayamam, sadece erimesini bekleyebilirim, buysa bastığım zemini, bütün o sağlam toprak mefhumunu yitirmek demek. Mutlak delilik gibi görünen bir şeyle kaotik bir birleşme demek.

Hayatım boyunca beni o yara besledi. Onu iyileştirmek, bir kimliği sona erdirmek anlamına gelecek – beni tanımlayan kimliği. Ama iyileşen yara, yok olan yara değil; geride hep bir yara izi kalacak. O yara izi daima tanınmamı sağlayacak.

Annem de öyle; bu, yapmak istemediği bir seçimin çevresinde yaşamını yeniden biçimlendirmek zorunda kalan annemin de yarası. Bundan böyle birbirimizi nasıl bileceğiz? Biz anne kız mıyız? Biz neyiz?

Bayan Winterson muhteşem bir şekilde yaralanmıştı, bir ortaçağ azizesi gibi, ellerinde çivi delikleri, kanunu İsa uğruna damlatarak ve çarmihini, herkesin görmesi için peşisıra sürükleyerek taşıyordu. Acı çekmek hayatın anlamıydı. "Neden buradayız?" diye soracak olsanız, yanıtı hazırды: "Acı çekmek için."

Son tahlilde, Zamanın Sonu geldiğinde, yeryüzündeki bitmek bilmez bir dehlizi andıran şu yaşam, bir kayıplar silsilesinden başka ne olabilir ki?

Öteki annem beni kaybetti, ben de onu kaybettim; öteki yaşamımız kumsalda duran ve denizin yankısını taşıyan, boş bir deniz kabuğu gibi.

Yıllar önce bahçeye gelen ve Bayan Winterson'ı öfkeye, acıya boğan, beni bir yumrukta hole, gerisin geri öteki hayata savuran o karaltı kimdi peki?

Tahminimce Paul'ün annesi olmalı; şu aziz, görünmez Paul'ün. Belki de onu hayal ettim. Ancak tek duyğum bu değil.

O hiddet dolu öğleden sonra olanlar, bulduğum doğum belgesiyle ilintili, ne var ki o belgenin benim olmadığı ortaya çıktı; o gün olanlar, yıllar yıllar sonra açtığım ve bana bir başka adım-üstü karalanmış bir adım- olduğunu söyleyen kâğıtları bulduğum kutuyla ilintili.

Satır aralarını okumayı öğrendim. Suretin, görünenin arkasını görmeyi öğrendim.

Eskiden, Winterson-âlemi günlerinde duvarda Victoria dönemi-ne ait bir dizi suluboya resmimiz vardı. Bayan W'ye annesinden kalmış, o da bir aile yadigarı olarak sergilemek istemişti. Ancak "oyma imgelere" ölümüne karşıydı (bakınız Exodus, Tevrat'ın üçüncü kitabı Leviticus, beşinci kitabı Devarim, vesaire), o da bu sorunu tabloları ters asarak çözdü. Tek görebildiğimiz kah-verengi ambalaj kâğıdı, bant, çelik çiviler, su lekeleri ve ipti. Yaşamın Bayan Winterson'a göre yorumu.

"Senin yollamanı beklemedim, kitabını kütüphaneye ısmarladım," dedi Ann. "Kütüphaneciye, 'Bu benim kızım,' dedim. 'Efendim? Kızınız için mi?' dedi. 'Hayır! Jeanette Winterson benim kızım.' Bunu söylerken öyle gururlandım ki."

Telefon kulübesi. 1985. Bayan Winterson başında eşarp, öfke krizi geçiriyor.

Bipler... deliğe atılan yeni jetonlar... Ve ben düşünüyorum, "Neden benimle gurur duymuyorsun?"

Bipler... deliğe atılan jetonlar... "Hayatımda ilk kez sahte isimle bir kitap sipariş ettim."

Mutlu sonlar yalnızca bir duraklamadır. Üç çeşit büyük final vardır: İntikam. Trajedi. Bağışlama. İntikam ile Trajedi genellikle bir arada gerçekleşir. Bağışlama geçmişin borcunu öder. Bağışlama geleceğin önündeki engeli kaldırır.

Annem beni batan gemisinden, kendi enkazından kurtarmak için dışarıya attı ve ben, benim için düşlediği yerden olabildiğince uzak, alakasız bir yere kondum.

İşte oradayım, onun bedeninden ayrılıyor, bildiğim tek şeyden kopuyorum ve bu kopuşu tekrar tekrar yaşıyorum, ta ki ayrılmaya çalıştığım şey kendi bedenim oluncaya, becerebileceğim son kaçıışı gerçekleştirinceye kadar. Ama bağışlama denen bir şey var.

İşte buradayım.

Artık bir yere gitmiyorum.

Yuvamdayım.

Bitiş

Bu kitaba başladığımda, ortaya nasıl bir şey çıkacağı hakkında hiçbir fikrim yoktu. Gerçek zamanlı yazıyordum. Geçmiş yazıyor, geleceği keşfediyordum.

Annemi bulunca neler hissedeceğimden habersizdim. Hâlâ da öyleyim. Televizyon tarzı kavuşmaların, pembe mutluluk sislerinin doğru olmadığını biliyorum. Evlat edinilme öykülerini kuşatan daha iyi öykülere ihtiyacımız var.

Biyolojik ailesini bulanların çoğu hayal kırıklığına uğrar. Çoğu buna pişman olur. Pek çoğu da buna hiç kalkışmaz, çünkü bulacakları şeyden korkarlar. Hissedebileceklerinden korkarlar – daha da kötüsü, hissetmeyeceklerinden.

Ann’la bir kere daha buluştum; Manchester’da, baş başa öğle yemeğine çıktık. Onu gördüğüme memnundum. Tıpkı benim gibi hızlı hızlı yürüyor, etrafına bir köpeğin baktığı gibi bakıyordu: zeki, uyanık, aynı zamanda da tetikte. Aynen benim gibi.

Bana biraz babamdan bahsetti. Babam bana kendisi bakmak istemiş. “Buna izin veremezdim,” dedi. “Tamam, biz fakirdik ama yerde parkelerimiz vardı.”

Buna bayıldım, epeyce de güldüm.

Sonra bana, yakındaki bir fabrikada çalıştığını anlatıyor. Adı Raffles imiş, Yahudiler tarafından işletiliyor, Marks and Spencer mağazalar zinciri için palto ve kaban üretiyormuş. “O zamanlar her şey Britanya malıydı ve kaliteliydi.”

O zamanlar herkesin, yoksul ya da değil, parkeleri olsun olmasın, özel dikim giysiler giydiğini söyledi, çünkü bir sürü dikimevi varmış, kumaş da ucuzmuş. Manchester hâlâ Tekstil Kralı imiş.

Patronu İhtiyar Raffles ona şu anne-bebek bakımevini bulmuş, oradan çıktığında da işe alma sözü vermiş.

Bu öykü son derece ilgimi çekiyor, çünkü kendimi Yahudilerin arasında oldum olası rahat hissetmişimdir, zaten pek çok da Yahudi dostum var.

“Üç haftalıkken etrafı göstermek ve fotoğrafını çekertmek için seni Manchester’a getirdim. Sana yolladığım fotoğraf işte o.”

Evet, suratı “hayır, yapmayın” diyen bebek.

Hatırlamıyorum ama işin aslı her şeyi hatırlarız.

Ann’ın hatırlayamadığı şeyler bir hayli fazla. Bellek kaybı, hasarla baş etmenin yollarından biri. Bana gelince, yatıp uyurum. Üzgünsem, birkaç saniyede uykuya dalarım. Bunu, Bayan Winterson’ı sağ salim atlatma stratejisi olarak kendi kendime öğrenmiş olmalıyım. Kapı eşiğinde, kömürlükte uyuduğumu biliyorum. Ann uykuya dalmakta hep zorlandığını söylüyor.

Yemeğin sonunda gitmeye hazırlanıyorum, aksi halde oracıkta, masada uyuyakalacağım. Can sıkıntısından değil. Gelirken, trene biner binmez uyuyup kaldım. Velhasıl, henüz anlayamadığım bir sürü şey olup bitiyor.

Bana kalırsa Ann beni çözmekte zorlanıyor.

Sanırım, annem olmasına izin vermemi istiyor. Sanırım, onunla düzenli olarak temas kurmamı istiyor. Ancak evlat edinilmek her neyse, kesinlikle anında, şıp diye bir aile olmak değil – ne evlat edinen aileyle, ne de yeniden bulunan aileyle.

Bense bütün o Dickens kitaplarındaki gibi büyüdüm; gerçek ailelerin aile rolüne soyunanlar olduğu, insanların, derin sevgi bağlarıyla ve zamanın sürekliliğiyle aileniz olup çıktığı romanlardaki gibi.

Ayrılırken bana öyle dikkatli bakıyor ki.

İçim ısındı ama tetikteyim.

Beni böyle uyanık yapan ne? Neye karşı tetikteyim? Bilmiorum.

Yaşamlarımız arasında kocaman bir gedik var. Winterson-âlemi Ann'ı üzdü. Kendini suçluyor, Bayan Winterson'ı suçluyor. Oysa ben bu beni -olduğum, dönüştüğüm kişiyi- kitapsız, eğitimsiz, Bayan W dahil, yol boyunca başıma gelenlerden mahrum kalan kişiye yeğlerim. Şanslı olduğumu düşünüyorum.

Bunu söyleyebilmek için, bazı şeyleri Bayan W'nin hatırına yok saymak ya da hafifsemek gerekmiyor mu?

Ona karşı neler hissettiğimi bilemiyorum. Duygularım berrak olmadığında paniğe kapılırım. Çamurlu bir gölcüğe bakmak gibi; suyu artacak bir ekosistemin gelişmesini beklemek yerine, gölcüğü boşaltmayı tercih ederim.

Bu bir akıl/kalp bölünmesi değil, ya da düşünmek/hissetmek bölünmesi. Duygusal bir matris bu. Farklı ve karşıt fikirlerle gerçeklikleri bir hokkabaz gibi, kolayca aynı anda idare edebilirim. Ancak aynı anda birden fazla duyguya kapılmaktan nefret ederim.

Evlat edinilmek aynı anda öyle çok şey barındırıyor ki. O hem her şey hem de hiçbir şey. Ann benim annem. Aynı zamanda hiç tanımadığım biri.

Şu içler acısı "Bu benim için öyle çok şey ifade ediyor ki/bu benim için hiçbir şey ifade etmiyor" ikileminden kaçınmaya çalışıyorum. Kendi karmaşıklığım saygı duymaya çalışıyorum. Başlangıç hikâyemi öğrenmek zorundaydım, ama bunun da bir başka çeşitleme olduğunu kabullenmem gerek. O gerçek bir öykü, ama yine de bir uyarılama.

Ann ile Linda'nın beni aileye dahil etmek istediğini biliyorum; bu onların yüce gönüllülüğü. Ben dahil edilmek istemiyorum; buysa benim taş kalpliliğimden değil. Ann'ın hayatta kaldığını öğrenmek beni öyle mutlu etti ki; etrafının insanlarla sarılı olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor. Ama ben orada olmak istemiyorum.

Benim için önemli olan bu değil. Ayrıca, biyolojik bir bağ hissetmiyorum. "Vaay, bu benim annem," duygusunu taşıyorum.

Kavuşmalara dair göz yaşartıcı, aşırı duygusal pek çok anlatı okudum. Benim deneyimim hiç de böyle olmadı. Tek söyleyebileceğim, annemin güvende olmasının beni memnun ettiği – evet, doğru sözcük bu.

Ben onun istediği kız evlat olamazdım.

Ben Bayan Winterson'ın istediği kız evlat olamadım.

Evlat edinilmemiş arkadaşlarım bunu dert etmememi söylüyor. Onlar da kendilerini "doğru" hissetmiyorlarmuş.

Kişilik/yetiştirilme tarzı kavramları ilgimi çekiyor. Ann'in Bayan Winterson'ı eleştirmesinden nefret ettiğimi ayırımsıyorum. O bir canavardı, ama benim canavarımdı.

Ann Londra'ya geliyor. Bu bir hata. Bu üçüncü görüşmemiz ve ciddi bir kavga ediyoruz. Ona bağıırıyorum: "Bayan Winterson en azından yanımdaydı. Sen neredeydin peki?"

Onu suçlamıyorum, yaptığı seçimden de hoşnutum. Ancak görölüyor ki, bu konuda da fena halde kızgınım.

Bunları bir arada tutmam ve her ikisini de/hepsini de hissetmem gerek.

Ann genç bir kadinken fazla sevgi görmemiş. "Annemin şefkat gösterecek vakti yoktu. Bize sevgisini karnımızı doyurarak, üstümüzü giydirerek gösteriyordu."

Annesi fazlasıyla yaşlandıktan sonra, Ann soracak cesareti bulmuş: "Anne, beni sevdin mi?" Annesi gayet açık konuşmuş. "Evet. Seni seviyorum. Bir daha da sorma."

Sevgi. Şu çetin sözcük. Her şeyin başladığı, hep dönüp geldiğimiz nokta. Sevgi. Sevgi yoksunluğu. Sevme olasılığı.

Bundan sonra ne olacak, hiçbir fikrim yok.

Jeanette Winterson'ın gücünü samimiyetten ve dürüstlükten alan otobiyografik eserlerinden bir yenisi daha Türkçede.

Doğar doğmaz evlatlık verildiği aşırı muhafazakar ailede, onda derin yaralar bırakmış sevgisiz bir annenin gölgesinde geçen çetin çocukluğundan bugüne uzanan, kendini yaratma hikâyesini anlatıyor Winterson. Deliliğin sınırlarında gezen, genç yaşta gizli gizli okuduğu kitaplardan kurduğu köprülerle dışarıdaki dünyayı keşfeden ve özgürleşen bir kadının itiraflarla dolu, cesur, bir o kadar da şiirsel bir iyileşme hikâyesi bu.

Tek amacı sevgi ve mutluluğu keşfetmek olan bir hayatın sânsürsüz bir biçimde anlatıldığı, mahrem öğelerle bezeli bu eserde Winterson, bir yandan büyümenin sancılarıyla mücadele ederken, diğer yandan kökleriyle hesaplaşıyor. Can yakıcı hayat hikâyesini, içinden taştan duyguların tüm çıplaklığıyla aktarırken mizahı elden bırakmayarak; gerektiğinde hayatın hainliklerine "nanik" yapmayı da ihmal etmiyor.

ISBN: 978-975-570-758-7

9 789755 707587

16 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik
www.instagram.com/selyayinlari